D.R. Popescu

TATOS

Îmi plac regizorii – foarte puțini la număr, de altfel! – care știu să citească și care duc o luptă anevoioasă și chiar bolnăvicioasă împotriva vanității lor! Alexandru Tatos se află printre ei, sau așa îmi place să cred, că se află la loc de cinste printre ei, din moment ce n-am putut observa la el nicio urmă de îngâmfare vanitoasă sau de vanitate blajină!

Ne-am întâlnit pe scenă sau pe ecran de patru ori – și de fiecare dată producțiile sale au fost strălucitoare! *F.M.S.M.L.O.* sau *Lapte de pasăre* jucată la Teatrul Municipal din Ploiești cu titlul *Timp în doi* (avându-i în distribuție pe Silvia Popovici, Corneliu Revent și Eusebiu Ștefănescu), *Pasărea Shakespeare*, la Teatrul Național din Cluj-Napoca (într-o distribuție de zile mari!), *Fructe de pădure* și *Duios Anastasia trecea*… Într-un turneu al Teatrului Național din Cluj-Napoca în Germania de Vest, spectacolul lui Alexandru Tatos cu *Pasărea Shakespeare* s-a bucurat de o bună și caldă primire la Hamburg. *Duios Anastasia trecea* a obținut la Festivalul de film de la Karlovy-Vari, prin Anda Onesa, cel dintâi Mare premiu de interpretare pentru actorii din România. Iar filmul, până înainte cu o noapte de ziua înmânării distincțiilor, fusese încoronat cu un Mare Premiu al Festivalului! A venit însă, de la Moscova, domnul Serghei Bondarciuc (artist important, de altfel, dar partizan până în rărunchi!), și-a dat palmaresul peste cap într-o noapte sinistră… (Acest lucru poate fi probat prin mărturiile participanților la acest Festival). Ce vreau să spun? Nu că s-a-ntâmplat ceva unic în lume, și unic în lagărul păcii, nu, ci că Alexandru Tatos nu întotdeauna, în tot ce a realizat – totul a depins de el! N-a fost pentru prima oară, și nici pentru ultima oară, când o forță din afara sa l-a împiedicat să realizeze ce voia și să se bucure de ce voise să realizeze. N-a fost, desigur, un om indiferent, în agitația browniană a istoriei. Era un regizor – scriitor, un regizor excepțional, fiindcă știa să citească, repet, și ce scriau alții! Și să înțeleagă, desigur! Și să caute expresiile artistice majore pentru a transpune o idee sau alta în teatru și film. În tot comportamentul său cotidian, nespectaculos, terestru, aș putea spune, avea ceva din lumina discretă a Artei!… De parcă se născuse iluminat lăuntric de o forță supremă! În toate montările sale exista o… coloană infinită, o axă a Universului personajelor lor! Să dau două exemple! În *Pasărea Shakespeare* decorul se constituia dintr-o mulțime de uși ce alcătuiau, una lângă alta, un fel de semicerc… În spatele acestor uși se aflau personajele piesei, fiecare cu încăperea sa, cu ușa sa, cu destinul său. În fața acestui decor – spațiul scenic devenea un fel de altar (nu o ghilotină!) în care fiecare protagonist, mai ascuns sau mai larg la gură, se ducea, uneori aproape de bunăvoie, alteori, desigur, de nevoie, împins de energia propriei sale judecăți, la propria sa judecată – de personaj, de obicei, neînsemnat, înghesuit de istorie și de necumpătarea sa, de personaj, vasăzică, nu neapărat eroic!

În *Duios Anastasia trecea*, protagoniștii, ascunși în propriile lor case, ca în niște cetăți, ca în niște fortărețe, stăteau cu porțile închise și cu obloane trase în fața istoriei ce-și urma cursul criminal și pe ulița lor! Lașitatea era direct proporțională cu frica! Piața comunei – *Duios Anastasia trecea* pleacă de la o poveste adevărată petrecută în Clisura Dunării! – piața publică, unde a fost expus cu cinism sârbul împușcat mișelește, ca să se vadă cum lașitatea devine o forță colectivă în ineficiența ei umilitoare, piața asta devine un altar când Anastasia, ca o soră, ca o preoteasă îngroapă mortul părăsit, un altar într-o biserică universală, în care omul este slava și lumina lumii! În acest altar, însă, istoria parșivă mai comite o crimă, și mai monstruoasă, parcă, decât uciderea sârbului dibuit într-un copac, precum o pasăre: istoria parșivă o ucide tocmai pe Anastasia, pe învățătoarea, pe preoteasa înmormântării, cea care i-a redat până și colectivității lașe, prin gestul ei de o frumusețe antică, o aură de profund umanism! Uciderea Anastasiei într-o latrină, azvârlirea ei într-o groapă cu var, din incinta altarului devenit cimitir, e groaznică! Anda Onesa, răstignită în laptele alb de var – ca un Cristos-femeie! – ce scenă măiastră a putut realiza Alexandru Tatos!

Cei plecați să omoare, în turmă, morți în propriile lor inimi, nu au decât profilurile unor figuranți sângeroși ai istoriei, Tatos nu insistă asupra lor, dar îi lasă să treacă prin altar, tropăind cu cismele lor de lux, ca un semn al perenității Nemerniciei în ciocoii cei noi ai nemerniciei.

Tatos era un om al Prieteniei! Ținea la colaboratorii săi, la scenograful Vittorio Holtier, la ceilalți scenografi și pictori de costume… Ținea extraordinar de mult, ca la el însuși, la Florin Mihăilescu – în care vedea un mare cineast, nu doar un iscusit operator!

Artiștii, nu de puține ori, ca să nu spun de multe ori, furați de valuri și de succese, uită să dea vieții lor un sens! Tatos a dat și carierei unor actori, prieteni de-ai săi, un sens extraordinar! În niște figuranți, bunăoară, a reușit să trezească speranța că timpul cel repede – întotdeauna are o direcție și nu este o repetare a unui trecut fie el chiar glorios!

Dar magia regizorală a lui Alexandru Tatos s-a văzut mai ales în eliberarea prietenului său Amza Pelea din cercul marilor succese ale filmelor istorice, cu mare și meritat succes la public, și plasarea evoluției sale într-o realitate palpabilă, lipsită de retorică și de fluxul devastator al comediei, într-o realitate în care năbădăiosul și bietul

Costaiche-Creon, din *Duios Anastasia trecea*, descoperă că o parte din el nu este în ordine și că tragedia nu e selectivă, ci este cu toți cei întâlniți în mersul ei istoric la fel de nereflexivă și de oarbă. În *Duios Anastasia trecea* – iertați-mi subiectivitatea! – datorită lui Alexandru Tatos, Amza Pelea desăvârșește, în gradul de sus, în rolul său cel mai de sus, vocația personalității sale inconfundabile.

Mi-l amintesc pe Alexandru Tatos și din verile când venea la Neptun, pe malul mării, și zăboveam la taclale… Nu în fiecare clipită eram bântuiți de marile întrebări ale lumii, firește! El își trăia viața în discreție și niciodată nu m-am gândit, trebuie să recunosc spășit, că el poate chiar din acele clipe știa că intrase într-o moarte conștientă…

Am mai fost împreună, cum am mai spus, și prin Germania de Vest! Acolo, după câteva discuții cu prietenii săi, pe care eu nu i-am cunoscut, Tatos m-a îndemnat să-i creionez subiectul unui scenariu de film, pentru care avea o promisiune logistică!… I-am schițat – pe două-trei zile! – proiectul unui film ce se… desfășura într-un mare hotel! Un hotel uriaș, ca un loc de trecere, ca un spațiu al bucuriei, al îndoielilor, al morții, ca o țară a vieții și a morții!

Acel proiect, desigur, din varii motive, nu s-a realizat. A venit apa cea mare și l-a luat pe Tatos. Alt pod între azi și mâine, între azi și ieri, alt hotel, hotel-altar, nu se va mai face, fără Marele Meșter, care s-a zidit în propria sa Creație!

Păcat că aerul subțire din care s-a răsucit firul Timpului numit Alexandru Tatos, s-a rupt atât de nemilos!

Dar nu uitați! Tatos stă sub valurile vremurilor și ne privește! Nu pângăriți altarele, boieri dumneavoastră!

Mircea Dinutz

„EU AM INTRAT ÎN POEZIE CA-N ALTAR”

Avea 64 de toamne ruginii și învolburate, ca vinul rostogolit, din butoaie, 12 substanțiale volume de poeme, între care două antologii de autor, un prestigios premiu al Uniunii Scriitorilor (1983), admirația și respectul miilor de cititori, recunoașterea moderată a criticii, mulți, foarte mulți prieteni, dar, și neprieteni; avea adâncimea și „patima muntelui”, respirația calmă a podgoriilor Vrancei... Toate datele ce țin de biografia sa exterioară și interioară se topesc în această spovedanie crâncenă, tulbure și tulburătoare, sprijinită și motivată de o poezie a marilor teme consacrate satului („eu sunt țăran, am satul în tristețe”) și muntelui, țăranului și veșniciei; o poezie a ritmurilor mioritice și sonorităților îmbătătoare, convertită adesea într-un discurs solemn, de aleasă noblețe, obligând critica să-l înserieze ferm la „tradiționaliști”, fără ca acest lucru să fie decisiv pentru fizionomia reală a poeziei sale.

Dumitru Pricop (n. 21 mai 1943 - m. 29 iulie 2007) a intrat în poezie cu umbra și răcoarea pădurilor, amețit de înălțimi, cu talpa grea de pământ și vocea curată a sângelui prin care aleargă cu slobozenie Măria Sa, Muntele, și plânsetul stelelor de departe, nesfârșitul cerului senin... Sub apăsarea „păcatului dintâi” , poetul își ascultă cu atenție „lumile din strigăte, locuiește lăturalnic în Oedip sau în „lacrima arlechinului”, punându-și astfel poezia sub semnul „pathosului” și al unui umanism autentic, vibrant. În ciuda formelor limpezi, (aparent) calme și armonioase, sonorităților seducătoare, rămâne să admirăm modernitatea scriiturii, sensibilitatea acut contemporană a lumii și eului, îmbogățirea semnificativă a temelor, de la un volum la altul, rafinarea mijloacelor de expresie, cu o focalizare extremă a punctelor dureroase de impact în raportul EU-LUME, și, nu mai puțin, între Eul creator și Creația asumată.

Nu puține sunt textele în care Dumitru Pricop își exprimă încrederea în puterile ascunse ale verbului, ceea ce-l așază la „sacrul monument de limbă veche”. *Căutarea identității proprii* este una din temele majore ale liricii sale al cărui sens ultim este recuperarea ingenuității originare. Poetul resimte apăsător obsesia păcatului dintâi (*vina de a fi ucis / creația / moartea creatoare).* Ispășirea păcatului – să-i spunem așa – mioritic i se pare singura șansă de a accede la eternitate, acolo unde „cel jertfit răsare și apune / cu lacrimile noastre pe obraz”.

Înaintașii săi vin din moarte, alături de mereu încercatul cavaler al ultimei speranțe ce i-a mai rămas: coala de hârtie copleșită de semnele suferinței și ale creației («Aceste pagini nu-s întâmplătoare / Eu sunt alesul împlinirii lor...”). Din *peștera* noului Dumitru se estompează lumea părelnică a umbrelor și deșertăciunii, și apare cu pregnanță o alta a ideilor răsucite într-un monolog ritualic, situat între meditație și interogație îndărătnică. Dacă mijloacele folosite sunt – în genere – cele cunoscute, cu minime surprize, sensibilitatea poetului vrâncean (în ultimele două-trei volume) este a unui modern pur-sânge, cu vocația „vederii” dincolo de lucruri, fluent, sentimental-amar, tragic-discursiv, cu momente (rare) de revoltă luciferică, având gustul îndelung exersat al purităților celeste. În concluziu, Dumitru Pricop a luptat împotriva curentului / curentelor, crezând nedezmințit în puterea vindecătoare și charismatică a cuvintelor ridicătoare la Marile Ceruri ale Poeziei. De acolo, de unde este, Poetul continuă să oficieze cu har și milostenie.

Radu Mihai Crișan

CÂT DE „RETROGRAD” ESTE MIHAI EMINESCU?

Desigur, nu e o bucurie, dar nici un secret pentru nimeni, că timpul pe care ni-l putem permite a-l petrece hoinărind prin librării este din ce în ce mai puțin.

Așa se face că, atunci când reușim să ne vedem ajunși printre rafturile cu cărți, primele, și poate singurele, care ne stârnesc curiozitatea sunt cele cu titluri incitante și coperte viu colorate.

O astfel de prezență editorială este și Testamentul politic al lui Mihai Eminescu, lucrare apărută în această primăvară la editura bucureșteană Cartea Universitară.

Îmi place să sper că dumneavoastră, trăind ca și mine într-o țară în care încă din primele clase de școală ni s-a vorbit mereu despre Eminescu doar ca despre un mare poet, nu mă veți judeca prea aspru dacă vă mărturisesc șocul sufletesc pe care mi l-a provocat vederea acestei cărți: Adică cum? Eminescu să se fi ocupat și de politică? Și încă nu oricum, ci chiar pe tărâmul elaborărilor doctrinare? Poate fi cu putință așa ceva? Și, dac-o fi, atunci de ce nici unul din dascălii mei nu mi-a pomenit niciodată nimic despre asta?

Intrigată, am pus mâna pe telefon și, după ce-am luat de la Informații numărul, am sunat la Cartea Universitară, rugându-i să-mi înlesnească un dialog cu autorul, domnul doctor în economie Radu Mihai Crișan, prezent astăzi, alături de mine, în studio.

– Domnule Crișan, ați auzit tot ceea ce am spus și, cu siguranță, intuiți rugămintea mea… Aveți cuvântul.

– Mai întâi, vă mulțumesc pentru invitație și vă mărturisesc că emoția îmi gâtuie glasul.

În foarte puține cuvinte spus, consider că lucrarea Testamentul politic al lui Mihai Eminescu:

- este mesajul militant eminescian, alcătuit din înseși cuvintele lui Mihai Eminescu, așa cum le-a încredințat el eternității, prin scrisul său jurnalistic;

- constituie, deopotrivă, atât o analiză lucidă a vieții politice din România, cât și o mărturisire de credință făcută de Mihai Eminescu neamului său;

- dezvăluie, fără menajamente, bolile politice și economice care macină organismul țării și formulează direcții de acțiune realiste, menite să-l însănătoșească.

Rugându-vă să judecați dumneavoastră, permiteți-mi să citez, la întâmplare, o singură frază:

„E clar că un stat care cheltuiește pentru pretinse necesități politice mai mult decât poate suporta producția poporului va ajunge, pas cu pas, la sărăcie, pospăită cu vorbe, dar din ce în ce mai simțitoare prin trebuințele miilor de indivizi pe care un sistem fals i-a ridicat, prefăcându-i în exploatatori ai averii publice”, precum și că, „sărăcia e un izvor de rele fizice și morale, care, la rândul lor, sunt cauze ale decadenței economice”.

* Interviu acordat dnei Dr. Irina Airinei și difuzat pe postul de radio România Cultural în ziua de 9 august 2005.

I.

Domnule Crișan, vă mărturisesc că, personal, despre Eminescu știam că a scris poezii și nuvele. Chiar de pe băncile școlii mi s-a întipărit permanent expresia POETUL Mihai Eminescu.

– Atunci, de unde și până unde îl scoateți dumneavoastră autor de testament politic?

– Stimată doamnă Airinei, găsesc nedumerirea dumneavoastră ca deplin justificată.

La rândul meu, până cu câțiva ani în urmă, nutream, victimă a unei propagande pe cât de abile, pe atât de interesate în falsificarea adevărului, aceeași convingere. Și ca noi, atâția și atâția alți semeni.

Spre norocul meu însă, începând din 1998, pe măsură ce înaintam în cercetarea de doctorat, deslușeam, încet-încet, un cu totul alt Eminescu. Așa se face că după contactul avut cu publicistica eminesciană, sunt ferm convins (și argumentat convins) că personalitatea creatoare a lui Mihai Eminescu înseamnă, cu nimic mai prejos decât poetul: un economist profund și un sociolog de finețe, în simbioză deplină cu un geniu profetic și cu un român autentic.

Și cum firește, sociologicul și economicul, în interdependența lor, determină politicul, iar acesta, la rândul său, le modelează pe amândouă, este de la sine înțeles că orice investigație a unei realități naționale e, prin însăși natura obiectului său, obligată să le integreze organic pe toate trei. Așa a ajuns Eminescu gânditor politic. Și-n treacăt fie spus, tot așa a ajuns și economistul căruia îi vorbiți acum să se „vaccineze”, dacă acceptați expresia neacademică, în sociologie și în politică.

II.

– Ați folosit o expresie care mă intrigă: «propagandă abilă și interesată în ascunderea adevărului despre Eminescu». Cine și de ce considerați că ar avea interes să blocheze accesul publicului la scrierile, fie ele chiar politice, ale lui Mihai Eminescu?

Vă numărați, cumva, printre adepții teoriei omniprezentei conspirații mondiale împotriva poporului român?

– Doamna Airinei, mai întâi, îngăduiți-mi să fac o precizare legată de expresia pe care mi-o atribuiți:

Am spus, propagandă «interesată în falsificarea», iar nicidecum doar în simpla ascundere a adevărului. Ceea ce este și mai grav!

Explic. Și îmbin totodată explicația cu răspunsul la cele două întrebări propriu-zise:

Îmi place să cred că nu sufăr nici de mania persecuției, și că nici nu văd pretutindeni doar complotiști și comploturi. Iar cuvintele dumneavoastră îmi dau sentimentul că sunteți o persoană echilibrată, care gândește cu propriu-i cap și are mult bun simț.

Deschizând o lucrare de strategie a războiului, fie contemporană nouă, fie chiar scrisă în antichitate (cum ar fi bunăoară cea a lui Sun Tzu), vedem statuată ca esențială pentru dobândirea victoriei, identificarea și anihilarea centrului de greutate, mai ales moral-psihologic, al adversarului.

Ei bine, mai ales când e vorba de neamuri, acest centru este alcătuit, cu precădere, din valorile-simbol ale culturii naționale, alături de tradiții și de credința religioasă.

Prin urmare, împotriva acestor elemente, agresorul duce, permanent, o luptă pe cât de perfidă, pe-atât de necruțătoare. Iar agresiunea, se înțelege de la sine, nu trebuie să fie neapărat nici declarată și nici armată, ba chiar e mai eficientă cu cât victimele ei o conștientizează mai puțin… Deh…altfel le-ar putea încolți în minte dorința să se apere… altfel agresorul ar putea suferi pierderi grele…

Și-așa stând lucrurile, când atât de frecvent, emisiuni televizate, producții radiofonice, filme, articole de ziar, sau chiar persoane publice, se întrec în a împroșca cu noroi tot ceea ce este specific românesc, de ce n-am fi îndreptățiți, noi românii, să ne-ntrebăm dacă nu cumva agresiunea împotriva neamului nostru este în plină desfășurare?

Și, mai departe, dacă Eminescu, așa cum o serie de cercetători onești au demonstrat, reprezintă axa spiritului românesc, cum să interpretăm întemnițarea timp de zeci de ani a scrisului său doctrinar, inclusiv a unei considerabile părți din opera poetică, la fondul de carte interzis de către o guvernare dovedit- deznaționalizatoare. Sau cum să înțelegem mulțimea de blasfemii puse în circulație pe seama lui, neadevăruri care au otrăvit conștiințele atâtor generații la rând?

Să ne mai mirăm oare că, majoritatea semenilor noștri, lipsiți de lumina mărturisitoare a scrierilor economice, politice și sociale eminesciene, își pierd busola autoapărării intereselor vitale, devenind prăzi ușoare și profitabile pentru oricine se pricepe să le speculeze deruta? Ori că, și mai rău, dând necondiționată crezare calomniilor, ajung nu numai să se priveze de orice premisă măcar de a-și recăpăta puterea combativă, dar încep să urască și să desconsidere chiar izvorul de la care le-ar putea veni regenerarea?

III.

– Domnule Crișan, în opinia dumneavoastră, despre Eminescu s-au rostit «blasfemii». Acesta este, după câte știu, un termen care ține de religie. Pot primi o astfel de etichetare doar invectivele grave aduse Divinității.

De când este Mihai Eminescu Dumnezeu?

– Doamna Irina Airinei, admir sufletul dumneavoastră pios, care recunoaște și apără primatul incontestabil al Dumnezeirii.

Acestui suflet, ca și sufletelor tuturor semenilor care ne aud, voiesc să le precizez, din capul locului că, prin ceea ce-am spus și susțin cu toată tăria, nu intenționez să contest câtuși de puțin măreția și atotputernicia lui Dumnezeu. De crima spirituală a desconsiderării Domnului, dusă până la negarea existenței Lui, s-a făcut, prea destul, vinovată Renașterea. Iar crima respectivă a fost așa de limpede demascată și de un Eminescu, și de-un Petre Țuțea sau un Nae Ionescu, încât n-are nici un rost să insist asupra ei.

Vreau să subliniez însă altceva, anume că fiecărui neam, căci Dumnezeu le iubește pe fiecare deopotrivă, Divinitatea îi dăruiește un mare luminător de conștiință, întrupat din carnea și din sângele națiunii în slujba căreia îi este hărăzit să- și devoteze viața. Plămada lui înmănunchează, în chip organic, cele mai de seamă calități și însușiri ale etniei pe care o reprezintă. Asta îl face apt să se identifice cu sufletul neamului său și să-și poată îndeplini misiunea divină.

Iar întrucât, pentru națiunea română, marele luminător de conștiință hotărât de Dumnezeu, avem toate temeiurile să fim încredințați că este Eminescu, înseamnă că aceia care se străduiesc să-i întineze imaginea, aduc, prin acțiunea lor, ofensă lui Dumnezeu, adică blasfemează.

Și-atunci, ca să exemplific, este sau nu este blasfem acțiunea de-a căuta să discreditezi un astfel de om, prezentându-l cu obstinație lumii drept «nebun», și făcând, ca să-ți iasă pasența, în mod deliberat, abstracție de faptul (verificabil de altfel) că, în miile de pagini ale operei sale de-o viață nu există nici o contradicție logică?; totul: publicistică, poezie, manuscrise, constituind un ansamblu organic și armonios, de o coerență fără fisură…

IV.

– După cum cunoașteți, în România, discriminarea etnică este interzisă prin lege.

Atunci, dumneavoastră, ca cetățean român, cu ce drept vă permiteți să vă situați mai presus de lege, și să definiți națiunea pe baza criteriului etnic, adică rasial?

Și doi: ce vă face să fiți atât de sigur că Eminescu ar fi «marele luminător de conștiință hotărât de Dumnezeu pentru români»?

– Stimată doamnă, onorați radioascultători, Într-adevăr în România discriminarea etnică este interzisă prin lege.

Dar, tot în România, ca de altfel peste tot în lume, realitatea eredității este confirmată de știința geneticii.

Și-atunci, când, pe de o parte, însăși sociologia din mileniul INTERNET-ului atestă faptul că "apartenența etnică configurează identitatea persoanei"; ba mai mult chiar, că "orientează procesul cunoașterii psihologice prin implicarea noțiunilor de etnotip și conduită etnică", iar pe de alta, în esență, rasa din biologie este sinonimul etniei din sociologie și al națiunii din politică, acuzația ce-mi aduceți începe să se clatine serios.

Și ca să vă convingeți că este complet lipsită de fundament, vă rog, servindu-vă de discernământul pe care v-am mărturisit că vi-l admir, să-mi spuneți în ce măsură a recunoaște pur și simplu existența ca atare a unei realități obiective (etnia română), este totuna cu a solicita să fie discriminată pozitiv, adică favorizată, în raport cu alte realități, la fel de obiective ca și ea (etniile conlocuitoare).

Iar pentru că m-ați provocat prevalându-vă de legile țării, care, cum just spuneți, sunt obligatorii pentru toți cetățenii ei, vă rog să cumpăniți un pic declarațiile făcute în presa centrală chiar la începutul acestei veri, de către un reprezentant al unei etnii conlocuitoare, potrivit căruia, membrii ei se consideră îndreptățiți la discriminare pozitivă față de elementul românesc, invocând o „privare de multe drepturi și o robie, suferite amândouă din partea majoritarilor români", dar fără să explice, totodată, de ce bunăoară, dacă erau într-adevăr atât de odios tratați aici, nici vitregiții nu făceau vreun demers să părăsească țara, nici conaționalii lor de peste hotare nu conteneau să imigreze în ea.

Și, dacă tot veni vorba de reparații și de favoruri, de ce, de pildă, ar fi oare etnicii români, sau chiar și alți cetățeni ai țării, neîndreptățiți să ceară statului român privilegiul de a fi discriminați pozitiv, drept compensație pentru valul de dispreț pe care-l revarsă străinătatea asupra lor, urmare atitudinii nedemne manifestate curent peste granițe de mulți dintre membrii etniei revoltate? Etnie ce, culmea, în pofida notorietății prejudiciului pe care atitudinea în cauză îl provoacă României,

beneficiază, după cum chiar ea recunoaște public, atât legal cât și efectiv, de privilegiul respectivei discriminări… Hm… O fi legalul întotdeauna și legitim?

Și, de ce dacă revoltații sunt atât de mult pătrunși de spiritul dreptății, continuă dezinvolt să măsoare cu măsură dublă, prezentându-se în străinătate ca cetățeni, dar solicitând în țară tratament de etnici?

Iar ceea ce iarăși găsesc a fi de o gravitate extremă este sinonimia pe care legislația țării o face între cetățenie și naționalitate, concepte care, de fapt, exprimă realități diferite:

- cetățenia: starea juridică a unui om de a fi supus al unui stat național;

- naționalitatea: apartenența prin naștere a unei persoane fizice la o anumită etnie.

Acesta este încă un motiv pentru care am rostit apăsat cuvântul «cetățeni». Căci, atâta vreme cât, de pildă, pe fiecare pașaport, indiferent de etnia titularului său, va sta scris NAȚIONALITATEA: CETĂȚEAN ROMÂN, orice infracțiune de drept comun comisă peste graniță de către persoane care fac parte din orice altceva numai din nația română nu, va fi pusă de străinătate în seama neamului românesc, care nu a săvârșit-o… Mai mult, va fi exploatată dușmănos împotriva lui chiar înlăuntrul țării, prin acțiunea dizolvantă a atâtor și-atâtor organe de presă care, în relatarea evenimentelor, ignoră cu desăvârșire esențiala diferență de care-am vorbit.

Referitor la cea de a doua dumneavoastră întrebare:

Dacă expresia folosită de mine marele

luminător de conștiință hotărât de Dumnezeu pentru națiunea română, considerați că este inadecvată pentru Eminescu, vă rog să-mi sugerați dumneavoastră cum s-ar cuveni să calific un om care, în doar două vorbe spus:

- este părintele ideologiei naționale moderne în evoluția noastră;

- care dintre toate geniile neamului românesc rămâne și azi singurul care a investigat toate domeniile de activitate fundamentale națiunii și a avansat soluții pentru propășirea lor;

- și care și-a întemeiat întregul sistem de gândire (străbătut de la un capăt la altul, ca de un fir roșu, de primatul adevărului și al iubirii de neam) pe valorificarea organică a raporturilor dintre național și universal, conținutul său potențând experiența și tradiția românească, prin ceea ce le este compatibil și le-ar putea fi folositor, din marele izvor de înțelepciune: omenirea.

V.

– Spuneți-mi vă rog, dumneavoastră susțineți că nu sunteți rasist.

Dar despre Eminescu ce părere aveți în această privință? „Gurile rele" vorbesc mereu de xenofobia și de antisemitismul lui…

– Mai întâi, ca să fim siguri că vorbim aceeași limbă, simt nevoia unor precizări terminologice.

Atât termenul «xenofobie», cât și cel de «antisemitism» sunt actualmente folosiți impropriu. Înțelesul lor autentic este:

1. xenofobia: frică față de străini – înțeleși ca persoane (inclusiv colective: neamuri) -, iar nicidecum de ură împotriva lor. Obârșie: xeno – străin și phobos – frică;

2. antisemitismul: aversiune față de semiți – înțeleși tot ca persoane. Cuvântul «semiți» desemnează toate cele mai bine de 20 de neamuri descendente ale patriarhului biblic Sem, care neamuri includ, ironia sorții, și pe arabi, dar și pe evrei.

Spun «ironia sorții» având în vedere adversitatea istorică reciprocă dintre evrei și arabi, notorie de veacuri pe plan mondial.

Și-atunci, mă cutremură următorul gând: să fie oare evreii cei mai crunți antisemiți?!

De aceea, pentru a putea să mă fac înțeles în societate, folosesc cei doi termeni în înțelesul lor consacrat, deși este denaturat, dar, totodată, îmi iau îngăduința să sugerez ca forme, chiar dacă nu desăvârșite, oricum mai proprii:

- pentru adversitatea contra străinilor ca persoane: «antixenie»;

- iar pentru cea împotriva evreilor ca persoane: «antiiudaism».

Mai mult decât atât, nu văd deloc necesitatea utilizării unui termen distinct pentru aversiunea îndreptată contra evreilor, atâta vreme cât ei se află în raport de parte-întreg cu categoria străinilor, pentru resentimentele împotriva căreia există deja statuat un cuvânt.

Totodată, accentuez în mod deosebit, asupra distincției esențiale existente între a urî persoana în sine, ca ființă, și a răspunde îndreptățit, chiar cu indignare, acelor atitudini ale ei care îți cauzează prejudicii. Mărturie că agresorii de rea credință cunosc perfect respectiva distincție stă înverșunarea cu care aruncă asupra victimelor lor eticheta de reacționari. Acest termen este și el utilizat astăzi cu sens falsificat, lumea ajungând să-i considere, din oficiu, pe cei cărora le este aplicat, ca pe niște ticăloși. Autenticul său înțeles este însă cu totul altul: reacțiunea certifică o stare perfect normală, întemeiată pe înseși legile fizicii. Amintiți-vă elementarul principiu al acțiunii și reacțiunii. Sesizați de îndată că reacțiune înseamnă reacție, adică răspuns al unei entități la influența exercitată asupra sa de către o altă entitate. Dealtfel, biologii, și nu numai ei, pot certifica oricând că reactivitatea este una dintre caracteristicile fundamentale ale oricărui organism viu și sănătos. Diminuarea ei este semn de boală, iar dispariția ei atestă moartea… Firește însă, orice agresor preferă ca atacul să-i fie ușurat de inerția victimei…

În ceea ce-l privește pe Eminescu, consider, așa cum am consemnat în lucrarea mamă a celei despre care discutăm acum (intitulată: Spre Eminescu. Răspuns românesc la amenințările prezentului și la provocările viitorului), că ambele acuzații ce i se aduc (adică atât cea de xenofobie, cât și cea de antisemitism) sunt lipsite de legitimitate și că provin, atunci când cei care le formulează sunt de bună credință, dintr-o părere lacunară și/sau deformată asupra scrierilor eminesciene.

Așa cum cercetători de variate specialități relevă cu prisosință în analizele lor, numele lui Mihai Eminescu a fost foarte mult legat de teoria păturii parazitare instalate la cârma țării, interpretată injust ca atitudine xenofobă.

De fapt, folosind un stil polemic, violent și

plastic (căruia, fiind, mai întâi de toate, creator liric, i-a accentuat, în mod firesc, nota emoțională până la patetism), poetul nu ieșea din pozițiile sale economice.

Adversitatea sa declarată și totală față de acești spoliatori, în majoritate străini, n-a avut niciodată un suport etnic, ci economic și social.

Nu prejudecăți xenofobe și nici vreun naționalism retrograd l-au făcut să-i acuze de parazitism și cosmopolitism, ci considerente de ordin economic, social și național-patriotic; el ridicându-se, ori de câte ori i s-a ivit ocazia, împotriva comportamentului paraziților și speculanților de orice etnie.

În materie de elemente străine, în raționamentele sale accentul cădea pe contribuția pe care acestea o aduceau sau nu la progresul țării, iar nicidecum pe apartenența lor la o etnie sau alta.

Așadar, munca împreună cu valorile ei economice și morale constituie criteriul suprem prin prisma căruia și-a elaborat el judecățile. Pornind de la necesitatea muncii, Mihai Eminescu ajunge chiar să formuleze o teorie socială a compensației, stabilind drept obligație imperioasă, pentru toți membrii societății (atât indivizi cât și clase sociale), desfășurarea, în schimbul posibilităților de trai pe care li le asigură societatea, a unei activități utile ei.

De aceea, verbul lui de foc îi critica pe toți cei care nu depuneau o muncă socialmente- națională productivă, care trăiau din speculă (în special cu băuturi spirtoase), care urmăreau să obțină strălucire și averi făcând alpinism social pe umerii claselor pozitive.

Și tot de-aceea, caracterul etic-justițiar al raporturilor sociale este constanta inexorabilă a întregii gândiri eminesciene.

VI.

– Domnule Crișan, știți la fel de bine ca și mine că moda este asemeni unui magnet uriaș căruia, cu cât cauți mai mult să i te împotrivești, cu atât te atrage mai tare. Știți, poate, de asemenea, adagiul practic că cea mai sigură cale de a scăpa de o tentație este satisfacerea ei.

Ei bine, fiindcă este și la modă și pentru că mă și tentează, nu-mi pot opri întrebarea: Sunteți antisemit?

– Doamna Airinei, personal văd în modă ceva omenesc, și în tentație, cu precădere, o vioiciune a spiritului feminin. Iar dumneavoastră cumulați ambele calități, sunteți și om și femeie… N-am ce face… Vă răspund:

După părerea mea, nu sunt nici antisemit și nici filosemit.

Sunt conștient că Mântuitorul Iisus s-a întrupat ca om în sânul poporului evreu, consider practice învățămintele Vechiului Testament, admir profunzimea cugetării rabinice și nu-i consider pe evrei ca sursă a tuturor relelor lumii.

Totodată, consider că adevărata lor misiune în lume este să ofere celorlalte etnii, ca model benefic pentru propășirea fiecăreia dintre ele, tăria coeziunii iudaice.

Aminteam puțin mai devreme că soarta mi-a pus sub ochi o serie de materiale documentare.

De aceea, în spiritul fidelității față de obiectivitatea științifică, nu pot să fac abstracție nici de faptul că în consistentul dicționar de personalități evreiești, scris numai de autori evrei, tradus în românește de un colectiv condus de o evreică și apărut în urmă cu patru ani la Editura

Hasefer – oficial evreiască, Karl Marx este prezentat ca, «descendent (atât după mamă cât și după tată) al unei lungi genealogii de rabini», iar o seamă dintre conducătorii la vârf ai loviturii de stat bolșevice și, totodată, ai regimului comunist sovietic, sunt și ei prezenți.

De asemenea, în același spirit de onestitate științifică, promovat de altfel, cu multă elocință în toate luările de poziție oficiale evreiești, văzute, citite sau audiate de mine până azi, nu pot nesocoti nici elemente precum:

- prezența în același dicționar de personalități iudaice, a unei ample rubrici biografice dedicate bancherilor Rotschild;

- sau includerea în prestigioasa lucrare Iluștri francmasoni (apărută în 1999 la Editura Nemira), atât a lui Hitler cât și a lui Mussolini, în contextul în care analiza comparativă a celor două culegeri biografice, reliefează prezența, deloc rară, în lume, la nivelul conducerii francmasonice superioare, a unor proeminente personalități evreiești.

Prin urmare, la aflarea unor astfel de știri, este oare nejustificat din parte-mi, nu să contest, ci să manifest doar o circumspecție metodică, descartiană dacă vreți, asupra veridicității felului în care, manualele contemporane de istorie și majoritatea mass-mediei oficiale, comentează, de exemplu, realități de răscruce ale istoriei universale, cum sunt al doilea război mondial, capitalismul și comunismul?

VII.

– Domnule Radu Crișan, pasionați amândoi de dialog, nici n-am băgat de seamă cum înaintează timpul. Mai dispunem doar de câteva minute.

Așadar, mulțumindu-vă pentru participarea la emisiune, vă rog, lămuriți-mă două lucruri:

- primo: De ce marele geniu al scrisului, Eminescu, dacă a vrut într-adevăr să lase posterității un testament, nu și l-a redactat singur, de-a ajuns acum necesar să i-l întocmiți dumneavoastră;

- secundo: Care este, până la urmă, „testamentul" politic eminescian?

– După cum recunoașteți dumneavoastră foarte just, Mihai Eminescu rămâne, fără îndoială, un mare geniu scriitoricesc.

Cu siguranță, orice mesaj ideatic ar fi dorit să adreseze semenilor săi, el însuși era cel mai în măsură să-l formuleze.

Eminescologi ale căror cercetări consacrate vieții și operei sale, le consider vrednice de toată atenția, ne dezvăluie faptul că strategia de creație pe termen lung a lui Eminescu era ca, mai întâi (adică în anii tensionați ai muncii de redactor) să-și elaboreze întregul arsenal de idei, urmând ca, pe urmă, în partea a doua a vieții (pe care și-o dorea pe cât posibil mai tihnită), să-și asambleze ideile, închegând astfel cel puțin câte un tratat științific în fiecare domeniu pe care l-a aprofundat.

Destinul însă, l-a împiedicat să-și poată împlini a doua parte a visului; în schimb, ne-a făcut nouă favoarea să fim beneficiarii finalizării, pot spune depline, a celei dintâi.

Inițial m-am străduit să înfățișez icoana unitară a gândirii sale economice și, cu vremea, avansând în lucru, am început să devin tot mai conștient de interdisciplinaritatea și organicitatea întregii opere.

Identificând în arhitectonica acesteia, economicul ca bază de raționare și politicul ca loc geometric, am simțit că ar fi imoral din parte-mi să nu împărtășesc semenilor această quintesență, sub formă de material unitar.

Așa s-a născut, ca asamblare logică de idei citate, cartea despre care vorbim acum.

În privința răspunsului la cea de-a doua întrebare, pentru a mă încadra în puținele clipe rămase, cu permisiunea dumneavoastră, voi citi micul text eminescian de pe prima copertă a cărții:

„Nu voim să trăim într-un stat poliglot, unde așa numita patrie este deasupra naționalității.

Singura rațiune de a fi a acestui stat, pentru noi, este naționalitatea lui românească. Dacă e vorba ca acest stat să înceteze de-a mai fi românesc, atunci o spunem drept că ne este cumplit de indiferentă soarta pământului lui.

Voim și sperăm nu o întoarcere la un sistem feudal, ce nici n-a existat cândva în țara noastră, ci o mișcare de îndreptare a vieții noastre publice, o mișcare al cărei punct de vedere să fie ideea de stat și de naționalitate".

– Vă mulțumesc la rândul meu.

Magda Ursache

OCOLUL PĂMÂNTULUI ÎN ZECE MII DE CĂRȚI (II)

„Cartea e cea mai bună provizie pe care am găsit-o pentru această călătorie."
Montaigne

***Alexandru Deșliu: De ce ați ales Iașul? Nu era mai aproape de Buzău capitala*?**

A fost ideea tatei. A crezut că pentru mine, cu problemele mele de dosar, capitala Moldovei, mai atemporală, deci mai ieșită din vremi, ar fi fost mai sigură. Era prieten cu Ștefan Bârsănescu, eruditul pedagog format de Ibrăileanu, Ion Petrovici, Philippide. Poate a sperat în sprijinul lui. Numai că profesorii de mare autoritate erau marginalizați de politruci. Scos din Universitate și întrebat de un discipol ce-o să se facă, Bârsănescu a răspuns:

„Merg la bibliotecă."

Au mai spus-o și alții, o repet și eu pentru generația care n-a trăit sub comunism, că trebuie să știe: originea socială, apartenența de clasă erau esențiale. Te năsteai „greșit", fiu de preot, de negustor, de avocat, de chiabur, n-aveai acces la urcușul scării, erai avansat la lăsata secolului, ocolit de posturi de răspundere, de distincții sociale… Recrutarea pentru Academia „Ștefan Gheorghiu" se făcea pe bază de dosar fără bube și zgaibe. „Tovul X a fost delegat să studieze la „St. Gheorghiu", așa se spunea, cu respect. Și asta după perioada școlii-materi, din URSS.

Tata, care îl așteptase destul pe Winston Churchill-uitucul (uitase să debarce-n Balcani; și ce butadă urâtă a comis: „Istoria mă va judeca blând din simplul motiv că eu voi scrie acea istorie"), așadar tata m-a avertizat:

„În cazul tău, examenul n-o să fie corect. Tu trebuie să știi nu de 8-9, ci de peste 10."

În '61 s-a „concurat" (concurs de împrejurări politice) pe loc rezervat. Adică fiii de ceferiști, de șantieriști, de mineri, de colectiviști, ca să nu-i punem la socoteală pe copiii aparatului, ai factorilor acceleratori de socialism, aveau asigurată intrarea în universitate. Examenul de admitere era o formalitate, în baza avizului dat de Sfatul Popular, glorificat în vers: „Îți scriu cu bucurie, cu tocul apăsat/ Că sânt fruntaș în muncă și candidat la Sfat." Pentru ceilalți se scotea la concurs un număr infim de locuri. O mulțime de candidați pe un loc, care reușeau fără loc. Copiii cu origine nesănătoasă au beneficiat de un *numerus clausus* la admitere.

Fișa fiecăruia se afla sub nasul vigilent al comisiei. În cazul meu, fruntea *kamisiei* era Janeta Benditer, căreia Filologia îi era, cumva, subordonată, un fel de paukeriță a Facultății de istorie. În '62, se încheiase cu admiterea preferențială, pentru clasa muncitoare. Nu l-am dezamăgit pe tata: am fost prima pe lista celor admiși la Facultatea de filologie, deși eram copil de nemembru PCR.

Am tot luat note de zece, chiar și la Claxonism, cum îi spuneam cursului de Socialism Științific, ținut de altă paukeriță, tov. Gireadă, la fel de severă ca tov. Puha, exponentă a *doctrinei totalitoante* (mulțumesc, Luca Pițu!), ideologocrată mereu în scaun(e). Și mai era *Vama Loghin*, tov. Aurel fiind școlit la Moscova, la Moscova! Numai la ALA am clacat. N-am fost în stare să învăț componentele măștii de gaze, nici ale bombei atomice, pe care „revanșardul" unchi Sam o pregătea pentru URSS, „bastionul păcii". Numai pace instalase ostașul sovietic „eliberator", care veghea din vârful Copoului la *mir i sciasti*, cu mitraliera în bandulieră.

***Al. Deșliu: Revenind la anii de studii, de ce ați ales filologia*?**

Păi n-am prea avut de ales. În societatea „egalitaristă", cei „fără partid" nu aveau drepturi profesionale egale cu ceilalți. Nu visai la Academia de Comerț Exterior, la Drept (tata ar fi vrut să urmez Dreptul, fapt imposibil, din cauză de dosar), la Ziaristică, fără dosar-cristal.

Mie mi-ar fi plăcut să urmez Istoria (generația mea – și nu greșesc – e împătimită de lecturi istorice), dar tata m-a deconsiliat. Cât a putut, a fost un ecran protector, s-a interpus ca un ecran protector între mine și politizarea în exces a orice. Mi-a spus că istoria e trucată, falsificată ca să „argumenteze" tezele comuniste:

– rădăcinile, pe atunci slave;

– importanța maselor, nu a oamnilor mari, a personalităților providențiale, în evenimente;

– rolul PCR de conducător-vizionar în „făurirea".

Partidul comunist era intricat în toate ce-au fost, sunt și vor fi. Era viitorul din trecut și trecutul din viitor. De asta mă indispune atâta continua trișerie a unor istorici, mereu nesinceri. În loc să corecteze denaturările din obsedantele decenii, relativizează și relativizează. Ieri, cârpăceau cu minciuni, azi des-figurează și re-figurează istoria. Forțează anume fapte, să le iasă un anume puzzle. Informarea corectă a rămas iluzie. Iar consecința datelor lacunare, aproximative, interpretabile e deformarea aberantă.

S-a ajuns până acolo că „Mihaiu cel Viteazu" a fost etichetat paranoic și fecior de curvă; un colaborator al lui Daniel Barbu a descoperit în Brâncoveanu un protoșpăgar; marile bătălii sunt ridiculizate… Asta ca să

de-mitizăm, cum cere școala Boia, dar și să re-mitizăm. În contrapartidă, Ana Pauker apare ca zâna-zânelor; iar Vasile Luca (alias Luka László), care a trimis în gherle într-o singură noapte 40.000 de țărani, e deplâns cum că ar fi fost chinuit de Dej în închisoare. Silviu Brucan, americanit la comandă, cum a fost și sovietofil, e considerat de Cristian Teodorescu „un fel de muzeu viu". Sunt inocentați pe alese. *Avem trecuturi*, cum spunea gura păcătosului. A unui moderator TV.

***Al. D.: Un personaj al dvs., Iordana Marievici din* Rău de România*, spune că n-o să se îmbolnăvească niciodată de Alzheimer pentru că trecutul e prea viu pentru ea, că nu-l poate pierde*.**

Vă dau dreptate iarăși, domnule Deșliu. Iordana e cea mai apropiată de biografia mea socială, iar atuul cărții e condiția de martor, de trăitor în totalitarism. Geneza acestui fenomen trebuie cunoscută bine, ca să știi să te aperi de el. Nu rămâi liber fără o bună memorie într-o „societate de supraveghere", cum îi spune Ovidiu Hurduzeu.

N-avem nevoie de mituri, cum susțin adepții Boia? Dar tocmai mitul fundamentează, în culturile tradiționale ca a noastră, conștiința istorică, modelează psihologia colectivă. Paler a avertizat, cât a mai putut s-o facă:

„O țară fără statui și fără trecut nu are viitor."

În Tokio, există un sanctuar al eroilor, al morților pentru patrie, din 1853 până în 1945. În 1978, au fost aduși acolo și „Criminalii de Război Mondial", condamnați după încheierea luptelor și capitulare. Noi ne repezim mereu să dăm jos statui (a fost repus pe soclu doar bustul lui Dobrogeanu-Gherea, prin strădania lui Zigu Ornea) sau să le acoperim; le punem sub obroc sau le mânjim cu spray-uri. Monumentul Independenței din Craiova, ridicat în 1913, l-au topit staliniștii după abdicarea regelui Mihai. Statuia Reântregirii, din Iași, din fața Bibliotecii Centrale Universitare, a fost demolată într-o noapte.

Al.D.: Iar contemporanii noștri lasă să se degradeze Mausoleul de la Mărășești.

Numai ungurii nu renunță la sculptura lui Zala: cei 13 generali kossutiști, număr cu ghinion pentru românii transilvăneni. Noi desființăm case memoriale, le lăsăm în paragină (Ruginoasa lui Cuza, Solești Elenei Cuza). Voievozii – la colț, ca să intre-n prim plan, cf. trendului, regii. M-am tot întrebat de ce-or fi urând unii atâta Unirea? Li s-o fi trasat sarcina dezbinării? Dacă nu făcea „muieraticul ofițeraș" Cuza Unirea de la 1859, peste ce regat ar fi domnit Carol I? Ar mai fi ascultat tunurile care bombardau Vidinul turcesc, dând replica istorică…

Al.D: „Asta-i muzica ce-mi place!"

Mai exact: „Asta-i muzica ce place la eu." În emisiunea aceea debilă, *Mari români*, ni s-a tot spus că el, Carol întâiul, ne-a lăsat România, nu Cuza. Apărătorii regelui ar fi fost în stare să susțină că și ocaua tot a lui Carol a fost. Că tot Carol I ar fi înființat Universitatea, nu Cuza. Supușilor le dăruia ceasuri, ca să-i învețe punctualitatea – *nota bene*. Însă când un istoric se entuziasmează că în *Jurnal* nota menstrele soției Elisabeta, de unde meritele: *exact și meticulos*, chestia asta-mi amintește cum era elogiat scorniceștieanul.

E în moda intelectuală să faci 19 documentare despre regele Mihai (după ce-ai citat răzbit din opera lui Ceaușescu!) și despre tatăl lui, Carol II „culturalizatorul". Deși avem atâtea institute de studiat istoria recentă și mai puțin recentă, repetăm că *nu-i momentul* să discutăm cazul Mareșalului, că nu-i politic *clean*.

Asistăm la o manipulare a memoriei colective care are un singur precedent de asemenea proporții: perioada Roller, când istoria a fost scrisă de învingătorii estici. Or fi inconfortabile considerațiile mele, dar le fac.

Ce să mai întreținem vie memoria, când brandul Bran e atât de gustat de turiștii englezi care se simt în Castelul Groazei din Carpați ca-n Turnul Londrei?

Inginerii financiare bat istoria reală. Nu-i călăuzim pe călători spre Putna lui Ștefan, lăsăm să i se stingă candela de pe mormânt, dar ne bucurăm nevoie mare să scoatem ceva bani (doar n-au miros!) din Dracula. Ce mai contează ce-a pățit bietul Țepeș de la irlandezul mincinos, Bram Stoker? Vedeți ce se-ntâmplă când se amestecă legenda cu documentul? Nu mai știi ce-a fost și n-a fost. Domnitorul valah căruia Sigismund de Luxembourg i-a acordat, la 1431, Ordinul Dragonului, pentru tehnica de luptă cu dușmanii Crucii, a fost prefăcut într-un diavol. Bram Stoker i-a transferat personalitatea malefică a Elisabetei Bathory. Castelana austriacă sacrifica fete tinere ca să facă băi de frumusețe în sângele lor. Și cine-i mai monstru? Țepeș ori contemporanul lui, Ludovic al XI-lea, care-i jupuia de vii pe cei prinși, îi pedepsea scoțându-le mațele, hăcuindu-i, castrându-i, tăind mâini și picioare?

Asta o fi salvarea? Paralele obținute pe bilete de intrare în Bran și pe sejururi cu vampiri, de Halloween, la Tihuța, ca să dovedim că avem *fabulospirit*, când ne lăsăm jefuiți de aur și de tezaur? România a renunțat la Tezaur (circa 38 miliarde de dolari); Suedia n-a renunțat la o datorie de câteva milioane și a primit-o înapoi. Mai galanton decât conu Ciumara, rar careva!

„Suntem moi." E diagnosticul pus de Neagu Djuvara. Îmi displace (mărturisesc: sufăr și eu de idealism privind destinul României și-mi repet povestea lui David), dar trebuie să-l aprob. Apelat după decembrie '89 în privința, Pactului Ribbentrop-Molotov și a tratatului cu Gorbaciov, președintele Iliescu a decretat apoftegmatic: „realitatea e realitate, iar istoria este cu totul altceva". L-a secondat ministrul de Interne de-atunci, Adrian Năstase: „Trebuie să acceptăm ideea a două state românești". Halal idee! A recunoscut vreodată Germania Federală „realitatea" Germaniei de Est, ca stat?

Se învață în școli istorie după ceea ce istoricul Cioroianu numește „manualul post-eroic". Ironizăm victoriile militare care ne „gâghilă orgoliul", vrem o *history* din trădări și din josnicii, nu și din măreții, sacrificii, eroisme. În „Dilema", se poate citi sub semnătura lui Lucian Mândruță că Ștefan cel Mare „e un Becali mai nervos". Cum să-i respectăm Testamentul dacă nu facem altceva decât să cultivăm o psihologie de națiune mereu învinsă, de popor mic (nu în sens demografic, ci-n fapte), ineficient, situat sub semnul pasivității? Ca să ieșim de sub acest semn tragic, e de datoria noastră – *devoir de mémoire* – să păstrăm nealterată memoria colectivă. S-o salvăm de ceea ce Nicolae Iliescu numește *istorie*

isterică.

Când orgoliul etnic mai dă în clocot, îmi repet că nu-s autoare de găuri în cer, dar calitatea de martor onest o posed și n-am ce face.

Al.D.: Aș vrea să ne întoarcem la anul intrării dvs. în Universitate.

1962 mi-l închipui ca pe-o ființă benefică. Mi-am imaginat totdeauna anii (am scris despre asta) ca niște ființe malefice ori benefice. Anul 1964, ca un personaj în carne și oase, mi-a ucis tatăl. Anul 1968 mi-a oferit, generos, un post de redactor la revista „Cronica" iar 1973, cartea de debut, *A patra dimensiune*. 1976 mi-a avariat toate corăbiile. Am rămas fără flotă.

Atunci în '62, am dat în Biblioteca Universității „Mihai Eminescu" de *un popor de cărți*, cum spune poetul Adrian Alui Gheorghe. Ajunsesem în Gutenland, cu capitala la Gutenberg. Târgul, dulcele era acel Bybliopolis visat. Începeam mai multe volume odată, cum fac și acum. Făcusem rost de permis și la Biblioteca Județeană „Gh. Asachi", să pot obține mai multe titluri decât cele trei admise, ca să-i servesc pe toți cititorii din mine: pe cititorul-învățăcel, pe cititorul-critic, ba și pe cititorul-naiv. Are dreptate Eliade. Sunt cărți de vară și cărți de iarnă. Sunt cărți de solstițiu, cărți de vreme rea sau bună. Cărți ușoare, de vacanță și cărți de căpătâi, consistente, greu de pătruns. Lecturile dificile fac parte din lucrurile pe care le urăști și le iubești. A citi a fost rațiunea mea de-a aștepta zilnic un mâine, în perioadele cele mai negre.

Îmi permiteți o paranteză poetică? În '91, când era contestat vehement, atacat pentru prietenia cu Nichita Stănescu, Gh. Tomozei a publicat *Bibliotecile fericite*. Un titlu de invidiat.

„cărți din care creștea iarba,
cărți de apă, de piatră și naftă,
cărți volatile și carnivore, (…)"

Harfa de iarbă din care crește cu adevărat iarba, volatila *Micul Prinț*, carnivorele lui Céline…

Și enumerarea lui Tom a continuat:

„cărți-arce
pline de lighioane"
„cărți bolnave, cu teribile răni putrefacte"

Mie-mi vin în minte cărțile împușcate de lunetiști, în '89. Cărțile Bibliotecii Centrale Universitare din București rupte, rănite, arse, incunabulele murdărite de praf de pușcă și de cenușă, pătate cu sânge, cărțile-cadavre, mutilate ori făcute scrum.

Am și eu, ca și Tomozei, micul apartament de pe Copou înțesat de cărți ieftine, dar și de cărți prețioase pentru mine. Pe *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* a profesorului Ion Rotaru am clădit un turn de cărți. E o carte de temelie, puternică. Mă bucură lumina pe care o răspândește învelitoarea de mătase a unei cărți de poezie (Goga, *princeps*), felul cum scânteie, din alt teanc, *Baladele* lui François Villon, *Zoharul* sau o enciclopedie aurie de doctrine mistice.

Dețin și eu cărțile îngerilor și cărțile tiranilor, cărți friguroase, înghețate și cărți fierbinți, cărți mirosind a pâine proaspătă, a lapte, a mâl, cărți-ierbar, cărți cu istoria animalelor…

Gata, nu mai râdeți de mine, mă opresc aici.

Al.D.: Înțeleg din asta că nu vă place cartea electronică.

N-am să citesc decât carte palpabilă, cu foi moi, nu *e-book*. Am să rămân între și în cărți tipografice. Slavă Domnului că nu voi apuca să trăiesc într-o lume fără biblioteci sau cu biblioteci-muzee, cărțile fiind trecute pe suport electronic. Și chiar mă bucură faptul că n-o să mă plâng ca Mallarmé: „Ah, carnea-i tristă, cărțile le-am citit pe toate". O carte bună amânată, necitită încă, e ca o speranță.

Cea mai importantă parte a vieții mele s-a întâmplat cu cartea în mână. *Ferici(ti)rea* (e patentul lui Mircea Vasilescu) o cunosc și eu. „E păcat să trăiești ca un negustor într-o lume înstelată de taine", nu obosește să repete prietena mea Silvia Chițimia, la Zodiac, pe Cultural TV. Cartea nu este „un ingredient", cum spunea un editor. Fără ea nu exiști. Fără Armani, da, fără Mayback, da, pot; fără carte – nu. N-am bani și nici nu-mi pasă că n-am. Cititul e *modus vivendi*. Singurul.

Lui Gabriel Liiceanu îi era milă, într-o emisiune, de cei care nu pot deschide „o ușe spre o lume minunată". Din păcate, nu mila tandră a editorului de cărți cu prețuri prohibitive rezolvă problema. Intelectualii de elită ar trebui să făcă grabnic programe pentru românul de rând, pentru cititorul de rând, deja îndepărtat de librărie. Nu milă, ci luare aminte la impasul lui, la condamnarea la incultură. Cinica indiferență a elitei ne va costa scump.

Eu nu cred (ca Țepeneag) că nivelul cărții în anii optzeci era ridicat artificial. Adică nu se „dădea" literatură de consum și nu se puteau citi decât cărți dense. Se făcea haz că s-au vândut în România comunistă 42.000 de exemplare din Heidegger. „Citeau fără a ști". Dar poate că nu le-au cumpărat numai activiștii și frizerii snobi, să le așeze-n rafturi, la metru. Or fi ajuns și unde trebuiau să ajungă. Categorii de lectori au fost și vor fi: unii citeau *Cireșarii* și *Winettou*, alții – Zincă și, eventual, Adrian Păunescu; mai puțini țințeau spre Dostoievski, spre Nietzsche, spre Heidegger, spre Hartmann.

Un ins cu pretenții culturale și cu voce cremoasă demonstra, tot pe un canal TV, de unde bat toate relele: indiferența față de cultură, *horror-color* (mulțumesc, Val Gheorghiu!) de la ora 5, zilnica *overdose* de prostie, vedetele lazaroave, muzica călărească (îmi asum cacofonia!), exhibiția și nu mai avem mult până la *snuff* (filmul unde actorii sânt uciși de-adevărat), așadar pe un canal TV un ins demonstra că de acel șanț, de acea prăpastie dintre generații e vinovat… cititul. „Știți ce spun tinerii?", se inflama insul. „Că părinții noștri au citit prea mult; noi – nu!". „Cititul îngrașă" râde-n strungăreață un teleast ratingos, pe care Paler îl supranumea „Ciuma".

În loc să organizeze *punerea pe carte* a tinerilor, „elita" noastră a fost ocupată să-i acuze pe Modest Morariu, pe Romulus Munteanu, pe Aurel Martin, pe Marin Preda, pe Florin Mugur că ar fi scos cărți de valoare sub comuniști. Iată că simbolul cultural Meridiane nu mai este: doamna Natalia Solomon, noua directoare generală, e economist agrar și informația o am din presa anului 2006; Minerva, editura specializată în ediții de clasici, s-a privatizat, iar editologia a cam apus. Cărțile de buzunar sunt și ele pentru buzunare pline, nu goale. Ar fi

normal, dar nu e: cu cât cartea-i mai ieftină, cu atât editorul să se îmbogățească. La noi, e invers. Și, oricum, editorul nu pierde nimic, niciodată. Doar autorul. E chiar mai rău decât scria Arghezi în pamfletul din '35, *Un mare contribuabil, poetul*: „Hoțul de buzunare realizează un profit sută la sută, scriitorul – zece la sută". Sistemul nostru editorial funcționează în detrimentul autorului, dacă un corector e plătit să corecteze o carte, iar autorul ei nu, chiar dacă-și corectează singur textul.

Repet: în cazul meu, dictatura Ceau a echivalat cu „nenorocirea socială". N-am de ce să fiu nici nostalgică, nici ostalgică, dar în comunism m-am autoformat citind ce trebuia să citesc. Mi-am format o *relație cu cartea* (sublinierea îmi aparține) stabilă. „Memoria de hârtie."

A. D.: Ați luat sintagma de la Irina Petraș.

Da, din convorbirea cu dvs., scoasă de editura dvs., unde o să apară și cartea asta.

Al. D.: Regretați cozile de demult la cinema și la librărie?

Eu, da. Și-i regret și pe cititorii de-atunci care considerau cărțile sursă de apă vie și cumpărau tirajele „astronomice" de 50.000, de 75.000, de 100.000 de exemplare, care nu considerau literatura veche învechită, nici pe contemporanii lor (Preda, Breban, DRP, Buzura) „epuizați", ca cititorii de *laptopiseț*.

De câte ori mă întâlneam cu Luca Pițu (înainte de-a fi pus sub pază de Securitate, arestat la domiciliu, după ce-i arestaseră câteva cărți), urca sau cobora scările BCU.

„Am mai cosit o bucată din…"

Girard, Besançon, Jung, Durand, după caz. „Mereu necravatat, mereu nesocialist" (e un portret *par lui-même*), cu o carte interzisă în buzunarul de la geacă. Inteligența lui istovitoare are-n spate câteva biblioteci.

Cum scrie Paul Aretzu, *arând la citit*. Am cosit la citit și eu o*puri inocolibile*, că mai bine decât Luca nu le-oi putea zice. Realitatea socialistă putea fi evitată prin lecturi neconformiste *par excellence*. Cititul are și acest avantaj: te ajută să treci cu vederea dacă te concentrezi asupra lui, ce-i bine de trecut cu vederea. Prin 79-80 am citit Orwell. Tema: schimbarea la față a istoriei din motivele politice ale prezentului. Noi chiar trăiam ca-n ficțiunea lui Orwell, iar minutele acelea de exersare a urii le trăim și acum. Când am terminat romanul *1984*, țin minte că am izbucnit în râs; fugeam de evenimentul zilei în lumea asocialistă a cărții și taman că re-intram, prin Orwell, în plină realitate a dictaturii. Culmea, Big Brother a reapărut, sub formă de *reality-show*.

Dar să revin la anii studenției, în Iași – Bybliopolis. Am dus povara cursurilor de Socialism științific (stereotipii, rezumate stupide, citate de băgat la cap din clasicii bărboși), dar aveam lecturile particulare. Salvatoare în astfel de regimuri marxizante. E un adevăr cu carate multe, oricât l-ar nega unii-alții.)

Mă atrăgeau în câmpul lor magnetic tocmai cărțile interzise de la Fond S. Special sau Secret. Mi-a spus Petru U., care a lucrat după absolvire doi ani la biblioteca județeană „Gh. Asachi" că fondul era împărțit în trei zone: biblioteca liberă uzuală, biblioteca documentară și biblioteca interzisă. Biblioteca liberă îi cuprindea pe

La serveuse du *Bar aux Folies-Bergère*

clasici și studiile unde erau comentați „netendențios". În general tipăriturile fără probleme. Biblioteca documentară îi conținea pe filosofi și pe oamenii de știință, plus studiile despre ei. Puteau fi consultate de profesorii universitari și de studenții lor (numai cu recomandare). Intrau aici filosofii (Kant, comentat de Ion Petrovici), cărțile de știință ale „criminalilor fugiți în vest", cărțile de istorie și de geografie unde apărea cuvântul Basarabia, lucrări așa-zis cosmopolite, tratate militare (de exemplu, cel din 1916), cărți marxiste deviante, periodicele toate, minus cele curente. Biblioteca interzisă cuprindea cărți „colcăind" (verbul epocii, în asociere cu reptilele) de fascism, șovinism, anticomunism, antimarxism, propagandă creștină. De-a valma, cărți polițiste și de aventuri (DOX), cărți porno, traduceri din anglo-americani, din 1920 până-n 1945, cărți de vise, ocultisme, Statutul Gărzii de Fier, operele membrilor familiei regale (și despre), manualele școlare anterioare anului 1947, hărțile României Mari. La index se aflau toate cărțile considerate ostile comunismului. Nu-l puteai cere pe Trotki, ereticul. Și tot speciale erau Analele Academiei, revistele financiare, statisticile…

Dacă cereai o carte de la Fond special, te complicai, cum mi-a spus un profesor de-al meu, văzându-mă citind *Trilogia culturii*. S-a înspăimântat. „Magda, evită complicațiile. O să ai necazuri dacă se află că ai cerut cartea asta." Nu-l numesc din motive personale, poate nu prea obiective. Era un bun pedagog.

Fondul documentar s-a desființat în ’68; cel secret, abia la sfârșitul anului 1989.

Al. D.: Ați ales pentru un personaj al dvs. profesiunea de bibliotecar.

Tocmai pentru asta. N-am vrut să se uite, *une fois pour toutes*, că lectura a fost risc asumat. În *Labirintul exilului,* Aura Christi scrie că mătușa ei, Anastasia Jușkov, a făcut Siberie pentru o carte de literatură română găsită în casă. Asta sub Stalin. Într-un roman de-al meu un țăran e aruncat în temniță fiindcă i se găsise la percheziție cărți interzise. Erau ale fiului său, mort pe front. El era analfabet, a învățat în pușcărie să citească.

Cu voie sau fără voie (de la Secu), am citit tot ce-am vrut să citesc, ca și eroina mea Lily-Marleen din *Strigă acum…,* cartea unei femei care așteaptă și citește, nimic altceva. Ce-a făcut Andrei Makine, cu atâta succes.

Poate de aceea generația mea a avut capacitatea de a-i admira pe autorii mari, pentru că au fost interziși. Dar ce nu era titlu prohibit? *Libri prohibiti* erau semnate de Blaga, Crainic, Eliade, Cioran, Ionescu… Au fost excluși, în lunga noapte sovietică, din manuale și din biblioteci. A fost o *guilty pleasure* să-l citesc pe Blaga, care nu mi s-a predat nici în liceu, nici în facultate. Profesorul Ciopraga, întârziind în sămănătoriști și-n poporaniști, n-a mai ajuns atunci la *Poemele luminii*.

Alt adevăr cu carate multe: există un *moment privilegiat*, acela al descoperirii unei cărți-model, cu funcție de model. Între „momentele muritoare din care se compune viața” (Proust) e cel important.

Am rămas adolescentă, domnule Deșliu, în modul de a-i citi pe Eminescu, Creangă, Caragiale. E ca-n muzica simfonică: asculți, re-asculți… Citesc, re-citesc… Și mi-e milă de *omul recent*, care nu mai știe să facă reverența la marii autori (ca aceea pe care o făcea Al. Philippide la statuia lui Eminescu, pentru care zice-se că a murit, de epuizare, sculptorul Anghel).

Dioscura mea de Argeș – pictorița Mariana Șenilă-Vasiliu, în sfatul căreia cred – mi-a scris și spus: „Nu mai fă temele!”, referindu-se la acel „mulțumesc, X!” al meu. Ba da, fac, pentru că îmi place să recunosc ce datorez altora, ce învăț de la alteritatea lor, ce-mi vine dinspre ei.

Cred cu tărie că tradiția te îmbogățește dacă știi s-o folosești: toată poezia modernă *se obârșește* (vorba lui Ilarie Veronca) din Eminescu. „Seva” (tot Voronca!) lui Eminescu i-a hrănit pe cei trei mari B ai poeziei românești: Blaga, Bacovia, Barbu, dar și pe Cezar Ivănescu, oricât ar nega asta eminescofobii. Cioran mărturisește a descinde *direct* din *Rugăciunea unui dac*. Nichita Stănescu a început omagiindu-l pe Eminescu:

„Sufletul meu îl întâmpină, ave!
Calul meu saltă pe două potcoave.
Coama mea blondă arde în vânt,
Soarele saltă din lucruri, strigând
clatină muchiile surde și grave
Sufletul meu îl întâmpină, ave!”

Nu s-a declarat necomplexat de Eminescu, nu l-a găsit „inert și ridicol, ca o statuie de metal goală pe dinăuntru și cu dangăt spart”…

Al. D.: Sună a Cărtărescu!

N-a disprețuit „cultul lui Eminescu”, „iubirea eminescoidă” și alte blestemății și măscări.

Postsocialist, Petru Ursache a fost întrebat de o membră a Filialei scriitorilor din Iași: „Credeți că se va mai citi Eminescu în 2000?” „Da, cucoană! Dacă se va mai citi, se va citi „Eminescu”. Era momentul când o doamnă librar de la „Junimea”, Valeria Andreescu, îmi spunea, cu amărăciune, că suportase atacul unui cumpărător, profesor de altfel: „la mai terminați cu obiceiul comunist de a-i face, la 15 ianuarie, vitrină lui Eminescu.”

Să fi uitat combatantul „rămășițelor comuniste” că „vitrina pentru Eminescu” era o replică la aniversările ceaușeștilor, din 7 și 26 ianuarie?

Al. D. Ce modele v-au inhibat, v-au intimidat?

Niciunul. Mă simt foarte confortabil recitindu-le și mă minunez de incredibila lor perenitate.

Pe Camus l-am găsit grație lui Ion Constantinescu, tânărul asistent de la Literatură universală. Nu te lăsa niciodată indiferent, chiar dacă te înșfăca și te obliga să citești o anume carte. Ca a poetului Vaptarov, pe care-l descoperise și ni-l citea la un seminar. Făcea și comparații riscante (eram perplexă la apropierea Falstaff-Chirița). Dar ne provoca frumos. Seminariile lui erau ca un filtru prea tare. Titulara Cursului de literatură universală, Hertha Perez, îl poreclise *Sturm und Drang*.

Domnule Deșliu, nu-i așa simplu să înveți să citești, dar ce bucurie când îți corespunde o carte, când te regăsești în ea. Hugo Friedrich m-a dus la volumul meu de debut, *A patra dimensiune*, în 1973. După ce-am citit *Hărțile timpului* de José Cabanis în o mie nouă sute șaptezeci și cât? (îi știu și capitolele: *Jocurile nopții* și *Bătălia de la Toulouse*), mi-am dorit să scriu un roman și l-am scris *Astă-vară n-a fost vară*… În vremea aceea, citeam și reciteam ABC (Adolfo Bioy Casares) ca pe-un lung poem și *proezie* de Mircea Ivănescu.

Dacă există vreun *leit-motiv* în romanele mele, acesta e tirania dulce a cărții (la Borges, presiunea, până la orbire, a bibliotecii). Un personaj favorit al meu spune:

„Ce plăcere să ai la îndemână citații pentru toate amărăciunile”. E o mică strategie defensivă aici.

Cred că n-am să ajung niciodată la ceea ce nemții numesc *ein Volksbuch*, să scriu o carte de circulație mare, tocmai pentru că personajele mele se conțin, citesc și așteaptă. Sunt mesaje de la o ființă cititoare la altele; scriu, când nu mai citește lumea. Am trecut de la perioada interzicerii unor cărți la alt Fahrenheit 451: indiferența e mai rea decât focul. Momentul Mainz 1445, când Gutenberg a făcut să funcționeze prima tipografie e, hă-hăt, în urmă. Bybliopolis va fi cetate moartă. Și-mi amintesc de titlul unei emisiuni de divertisment, intitulată *Pusei mâna pe o carte* (cartea e constant obiect de haz pentru teleaștii noștri), unde operatorul muta satisfăcut obiectivul de pe un chip ridat pe buricul gol al unei fete care ar fi preferat să-și bage mâna-n viermi decât între filele unei cărți. Travelling educativ de pe mutra babei pe chipul fetei: așa pățiți dacă citiți!

Numai că *ființa de hârtie* (Roland Barthes) rezistă mai bine decât cea în carne și oase.

Iași, 25 iunie, 2007

Ioan Holban

PĂPUȘA DE CÂRPĂ

Peruvianul Mario Vargas Llosa și columbianul Gabriel Garcia Márquez sunt doi dintre cei mai importanți prozatori ai veacului trecut; unii spun chiar că Garcia Márquez e cel mai mare prozator din secolul XX. În orice caz sunt cei mai de seamă exponenți ai prozei latino-americane care, prin anii '70, a făcut o reformă radicală în literatura mondială; cărți precum *Războiul sfârșitului lumii*, *Orașul și câinii*, *Conversație în catedrală* de Vargas Llosa și *Un veac de singurătate*, *Toamna patriarhului, Cronica unei morți anunțate* de Garcia Márquez au făcut istorie și au marcat definitiv spațiul cultural contemporan; Garcia Márquez a luat Premiul Nobel pentru literatură în 1982, iar Vargas Llose a fost nominalizat de două ori pentru aceeași distincție a Academiei suedeze. Deși provin din aceeași cultură și au construit o nouă paradigmă literară – *realismul magic* –,cei doi nu și-au vorbit niciodată începând din 1976, când s-au întâlnit pentru ultima oară la premiera unui film în Mexico City. Toată lumea a pus „răceala" dintre Llosa și Márquez (Vargas și Garcia sunt numele de familie!) pe seama opțiunilor politice; primul, candidat la președinția din Peru, e un adept declarat al dreptei; celălalt, simpatizant al lui Che Guevara și prieten al lui Fidel Castro, rămâne un partizan al stângii. Aceasta era povestea din fața cortinei. Dar în spatele ei? Iată ce spu-ne o recentă știre de presă. Două fotografii făcute în anul 1976, în care Márquez apare cu ochiul stâng înnegrit și nasul zgâriat, au fost publicate în cotidianul mexican „La Jornada" și certifică faptul că loviturile au fost serioase. Bătaia a avut loc în fața unui cinematograf din Mexico City, unde o mulțime de intelectuali sud-americani venise la premiera unui film de excepție. Fotograful Moya, care a fost și el prezent la eveniment, povestește că, la ieșirea din sală, Garcia Márquez a venit zâmbind și cu brațele deschise spre Vargas Llosa strigând „Dragul meu Mario!". Dar Llosa, în loc să-i răspundă, i-a tras un pumn drept în figură și i-a șoptit printre dinți: „Cum îndrăznești să spui că ești prietenul meu, după ce i-ai făcut Patriciei, la Barcelona?". Și apoi s-a repezit și l-a mai pocnit o dată, trântindu-l pe spate, chiar în fața cinematografului. Patricia era verișoara primară a lui Llosa, pentru care acesta își părăsise în 1964 prima soție, pe Julia Urquidi. Mario se însurase apoi cu Patricia, în 1965. Márquez era nașul celui de-al doilea copil al lor, Gabriel Gonzalez. Și totuși, în timp ce Llosa alerga după o frumoasă suedeză, de care se îndrăgostise nebunește, Patricia și-a găsit consolarea în brațele lui Márquez, iar acesta n-a avut „tăria" s-o refuze. Clipele lor de dragoste s-au consumat la Barcelona, iar apoi Patricia i-a mărturisit totul soțului, care a înnebunit de ciudă.

În spatele cortinei, așadar, se află o femeie, Patricia și, probabil, înțelepciunea vârstei (acum, Márquez are 80 de ani, iar Llosa, 71); a sosit vremea împăcării. Și mai e ceva, poate argumentul decisiv. În urmă cu câțiva ani, aflând că suferă de o boală incurabilă, Márquez a trimis prietenilor săi un poem în proză intitulat *Păpușa de cârpă*. Iată-l (în traducerea românească a lui Paul Alexandru Georgescu): „Dacă pentru o clipă Dumnezeu ar uita că sunt o păpușă de cârpă și mi-ar dărui un pic de viață, s-ar putea să nu-i spun tot ce gândesc, dar, în definitiv, aș gândi tot ce spun. Aș da preț lucrurilor nu pentru cât valorează, ci pentru ce semnifică ele. Aș dormi puțin, aș visa mai mult, înțeleg că pentru fiecare minut când închidem ochii pierdem șaizeci de secunde de lumină. Aș merge când ceilalți se opresc, m-aș deștepta când ceilalți dorm. Aș asculta când ceilalți vorbesc și ce m-aș bucura de-o bună înghețată de ciocolată! Dacă Dumnezeu m-ar cinsti cu un crâmpei de viață, m-aș îmbrăca simplu și m-aș arunca pe brânci la pământ. Lăsând descoperit nu numai corpul meu, ci și sufletul. Doamne, dacă aș avea o inimă, mi-aș scrie ura pe gheață și aș aștepta să răsară soarele. Aș picta un vis de van Gogh, iar pe stele aș scrie un poem de Bendetti. Un cântec al lui Serrat ar fi serenada pe care aș oferi-o lu-nii. Aș stropi cu lacrimile mele trandafirii, pentru a simți durerea spinilor lor și sărutul de sânge al petalelor lor... Doamne, dacă aș avea un crâmpei de viață... N-aș lăsa să treacă un moment fără să spun oamenilor că iubesc. Aș convinge pe fiecare femeie sau fiecare bărbat că sunt favoriții mei și aș trăi îndrăgostit de dragoste. Le-aș dovedi oamenilor cât greșesc gândind că încetează să iubească atunci când îmbătrânesc, fără să știe că îmbătrânesc numai când încetează să iubească. I-aș dărui aripi unui copil, dar l-aș lăsa să învețe singur să zboare. Pe bătrâni i-aș învăța că moartea nu vine cu bătrânețea, ci cu uitarea. Atâtea lucruri am învățat de la voi, oamenii... Am învățat că toată lu-mea vrea să iubească pe culmea muntelui, fără să știe că adevărata feri-cire stă în forma urcușului spre culme. Am învățat că atunci când un nou născut strânge cu micul lui pumn, pentru prima dată, degetul tată-lui lui, îl prinde pentru totdeauna. Am învățat că un om are dreptul să-l privească pe celălalt de sus, numai când l-a ajutat să se ridice. Sunt atâtea lucruri pe care am putut să le învăț de la voi, dar până la urmă nu au să-mi folosească prea mult pentru că atunci când mă vor așe-za în acel geamantan, din nefericire, voi fi ocupat cu muritul...".

Va fi primit acest text sfâșietor și Llosa? În orice caz, l-a citit. Ce îi poate împăca pe cei doi? Publicarea fotografiilor? Perspectiva sfârșitului? Amintirea estompată de vreme a Patriciei („varianta", contemporană, iată, pentru Beatrice a lui Dante ori Laura a lui Petrarca)? Nu știu câte lucruri a învățat Márquez de la oameni; e sigur, însă, că oamenii au învățat foarte multe lucruri de la Vargas Llosa și Garcia Márquez. Spre binele lor: să gândească tot ce spun, să dea preț vieții pentru ce semnifică și nu pentru cât valorează ea, să se bucure de o bună înghețată de ciocolată, să-și descopere sufletul, să se îmbrace simplu, să-și topească ura, să iubească aproapele pentru a nu îmbătrâni, să nu uite, ca să nu moară, să-și adune toată inima în degetul prins în pumn de noul născut, să nu fie trufași: pentru ca păpușa de cârpă să prindă viață.

Ioan Adam

„RESEMANTIZAREA" EFIGIEI LUI DUILIU ZAMFIRESCU

Printr-un efort conjugat, rar într-un timp în care vântul discordiei bate peste Prut, oameni ai cărții de la Biblioteca municipală „B.P. Hasdeu" din Chișinău și de la Biblioteca județeană „Duiliu Zamfirescu" din Focșani au realizat un elegant „diptic" dedicat autorului *Vieții la țară*. Intenția mărturisită de domnișoara Teodora Fîntînaru, dinamica directoare a bibliotecii focșănene, a fost aceea de a „resemantiza", fie și fragmentar, efigia culturală a scriitorului Duiliu Zamfirescu. Puțini au fost la noi autorii care au crezut cu atâta consecvență în puterea hazardului ca acest prozator pe care Ilarie Chendi îl condamna cândva tocmai pentru că-și întemeia intrigile pe jocul întâmplării. Și întâmplarea, care ascunde întotdeauna o cauzalitate mai adâncă, ne spune că între cele două personalități tutelare ale bibliotecilor respective este o legătură simbolică. În 16 februarie 1857 sosea la Iași, venind de la Chișinău, tânărul cărturar Bogdan Petriceicu Hasdeu. La 20 februarie 1918 ajungea la Chișinău, venind de la Iași, diplomatul Duiliu Zamfirescu, „comisarul general" al guvernului Averescu pe lângă „directorii" proaspăt proclamatei Republici Democratice Moldovenești. În *anabasicul* Hasdeu, însuflețit în copilărie de „dorul de a săruta pământul României libere" (mărturisirea îi aparține) și în *catabasicul* Zamfirescu, care-și purta spre Nistru dorul unei Românii ideale, văd aceeași stirpe de luptători la frontierele spiritului românesc.

„Dipticul" tipărit la Chișinău ne înfățișează însă și un luptător la frontierele spiritului pur și simplu, fără limitări etnice. O face recurgând la o impresionantă bibliografie zamfirescian (până acum cea mai amplă din câte s-au publicat!) și la eseul academicianului Mihai Cimpoi, intitulat *Duiliu Zamfirescu între Natură și Idee**, retipărit în fine într-o ediție creditabilă, chiar dacă nu-i lipsită de fatalele erori tipografice care obscurizează câteodată demonstrația. După capitolul consacrat de G. Călinescu romancierului Comăneștienilor în *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* și după *Oglinda și modelele*, carte în care radiografiam ideologia literară a lui Duiliu Zamfirescu, eseul d-lui Mihai Cimpoi este cea mai convingătoare tentativă de a-l analiza pe acest autor integrându-l adevăratului său orizont estetic. Care a fost unul *european,* cu dimensiuni ontologice și fenomenologice.

Până nu demult, Duiliu Zamfirescu a fost citit printr-o grilă restrictivă. S-a exagerat latura sociologică a operei sale, subsumată abuziv unui realism canonic (descriptiv și comportamentist) și s-a restrâns scena ideilor. Zamfirescu nu e întotdeauna un rău mânuitor de idei, cum îl definea sarcastic G. Călinescu. Dimpotrivă, are o ascuțime a spiritului, o înclinație naturală spre dialectică și subtilități analitice care a lăsat urme mai ales în proza din etapa finală. Privindu-l pe Duiliu Zamfirescu sub aspectul lui „ontic", Mihai Cimpoi vede în el „un caz tipic de wagnerizare", de „gâlceavă interminabilă" și irezolvabilă între *Real* și *Ideal*, între *Natură* și *Idee*. Evident că un intelectual cultivat, cu un voluminos bagaj istorico-literar, precum domnul Mihai Cimpoi nu pleacă în această situare de la opera unui Grigore H. Grandea care (a se vedea romanul *Fulga sau Ideal și Real*) fantaza discursiv pe această temă. Fundamentul ideatic e preluat temerar din Friedrich Nietzsche care susținea în *Cazul Wagner* că „omul modern reprezintă, din punct de vedere biologic, o *contradicție a valorilor*, este așezat între două scaune, rostește dintr-un răsuflet și da și nu." Postură perfect ilustrată, crede criticul, de Duiliu Zamfirescu, a cărui „marcă ontologică" este *contradicția*. În al treilea capitol al eseului, în care biografia ideilor înlocuiește clasica retrospectivă factologică practicată de N. Petrașcu, L. Predescu, Al. Săndulescu ș.a., se face un portret în mișcare al *„omului contradicțiilor"*, fixat „sub zodia instabilității depline". Voi enumera, la rându-mi, câteva dintre ele. Despre prăpastia dintre *aspirație* și *vocație*, despre nepotrivirea dintre prozatorul ce visează la monumentalitatea balzaciană ori tolstoiană, dar ale cărui resurse de observator sunt modice, s-a mai scris, de-ar fi să-i

Peisaj

* *Duiliu Zamfirescu – diptic. Mihai Cimpoi: Duiliu Zamfirescu între Natură și Idee. Bibliografie*, Ediție îngrijită de conf. univ. dr. Lidia Kulikovski, Chișinău, 2007.

Cântărețul spaniol

amintim doar pe G. Călinescu și M. Gafița. Dar interesantă e opoziția dintre luptător și contemplativ, mai limpede spus, dintre *omul politic* și *omul scrisului*, care încheie un pact cu diavolul, pășind pe un teritoriu aparent străin preocupărilor lui anterioare.

Nu e deloc un aspect secundar. Înregimentarea politică târzie într-un partid de factură conservatoare ca Liga Poporului întemeiată de generalul Alexandru Averescu n-a fost un „capriciu" (dezavuat de contemporani, dar și de posteritatea critică), ci semnul unei obsesii adânci ce l-a marcat din tinerețe. Într-un substanțial eseu, *Orizonturile politice ale lui Duiliu Zamfirescu*, apărut într-un număr recent al *Convorbirilor literare*, istoricul Gheorghe I. Florescu semnala constanta seducție exercitată asupra scriitorului de „scena politică românească". În flagrant dezacord cu poetul romanțios din *Fără titlu* și cu romancierul „pornograf" (D.A. Sturdza *dixit*!) din *În fața vieții*, acesta visa un fotoliu de deputat. „Pururea candidat la asemenea treburi" (după propria-i mărturisire), promitea, 20 de ani mai târziu, să revină în țară pentru a „îndrepta lumea cu umărul". Ceea ce a și făcut în 1918, chiar dacă nu stăpânea arta compromisului profitabil.

Următoarea contradicție e în directă legătură cu precedenta. Politica, așa cum se practica de pe la 1880 în România, și cum se practică și acum, e triumful plebeului, al parvenitului neatent la forme, ba chiar disprețuindu-le, spre marea satisfacție a omului de rând care admiră felul în care Tănase Scatiu „le-o zice ciocoilor". În cazul lui Duiliu Zamfirescu există însă o mare discordanță între originea socială totuși umilă și ifosele nobiliare. Iar aroganța aristocratică, fumurile birocratice, călcătura de proprietar, pe care le semnalează cu un surâs superior domnul Mihai Cimpoi, nu rimează cu „democratismul sentimental" afișat în gazetăria anilor din urmă. Aici eu aș fi pus mai hotărât punctul pe *i:* Duiliu Zamfirescu a fost un *demofil*, nu un *democrat*. A privit *spre* popor, dar a evitat să fie *cu* poporul. E încă una din dramele ce-l urmăresc în posteritate...

Transferând apoi diagrama psihologică în planul activității literare, Mihai Cimpoi semnalează contrastul dintre jumătatea dionisiacă și aceea apolinică a personalității zamfiresciene. De aici pleacă o seamă de observații despre „poetul de tranziție" ce impune o simbioză ciudată între convențiile micului romantism, micului simbolism și ale micului parnasianism. Simbolismul, așa cum am arătat eu însumi cu altă ocazie, l-a tentat mereu pe acest clasic care a gravitat inițial pe orbita lui Macedonski. Or, simboliștii citeau La *Revue wagnérienne*, pe care o scotea Eduard Dujardin și vedeau, ca Macedonski, în wagnerism „poezia viitorului". Lui Titu Maiorescu, temperament mult mai clasic decât Duiliu Zamfirescu, Wagner îi displăcea profund și asta explică suplimentar, cred, rezerva față de opera cea mai wagneriană a lui Duiliu Zamfirescu, romanul *Lydda*. Aș adăuga că așezarea lui Duiliu Zamfirescu sub zodia wagnerismului nu este una *pro forma*. Meloman fin, avizat, acest european îl admira pe Wagner în deplină cunoștință de cauză. În foiletonul *Noutăți de tot felul*, publicat în *România liberă* din 23 iulie 1882, el comenta premiera operei *Parsifal* (la teatrul din Bayreuth), socotindu-l pe Wagner „cel mai mare geniu simfonist ce a existat vreodată", un compozitor „cu adevărat mare și sublim", a cărui uvertură la *Tannhäuser* este „măreață".

Un suflu wagnerian e vizibil în *Lydda*, chiar dacă personajele cărții îl invocă pe Beethoven și-l comentează pe Platon. Pe analiza acestui roman, îndelung osândit – cu câteva excepții – de către exegeți, se bazează lectura critică întreprinsă într-una dintre cele mai bune secțiuni ale eseului, mă refer la capitolul 6, *Idee și Natură*. După Mihai Cimpoi, proza lui Duiliu Zamfirescu are două mari personaje: *Lydda* și *Tănase Scatiu*, care sunt exponenții „antinomiei ireconciliabile" între polul *idealității* și acela al *naturalității*.

Capitolul e înțesat de observații subtile. E, în primul rând, o bună subliniere a rădăcinilor acestui *idealism*, a cărui matrice originară este *ideea*, nu *idealul*. Un personaj al lui Duiliu Zamfirescu, doctorul Vera din piesa eponimă, credea că „nimic din ceea ce e omenesc nu e trainic... decât poate *ideea*". Face casă bună *Ideea* cu *Viața*? Mihai Cimpoi constată că „Duiliu Zamfirescu concepe Ideea și Viața nu ca proces, ci [ca] momente unice ideale. Procesul este eliminat în favoarea armelor pure platoniciene" (p.93). Tot Mihai Cimpoi identifică nu un „om al extremelor" (cum s-ar deduce din citatul anterior), ci „o ființă care lunecă lesne în zona alterității, a contradictoriului și tranzitoriului" (p.54). Așa stând lucrurile, revenind la romanul *Lydda*, mă întreb: oare „idealitatea" *Lyddei* nu e și o față a *naturalității* ei, nu e o încercare de a da Ideii rădăcinile vieții, de a împăca hegelian Ideea și Viul, Reprezentarea și Voința?

Am pus întrebarea tocmai pentru a releva o dimensiune specifică a acestui eseu: capacitatea de a naște interogații, de a transforma cititorul într-un partener al dezbaterii intelectuale. E semnul dintotdeauna al cărții de valoare.

Horia Gârbea

MAGICIENII DE LA CURTEA MOV*

Un împărat disperat • Magie albă, magie neagră • Vrăjitori sau șarlatani? • Slăbiciunea împărătesei și paguba visteriei • Temniță, lanțuri, cătușe! • Ultimul zodier cinstit • Răsplata pentru horoscop

În vreme ce Făt-Frumos din Lună era gata să își pună pielea în saramură ca să îi scape fetele, Mov-Împărat, care nu avea de unde să știa asta era cuprins de disperare. Nu se mai înțelegea nimeni cu el și nici cu împărăteasa. Ea măcar, deși se întremase la trup după nenorocire, cu mintea rămăsese puțin cam dusă. Ba râdea, ba plângea, ba vorbea fără șir, ba tăcea zile la rând.

Tot ce se străduise împăratul să afle despre fetele lui încăpea în două rânduri scrise mare. Și de fapt, la o adică, se putea scrie într-un singur cuvânt: nimic. Trimisese cercetași, spioni, iscoade. Totul în zadar. Răscoliseră oamenii lui tot pământul, ajunseseră prin insule unde nu mai călcase nimeni. Vorbise împăratul să se trimită și un satelit ca să dea ocol Pământului și să vadă de sus, din Cosmos, vreo urmă cât de firavă a fetelor sale.

De unde să știe sărmanul că fetele lui se aflau la Samodivă, ținute sub lacăt, pe Tărâmul Celălalt. Apoi împăratul se avea bine cu știința și nu credea în alt tărâm decât în acesta, al nostru. Și aici greșea și el ca atâția alții, cât era de împărat.

Împărăteasa în schimb, căzuse la farmece și vrăji. Ea înțelesese că dacă nu se dă de urma fetelor prin mijloacele atât de mari ale împărăției, trebuie să încerce pe alte căi. Acest lucru era bun ca teorie, dar practica era ca vai de lume. Așa că strânsese în jurul ei tot felul de ghicitori și ghicitoare, vraci, vrăjitoare, prezicătoare, profeți, spiritiști, iluminați și magicieni și îi tot întreba și îi tot îndopa cu bani.

Din câți se adunaseră acolo, de nu mai aveai loc în jurul palatului de ei, dacă vreo trei sau patru aveau har. Restul erau oameni ca toți oamenii și știau despre viitor cât știm și noi, iar despre fetele căutate nici cât un bob de piper. Dar, băgând de seamă că împărăteasa îi ține bine, pe mâncare și băutură, se dădeau învățați. Umblau cu magia albă, cu magia neagră, cu ghiocul și cărțile, citeau în stele ca și în cafea, în bobi ca și în palmă. în fiecare zi erau cu știința tot de unde plecaseră, dar mai păgubeau visteria de niște bani. Se învârteau pe lângă Curtea Mov, cum se chema palatul împărătesc, ducând cu ei ba mâțe negre, ba bufnițe albe, cranii de om sau cranii lucrate în alabastru care luminau noaptea. Ore în șir îi povesteau împărătesei care ce visaseră peste noapte. De-a dreptul nu-i spuneau nimic despre fete. întâi pentru că habar n-aveau. Apoi pentru că, dacă ar fi spus și s-ar fi dovedit că fetele nu sânt acolo, își pierdeau porția de la curte, ori ei voiau să lungească daravela cât mai mult și să se îndestuleze. Oameni și ei, nimeni nu zice, dar de ce pe banii altora?

Sfetnicii împăratului i-au adus la cunoștință acestuia că poporul a început să cârâie. Se duc averile țării... Pe ce? Pe găzduirea vrăjitorilor? Pe țuicile băute de toți scamatorii? Un vraci, doi pe la orice curte se mai îngăduie, dar acum se strânseseră cu sutele. Nu mai aveau nici loc să doarmă, își întinseseră corturi în piața mare, mai și furau, mai păcăleau și pe alții dintre supuși. Semăna locul acela, de la porțile palatului cu o șatră și, cum ghicitorii erau cam nespălat, începuse să miroasă urât.

Îi spuseră deci credincioșii lui Mov-Împărat să-i mai împrăștie pe făcătorii de farmece. împăratului nu-i venea prea ușor să-și supere nevasta, că atâta alinare mai găsea și ea, în minciunile magilor. Dar nici n-avea chef de răzmeriță.

Ieși în balcon și văzu la porți un fel de iarmaroc de corturi și barăci unde se ghicea, se scotea argintul viu, se dădea boala pe câini și câte și mai câte. O coadă mare de oameni cu pelerine fistichii și pălării aiurite, de te cruceai, se făcuse la poarta mică. Erau astrologii și ghicitorii care stăteau la rând să fie primiți la împărăteasă ca să-i spună ultimele lor minciuni, tot mai gogonate, și să ciugulească vreo câțiva galbeni în schimbul acestor povești. Un val de zgomot și de putoare răzbătea până la măritele urechi ale lui Mov-Împărat și la augustul său nas. Destul ca să-l mânie.

Odată se repezi Mov-Împărat pe coridoare spre apartamentele măritei sale soții. Curtenii, care știau că atunci când i se abate ia viteză, stăteau smirnă, nu clipeau, nu răsuflau. Când intră în iatacul împărătesei, fără să mai bată la ușă, cât era altminteri de politicos, împăratul simți că îi vine rău de la lingurică. Niște vrăjitoare aprinseseră mirodenii puturoase care otrăveau aerul, doi magicieni se înghesuiau în împărătească arătându-i în niște globuri de sticlă vedenii. Chipurile i le arătau pe fetele ei, dar acolo ar fi putut să fie orice. Încă vreo doi zăceau pe

---

* *Făt-Frumos din Lună* este titlul provizoriu al unui roman-basm pentru copii aflat în curs de elaborare. Sper că va apărea la *Editura Corint-junior,* cea mai puternică editură dedicată cititorilor școlari și preșcolari. Aici au apărut multe romane de mare valoare, în traducere, încât pentru un autor român apariția la *Corint-junior* constituie o provocare. Am încercat să valorific și uneori chiar să ironizez mai toate locurile comune ale basmului tradițional – copiii le cunosc desigur prea bine – într-o poveste cu amprenta modernității, distractivă și chiar instructivă. Așa cum e firesc, scriu în vederea unui cititor tânăr dar exigent așa cum, peste câțiva ani, va fi desigur și fiul meu. Lui îi dedic povestea aceasta.

În capitolul al nouălea vom afla cum, pe când fiul cel mai mic al lui Albastru-Împărat, pleca împreună cu calul său năzdrăvan, murgul pintenog, să le găsească pe fetele răpite misterios ale lui Mov-Împărat, la curtea acestuia din urmă se pripășiseră numeroși vraci și magicieni.

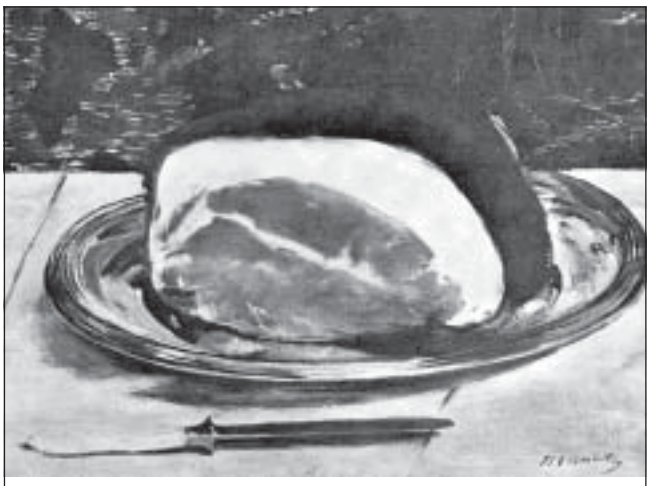

Natură statică cu șuncă

un divan și bolboroseau, cică erau în transă și trebuiau să vadă cu spiritul unde erau fetele, dar după miros erau beți mangă.

Furia lui Mov-Împărat, care și așa era până la nori, dădu în clocot. Când izbi odată cu topuzul împărătesc într-o oglindă de Veneția, o făcu numai aschii de sticlă. Următoarea lovitură o dădu în capul unei babe care se apropiase să-i afume cu niște bețișoare de santal, că pe aia o luă sughițul.

– Garda! urlă stăpânul țării.

În treizeci de secunde iatacul împărătesei, care oricum nu înțelegea mare lucru, se umplu de ostașii cei mai de credință, care alcătuiau garda împărătească.

– Temniță, lanțuri, cătușe! zbieră împăratul și oștenii nu mai întrebară despre cine era vorba.

– Curățați piața! mai ordonă el. Unul să nu mai văd. Detergent, apă!

Gardienii se repeziră ca niște vulturi și îi înhățară pe vrăjitorii care spurcau iatacul împărătesei și îi mânară cu picioare în dos pe toate ușile ce se găseau la îndemână ca să îi ferece în fiare grele, cum sunase porunca. Încai unul mai tânăr, care nu se obișnuise cu fețele împărătești, o înșfăcase de subțiori chiar pe împărătească și o târa spre ieșire crezând că face bine. Ea era atât de ametită de miresme că se lăsa dusă, sughițând numai ușurel. Noroc că împăratul băgă de seamă și îi croi neisprăvitului un topuz între umeri.

– Pe ea nu! zise Mov împărat.

Camera împărătesei se goli de magicieni și de gărzi. Rămas cu soția lui, Mov-Împărat o aduse încet la simțiri. Deschisese geamurile cu mâna lui să se facă mare curent și să iasă mai repede mirosurile amestecate de buruieni și de vraci nespălat. De la un timp, să fi trecut ore, împărăteasa începu să se simtă mai bine și împăratul izbuti să îi explice cum și de ce a gonit din jurul ei și al palatului toți nemernicii care nu aveau știință de nimic și o sugeau de bani ca lipitorile.

Atunci se auzi o bătaie în ușă. Nemulțumit, împăratul deschise chiar el și îl văzu în prag pe ministrul de interne foarte stingherit.

– Ce s-a mai întâmplat? întrebă morocănos stăpânul.

– I-am strâns pe toți și i-am ferecat, Măria-Ta. Dar nu-ți face păcate să-i tai. Îi trimitem la urma lor, de unde e fiecare.

– Bine. Să poruncești să nu se mai arate vreunul în capitala mea timp de zece ani. Dacă prind pe careva, îl trag în țeapă.

– Numai că e unul care nu se lasă. Vrea să vorbească Măriei-Tale.

– Nu mă privește. N-am vreme de prostii.

– Să vezi, slăvite: toți și-au luat bocceaua și zic mersi să plece, că și-au făcut suma. Dar ăsta nu și nu. Spune că are să-ți vestească un lucru însemnat. L-am luat și cu binele și cu bâta.

Împăratul oftă adânc. Văzând ochii plini de speranță ai împărătesei care auzise și ea despre ce era vorba, se înduplecă.

– Adu-l încoace pe furiș. Iar ceilalți, până într-o oră să fie plecați. Răspunzi cu capul.

După o vreme, cât fusese nevoie să se ducă la temnițe și să se întoarcă, ministrul veni din nou la ușa iatacului însoțit de un moșneag înalt, cu barbă albă și îmbrăcat într-un cămășoi de pânză. Avea ochii sclipitori și se ținea drept, ziceai că e un sfânt. Dar câți din ăștia nu văzuse împăratul! Că ei își luau înfățișare de mari vrăjitori și erau niște neica nimeni, puși pe jecmăneală.

– Ce vrei, șarlatane? întrebă aspru suveranul.

– Nu sunt șarlatan. Sunt astrolog. Am cercetat zodiile voastre și ale fetelor voastre și vreau să vă spun ceva care poate o să vă bucure.

– Spune, dar pe scurt. Iar bani n-o să vezi de le mine.

– Nu-mi trebuie banii tăi. S-au dus în buzunarele unor păcălici. Iar pe mine, care chiar am darul de a citi în stele, nici nu m-au lăsat să mă apropii de palat. Măria-sa împărăteasa și slugile ei nu se pricep la oameni.

– Așa este. Zise împăratul mai îmblânzit. Acum am făcut ordine. Spune. Unde sunt fetele mele?

– Unde sunt, eu nu știu. Știu atât: că sunt în viață, că le paște o mare primejdie din partea unor vietăți necurate. Și am mai văzut că un muritor, ajutat din fericire de puteri mari, mai presus de lumea noastră, încearcă să le scape. Dacă va izbuti sau nu, e greu de spus. Dar măcar am și vă dau și vouă speranța că într-o zi o să le vedeți din nou. Atât am avut de spus.

– Și noi ce putem face să ajutăm omul acela care le caută?

– Nimic. Doar să vă rugați la Cel de Sus să îi dea putere și pricepere. Asta am vrut să vă dau de știre. Și acum plec.

Împărăteasa, auzind, izbucni în plâns și îi făcu semn împăratului să îl țină pe omul acela. împăratul fu cam încurcat, totuși se întoarse către zodier:

– Vrei să rămâi în oraș? Poate mă mai luminezi cu câte un sfat...

– Nu, Măria Ta. Nu vreau să crezi că sunt ca babele alea care s-au îngrășat pe banii tăi. Plec acasă. O să las adresa ministrului tău, să mă găsească la nevoie.

– Aș vrea să te răsplătesc. Mov-Împărat nu e un nerecunoscător. Ce poftești să-ți dau?

– Fie! spuse astrologul. Dacă s-o întâmpla minunea ca omul acela să-ți aducă fetele înapoi, să mă inviți la nunta ta. Asta să fie răsplata.

Până să mai zică împăratul sau împărăteasa vreo vorbă, bătrânul ieși repede pe ușă ca și cum nici n-ar fi fost.

Daniel Dincă

ÎNTOARCEREA ÎNȚELEPTULUI ALB

(fragment)

Dirijați de gândul Înțeleptului Alb, cei douăzeci de guvernatori urcaseră pe terasa de marmură șlefuită. Se așezaseră pe scaunele rânduite în jurul unei mese ovale și tăcuseră o vreme fiindcă nici unul nu îndrăznea să înceapă. Comunicau între ei prin gânduri, dar Înțeleptul Alb le descifra pe toate. Știa ce-și vorbesc, iar dincolo de asta observase că privirile tuturor se furișau spre Guvernatorul din Orașul Soarelui, pe care hotărâseră să-l aleagă Înțelept Alb.

Tăcerea se prelungise vreme îndelungată, dar când dimineața se pregătea să-și anunțe sfârșitul, Înțeleptul Alb, care aflase totul din gândurile celorlalți, rostise ridicându-și mâna spre cer:

– Să-i cerem Înaltului să fie cu noi. Să coboare în mințile și inimile noastre fiindcă fără El, nu însemnăm nimic. Să-L rugăm să ne dea gândurile bune și să-și oprească o clipă privirea asupra noastră.

– Așa să fie, îngânaseră ceilalți, iar după câteva momente de concentrare a gândurilor spre Înalt, Guvernatorul din Orașul Soarelui rupsese tăcerea:

– Din nou suntem mai mulți. Cum am spus și ieri, cred că încalci Legile din Cartea de Aur.

– N-are rost să pierdem timpul cu repetiții, rostise Înțeleptul Alb, strângând-o mai tare pe Maya de mână. Îți cunosc părerea Înțeleptule și la fel de bine știu că e neschimbată. Vrem să auzim hotărârea ta, deși te rog să mă ierți că eu am aflat-o deja.

Intuind ce vrea să spună Înțeleptul Alb, ceilalți Guvernatori schimbaseră între ei tainice priviri, fiind convinși că la fel de bine a pătruns și în gândurile lor.

– Îți accept renunțarea, zisese reprezentantul din Orașul Soarelui. Te consider vinovat pentru că ți-ai însușit Misterele și vrei să pleci cu ele. Doar moartea ta va îndrepta lucrurile. Votez pentru ea, prin ardere pe rug.

Nimeni nu clipise, dar o emoție tainică trecuse prin toți.

– Eu nu-ți accept renunțarea, dar dacă vrei să pleci, voi fi de acord cu tine, rostise Guvernatorul din Orașul Dimineților Noi. Ești cel mai Înțelept dintre noi și chiar dacă ai cunoscut Misterele știu că le vei folosi doar pentru binele țării. Votez pentru libertatea și viața ta.

– Eu te consider vinovat, spusese alt guvernator. Votez pentru moartea ta.

– Și eu te consider vinovat, zisese următorul când îi venise rândul. Votez moartea...

– Ești vinovat, argumentase altul invocând aceleași motive. Trebuie să mori...

*

Așa votaseră cei mai mulți și după ce-l aleseseră Guvernator General pe Înțeleptul din Orașul Soarelui, hotărâseră ca Poseidon să piară în zorii următoarei zile, devorat de focul unui rug înălțat pe vârful unui munte ales de el.

– Sunteți îngăduitori cu mine fiindcă-mi dați posibilitatea să-mi aleg locul din care voi porni spre Înalt, rostise Poseidon în vreme ce-și dezbrăca hainele albe, dar nici un guvernator nu pricepuse dacă vorbele erau adevărate sau ironice.

Știau doar că se va supune hotărârii lor și în dimineața următoare își va lăsa trupul să-i fie mistuit de foc.

Pentru ultima oară, dimineața trecuse peste Orașul Norilor, luminându-l ca pe reședință a insulei întregi. Următoarea dimineață avea să găsească în locul capitalei un simplu oraș ca multe altele, chiar dacă era mai strălucitor decât toate și din el guvernase țara înfloritoare, aproape un sfert de veac, Poseidon Înțeleptul.

Își predase mantia albă și cheia de la Încăperea Misterelor, care avea să fie mutată în Orașul Soarelui, devenit prin ridicarea guvernatorului său la rangul de Înțelept Alb, oraș al Celor Patru Zări.

– Odată cu dispariția mea, Orașul Norilor va rămâne și fără guvernator. Până când voi părăsi palatul, dați-mi voie să anunț Consiliul Înțelepților să-și aleagă un Înțelept Portocaliu, rostise Poseidon și, fără să aștepte încuviințarea celorlalți, comunicase prin gânduri Consiliului din oraș, hotărârea sa.

Tot cu puterea minții adusese prin aer și cheia orașului pe care urma să o predea noului ales, și își anunțase băieții că trebuie să părăsească palatul. Transmisese aceleași gânduri dregătorilor de la curte și întreg personalului care-l ajutase în sfertul de veac să guverneze țara.

Chemați de gândurile lui, băieții urcaseră pe terasă, iar în urma lor, dregătorii înalți veniseră în cea mai mare grabă.

Uluiți de schimbarea neașteptată rămăseseră fără cuvinte, fiindcă Legile erau sfinte pentru toți, iar prezența întregului Consiliu General, le dădea de înțeles că litera lor fusese respectată.

– Ce se întâmplă, tată? rupsese totuși tăcerea Atlan, care se născuse și trăise la palat, dar înțelesese că trebuie să părăsească locul și să se întoarcă în vechea locuință de la marginea orașului unde viețuise părintele său în vremea când nu era nici măcar Înțelept Portocaliu.

– Trăim, Atlan, și respectăm Legile Înaltului, rostise Poseidon. Iar prima dintre ele e Legea Schimbării. În fiecare clipă, totul se transformă. Nimic nu mai e ca ieri, și mâine va fi altceva decât azi.

* Din volumul cu același nume aflat sub tipar la editura „Ex Ponto”.

– Nu-mi place legea asta.

– Că-ți place sau nu, ea există întocmai și n-ai cum să i te împotrivești. Poți doar să te amăgești că trăiești altfel sau că ești deasupra ei. Dar ea te macină și într-un ultim ceas îți revelează adevărul peste care nici un muritor n-a trecut.

– Eu voi trece, rostise Atlan cu o nesupunere a gândului, care-i făcuse pe ceilalți Înțelepți să-l privească intens, într-o adâncă dezaprobare.

– Știu, Atlan. Dar numai pentru o vreme, rostise Poseidon, care vedea în viitor mai mult decât ceilalți la un loc. Dar atunci când vei crede că ai trecut, lumea noastră înfloritoare își va schimba percepția și va trece prin foc. Va decădea și va lua adevărurile drept minciună, iar trufia va ridica minciuna la rang de adevăr.

– Vei fi izolat și îndepărtat de comunitate, intervenise noul Înțelept Alb, convins că autoritatea rangului de curând obținut va avea un ecou cutremurător în mintea lui Atlan. Lumea noastră nu va permite niciodată nesocotirea Legilor.

– Lumea noastră le-a nesocotit deja, ripostase Atlan. L-ați îndepărtat pe Înțeleptul Alb dintr-un motiv pe care nu-l știu. L-ați înlocuit, dar v-ați întrebat vreo clipă dacă cineva dintre voi e în stare cu adevărat să-i fie înlocuitor?

– Vei pieri în foc alături de el, rostise noul Înțelept Alb, stăpânindu-și mânia. Nu vom permite niciodată răului să pătrundă între noi. Oricine ar fi el și de oriunde ar veni.

– Deja ați aprins focul, zisese Atlan, simțind mirosul unui fum adus pe terasă într-o pală de vânt. E o grabă pe care n-o înțeleg, adăugase, și în același timp își rotise privirile peste întinderea orașului ca să vadă rugul aprins, dar în clipa aceea se cutremurase mai mult decât atunci când cineva i-ar fi cerut să se arunce în foc.

În depărtare, pe întinderea mării ușor de zărit pentru ochii lui tineri, sute de corăbii cu pânze întinse ori vâsle veneau tot mai aproape de țărmul insulei lor. Printre ele, ardeau în flăcări înecate de fum vasele pescarilor ieșiți înainte de zori. Pescuitul era cea mai importantă îndeletnicire a cetățenilor care trăiau la margini de mare și bărcile lor se numărau cu miile, dar la sfârșitul acelei dimineți, toate ardeau și fumul dus pe curenții de aer urcase până la înălțimea terasei.

Veniți la marginea balustradei toți Înțelepții văzuseră invazia flotei necunoscute, dar cum nu mai știau ce înseamnă violența, pricepuseră că le va fi imposibil să se apere. Curtenii de ranguri înalte, instruiți pentru îndeletniciri pașnice se vedeau depășiți de situație, iar noul Înțelept Alb nu știa ce decizii să ia.

– Insula e atacată de vecinii din răsărit, strigase un alt slujitor sosit în grabă pe terasa palatului. Toate vasele noastre de pescuit au fost distruse și au început să lovească Orașul Dimineților Noi.

În depărtare fumul creștea ca semn că focurile deveneau tot mai mari și mai multe, iar privirea omenească nu putea să mai străbată prin el, însă Poseidon și ceilalți Înțelepți, cu ochii minții zăriseră prăpădul venit peste ei. Săgețile cu făclii aprinse în vârfuri zburau prin aer și se înfigeau în lemnul acoperișurilor iar din urma lor, catapulte uriașe aruncau bolovani de piatră care loveau zidurile făcându-le țăndări. Corăbiile veniseră lângă țărm și din burțile lor coborau, într-o grabă ordonată, oșteni înarmați și care de luptă trase de patru cai.

Cu puterea minții, Poseidon trecuse peste întinderea insulei pe care n-o mai guverna și văzuse că toată coasta de răsărit era în flăcări. Așezările mari, dintre care cea mai apropiată era Orașul Dimineților Noi, singurul vizibil cu ochiul liber, nu puteau să reziste invaziei. Nu aveau ziduri de apărare, nici arme și strategii de luptă, iar bărbații, educați într-o lume lipsită de violență, nu știau să înfrunte un asemenea pericol, deși erau zdraveni și armonios clădiți, fiindcă jocurile sportive aveau pe insulă un loc de cinste și toți participau la ele.

Invadatorii intraseră-n orașe iar carele de luptă alergau peste pavajul străzilor înroșite de sânge. Prin lame de săbii și vârfuri de sulițe, moartea sosise în Insula Paradis, iar în urma ei, focul venea s-o întregească.

Se adunaseră în grabă Consiliile Înțelepților, dar ce puteau să facă mințile pașnice în fața răului care năvălise peste ei cu sălbăticie? Alergaseră în piețe, lângă cristalele mari, dar în iureșul clipelor n-avuseseră vreme să cerceteze viitorul. Dureros, prezentul îi îneca în sânge și le ardea lumea cu flăcări de iad.

Încercaseră să-și ridice cugetele spre înălțimile de unde știau că îi veghează Marele Stăpân, dar nu primiseră nici un răspuns în gândurile zguduite ori în inimile înfricoșate. Dinspre cer cobora doar tăcerea, sau poate că haosul prăvălit pe neașteptate peste viețile lor îi împiedica să audă. Prin cristale, culorile luminii sparte fulgerau în frânturi de clipe, și peste toate se împânzise un roșu ca sângele vieții. Nu mai sclipeau a bucurie și pace, iar din miezul lor se auzea un zumzet de stup risipit.

– Tot țărmul de răsărit a fost invadat, rostise Poseidon. Orașele ard și oamenii sunt uciși în case și pe străzi. Toți Înțelepții Portocalii să plece în regiunile lor! Cei de pe țărm să transmită acum Consiliilor care s-au adunat deja, ordinul de retragere spre interiorul insulei! Să fie abandonate așezările, iar după retragere să se creeze cu puterile minților, concentrate într-o singură direcție, baraje invizibile care să împiedice înaintarea invadatorilor! Pentru asta am să vă sprijin și eu de aici. Ceilalți Guvernatori să pregătească în același mod apărarea!

Vorbise dintr-o suflare și realizase că lumea lor zidită cu trudă în milenii de istorie din cărămizi de lumină, e într-un pericol uriaș pe care îl simțise cu o zi în urmă, însă tulburat de propriile frământări, nu știuse să-l descifreze. Mai pricepuse că după multă vreme, tocmai el folosise un cuvânt ieșit din vorbirea civilizației lor clădită pe înțelegere și iubire. Spusese...ordin.

– Nu! Doar Guvernatorii de pe țărmul de răsărit să plece! rostise noul Înțelept Alb, care nu avea în minte un plan de apărare mai bun, însă voia să amintească tuturor și mai ales lui Poseidon, cine conduce insula. Sprijiniți retragerea și salvați cât mai multe vieți! zisese mai departe, și ca ceilalți să nu uite de schimbarea făcută cu puține ceasuri în urmă, adăugase: Veți ține permanent legătura cu mine prin gânduri. Ceilalți rămân aici ca să alcătuim planul de apărare. Voi conduce războiul de aici, din Orașul Norilor.

În clipa aceea, Poseidon, și împreună cu el alți Înțelepți, pricepuseră că amenințarea nu vine numai din

afară, de la niște vecini doritori de aurul și smaraldele lor. Simțiseră vanitatea noului Guvernator General și intuiseră pericolul care se dospea și în interiorul fabuloasei civilizații, al cărei miez începea să putrezească.

– Dar Orașul Norilor nu mai are Guvernator, zisese cineva, și toți așteptaseră cu diverse emoții în inimi ca noul Înțelept Alb, să hotărască ce va urma.

Nu se știe dacă omul care vorbise îl vedea în față pe Poseidon și spera ca el să fie alesul, scăpându-l astfel de moartea zilei următoare sau chiar i-o dorea și voia să lămurească totul în clipa aceea.

– Consiliul Înțelepților să se întrunească acum în Orașul Norilor și să-și aleagă reprezentantul, rostise Guvernatorul General după o tăcere scurtă, în care nu se auzise decât un vuiet îndepărtat. Am ridicat o lume perfectă fiindcă niciodată nu ne-am încălcat hotărârile.

– Ai vorbit adevărat Înțeleptule, murmurase Poseidon, cu o liniște care-i tulburase pe toți. Acum voi părăsi palatul, dar până mâine, când hotărârea voastră va fi împlinită prin foc, te rog, dă-mi voie să ajut cu tot ce știu lumea noastră care se clatină.

– Însoțește-mă pe mine, Înțeleptule Alb! zisese răspicat Guvernatorul din Orașul Dimineților Noi, care, deși nu uitase de schimbarea lui, îl numise intenționat ca în vremea trecută, fiindcă în el credea cel mai mult, iar dincolo de toate, votase altfel decât majoritatea. Orașul meu arde și dacă cineva îl poate ajuta cu adevărat, acela ești tu.

Vorbele lui trecuseră prin toți ca niște săgeți de foc, pentru că ceilalți știau în adâncurile lor imaculate, că se rostise un adevăr.

Plecaseră împreună, și-n urma lor, o tăcere de gheață se lăsase pe terasa întinsă, de unde, cu toții simțeau în inimi că lipsește cineva.

Ieșiseră după ei și ceilalți guvernatori din orașele de la țărm, iar confrații rămași veniseră la marginea balustradei ca să-l mai vadă o dată pe Înțeleptul Alb din ultimul sfert de veac.

Îl zăriseră cum plutea pe deasupra treptelor cu Maya de mână și aproape toți simțiseră că în urma lui crește un gol nesfârșit și adie un searbăd vânt de singurătate.

Mihai Antonescu

AMIN

Betabara. Limanuri albe cât cuprinde privirea. Câteva tufe de finic răspândite ici colo, sub mâna fără umbră a cerului .Șopârle aproape oarbe, prăjindu-se în soarele fierbinte. Mai la vale, Iordanul lunecă sfârâind între malurile joase. Dinspre casele măruntei așezări ivite Dumnezeu știe cum in deznădejdea locului , aleargă însetate câteva capre dibuind cu boturi încinse undele sărace. În urma lor, doi trei măslini jalnici freamătă scuturându-și ramurile secătuite. Betabara. Albia disperării înspre care mână totuși o lume fără vise fără nimic, bănuind o nouă zare sub palmele ude ale Botezătorului. Căci, doar aici i se îngăduie lui să strige, numai de aici poate el certa necredința celor ce calcă pământul lui Israel, fără să-l iubească. Și până departe, glasul prevestitor neliniștește sarea pietrelor, iar de unde nu se mai aude, cuvintele cad ostenite pe nisipuri, ca niște aripi frânte într-un zbor fără ajuns.

– Doamne. De trei zile aștept un răspuns, iar Tu nu mi-l dai. Ce să afli în deșertul Iudeii, unde în afara șerpilor și a urii nestatornicilor trăitori acolo, nimic nu mai e. Tu, între ai Tăi ai venit să înalți cuvântul mântuitor, iară nu pietrelor să le Fii umbră zadarnică. Să nu-mi fi mărturisit despre Tine prorocul Isaia până la capăt? Ori, noaptea aia să fi fost prea scurtă pentru un așa vis dumnezeiesc? Ori, lumile...

– Nu voia lumii o împlinesc Eu mergând în pustie, Botezătorule, ci voia Tatălui. Poporul lui Israel a umblat patruzeci de ani prin pustia asta, iar Tatăl a vrut ca el să nu piară. Ce înseamnă o zi la zece ani, pentru mine? Ce a însemnat pentru tine o viață trăită încredințări lipsuri, aici, la vadul întâlnirii atâtor disperări? Întrucât te-au împuținat ele? Dimpotrivă, Zic, multora le-ai fost întoarcere din drumul pierzaniei, vorbindu-le despre venirea Mea, iar numele tău e scris in cartea binelui împărăției Mele, pentru vecie. Isaia ți-a spus cât trebuia, iar visul acela din altă lumină s-a închegat. Am să merg in pustie, după cum e hotărât. Căci Eu, nu să stric împletitura dintre om fi fiară am venit, ci, dimpotrivă, să-i înnoiesc porțile, să dau trăinicie rosturilor.

– Să mă ierți, Doamne. Cum văd eu, mulțimile nu Te-au urmat încoa. Ucenicii…

Isus are ochii asemeni blândului amurg căzând moale pe întinsele limanuri, iar obrazul mai liniștit ca duhul sării aburind în pietre.

– E un botez anume, deșertul în patruzeci de zile, iar acum, doar Mie îmi e poruncă și încercare. Pe ucenici. Eu i-am oprit să Mă urmeze. Au rămas în grija lui Simon, căci ei sunt numai oameni deocamdată, iar lucrarea la care i-Am chemat nu-i ușoară. Ei sunt copacii Mei tineri abia umblători în calea vântului fierbinte dacă trebuie, însă umbra duhului răcoritor, nu le-Am dat-o încă.

* Fragment din romanul cu același titlu în curs de definitivare.

Botezătorul se împărtășește din liniștea Domnului lui ascultându-L, chiar dacă o îndoială îl tulbură cumva, fără să-i înțeleagă rosturile. Pentru el, credința atâtor ani, călăuzitoare întru venirea Fiului i-a fost hrană și adăpost, însă viitorul omului care este, după ce va rămâne iar singur… A vrut, a sperat văzându-L, că El, venind aici la apa Iordanului în pridvorul sărman al Betabarei, să-l preia îndeletnicirea spălării cu apă în numele Tatălui, a primenirii ființei întru Ajungere. Ori, barem o vreme să fie doi, la capătul dinspre lume al noii credințe.

Tresare speriat simțind ochii lui Isus deodată ațintiți asupră-i, dar în adâncurile lor fără hotar, nimic nu poate desluși. Undeva pe drumul Efraimului, nechează fără veste un cal. Tropotul scapără în piatra seacă, rătăcindu-se mai apoi înfundat printre dunele nemișcate. Domnul ridică fruntea, și un surâs pornit numai El știe din ce înțelesuri, îi înfloare colțurile gurii. „Nici tu nu Mă poți urma, Ioachime, spune în gând, căci știe cine-i călărețul ascuns în umbrele serii, și dintr-a cui poruncă Îi-dă târcoale. Nici tu nu ești decât un om, iar voia celui ce te-a trimis, nu-i și voia Mea, chiar dacă tot dintr-o iubire izvorăște".

– Eu am să plec, Ioane. E vremea.

Botezătorul cade în genunchi, făcând să-i sune veșmântul din piei, răspândind la o așa grabnică mișcare a trupului, un miros dulceag de mosc amestecat cu nard și alte uleiuri ținute mult timp în dogoarea soarelui. Umbra Domnului s-a lungit încolo spre câmpia Moabului, însemnând cumva drumul ce avea să-l urmeze.

– Doamne. Curând se lasă întunericul. Unde mâine, când strig la oamenii din deal să-Ți un asin, să-Ți care sfântul trup.

– Multe nu înțelegi tu, Botezătorule. Însă, cum din iubire vin cuvintele tale, te iert. Merindea, apa, nu mai sânt pentru Mine, acum. Iar asinul, nu i-a venit nici lui timpul să Mă poarte, încă. Va pătimi odată, căci, om sau dobitoc, numai îndurând pentru Mine, vor vedea porțile cerului deschizându-se întru primirea la Tatăl.

Mâinile Lui adastă blând în pletele Botezătorului, înfiorând scaieții cuibăriți acolo. Făptura-i firavă e numai o boare, gata să se destrame.

– Eu sunt liniștea ce se așterne în calea furtunii, continuă Isus în șoaptă. Sunt Pragul dintre singurătate și lumina lui Dincolo, legământul dintre Tatăl și lume, și apa de sete pentru o așa Cale, numai la îndemâna călătorului ostenind cu credință. Dar, Eu sunt mult mai mult de atât, Ioane. Rămâi... Ne vom vedea... altădată, în alt loc.

Rămas în genunchi, Ioan se uită după Domnul lui, pată albă micșorându-se din ce în ce în orizontul pustiei. Tot pe acolo, într-o margine, un călăreț învârtejește cercuri de pulbere aurie, ca și când nu ar ști încotro să apuce. Om și cal, altă rugăciune făcuta degeaba Celui ce nu se mai vede. Aproape, Iordanul curge molcom frecându-și trupul de înserare ca un șarpe înviat din morți. Sub nisipuri, pungi mari de aer se sparg închipuind vedenii haihui, cum nici visul nu poate naște. Botezătorul încearcă să le rânduiască pe înțelesuri și semne, pentru liniștea lui, însă liniștea nu vine. Se înalță rotindu-și privirea jur împrejur. Lumina acelei zile coboară tot mai mult în pământ, slobozind la schimb întunericul de prin cotloanele firii. Hainele din piei sună pe el, iar sunetul se face scâncet, așa cum numai lucrurile în părăsire mai scâncesc. De unde liniște? Poate, urlând să o cheme, însă copiii Betabarei s-au dus devreme la culcare, asemenea vitelor puține, învinși cu toții de nemiloasa încinsură a deșertului. Țăndări s-ar face chinuita lor odihnă auzindu-l, ba, neliniștea asta i-ar cuprinde și pe ei, pe cei dintâi botezați. Se uită la apele mărunte, la vadul prin care mulțimile atâtor ani au trecut cu creștetul pe sub palmele lui ude mai întâi risipindu-se iar oriîncotro, cu o nouă nădejde în suflet. Toate i se par străine cumva, aici, acum, pe curgerea spre cea mai moartă mare a lumii.

„Dar, cine să fi fost călărețul din marginea înserării? Al cui drum l-o fi aținând, dacă nici după Isus nu s-a luat, nici înspre Betabara n-a buiestrit? Au, nu a auzit el de Ioan cel singur acum, și în pustie zadarnic urlător? În pustie, da, fiindcă Ierusalimul are urechile înfundate cu mătăsuri și aur, iar gura îi e plină cu toate relele ce se pot închipui. Prorocii lui sunt pe jumătate mincinoși, plătiți să spună numai ce convine Sinedriului fi lui Tiberiu cuceritorul. Uscăciunea cetății lui David, e mai mare și mai grea azi, decât toată sarea mutelor țărmuri, fiindcă din lăcomia trăitorilor ei, vine. Curvia, vânzarea de părinți și de frate, stoarcerea gheșeftului până și din lacrimă, uitarea de Dumnezeu, toate stau sub sceptrul atotputernicului Mamona. Ori, poate tocmai de aia m-a ales Dumnezeu pe mine să fiu piatra despărțitoare a curgerii lumilor, căci, vestindu-L pe Isus izbăvitorul, care a și venit crugul timpului, altfel să se întocmească pe mai departe. Atunci, bucuria din visul cu prorocul Isaia, e adevărul ce mă apără și pe mine… Dar, vai, chiar dulce ca mierea apa izvorului Siloe, Ierusalimul în necredința lui, amară o face, și o bea!" Undeva, latră un șacal. Câteva lumini întârziate se sting în gâvanele ferestrelor Betabarei. „Eh, oamenii sărmanii, ascunzându-se cât pot mai bine chiar ei înde ei, prin casele întocmite să fie , ori să se spună că sunt" Între pieile seci ale vesmântului și carne, s-a strecurat un frig subțire, rău prevestitor. Latră iar șacalul, dibuind între limanuri o lună rotundă, alungând-o cu îndârjire spre bolta cerului Pereii. Tot acolo sus, o stea nepereche stă răsucită cu spatele la Botezător,

Un bar în Folies-Bergère

uitându-se în altă parte. Poate, în calea plecatului Isus, încercând să-l lumineze ajunsul. Șacalul urlă prelung, că până și apele Iordanului calcă tiptil între maluri, cum i se pare. „Au venit să mă ia." Se scutură, încercând să alunge din cusături puricii ori alte vietăți oplosite acolo, să nu-i împărtășească nenorocirea. Câteva umbre mute ies dintre pietrele mai înalte, alergând spre el. Nechează sperios niște cai, târând o carigă hodorogită sub lună. Astrul nopții o cerne cu pulbere gălbuie, făcând să-i scapere arama cercurilor.

– Tu ești Ioan Botezătorul?

– Eu.

– Cine mai e, cu tine?

– Dumnezeu, și Fiul lui.

– Așa ?! Păi, parcă nu se văd.

– Dacă nu se văd, nu înseamnă că nu sunt. Pe voi, cine vă trimite la mine?

– Irod Antipa, mă. I s-a făcut un dor de tine, habar n-ai. Ti-a pregătit un iatac regesc în beciurile palatului din Tiberia, pe măsura trupului și a renumelui tău. O să-i fii oaspete acolo, până când…. Iatacul e gol acum, după ce a stat o vreme în el și unul Matia, poate ai auzit.

– Îl cunosc pe Matia. Din mâinile mele a primit botezul întru Hristos. Iar pe voi, nu Irod v-a trimis încoa, așa cum credeți, ci însăși răsuflarea iadului v-a stins făclia minții, dăruindu-vă cu întunericul veșnic.

– Ia auzi !? Păi de aia venirăm noaptea, să nu stârnim cumva mânia pietrelor când le văduvim de tine, că pe a oamenilor, nici atât. Pe ăștia i-ai prostit destul turnându-le Iordan în creștet, în numele unei izbăviri, pe care nu vedem cum le-ai putea-o da.

– Nu vedeți, fiindcă nu aveți cu ce. Dar, facă-se voia…

Harapnicele șuieră izbind cu plumbii împletiturilor în cel ce le stă dinainte. Durerea trece fulger prin pieile demult muritelor capre, înfigându-se adânc în trupul firav, până la urlet. Dar și urletul fu unul tot pe dinăuntru, fiindcă Ioan nu vru să-i dăruiască pe călăii lui cu o așa bucurie a suferinței. Îi răsuciră mâinile la spate legându-i-le cu funii, pe când alte lovituri cădeau din toate părțile, orbindu-l aproape. Oamenii ăia își cunoșteau bine îndeletnicirea, dar când vrură să-l urce în cariga, caii se speriară văzându-l, și o rupseră la fugă în pustie trântind micul atelaj de toate pietrele aflătoare în cale, până nu mai fu.

– Pe jos mergi la Tiberia, jivină! Oamenii n-or să te mai vadă uitându-se în sus la tine, ci aplecându-se din șale, să te afle printre zdrențele nimicului care ești! De nu am avea poruncă să te aducem viu, te-am da hrană fiarelor chiar aici, să ți se șteargă sămânța din lume.

– Păi dați-mă, zise Ioan liniștit. Îmi ajunge răul ce-mi faceți răbdându-vă pe voi, nu mă mai întristați cu prezența lui Irod. Oricum, plata pentru osteneala voastră, nu în aur o veți primi, ci în mușcătura fierului. „Vă spun, a zis Isus, nu vă bucurați de năpasta aproapelui, căci împotriva voastră se va întoarce".

– Vorbe peticitule, vorbe goale, oricine le-ar fi rostit, cu atât mai mult fiul teslarului, căruia îi va veni și lui rândul, n-ai grijă. Răbdarea marelui Irod are o margine, iar tu ai trecut primul peste ea. Să-ți fie de bine dar nu încerca să ne sperii, că-i degeaba. Iar ca să înțelegi, na, și mișcă!

Harapnicele șuieră lovind în omul prin gura căruia însuși Dumnezeu a vestit trimiterea Fiului în lume, pe când irodianii îl îmbrâncesc să meargă, tot pe lângă apa Iordanului în sus, adică prin Pereea spre Decapolis, ocolind ținutul Samariei de care, chiar bine înarmați, răpitorii se feresc. Astfel umblă noaptea întreagă lăsând în urmă pustia Iudeii, iar în zori, pe când lumina se freacă la ochi ne venindu-i să creadă ce vede, șapte inși fără inimă și un prins cu carnea umerilor sângerat-aburindă, urcă împleticit printre steiuri și eucalipți răzleți, însemnându-și trecerea cu proprii a-le nefericire. În rarele popasuri, călăii stau la umbră mâncând și bând chiar dinaintea privirilor sparte ale Botezătorului, pe când el așteaptă de-a dreptul în arșiță, priponit între steiuri ca ultimul tâlhar. În fine, mai trece o zi, încă o noapte. Rănile nu prind coaje, plumbii nu ostenesc să le împrospăteze. În zorii altei dimineți, Botezătorul cade fără vlagă drept în undele Iordanului, pe când îl traversau spre Galileea. Irodianii îl trag iute pe malul celălalt, un pic speriați la gândul că ostaticul ar putea muri tocmai acum, în preajma ajunsului. Ba, hotărăsc să nu-l mai chinuie până la Tiberia, deși pierderea cailor lângă Betabara nu le-a stins încă mânia. Acum, trântit pe ierburile malului, Ioan abia mai răsuflă. Prin pleoapele zdrențuite un firicel de încă viață își ia zborul spre creștetul rotund împădurit al muntelui Tabor, năzărit în departele vederii. „Doamne, cum se împacă omul cu nenorocul lui, ajungând, fie chiar prin pânza lacrimii, la o așa minunăție! Cum ai ales Doamne pustia, în locul raiului ăstuia, unde suferința e tot binecuvântare? Uite, eu știu că Irod pentru o moarte mă aduce la el, dar, fiindcă mi-e dat să văd ce văd, voi muri împăcat, iertând lumea în numele Tău". Așa e, un cer aparte boltește peste raiul ăsta pământean. Cărări subțiri mlădie prin zăvoaie, cu umbrare din tihna cărora își iau avânt papagali și mierle de tot albastre, florile de leandru violet răspândesc în jur parfumuri amețitoare, iar tufele mirtului leagănă funigeii unei toamne ce nu se mai sfârșește. Chiar irodianii par învinși la trecerea prin oglinzile firii ăsteia galileene, din moment ce au tăcut cu toții nemai lovindu-l, ne mai îmbrâncindu-l să meargă. Răcoarea munților se așterne pe răni ca un balsam vindecător, iar Botezătorul mulțumește în gând bunului Dumnezeu pentru tihna acelei clipe.

Au pătruns cu toții sub desimea codrului, mișcându-se după semne numai însoțitorilor cunoscute, vrând poate să scurteze cumva…

– Dacă răzbim în drumul Damascului, șopti unul cu sfială, se cheamă că am trecut primejdia.

Apoi, întorcându-se către Ioan:

– Ne-o făcuși, peticitule. Din pricina ta scurtăm, altfel, în carigă, țineam drumul înainte, nu umblam prin fundăturile astea cu mâna pe fier. Da, lasă. O fi ea vremea tâlharilor acum, însă nici noi nu ne speriem ușor.

„Păi, tâlhar la tâlhar trage, nu?" cugetă Ioan înțelegând pe loc de unde venea mutenia ălora, la intratul în pădure. „Eu credeam, că și ei păsesc rugându-se... Va să zică, se tem." Nu-și sfârși bine gândul, când, chiar dinainte a lor, crescură patru voinici numai arme lanțuri și inele, aținându-le trecerea. Nici ghinda stejarilor, nici semințele mustarului cel iute înflorind nu i-ar fi putut naște mai

spornic.

– Ia stați, mă! tună unul, precis căpetenia, după greutatea cerceilor din urechi și a multelor pumnale plăseluite cu fildeș aurit. Au, nu vă mai priesc ochii lumii pe largul drumurilor, de ne călcați sălașurile fără învoire? Cum umblați hai-hui…

– Ba, trecem pe unde vrem, se burzuluiră irodianii aflându-se mai mulți cu trei decât îndrăznețiii vameși ai pădurii. În țara lui Irod Antipa, noi suntem stăpânii. Faceți bine, dați-vă în lături!

– Ei, dacă-i pe-așa…!

„Iartă-mă Doamne. Eu, numai ce spusesem că nu în aur le va fi răsplata chinuitorilor mei, ci în mușcătura fierului. Uite, se adeverește, deși în inima mea răutate nu e." Dar, până gândul să treacă în rugăciune pe scurtul mers al clipei dintre cuvânt și faptă, în jurul lui Ioan luciră săbii, clănțăniră a moarte pumnalele, pe când bărbații acelei cumpene intrau unii într-alții hăcuindu-se fără milă într-o baie de răcnete și sânge. Vlăguit și speriat, Botezătorul căzu în genunchi ridicând spre cetini mâinile prinse în funii, căutând acolo un sprijin, o minune în stare să știrbească tăișul nenorocirii, cât încă nu era prea târziu. Dar minunile nu se întâmplă la voia omului aflat în netihnă, iar prețul urii e mult mai mare, când e să renunțe ea la tribut. Cât un oftat să fi ținut încleștarea, cât numărul viilor să se împuțineze, căci numai trei vameși mai țineau armele în mâini, pe când toți ceilalți zăceau în iarbă primind în ei îmbrățișarea pământului a toate lecuitor. Dibaci, încă tremurând după o așa speteală, învingătorii se grăbiră să zmulgă podoabele învinșilor, salbe, cercei, arme, levitele însemnate cu sânge pe unde le ajunsese ura pumnalului, bani câți erau, tot. La Ioan se uitară, nu cu dispreț, ci numai un pic nedumeriții aflându-l însemnat cu multele dovezi ale „bunăvoinței" lui Irod. Dintre cei rămași, numai unul îl știa. Acela îi dezlegă mâinile, cât încă le mai ținea ridicate spre cetina mută.

– Să-l tăiem și pe ăsta. Să nu ne vândă…

– Nicidecum, zise ăl de-l cunoștea. El este „cel ce strigă în pustie" după cum ați auzit și voi. Precis Irod îi vrea capul, dacă l-am găsit între lepădăturile astea. Dumnezeu nu ne-ar ierta o așa fărădelege. Întoarce-te în Iudeea, omule. În pustia ta. Mai cu folos e să strigi la pietre decât la oameni, crede-mă. Na, ține dinarii ăștia, poate plătești o carigă ceva, să te ducă.

Aruncă patru monezi de argint în iarbă, pe când fârtații lui se făceau nevăzuți în codru, îndoiți sub povara sculelor vămuite. Rămas singur lângă atâtea lești, Ioan înălță o rugă fierbinte către milostivul Tată, să se îndure de sufletul celor ce-l aduseseră până acolo, în pădurile Galileti Iar el, nu se va mai întoarce la Betabara. Dumnezeu a vrut, ca misiunea lui acolo, să se sfârșească. Mult mai aproape e acum, Tiberia. Va merge la Irod să-i amintească încă odată răul pe care-l face tuturor și lui Dumnezeu, prin necredința arătată. Ce aproape îi este iadul, și ce subțiri sunt tălpile lui pentru o așa încinsură.

Se rupse din înfricoșetoarea priveliște ce-l înconjura, pornind clătinat spre încotro i se păru că ar putea ieși la o margine. În urma tâlharilor ierburile se ridicaseră ascunzându-le trecerea, iar pădurea vremelnic adâncită în mutenie prinse din nou glas, risipind în uitare vedenia unei întâmplări deloc neobișnuite în timpul și prin locurile alea. Pe înserat, după multe orbecăieli și cazne, nimeri în drumul Damascului, ba în auz prinse chiar fosnetul apelor dulci, mânând în cale-i mireasmă grea de mâl și trestii ude. „Marea Galileii!" Apoi, luminile Tiberiei în strașina vederii arătându-i pe unde să apuce, iar când într-un târziu ajunse și la ele, străjerii rămaseră cu gura căscată văzând o asemenea dihanie-om, dinaintea porților zăvorâte ale palatului regal. Unii aruncară speriați peste zid cu tămâie aprinsă, însă dihania nu clinti.

– Ce vrei, mă ? Ți s-a făcut de săgeată? Du-te cu Dumnezeu, și lasă-ne.

– Ba, Dumnezeu tocmai încoa mi-a poruncit să vin, făcu Ioan liniștit. Deschideți poarta, că am o vorbă cu Irod al vostru.

– Botezătorul!? strigară mai mulți nevenindu-le să-și creadă ochilor. Dați fuga, la…! Cum ești mă, singur, unde-s ăi de-au plecat să-l aducă?

– Unde sunt ei acum, toți ne ducem într-o zi. Mai bine nu-i trimiteați, că veneam eu și fără, dacă Irod m-ar fi rugat.

– Marele Irod poruncește mă, nu roagă! Ia deschideți frate, să nu mai răcnim unii la alții.

Au deschis. L-au înșfăcat, îmbrâncindu-l într-o sală cu făclii aprinse și jilțuri în care luaseră loc Irod cu ai lui. Toți erau în cămășoaie lungi, albe, fără podoabe, că tocmai mergeau la culcare când le-a fost adusă vestea. Irod nu prea era în apele lui. Acum, stăteau față în față uitându-se în tăcere unul la celălalt. Dar furia satrapului Galileii se topise cumva într-o uimire ne ascunsă, aflând că Botezătorul venise singur la el. Oare, nu înțelegea ce-l așteaptă?

– Ba înțeleg, murmură Ioan uitându-i-se drept în ochi, aflându-i uscați, fără urmă de omenească lacrimă. E voia Domnului meu, și al tău, Iroade. Însă, până vei da semnul pieirii mele, mai am timp cât să-ți amintesc ce strâmbă îți este viața, ce mult îl mânii pe Domnul curvind cu femeia fratelui tău, și ce pedeapsă grea te paș0te. Pustia nu-i acolo unde strig de atâta amar fără să mă auzi, ci în inima ta. Iată, m-am apropiat cât să nu mai ai încotro, fiindcă tu ești acum, de fapt, adevărata suferință de bună voie, pentru care orice rugăciune e degeaba. Cum să afli deschisă poarta cerului, când tu te îndrepți spre el cu spatele? Plânsul orfanilor Galileii nu te mai ajunge, iar căpătâiul pe care-ți culci tâmpla în fiece zi, e brațul străinului fără Dumnezeu. Ființă mai haină ca a ta, nu a născut pământul, Iroade.

Astfel îl dojeni Ioan pe marele Irod până la întâiul cântat al cocoșilor, iar acesta nimic nu zise, ascultându-l cu toată asistența împietrită de față, deși seul sfârâia neliniștit în făclii iar săbiile gărzilor scânceau mânioase în teci, gata să sară din ele. Când, în fine omul învelit în răni și piei de capră ca într-o armură de nepurtat pentru alții tăcu, Irod se ridică greoi din jilț, îndreptându-se palid spre iatacul lui.

– Aruncați-l în temniță, zise, apoi dați cu tămâie și smirnă în tot palatul. Iar în locul unde i-au stat adineauri tălpile, să-mi scrijeliți pardoseala până la țărâna de sub ea. Așa, n-am să-i uit prea curând vorbele, nici supărarea ce-mi aduse.

Nik Sava

UNEORI E BINE SĂ ȘTIM CE CEREM

(fragment)

Primul care se trezi fu tânărul prinț. Privi, printre genele întredeschise, la troglodit, care ședea liniștit în capul oaselor, rezemat de un perete, cu ochii ațintiți într-o carte. Simțind privirea lui Hitaiori asupra lui, ridică ochii negri, parcă fără iris – sau poate numai iris...

– Bun trezeam, frate la mine viteaz.

– Haugh! salută Hitaiori, punându-se în genunchi în fața trogloditului și plecându-se cu fruntea până la podele.

– Tu făceam mare cinste la sărman Yulgur. Nu meritam...

– Robul ăsta este scamă bătută de vânt în fața înțelepciunii și bunătății tale, îi răspunse Hitaiori, în gipangu.

– Nevrednicul troglodit nu merită cinstea arătată, răspunse Yulgur în aceeași limbă, fără a o stâlci ca pe cea albenă. De unde a știut mărețul războinic că netrebnica lui slugă îndrăznește să folosească limba vitejilor saturoi?

Hitaiori rămase câteva clipe, mai curând minute, scufundat în gânduri. Trogloditul așteptă răbdător ca prințul să-i răspundă.

– Nu am știut, recunoscu în sfârșit prințul. Nevrednicul tău ucenic nu a știut că a folosit limba învățată de mic copil. Limba vorbită de frații mei străini este greu de pronunțat, mă doare întotdeauna capul când încerc să o vorbesc. Îi mulțumesc fratelui meu mai mare pentru bucuria adusă. De unde știi limba părinților mei?

– De când m-am pocăit de greșelile mele și am primit învățătura Căii Luminoase, nu pot să mai mint. Mă bucur că pot face plăcere măritului Hitaiori samu, vorbindu-i pe limba lui.

– Unde a învățat nobilul învățător să vorbească jî-pangu, limba florilor de salcâm picurând pe prundul bătut de ape?

– Mă rușinez să folosesc cuvinte atât de necioplite în fața cuvintelor atât de pline de poezie ale tânărului meu stăpân.

– Umila ta slugă folosește cuvinte fără să le înțeleagă. I–au fost băgate în cap în timpul scurs călătorind spre Apus. Meritul este numai al gheișei care m-a însoțit. Dar, răspunde-mi la întrebare, te rog.

– Bunicul a fost în țara Jî-pin, trimis ca iscoadă de către Dușman, stăpânul troglodiților. A învățat limba țării. L-a învățat apoi pe tata, încă de mic, iar acesta m-a învățat pe mine. Am fost iscoade din tată în fiu, în Țara Răsăriturilor Aurii. Te rog să ierți dușmănia purtată de noi poporului tău.

– Nu găsesc cuvinte să răspund la rugămintea ta. Sluga ta este un idiot, toți îți pot spune asta. Chiar tata m-a alungat de acasă, pe meleagurile astea îndepărtate, cu limba greu de pronunțat, ca să mi se piardă până și vestea...

– Cer iertare că trebuie să-l contrazic pe fratele meu cel viteaz. Acum vorbim între noi ca doi oameni care au să-și spună cuvinte însemnate. Aproape ca orice curtean de la palatul măritului Shingen-suma, mărețul tată al prietenului meu mai tânăr.

– Numai ți se pare, prietene, pentru că nici tu nu ai educația cerută. Fac rușine tatălui meu, familiei mele și chiar țării mele. De aceea, am fost trimis printre străini, să mi se uite numele...

– Boriwassa, Înainte-mergătoarea Căii Luminoase, spunea că frumusețea diamantelor lucește în pupila privitorului, iar urâciunea cloacei înnegrește irisul acestuia. În ochii mei ești cel mai desăvârșit curtean jî-pangu.

– Pupila ta privește cu bunăvoință spre mine. Ea reflectă bogăția inimii tale.

– Fii curtean atunci, cu mine și cu prietenii care privesc cu dragoste, să îl găsească pe Hitaiori cel viteaz și bun, dacă nu cu cei care caută în acesta un idiot.

– Yulgur este fratele meu mai mare, se aplecă din nou prințul cu fruntea pe podea. A spus că moartea îl va căuta în curând. Moartea va găsi pe Hitaiori în calea ei spre tine! Hough!

– Atunci, ca un frate bun îți cer să-ți reversi dragostea ta asupra lui Felimon. Nici el nu este ce pare a fi, este demn de prețuirea fratelui meu.

– Hitaiori va respecta rugămintea fratelui său mai înțelept. Felimon va fi fratele meu.

– Mai am, atunci, o rugăminte, la care țin mai mult decât la viața mea.

– Spune. Dorința ta va fi mai puternică decât o poruncă pentru umilul tău frate. Consider-o împlinită!

– Dacă va veni clipa să alegi între viața mea și cea a lui Felimon, te rog să o alegi pe a lui. Eu voi trăi prin viața dăruită lui.

– Bunătatea și uitarea ta de sine îți fac cinste și mă rușinează pentru micimea mea. Vei trăi, deci, prin viața lui Felimon, dacă nu voi putea opri moartea în drumul ei spre tine. Deie Borissawa ca voi doi să trăiți prin viața lui Hitaiori!

– Nu spune asta, frate al meu. Te dezleg de vorbele acestea și te leg să rămâi viu pentru clipa când îi vei da viață lui Felimon.

– Să fie, atunci, precum zici! Hough! Prințul pecetlui jurământul cu o nouă plecăciune ceremonioasă.

– V-ați trezit? se auzi glasul vesel al celui discutat de cei doi. Văd că vă faceți gimnastica de dimineață. Ia să fac și eu ceva mișcare, dacă mi-o da voie burta...

Se plecă și el, cu greutate, pe rând, către cei doi,

La *Pêre Lathuille* (fragment)

care îi răspunseră veseli. Nu peste mult timp, se treziră și restul călătorilor, vraciul – cu niște strănuturi care cutremurară încăperea.

– Ești sigur că nu ai mirosit niște alune din cutia unchiului tău? îl tachină Eroul. Zildir îl privi vinovat, parcă, dar nu răspunse la această întrebare.

Cu această ocazie, Eroul își dădu seama că nu mai are cutia lui Zivnir cu el. O fi uitat-o în iatacul lui Hitaiori... Era în planul jocului să fie așa, sau această uitare urma să aibă repercusiuni asupra destinului lor? Îngândurat, întrebă:

– Ce facem acum? Încotro o luăm?

– Nu puteam ieșit, îi atrase atenția Yulgur.

– Vrei să spui că vom sta aici toată viața noastră? răspunse de data asta vraciul. Nici vorbă de așa ceva! Să mâncăm numai verdeț?

– Ție iar ți-e foame, vraciule! spuse Eroul.

– Și mie mi-e puțin foame, recunoscu, umil, bucătarul. Eu dacă nu mănânc pâine, parcă nu mă satur... încercă el să se dezvinovățească.

– Zin nu aduceam pine, își ceru iertare trogloditul, de parcă Felimon dăduse vina pe el, de lipsa pâinii. Când veneam acuș-acuș, ceream la el pâine.

– Crezi că vine curând? întrebă vraciul. Poți să o chemi?

– Nu puteam. Venim când voim, plecam când voim... Sărman Yulgur nu știam.

– Asta ne-a lămurit bușteanl! își strâmbă Zildir buzele. Mai e ceva verdeț?

– Nu eram. Muncam cât Yulgur trei zi...

– Dar poate că Zâna nu mai vine trei zile, se sperie vraciul. Ce mâncăm până atunci?

– Numai la mâncare te gândești, vraciule, se burzului Eroul. În loc să discutăm și de-ale noastre...

– Eu nu pot gândi cu stomacul gol.

– Cum? Stam mereu la burt gol? îndrăzni trogloditul.

– Ei! Mă supăr! se bosumflă Zildir. Până la burtă! Când am burta goală, încep să fac prostii...

– Când ai capul gol, ce faci?... Sau nu contează ce ai gol? piui și bucătarul.

– Voi chiar vreți să-mi aduc ceva mâncare din văzduh? se încruntă vraciul. Asta îi făcu pe ceilalți să-l lase în pace, îngânduraţi.

– Zin spuneam când nevoi aveam, rugam. Rugam! găsi Yulgur o soluție.

– Cui ne rugăm? Ei? Cum o cheamă?

– Nu știum Yulgur. Zin frumoz și tinăr eram. Eu rugam la Cale Luminos. Voi rugam cum vream... Acestea zise, trogloditul se lăsă pe genunchii noduroși și începu să se roage în tăcere, sau poate să mediteze. Singurul care îl imită fu Hitaiori, care luă o poziție asemănătoare – poate rugându-se la aceiași zei, poate doar imitând din bunăcuviință gesturi care i se păreau „locale”. Nu ar fi fost pentru prima oară...

Bucătarul căută o poziție mai comodă, pe canapea, și închise și el ochii. Poate se ruga, poate adormise... Eroul se așeză și el pe un capăt al canapelei, așteptând să vadă ce urma să se întâmple. Era sigur că se va întâmpla ceva. Jocul trebuia să continue, într-un fel sau altul.

Numai vraciul nu-și găsea liniștea. Tăcut, străbătea din câțiva pași încăperea destul de îngustă, întorcându-se pe călcâie exact în momentul în care ai fi crezut că se va propti cu nasu-i lung de perete. Pe când Eroul se pregătea să-i spună să stea jos, că-l doare capul privindu-l mergând așa, dus-întors, Zildir explodă:

– Mi-e foame!!!

Cei doi, care stăteau în genunchi, deschiseră ochii, în timp ce burtosul tresări violent – dovedind astfel că el își continuase somnul, profitând de momentele de liniște.

– Dacă nu o aduci aici pe Zâna aia, nu știu ce fac!

– Yulgur rugam frumoz, Zin nu veneam. Ce făceam? Rugam.

– Tu nu ai decât să te rogi, eu nu mai aștept!

– Frate la mine, meditat și liniștit eram, îl sfătui Hitaiori, calm.

– Da’ tu de când ai început să dai sfaturi? Te știam idiotul satului...

– Rău știut. Hitaiori nu știut obicei și needucat estem, dar gândit. Obicei la Albi nu știut nici oameni bine. Hitaiori făcut ca ei, rău făcum. Acum făcut cum frați la Hitaiori învățăm.

– Care frați? Parcă erai singur la Shingen...

– Singur eram la Shingen-o-samu. Frate la Yulgur-sima, la Felimon-sima, la Erou-sima, la Zildir-sima. Se apleca pe rând în fața fiecăruia când îi rostea numele, aceștia răspunzându-i la fel de ceremonios. Numai Zildir nu îi răspunse la închinăciune.

– Mulțumim pentru cinste, mormăi totuși vraciul, în barbă. După care reveni la ce îl durea: Cum facem cu Zâna?

– Mergeam rugam la Templu, veni Yulgur cu o propunere. Dacă nu auzeam bine rugat aici, auzeam mai bine la templu.

– Are zâna templu? se miră Eroul. Cine să fi fost zâna sau zeița cu templu subteran?

– Nu zin aveam. Nu știam cine aveam. Pustiu eram Templu de mii de ani, ohooo! Mergeam acolo, luam oglind și sticlă.

Cu aceste vorbe, se ridică și luă sub braț o oglindă, lată cam de-o palmă și cam tot atât de lungă, și un flacon de sticlă albăstruie, înalt și gros cam cât un deget de-al trogloditului – mai lung și mai gros decât cel omenesc.

– Mergeam cu mine. Nu atingeam nimic, nu luam nimic, nimic. Blestem mare eram, pedepseam cu moarte eram. Nu putem răbdam, nu mergeam.

– Mergeam, mergeam, își pierdu vraciul răbdarea. Nu atingeam, nu luam... Cine luam, băgam la sac, pedepseam! se uită el încruntându-se fioros la ceilalți, mai ales la bucătarul care încă nu spărsese nimic în dimineața aceea. Auzi, Felimoane? Poate dă năpasta și strici ceva pe acolo, că te-ai pus rău cu mine!

– Aud, aud... Țineți-mă la mijloc, nu mă lăsați să pun mâna pe ceva. Știa el ce știa...

Nu merseră mult. Părăsiră încăperea pe o ușă din spate, ieșind pe un coridor destul de întunecos, luminat acum de sticluța purtată de troglodit. În încăpere nu observaseră, dar aceasta radia o lumină albăstruie, blândă, destul de puternică să lumineze la câțiva pași. Trecură de câteva uși și răscruci, dar Yulgur nu intră niciunde, nici nu schimbă direcția. Se opri, la un moment dat, în fața unei uși masive. De o parte și alta a ei, era câte o pisică uriașă din piatră, mai înaltă de un stat de om, poate chiar mai înaltă decât trogloditul, așezate pe câte un piedestal paralelipipedic – Pisica avea o coadă înfoiată înfășurată pe după picioarele din spate, o coroană din argint pe cap având o semilună aurie chiar în frunte, și purta un vas ca un lighean, din argint, sprijinit pe labele superioare, întinse înainte. Trupurile pisicilor erau sculptate dintr-o piatră neagră, finisată cu mare artă – suprafața statuii dădea impresia pielii fine și negre, ca cizelată în abanos, a unei africane. Fiecare pisică avea sâni frumoși, feciorelnici, care li se zăreau printre lăbuțe.

– Templu al Lunii, își dădu Eroul cu părerea. Îmi amintesc de sculpturile egiptene...

– Nu știu pe nimeni să fi construit astfel de temple, zise uimit Zildir. Nu am văzut niciodată statui ca acestea...

Hitaiori nu zicea nimic, stătea ca prostit în fața ușii. Lui Felimon îi dădură lacrimile...

– Tu de ce bocești, Felimoane? se răți vraciul, mai mult ca să-și ascundă emoțiile.

– Îmi amintesc de un vis... De fetiță... Au ochii fetiței, completă, arătând spre statui.

– Ochii la zân semănam, îi întării spusele trogloditul. Intram, păzeam acum, nu făcum rău.

Deschise încet ușa uriașă. Era din lemn îmbrăcat în foiță de cupru, frumos împodobită. Prezenta șiruri de pisici, unele în patru lăbuțe, altele ridicate în două, unele înfățișate în mers, altele cărând diferite obiecte – probabil ofrande – altele făcând tot felul de munci... Modul în care erau realizate desenele, cu pieptul din față și capul din profil, îi amintea Eroului tot de picturile egiptene...

Templul era modest. Trei coloane uriașe însoțeau, de ambele părți, o alee care ducea până în fața unui altar din piatră cenușie. Din spatele altarului, câteva trepte urcau la o platformă din dale albe pe care se ridica un tron uriaș, din aceeași piatră albă, pe care stătea o pisică aidoma celor de la intrare, neagră, cu o coroană din aur cu semilună din argint pe cap.

De data aceasta, statuia nu purta nici un vas, labele anterioare ale pisicii stăteau sprijinite pe brațele de piatră ale tronului. Ligheanul din aur nu lipsea, însă, ci era așezat exact în centrul mesei din piatră, care constituia altarul. În momentul în care lumina slabă și calmă, albăstruie, ce izvora din sticluță, căzu pe el, vasul se umplu cu o apă strălucitoare, parcă, făcând să apară pereții până atunci invizibili, ascunși după coloane. Erau din piatră cenușie, nefinisată, fără luciu.

– Cine o fi făcut această minune? se întrebă vraciul cu o voce joasă, plină de respect. Nu credeam că există așa ceva pe lume, nici măcar marile statui din vechime, de la Romula, nu se compară... Te face să te închini în fața ei...

Și chiar se închină, fără a produce uimire între tovarășii lui. Toți, cu excepția lui Yulgur, se închinară, la rândul lor.

– Yulgur nu puteam închinăm la idol, Cale Luminos nu dam voie. Nu supăram, statui frumoz la pisica...

La picioarele altarului erau aruncate, fără o ordine aparentă, o grămadă de obiecte, ofrande depuse de-a

La serveuse de Bocks

lungul timpului, în vechime probabil. Bani din aur și giuvaieruri, obiecte simple, jucării... Tot ce fusese drag cuiva și acesta îl jertfise zeiței-pisică, în negura timpului. Cine știe dacă aceasta ascultase rugăciunile celor ce depusese ofrandelele, dacă le împlinise dorințele...

– Așteptam, rugam! zise trogloditul și se lăsă din nou pe podea, cu picioarele încrucișate sub el, cu mâinile pe genunchi cu palmele întoarse în sus, într-o poziție care-i amintea Eroului de clasica poziție zisă a lotusului. Tărâmul acesta se dovedea a fi o reflecție a lumii din care venise, deși uneori mult distorsionată. Se așeză și el într-un genunchi și lăsă capul în piept, gândindu-se la Domnul. Ceilalți îi urmară exemplul, numai Hitaiori adoptând poziția trogloditului.

Nu se rugară mult timp. Nu pentru că apăruse zâna, așa cum sperau cu toții, mai ales vraciul. Nici pentru că obosiseră rugându-se, ci pur și simplu pentru că din ligheanul plin de lumină începuse să se ridice un fum negru-albăstrui care avea, greu de spus de ce, un aspect amenințător.

– Asta ce mai e? întrebă vraciul, primul care observase fumul. Trăgând cu coada ochiului să vadă momentul apariției zânei, pentru că tot nu credea el în rugăciuni făcute zeilor dispăruți în negura timpului, nici nu-i fusese greu să observe norul.

Yulgur întredeschise ochii și tresări. După care se ridică, înfricoșat, în picioare.

– Asta moarte eram! Cine supăram la zeiț pisică? Spuneam atins nimic!

– Nu am luat decât asta, bâigui brutarul, arătând o păpușică din cârpă, cât un degețel. Este a fetiței, sunt sigur de asta...

– Tu nu ai înțeles să nu pui mâna pe nimic?! Animalul ăsta ți-a vorbit omenește, nu pe limba lui! Glasul isteric al vraciului se transformase în tunet, mai ales din cauza fricii care îi încleștase inima. Recunoscuse în norul negru una dintre cele mai cumplite arme folosite de vrăjitorii negri, numită de aceștia, în mod poetic, după obiceiul lor, „îmbrățișarea fără de sfârșit”. Știa că arma e greu de produs, doar prin vrăji cumplite, și că nimeni nu putea opri „îmbrățișarea” odată stârnită. Se consuma singură, în timp, dar numai după ce consuma tot ce era viu în preajma ei. Auzise că o astfel de „îmbrățișare” omorâse toate ființele vii dintr-un sat: oameni, animale, plante... Locul rămăsese complet sterp, trebuiseră să treacă două generații până începuse să crească ceva din nou. Vracii trăiau mult, și își aminteau și mai mult! Teama de „îmbrățișarea fără sfârșit” era înscrisă în inima lui Zildir, împreună cu porunca să nu producă niciodată așa ceva.

– Acum ce facem? întrebă Eroul, speriat și el de fața albă a vraciului.

– Fugeam! îi trase trogloditul de mână, după el. Ajunși de partea cealaltă a ușii masive, se opriră după ce mai făcură câțiva pași, privind plini de speranță înapoi. Dar, nu peste mult timp, firișoare subțiri de fum începură să se strecoare prin crăpăturile din jurul ușii.

– Fugeam!!! strigă din nou trogloditul.

– Unde fugim? Nimic nu oprește fumul morții! Dacă nu vine zâna ta să ne scoată de aici, suntem terminați!

– Zin nu veneam, zise trist Yulgur. Supăram zeiț, zin supăram și ea eram. Acum nu veneam, Felimon nu mai vedeam fetiț...

– Am văzut-o, frate Yulgur, pufăi acesta trist, încercând să se țină aproape de ceilalți. În vis, de-o viață. Acum țin în mână păpușica ei... Știți, eu i-am dat această păpușică, o găsisem în dulap când am căutat prăjiturile. Se vede că nu a ținut-o cu ea, a aruncat-o...

– Nu aruncam păpușic, dam la zeiț. Împlineam rugăciun. Păpușic cel mai de preț lucru la fetiț, inima la inima la ea!

Se retrăgeau grăbiți din fața fumului mortal, având grijă să nu-l lase în urmă pe burtos. La prima răscruce o luară la întâmplare, spre dreapta. Știau că, mergând înapoi, în camera lui Yulgur, nu ar mai fi avut scăpare. Șuvițele de fum îi urmară, însă, și în acest coridor, prinzând chiar viteză... După o vreme, ajunseră la capătul tunelului, în fața unei uși. Încercară să o deschidă, fără prea mult succes.

– Ce facem acum? întrebă destul de liniștit Eroul, în fața ușii încuiate. Fără nici o explicație, simțea că aventura nu se va încheia aici.

– Rugam! găsi trogloditul soluția lui obișnuită. Așezându-se pentru a treia oară în acea dimineață, în poziția lotusului, înainte de a închide ochii, mai privi o dată spre fumul negru și amenințător, care se apropia.

– Rugam tu, eu nu mai pot aștepta! gâfâi vraciul, care se simțea ca un șobolan prins în cursă. Deschid eu ușa!

– Ai promis că nu faci vrăji, sări Eroul, îngrozit.

– Acum ce mai contează? În câteva minute suntem morți, oricum.

Și zicând acestea, se concentră, îndreptă toiagul spre ușă și începu să bolborosească pe sub nas. Rezultatul nu se lăsă așteptat prea mult. Din toiag se ridică un fum, parcă la fel de negru ca cel care tocmai îi ajungea din urmă. După care, un fulger țâșni din vârful toiagului. Ușa dispăru instantaneu din balamale, iar cei cinci nu mai văzură nimic din cauza fumului negru care-i acoperise.

Monet pictând în barcă

Ruxandra Cesereanu

AM URECHI „POLIFONICE” ȘI SUNT „MULTILINGVĂ”

Convorbire realizată de **Lucia Dărămuș**

– Dragă Ruxandra Cesereanu, dialogul nostru fiind pe internet, voi încerca să suplinesc privirea printr-o voce caldă, astfel că prima parte a dialogului va conține întrebări mai generale, mai lejere. Când ați debutat și ce linii urmărește scriitura dumneavoastră?

– Am debutat de când lumea (adică de prea mult timp, ca să și recunosc acest lucru). În ce privește scriitura mea, cred că e arborescentă și jungloidă, așa că să o descurce cine poate, dar nu neapărat eu. Sunt și o grămadă de răspântii, unde nici eu nu știu exact pe ce cale am luat-o sau am de gând să o iau...

– Care ar fi masca identitară a poeziei – feminină, masculină sau forma perfectă ar trebui să se regăsească în poetica hermafrodită?

– Știu și eu? La începuturi, voiam să scriu o poezie masculină, să fiu poet și nu poetă. Dar timpul mi-a dovedit că e foarte bine că sunt femeie și că scriu ca o femeie. Ca o *femeie tare*, nădăjduiesc eu. Hermafroditismul scriiturii nu mă prea ispitește, mai degrabă... androginismul scriiturii. Nu am o poetică explicită: dar cred că poetul autentic trebuie să fie o „bestie” față de sine însuși în primul rând (acest lucru este valabil și pentru prozator, deși aici mai contează și altceva, anume vocația „arhitectonică”...) și să aibă curajul să meargă până la capăt.

– Percepția imediatului, realului constituie una din obsesiile poeticii Ruxandrei Cesereanu sau vă urmărește oniricul. Putem ocoli, cât de cât, prin intermediul literaturii, formele Prostiei care, că vrem sau nu vrem, ne dă târcoale din când în când ca ființe bipede?

– Scriu și despre realitate, și despre inconștiente (întrucât există mai multe tipuri). Metafora mea preferată, cunoscută deja, este aceea a “submarinului scufundat și inundat”, cu care plonjez în locurile pe unde scotocesc: în creier, în trup, în suflet, în inimă, în piele etc. Și apoi ies la suprafață și istorisesc (în versuri ori proză) ce am găsit prin străfunduri...

– Scrieți poezie, eseistică, proză. Câte voci are scriitoarea Ruxandra Cesereanu sau, altfel spus, cum auziți lumea ca apoi să o redați în scris?

– Am urechi „polifonice” și sunt „multilingvă”: glumesc, firește, dar vorbesc și serios. Vocile mele nu se suprapun, ci sunt distincte. Și mi-ar plăcea să fie acceptate toate, fără să fiu parțializată, fărâmițată... Nu văd nimic rău în a scrie bifurcat, ca să zic așa, pe mai multe direcții, pe mai mulți versanți... Sper că sunt un schior adecvat, indiferent de pantă...

– Sunteți o personalitate multiplă?

– În acest punct ar fi amuzant, poate, să improvizați o comisie alcătuită dintr-un doftor (psihiatru), un cosmetician, un actor, un regizor și un bucătar (pot, la fel de bine, fi puși și la feminin), care să mă judece, analizeze. Glumesc, desigur.

– Care ar fi biblioteca obligatorie a unui scriitor, ce ar trebui să dețină el, cum arată cărțile citite de dumneavoastră?

– Am zis-o și o tot zic: pe insula mea grecească (unde sper să mă retrag cândva) aș lua vreo sută de cărți, jumătate de poezie, jumătate de proză. În mod obligatoriu, pentru că sunt maniacă, se știe deja, aș avea alături de mine *Maestrul și Margarita* de Mihail Bulgakov. Pe lângă poezie și proză, ar fi și câteva cărți sfinte în biblioteca din insula cu pricina.

– Sunteți fericită? E o întrebare extrem de banală pentru unii, dar eu cred cel mai mult în ea. De ce?

– Sunt fericită îndeajuns, dar fericirea este un cuvânt prea greu pentru lumea noastră. Aș zice mai degrabă că sunt bucuroasă de viață și am poftă de viață. Ceea ce nu înseamnă că nu am etapele mele pigmentate cu nevroze, obsesii și alte trebușoare lăuntrice.

– Gândindu-mă la *Femeia-Cruciat*, cum arată povestea femeii în viziunea scriitoarei de acum? E aceeași „femeie scrib” transformată în „femeia cruciat” de Magister?

– Da, există în continuare o femeie-scrib (care e mai ales prozatoarea din mine), dar mai importantă decât aceasta este femeia-cruciat (care nu e o feministă), a cărei *questa* lăuntrică încă mă marchează (indiferent că este vorba despre poetă sau prozatoare). O femeie nu poate înceta să fie femeie-cruciat, probabil că ar trebui să rămână toată viața așa ceva.

– În *Oceanul Schizoidian* am descoperit forța distrugător-creatoare a Medeei antice. Câte paliere imaginative are cartea, personal, văzând în ea poetul nenăscut, poetul care înoată în apele abisale, poetul schizoid, poetul lovit de fragilitate, poetul îngeroi, poetul lovit de debilitatea vieții... Scufundat în aceste existențe, cât din experiența incipientă a morții putem uita?

– *Oceanul Schizoidian* este cartea nevrozei multiple, dar și a catharsisului, a vindecării. Există acolo multă

moarte și suferință psihică, există o traumă ramificată. Dar, slavă domnului, există și mângâiere, există, totuși, ieșirea din subterană. Mă flatați teribil atunci când vorbiți de o ipostază de Medee a vocii poetice. Sper să fi tămăduit, însă, Medeea din mine.

– În *Kore-Persefona* mă regăsesc, poate, cel mai mult. Aici și dincolo, ruptă și unitară, îngerească și demon. Poezia dumneavoastră face lungi incursiuni culturale. Mie îmi sunt extrem de dragi, însă credeți că poemul cu rezonanță culturală este înțeles? Vor înțelege cititorii de ce ați ales eriniile, de ce gorgonele, ce-i cu zbuciumul Medeei, al Korei?

– *Kore-Persefona* este, la rându-i, parțial, o carte a nevrozelor și a vindecării, în același timp. De aici metafora femeii care trăiește o parte din viață la suprafața pământului, iar altă parte, în infern. Și nu e doar metafora femeii, ea fiind valabilă și pentru bărbați, și pentru orice făptură omenească, indiferent de sex. Firește, este riscant să utilizezi chestiuni prea livrești și culte în poezie (dar Ezra Pound a făcut-o, totuși, cu succes). Îmi asum acest risc: poezia are oricum astăzi, în general, puțini cititori. *Kore-Persefona* este o carte pentru gurmeți, să zicem.

– De unde atâta delir? El poate fi real, dar și jucat. În cazul unui scriitor, atunci când și-l varsă pe hârtie, ar fi bine să fie asumat. Există însă pericolul de a nu fi înțeles. Vi s-a întâmplat vreodată să căderi în propriile dumneavoastră versuri, adică să fiți luată drept rătăcită de cei care v-au citit, desigur neînțelegându-vă?

– „Delirul" trebuie pus între ghilimele: realitatea lui este una lăuntrică, nu una exterioară. Conținutul "delirului" îl leagă pe poet, în special, de cele mai adânci substanțe și straturi psihice și sufletești ale sale. Este ceva incantatoriu să reușești să îți aduci delirul dinăuntru până la suprafață. Este ca un exorcism. Este o muncă teribilă, nu o joacă. Eu sunt cu adevărat impresionată de poeții care fac așa ceva.

– Ernesto Sábato, în *Eseuri*, spunea: „literatura ar trebui învățată invers, începând cu creatorii vremii noastre, pentru ca mai târziu elevul să ajungă să fie pasionat de cele scrise de Homer sau Cervantes despre iubire și moarte, nefericire și speranță, singurătate și eroism." Cum vede scriitorul, dar în primul rând profesorul de la Litere această problemă? De unde ar trebui să se înceapă studiul?

– Ipoteza celebrului scriitor argentinian este inedită și își are logica ei: de ce nu? De la Jack Kerouac (*Pe drum*) la *Odiseea* lui Homer, de la Rushdie (un mare povestitor) la Cervantes (cel mai mare povestitor, poate), de la *Prânzul dezgolit* al lui Bourroughs la *Satyriconul* lui Petronius. Cred că se poate învăța și așa, chiar dacă este un drum invers. M-ar ispiti un asemenea demers.

– Să vorbim în continuare despre imaginea Tatălui. Ce rol a jucat Tatăl, tatăl dumneavoastră, posibilul tată, tatăl Oedip în devenirea Femeii, indiferent de ipostazele ei? Să fi uitat vreun tată?

– Tatăl meu a fost un excelent sfătuitor și călăuzitor. Nu am avut niciun complex oedipian (sau vreun complex al Electrei). El mi-a dat să citesc poezie foarte bună (și proză) și m-a sfătuit să merg până la capăt cu tăria mea. A fost esențial. A și crezut de la început în poezia mea. Figura mamei a fost la fel de importantă în viața mea, chiar dacă nu la nivel de călăuzire spirituală, ci într-un sens mai concret, să spunem.

– Retrăiți fragmente din imaginarul tatălui? Sunteți o scriitoare cu extrem de multe paliere atât livrești, cât și creative, de aceea vă și întreb în ce măsură teoria freudiană cu privire la figura paternă, în viziunea căreia agape nu e altceva decât eros, se regăsește în imaginarul dumneavoastră, eventual al nostru, dacă e să proiectăm asupra teoriei caracterul valabilității absolute, deși eu nu cred în...

– Nu prea pot să retrăiesc fragmente din imaginarul tatălui, pentru că imaginarul meu este mult mai violent și pătimaș decât al lui. Tatăl meu este un individ senin și clasic, care mocnește doar pe dinăuntru.

– Știința a evoluat. Pentru continuitate nu mai e nevoie de cele două figuri (paternă, maternă), pentru că avem clonarea, e drept că în forma ei incipientă, pusă în discuție din punct de vedere etic, dar o avem. Mai e valabilă simbolistica tatălui ca recunoaștere a unității dintre sexualitate și spiritualitate? Asistăm la o nouă punere în paradigmă a valorilor cultural-științifice?

– Este o întrebare mult prea complicată și îmbârligată, la care ar trebui să vă răspundă, poate, psihanaliștii. Sau specialiștii în clone. Eu nu sunt nici una, nici alta.

– Tatăl divin (?). Ce rol joacă în cultură această sintagmă, de vreme ce religia mozaică e fundamentată pe altă relație decât cea paternă, pentru că lui Moise i se spune: „eu sunt cel ce sunt, ehyeh hasher, ehyeh". În cazul facerii elementul patern este suprimat, introducându-se verbul – bara -, mai apoi făcându-și apariția tatăl. Așadar, un paradox. Yahve nu este tatăl, dar Yahve este tatăl. Din perspectiva diferitelor niveluri de realitate cum este percepută cultural imaginea tatălui? În cărțile dumneavoastră despre comunism, ați analizat această matrice psihologic-religioasă ca o constantă a netrădării?

– Din nou îmi puneți o întrebare îmbârligată. Și, din nou, răspunsul meu este foarte simplu: Dumnezeu (indiferent cum este el proiectat de unii ori alții și indiferent de puzderia de nume avute) este esențial în viața noastră, a tuturor. Dar el nu trebuie impus cu forța și nici prin manipulare.

– Undeva, nu știu unde, există o moarte – a Tatălui – care restructurează întreaga ființă. Cum se reflectă aceasta în imaginarul mental ca prim impuls pentru creație?

– Nu prea știu ce să vă răspund. Întrebarea este cam înspăimântătoare.

– În ce măsură tema tatălui, dar și cea a morții, pentru că prin asumarea morții tatălui există continuitatea, vă bântuie creația?

– În măsura în care figura tatălui a fost esențial-

formatoare pentru mine, desigur că el există mai cu seamă în poezia mea. Dar între figura tatălui și moarte nu este vreo relație. Cu moartea îmi am bătăliile individuale și neîndurătoare. Și nu împart tema morții cu nimeni și nimic: trebuie să o soluționez singură.

– Este la nivelul devenirii... Cum arată figura tatălui în „Oceanul Schizoidian", „Kore-Persefona", Femeia Cruciat", „Submarinul iertat"?

– În poezia mea există tatăl-dumnezeu și tatăl de carne, zămislitorul. Mai există tatăl-călăuză și tatăl dement. Cred că sunt destule ipostaze, ajung pentru o viață întreagă...

– Arheologia tatălui s-ar putea defalca în frate, iubit, idol etc. în vreuna din cărțile dumneavoastră?

– În literatura mea, figura iubitului este foarte distinctă de cea a tatălui (nu au nimic în comun, nu seamănă deloc). La fel figura fratelui. Iar idoli nu am.

– Ați vorbit în scrierile dumneavoastră în special despre Femeie. Dacă ar fi să vă răsturnați identitatea, privindu-vă prin toate cioburile de oglinzi posibil masculine, cum ar arăta figura tatălui într-un poem semnat Ruxandra Cesereanu?

– Voi traduce pentru mine însămi întrebarea dumneavoastră. Cred că ceea ce doriți să aflați de la mine este cum aș fi eu ca bărbat într-un poem semnat R.C. Ei, bine, cred că aș fi un bărbat destul de ispititor, psihic vorbind, poate chiar un seducător...

– *Cartea Nebulon* reprezintă o serie de povești fantastice, suprarealiste, extrem de proaspete, cu inflexiuni culturale, uneori e crepusculară, alteori luminoasă. E adâncă și înaltă, greu de definit. Cum s-a născut?

– *Nebulon* s-a născut din plăcerea mea de a rosti povești și de a asculta povești (doar prin povești viața mai poate fi aromită, mângâiată și hârjonită). Este o carte hrănită din arta povestirii, la care am ucenicit îndeajuns. Și, în ultima parte, s-a născut din obsesia pentru chestiunea Graalului.

– Știu că ați călătorit mult (cu mintea și la modul faptic), ați întâlnit oameni interesanți, ei înșiși, dacă nu scriitori, atunci romane vii. Aveți o vocație a călătoriei? De ce călătoriți; din plăcere, să căutați ceva, să vă descoperiți, să descoperiți, să evitați viața, s-o întâlniți; de ce?

– Călătoresc ca să ajung la mine însămi și altfel decât prin cărți. Există și alte căi de a te scoborî în lăuntru (decât prin erudiție și lectură), iar una din aceste căi e alcătuită din călătorii.

– Care vă e cea mai dragă destinație?

– Grecia, respectiv insulele grecești. Dar cred că m-aș sălășlui pe orice fel de insulă din spațiul mediteraneean (de pildă, aș dori foarte mult să ajung pe insulele Eoliene, din nordul Siciliei). Cândva, la senectute, sper să chiar locuiesc definitiv într-un asemenea loc.

– Îmi povestiți, vă rog, cum l-ați cunoscut pe Ernesto Sábato și ce impresie v-a lăsat?

– În 2005, la Buenos Aires aflându-mă, am ajuns, datorită simpatiei vicepreședintei Fundației Sabato, la celebrul scriitor acasă, împreună cu Corin Braga. Până acum, probabil că a fost întâlnirea vieții mele: am întâlnit un Sabato bătrân, dar ghiduș, în fața căruia (el nevorbind, ci ascultând) nu mi-a rămas decât să rostesc un soi de delir omagial.

– Aș vrea să revin la *Nebulon*. Basmele suprarealiste din carte le percep și ca pe un drum nesfârșit, parcurs cu mintea prin sferele sufletului, prin cele ale minții, călătorii culturale în care-i regăsiți, pe Boris Vian, Henry Miller, vrăjitoare, Ieronim, Salvador Dalí etc. Cum i-ați întâlnit pe aceștia pentru prima dată?

– *Nebulon* este o carte livrescă, dar este, mai ales, o carte despre plăcerea narativă. Toate personajele celebre ori mai puțin celebre din cartea mea sunt niște actanți epici și niște fantezişti spectaculoși, care încearcă să facă lumea mai bună prin și cu povești. Eu nu am fost decât manipulatoarea inspirată, sper, a acestor povești și a personajelor cu pricina.

– Ultima întrebare, și cea mai frumoasă sau, poate, bizară, dar eu o pun. Ce jocuri jucați în copilărie; erau clasice, inventate?

– Jucam de toate: de-a v-ați ascunselea; prinsa sau mâța; regină, regină, câți pași îmi dai; un, doi, trei, la perete; omul negru; partizani; laptenis; ping-pong (nu mi le amintesc pe toate). Dar m-aș mai tot juca și acum...

Portretul doamnei Manet (Lectura) (fragment)

Aurel Pop

„DORUL DE CASĂ MISTUIE... EU MAI CRED ÎN SPUSELE LUI BLAGA...”

Convorbire realizată de **Adrian Botez**

A.B.: Stimate domnule AUREL POP – am primit vestea că, între 8 și 9 noiembrie, revista *„ASTRA”* de la Brașov organizează un Simpozion cu tema „Revista de cultură și provocările descentralizării” (n. red: interviul este luat pe 6 octombrie 2007). Eu zic să le-o luăm puțin înainte celor de la „*ASTRA*” și să punctăm câteva dintre aberațiile provocate de așa-zisa „descentralizare” a culturii românești, nu doar a revistelor... Este absolut inadmisibil ca scriitori valoroși, cei mai mulți dintre ei consacrați – să ajungă (după ce și-au trimis, în plicuri poștale, pe la prieteni, câteva zeci, hai, o sută...!!!, dintre exemplarele cărții scoase de editura X...) a-și pune rucsacul cu cărțile proprii în spinare și hai-hai, și hai-hai, prin „geografia” patriei noastre... Adjudul, spre exemplu, până în 1989, avea două librării... – după 1989, a devenit municipiu, și nu mai are nicio librărie!!!... Doar papetării și chioșcuri de ziare... dar ferit-a Sfântul să primească să vândă, vreun chioșc, cărțile scriitorului Y-grecescu... Descentralizare-descentralizare, dar am ajuns să nu ne mai cunoaștem între noi nici măcar doi scriitori din același oraș... Ori mi s-a stricat mie „mansarda”, ori ăsta seamănă, de-acuma, a haos și a de-culturalizare / de-spiritualizare... Iar editurile, aproape 90% dintre ele, se implică extrem de puțin, anemic ...(sau chiar deloc!), în promovarea cărților pe care le tipăresc...Se mulțumesc cu câștigul sigur al scoaterii de carte sponsorizată, și apoi, gata!!! Vreo Agenție Națională de Publicitate a Cărții Românești... – adică, pentru cărțile românilor...nu?... – să nu fi auzit eu de ea, oare...?!

...Prăpastia dintre autorul de carte și cititor după 1989 s-a adâncit tot mai mult. (...). Lansările de carte au loc în crâșme, fiindcă bibliotecile sunt închise, întrucât spațiile sunt revendicate de foștii așa-ziși proprietari(...).

A.P.:- După 1989, în majoritatea domeniilor de activitate s-a venit cu tot felul de experimente, astfel că nici domeniul cultural nu a făcut excepție de la regulă. Dacă în politică am venit cu așa zisa “democrație originală”, în domeniul culturii s-a încercat, și în mare parte s-a reușit, a se crea grupuri și grupulețe constituite pe baza unor interese care să-i avantajeze pe cei care, tacit, au aderat la acel grup. Un exemplu ar putea fi acordarea acelor premii literare, în cazul cărora numai valoarea nu era și nu este, din păcate, criteriu de bază care să cântărească în balanța juriilor constituite în acest scop. Distanța în timp de la bădița Cârțan, care și-a pus cărțile în traistă în pelerinajul său la Roma, la scriitorul din ziua de azi, care încearcă să-și promoveze cartea sub diferite forme, e mare – dar ca modalitate nu prea diferă, doar că a înlocuit traista cu diplomatul. Prăpastia dintre autorul de carte și cititor după 1989 s-a adâncit tot mai mult. Dacă o carte bună a unui scriitor cu staif înainte de ’89 se vindea pe bază de tabele și tabelașe întocmite de mai-marii culturii din județe, cu aprobări din eșalonul doi, azi același scriitor abia că își poate scoate cheltuielile de editare, asta în primul rând că desfacerea la nivelul județelor e defectuoasă, că în spațiile, care aveau ca obiect de activitate vinderea cărții, azi se vinde tot ce vrei și nu vrei numai carte nu. Poate că voi fi acuzat de nostalgia acelor vremuri dar trebuie să fim realiști, să deschidem ochii și să privim în jurul nostru. Lansările de carte au loc în crâșme, fiindcă bibliotecile sunt închise, întrucât spațiile sunt revendicate de foștii așa-ziși proprietari, (caz concret: Biblioteca județeană din Satu Mare) și acest fapt se datorează așa-zisei descentralizări. Librăriile nu au un spațiu stabil datorită chiriilor ce se schimbă în funcție de creșterea și descreșterea monedei europene la care ne înghesuim să aderăm, de parcă leul nostru, căruia îi schimbăm înfățișarea și valoare în funcție de cine vine la guvernare, n-ar mai fi pe placul românilor. Domnule Botez, cazul Adjudului nu e singular, cu regret, dar și în această parte de țară sunt orașe care nu au spații destinate vânzării de carte, sau, chiar dacă sunt, cărțile stau alături în raft de alte produse ce au cu totul altă destinație. APLER-ul (Asociația Publicațiilor Literare și Editurilor din România) la care revista „Citadela” a aderat zilele trecute încearcă să mențină acea centralizare dar nu știu în ce măsură o să ne rezolve problemele. Cât privește agenția citată de Dvs. sincer să fiu nici eu nu am auzit de existența ei, poate o fi undeva pe vreo hârtie înghițind bani publici și doar atât.

2. A.B.:Știți că am apreciat elogios frumoasa dvs. carte, apărută în anul 2007, *Sonete din regatul disperării*...: „În gând de satul natal mi-e dor”...; „Străbat regatul disperării cu mașina”... Ce nostalgic, până la exasperare, evocați dvs. satul românesc, care încetează, pe zi ce trece, de a mai fi tradițional, contrazicând tot mai flagrant superba sintagmă poetică blagiană „eternitatea s-a născut la sat”... Eu auzisem, de la părinții mei, de la profesorii mei, despre revistele interbelice, care se tipăreau cu zecile, special pentru luminarea spirituală a oamenilor satului, dar tipărite și cu scopul discret ca,

scoțând în evidență valorile spirituale excepționale ale satului românesc, să-i determine pe săteni să nu-și părăsească vatra natală... Buuun, comunismul a cam dat cu satul românesc de pământ, născând „navetismul", și țăranul român a început să nu mai fie nici cal, nici măgar... Dar, totuși, s-au construit, în comunism, cămine culturale (...acum sunt, în locul lor, baruri/cârciumi...)... O fi fost „*Cântarea României*" o caricatură culturală, dar, dacă suntem oameni onești, nu putem nega că, într-un fel sau altul, anumite valori spirituale ale satului (chiar dacă, într-un fel, pervertite, prin exhibarea caricaturală...) s-au afirmat... Unii cântăreți populari autentici au fost „scoși în față", spre neuitare, de un Adrian Păunescu, oricât de contestată a fost și este personalitatea acestuia... (eu, personal, am destule motive să-l admir! – a fost singurul intelectual român de vază care s-a implicat în avertizarea asupra pericolului manualelor alternative dez-naționalizante!!!). Dar azi, azi... – ce șansă mai are artistul popular, de a se afirma artistic...dacă nu vine, aleatoriu/miraculos, un Grigore Leșe, prin satul lui...?! Ce șansă au copiii noștri de săteni, de la Grupul Școlar „Gheorghe Balș", de a se afirma artistic, când satul este uitat...?! ... și pâinea cea de toate zilele cam dispare de pe masa țăranului român... și Italia, Spania, Irlanda, Patagonia etc. absorb, în goana după „parale mai multe", toată spiritualitatea rurală care, altădată, în regimuri foarte criticate, rămânea, totuși, să dea lumină de DUH țării noastre... literaturii și artelor noastre... (Maramureșul Dacilor Eterni s-a golit de țărani, în proporție de cca. 80%!!!... cam cât și Bucovina cea Sfântă...). Cum s-or mai naște un Brâncuși ori Eminescu, din Hobițele și Ipoteștii zilelor noastre...???!!!... Deocamdată, observ că „italienii" și „spaniolii" noștri (țăranii întorși, adică, de pe la muncile din Italia, Spania etc.) nu mai știu decât să-și dureze vile cu turnulețe multe și să-și ia „mașini tari"... Cam la atât se mai reduce „cultura rurală", în multe locuri din România contemporană... greșesc, oare, catastrofal de mult?!

...Dorul de casă îi mistuie, mulți pe care nu i-am cunoscut îmi știau numele de pe Internet, bucurându-se că au posibilitatea de a conversa cu mine. Iertat să-mi fie, dar cel puțin la noi, în acest spațiu al Vetrei Chioarului, lucrurile stau cu totul altfel față de alte zone, rolul principal îl au preotul, dascălul și doctorul care trăiesc cu toții în rând cu sătenii, nu își exercită profesia între două autobuze după mersul acestora(...).

A.P.: – Vă mulțumesc pentru aprecieri. Preocuparea pentru această oropsită pătură socială a stat și stă mereu în atenția mea. Am fost invitat în aceste zile în ținutul meu de baștină, cu ocazia întâlnirii fiilor satului. Am trăit clipe de întristare dar și de bucurie. Să le iau pe rând: de întristare, deoarece căminul cultural arată ca după bombardament – incredibil, dar adevărat. De bucurie, fiindcă am întâlnit oameni care sunt preocupați de renașterea tradițiilor, grație scriitorului și prietenului meu Gavril Alexa Bâle care prin natura profesiei (doctor veterinar) face eforturi deosebite de a păstra cât se poate tradiția locului. Am luat parte la sărbătoarea Cuvioasei

Portretul mamei lui Manet, în grădina Bellevue

Parascheva, hramul bisericii din Cetățele-Șișești, jud. Maramureș, la care a luat parte și episcopul care a fost adus după tradiții cu caleașca trasă de 4 cai, însoțit de consătenii mei îmbrăcați în costume populare specifice zonei Chioarului. După slujba religioasă, a fost organizată o masă comună la care au participat aproximativ 1400 de oameni, cu toate că localitate are cam 200 de fumuri. Seara am luat parte la Jocul de la Șură, acompaniat de un taraf cu instrumente specifice zonei (ceteră, și gordună). Toți localnicii au venit la joc în costume populare, inclusiv preotul și preoteasa care au deschis jocul din fața șurii, după care au intrat în joc: diacul cu soția, învățătorul satului cu soția, doctorul cu partenera lui de joc, urmat de restul participanților. Ce dovadă mai bună de respect față de spirit, decât atunci când vezi cu ochii tăi respectul față de intelectualitatea satului, dat de acei oameni simpli, cei care a doua zi se întâlnesc și îi sprijină spre rezolvarea multiplele lor probleme. Am întâlnit aici în acea zi și fii ai satului care sau întors din Italia, din Spania, și din alte locuri exotice, care fotografiau și filmau de zor spre a duce cu ei realitatea satului românesc. Toți aveau o mâhnire în suflet, regretul despărțirii de plaiurile natale, dar tot ei mi-au spus că mai stau să facă ceva bani și vin acasă, lucru care m-a bucurat nespus de mult. Dorul de casă îi mistuie, mulți pe care nu i-am cunoscut îmi știau numele de pe Internet, bucurându-se că au posibilitatea de a conversa cu mine. Iertat să-mi fie, dar cel puțin la noi, în acest spațiu al Vetrei Chioarului, lucrurile stau cu totul altfel față de alte zone, rolul principal îl au

Le Café-concert

preotul, dascălul și doctorul care trăiesc cu toții în rând cu sătenii, nu își exercită profesia între două autobuze după mersul acestora. Stimate Domnule Botez, eu mai cred în spusele lui Blaga și, după cele văzute, cu toată influența Occidentului, copiii acestor locuri au șanse reale de a duce mai departe tradițiile specifice zonei.

A.B.: Poate vă va veni greu să credeți ceea ce vă voi zice mai la vale... – dar zilele astea era să mor „de foame" vizionară, ca măgarul lui Buridan, între cele două căpițe de fân perfect egale... – eu, între două opinii perfect contrare:

a. cineva (un scriitor important contemporan) spunea că, dat fiind faptul că investitorii străini sunt din ce în ce mai mulți în România, va fi determinant procesul de creștere exponențială a importanței limbii române, în concertul limbilor lumii...limba românească devenind, dacă nu principala, atunci una dintre principalele limbi de circulație mondială... – deci, gata cu complexul de inferioritate lingvistico-culturală al românilor...!!! –

b. alt mare important scriitor, firește că tot contemporan, cum altfel..., susținea, fără să ne dea nici cea mai mică speranță, opinia „cioranescă" despre „cultura română-cultură minoră"... – deci, precum că scriitorii români vor ieși complet din circuitul cultural-literar - cultura-literatura română devenind un fenomen provincial... ceva ca un „idiom expresiv" al boșimanilor/ hotentoților... Vă rog mult să mă scoateți „dintre căpițe"...

(...) limba românească o să devină una dintre principalele limbi de circulație mondială, dar nu datorită investitorilor străini, ci datorită nouă românilor care mergem până în cele mai îndepărtate țări ale lumii (...).

A.P.: – Încercarea de a vă scoate din încurcătură e cam dificilă și totuși o să dau crezare ambelor variante:

a. limba românească o să devină una dintre principalele limbi de circulație mondială, dar nu datorită investitorilor străini, ci datorită nouă românilor care mergem până în cele mai îndepărtate țări ale lumii. O statistică publicată recent în Noua Zeelandă arată că comunitatea românească de la antipozi e a doua după cea rusească (Și de!... Rusia, mama noastră de altădată, cât e de mare...). Iar exemplele ar putea continua.

b. da, e posibil să devenim o "cultură minoră" doar în cazul în care ne lăsăm pe tânjală, ori românul a știut întotdeauna să iasă din impas. Cu toate că vom deveni un "fenomen provincial" în structurile europene vom fi mai apreciați și mai bine cunoscuți cu individualitățile noastre, cu tradițiile noastre cu "particularul" nostru, vorba unui confrate.

A.B.: Ardealul, zona unde vă desfășurați dvs. misiunea apostolic-culturală, este mai occidental/occidentalizat decât „Regatul", adică... Moldova, Muntenia... Am prieteni ardeleni care publică, de multă vreme, în reviste, „de hârtie" și electronice, din Germania, Belgia, Franța, Anglia... Au, oare, Ardealul și scriitorii ardeleni, șanse nemăsurat mai mari de afirmare a personalității lor cultural-artistice, decât „regățenii "noștri de pe-aici?

(...) Sunt de acord că ardelenii publică în vest și că stau de multă vreme la masa Europei, dar să nu uităm că fenomenul globalizare i-a înghițit. Dar, dacă stăm și analizăm situația, trebuie să fim realiști și să recunoaștem deschis: oare de unde vin marile personalități ale literaturii române, ale artei, ale muzicii? Oare care provincii românești i-au dat pe Eminescu, pe Brâncuși, pe Enescu?...

A.P.: - Nici vorbă. Înainte de aderarea României la Uniunea Europeană se vorbea pe „la colțuri" că România va intra în U.E. prin Transilvania. Cât e de adevărată bârfa nu știu, cert e că am intrat, dar nu că am avea noi nevoie de ei ci ei au nevoie de noi. In timp ce „regățenii" se băteau cu turcii, ardelenii se plimbau prin Europa, și-au făcut relații, au luat contact cu marile culturi ale Europei pe care le-au menținut până în zilele noastre. Sunt de acord că ardelenii publică în vest și că stau de multă vreme la masa Europei, dar să nu uităm că fenomenul globalizare i-a înghițit. Dar, dacă stăm și analizăm situația, trebuie să fim realiști și să recunoaștem deschis: oare de unde vin marile personalități ale literaturii române, ale artei, ale muzicii? Oare care provincii românești i-au dat pe Eminescu, pe Brâncuși, pe Enescu ?... Am enumerat doar câteva vârfuri ale culturii românești.

A.B.: Sunteți, ca și mine, un fidel al revistelor electronice ARP (Asociația Română pentru Patrimoniu), ale dlui dr. Artur Silvestri – cel care acordă, cu atâta generozitate, spații imense exprimărilor culturale românești. Ce părere aveți: virtualitatea electronică a revistei oferă, cumva, o șansă alternativă (...față de „neîncăputul" scriitorului provincial, în paginile revistelor „de

hârtie", dar exclusiviste, formate și trăind pe criterii de clan...), scriitorului zilelor noastre, răstignit pe crucea a tot felul de umilințe, provincialisme, complexe de inferioritate, neîmpliniri, nerecunoașteri, sufocat de impostori și de impostori, ignorat, de multe ori, de semeni și de Inspectoratele de Cultură...?! Vă întreb asta, chiar dacă știu că împărtășiți cu mine respectul față de „Galaxia Gutenberg" și față de suprafața reală a paginii de hârtie, suprafața de meditație/reflecție... – o, cât de elegantă și zemuind de sensuri adânci este ctitoria dvs. revuistică, *„CITADELA"*, de la Satu Mare... – și nu sunteți „fanul" isterizat / fără rezerve al ecranului fosforescent al calculatorului / Internetului...

(...) Cred că e cazul să se simtă și în sânul breslei scriitoricești actul de purificare. Că, Doamne, mulți au mai cântat în struna regimului totalitar, și culmea că tot ei sunt la ora actuală tari și mari și gospodăresc banii publici după bunul lor plac(...).

A.P.: - Da, am un respect deosebit „față de suprafața reală a paginii de hârtie" am dovedit-o prin strădania mea și a confraților mei prin „ctitoria" revistei „Citadela", dar domnul dr. ARTUR SILVESTRI ne-a dat și o altă alternativă de a ajunge mai repede în contact cu cititorii. Revistele electronice ale ARP-ului înlătură orice barieră din calea afirmării tinerilor, iar noi avem posibilitatea de a ne exprima, deschis, orice punct de vedere, fără a fi cenzurați, fără a fi umiliți și fără complexe, de orice natură ar fi ele. Generozitatea Domnului Silvestri ar trebui să o îmbrățișăm cu toții, și astfel Marele Cititor ar avea numai de câștigat. Dar, din păcate, așa după cum afirmați și Dvs., scriitorul zilelor noastre trece prin grele momente, asta datorită și birocrației de care încă nu ne-am dezis, dar și datorită unor scriitori, dacă-i pot numi așa, care pun mai presus orice, pentru a-și atinge scopurile. Trist, dar adevărat. La una din edițiile „Zilelor Poesis", ce au loc anual la Satu Mare, Dorin Sălăjan, fie-i țărâna ușoară, s-a ridicat și-a spus-o deschis, că a sosit timpul să se facă „curățenie" prin Uniunea Scriitorilor. Cred că e cazul să se simtă și în sânul breslei scriitoricești actul de purificare. Că, Doamne, mulți au mai cântat în struna regimului totalitar, și culmea că tot ei sunt la ora actuală tari și mari și gospodăresc banii publici după bunul lor plac. Poate că CNSAS-ul ar trebui să facă lumină, să scoată cât mai repede dosarele celor care sunt încă printre noi, să-i știm odată pe toți, cei care ne-au făcut zile fripte vreme de aproape 50 de ani.

A.B.: Ce părere aveți despre aportul revistelor școlare, la cultura românească, acum și pe viitor?! Și, caz particular, firește, mă refer la *Contraatac*-ul adjudean (...evident, și la alte reviste ca ea – adică, reviste care să fie realizate și cu sprijinul unor elevi/tineri liceeni talentați, de prin micile orașe – „provincia provinciei", cum le zic eu... – sau, chiar, de prin sate prizărite ale patriei noastre...), ...*Contraatac* pe care, e drept, ați avut ocazia de a-l cunoaște doar în ultimul timp și destul de puțin...

(...) Nu vreu să vă flatez, dar CONTRAATAC-ul adjudean pe care îl editați dvs. se ridică la înălțimea multor reviste literare din țară. Când am văzut plicul trimis, pentru care vă mulțumesc încă o dată, am avut impresia că mi-ați trimis din greșeală altă revistă. Abia după ce am scos-o din plic am constatat că e vorba de revista pe care o păstoriți, dar accentuez, nu e mai prejos față de alte reviste literare cu staif ce apar la ora actuală(...).

A.P.: - Am un respect deosebit față de revistele școlare, drept dovadă aici, în Nord, organizăm un Concurs de Creație Literară *„În dulcele stil... modern"*, care cuprinde un premiu pe care îl acordăm revistelor școlare din județ. Nu cred că există scriitor român care să nu fi trecut prin acea sită a revistelor școlare să nu aibă în CV-ul său la loc de cinste revista școlară în care a debutat, precum și mentorul sau coordonatorul cenaclului și al revistei care l-a modelat. Mulți scriitori au evocat prin scrisul lor Omul care le-au îndrumat pașii spre literatura de performanță. L-aș puncta doar în treacăt fie spus pe marele Sadoveanu, și lista poate continua cu mulți alții. Și în zilele noastre, revistele școlare își mențin rolul de pepinieră a literaturii. Nu vreu să vă flatez, dar *CONTRAATAC*-ul adjudean se ridică la înălțimea multor reviste literare din țară. Când am văzut plicul trimis, pentru care vă mulțumesc încă o dată, am avut impresia că mi-ați trimis din greșeală altă revistă. Abia după ce am scos-o din plic am constatat că e vorba de revista pe care o păstoriți, dar accentuez, nu e mai prejos față de alte reviste literare cu staif ce apar la ora actuală. Eu primesc multe reviste scoase cu trudă de elevii din licee sub îndrumarea profesorilor care pe lângă multiplele lor obligații școlare mai au puterea să îndrume viitorii scriitori ai literaturii. Am aici un exemplu concret: scriitorul Ioan Nistor care, pe lângă obligațiile școlare, mai are puterea de a scoate revista „Miradoniz" la școala unde își desfășoară activitatea. Cu câtă trudă își îndrumă "ucenicii" e de neimaginat. Am un respect față de munca acestor dascăli. Dacă la nivelul unui județ ar fi câțiva ca Dvs. și ca el, altfel ar sta situația la baza literaturii. Daca unul din sutele de elevi care scriu în aceste reviste o să-i urmeze pe mentorii lor, vom putea vorbi în timp de unul care calcă pe urmele unui Breban, Buzura, Liviu Ioan Stoiciu..., literatura română va fi în câștig.

A.B.: Mulțumiri și expresia stimei depline!

Stéphane Malarmé

Flavia Teoc

„AM AVUT SURPRIZA SĂ DESCOPĂR CĂ PRESA DANEZĂ E ATENTĂ LA O MULȚIME DE SEMNALE CARE VIN DINSPRE ROMÂNIA”

Convorbire realizată de **Grațian Cormoș**

– Dragă Flavia, știu că ți-ai petrecut o parte a vacanței de vară prin străinătăți: Danemarca, Turcia... Sub ce auspicii s-a derulat contactul tău cu prima dintre ele?

– Am vizitat Danemarca la adăpostul unor prejudecăți livrești. La început, credeam că acestea mă vor părăsi sau cel puțin se vor rearanja din moment ce nu era pentru prima dată când puneam piciorul pe tărâmul prințului Hamlet. Dar prejudecățile au fost mai puternice decât amintirile primei călătorii, așa că o dată ce am coborât din tren în Padborg, prima oprire în Danemarca, i-am zâmbit ofițerului care păzea o frontieră imaginară cu bucuria călătorului care l-a citit pe Andersen, Karen Blixen, Kierkegaard și poate să înșire câteva evenimente din istoria lor de care orice danez respectabil se mândrește pe loc. Din Padborg am urcat în trenul spre Fredericia cu entuziasmul ușor temperat de atitudinea rezervată a funcționarului. Apoi, mi-a trebuit câteva zile ca să mă dezbar de atenția ce îmi furniza clipă de clipă „food for thoughts”: frânturi de propoziții, mici întâmplări, detalii care mi se păreau unice și definitorii pentru țara în care mă aflam. De pildă, ploaia care începuse să cadă în prima zi peste câmpiile geometrice presărate cu baloți înșirați într-o ordine necunoscută, ca într-o scriere runică, m-a dus cu gândul la mărturisirea pe care Karen Blixen o făcea în jurnalul ei: „De fiecare dată când plouă aici, în Danemarca, mă întreb dacă plouă și peste plantațiile de cafea din Kenya”. Emoția acestei nostalgii s-a domolit iremediabil când în primele zile patru zile de ședere în Danemarca a plouat în continuu.

– Circulă multe mituri mai noi și mai vechi cu privire la nordici. Cum sunt danezii la ei acasă?

– Există o „nostalgie a risipei de gesturi și cuvinte”, o nostalgie pe care o simți de la danezul de rând care muncește 8-10 ore pe zi, cu viața bine organizată între familie, biserică și călătoria anuală în Italia, până la emigrantul care are cetățenia daneză, e integrat în sistem, plătește taxe și călătorește vara în țara lui de origine. Și iată, mă sprijin din nou pe o referință livrescă, amintindu-mi de atitudinea critică pe care Kierkegaard o avea față de biserica daneză, pe care o acuza de formalism, reproșându-i acesteia normele rigide care se prelungeau până la reglementarea relațiilor de familie. (Binecunoscute sunt și reproșurile cărora filosoful a trebuit să le facă față atunci când dizertația sa în filosofie a fost considerată prea stufoasă și prea literară pentru o teză de filosofie). Tot pe seama acestei nostalgii poate fi pusă una din descrierile pe care un jurnalist le făcea poporului danez, numindu-i „latinii nordului”, adică generoși, veseli, mândri până la exagerare de istoria lor dar, dincolo de toate acestea, educați într-un context protestant, ale cărui virtuți le cunoaștem de la Max Weber încoace, cu conștiința clară a propriei identități în raport cu ceilalți.

– Ce se știe acolo de România? Cum suntem văzuți?

– Sigur că m-a interesat felul în care este văzută țara noastră, mai ales acum de la integrarea în instituțiile Uniunii Europene. M-a interesat dacă există un orizont de așteptare și dacă acesta se sprijină pe o experiență care precede acest eveniment. Am avut surpriza să descopăr că presa daneză e atentă la o mulțime de semnale care vin dinspre România. Subiectele sunt variate, colorate, nici ei nu pot uita că Dracula și Adrian Mutu sunt români, că avem muuuuuuuulte case de copii, politicieni corupți și că homosexualii nu pot să mărșăluiască liniștiți fără să se arunce cu ouă în ei, dar am găsit și articole elogioase despre Corneliu Porumboiu, Cristian Mungiu și Nicolae Matei, scriitorul român rezident în Danemarca publicat și studiat în manualele de liceu. Clujeanul Nicolae Matei este membru și în Uniunea Scriitorilor din Danemarca, așa că danezii îl numesc fără ezitare „scriitor danez de origine română”.

Unul dintre articolele pe care l-am primit tradus în limba engleză făcea o comparație între regimurile fiscale dintre

---

*** Flavia TEOC** (n. 13 mai 1971, Cluj-Napoca). Poet, publicist. Facultatea de Filosofie a UBB Cluj. Masterat în Filosofia Culturii. Debut absolut cu poezie în *Steaua* (1989). **Volume:** *Înzeire*, versuri, 1992; 1997; *Semn ctre cetate*, versuri, 1994; *Din casa lui Faust*, versuri, 1998; *Trestie și plumb*, interviuri, 2001; *Bracul pierdut*, versuri, 2001; *Din capitala provinciei*, interviuri, 2002; *Cronograf*, versuri-antologie, 2004, *The Dice*, proz, Norcross-USA, 2005; *Povestea lui Theodor*, 2006. Prezent în dicționare și antologii de poezie

România și Danemarca, iar tonul adoptat de jurnalist era belicos, aproape invidios construind următorul clasament: țara cu cele mai mari taxe pe profit este Danemarca, de unde se cobora cu Suedia, Olanda, Finlanda, Belgia, etc. continuând apoi cu Cipru, Bulgaria, Estonia, Slovacia și România unde evident se plătesc cele mai mici taxe. Concluzia jurnalistului, previzibilă dealtfel: orice danez care dorește să-și protejeze venitul ar trebui să investească în România, dacă nu se teme de Dracula, îi place usturoiul și este expert în mânuirea crucilor de lemn. Să nu uităm însă că Danemarca rămâne țara cu cel mai mare venit pe locuitor, fapt care nu-i scutește de unele naivități, cum este gestul neinspirat al ministrului culturii de a-și cere scuze Iralndei pentru raidurile vikingilor făcute în urmă cu 1200 de ani. Pentru asta a fost ridiculizat câteva zile în diverse emisiuni și în presa scrisă.

– Rememorează, te rog, pentru cititori o întâmplare care să poată „traduce" atmosfera locurilor nordice.

– Poate că sunt puține locuri în lume spre care ne îndreptăm fără să fim ghidați de amintiri livrești. O experiență inedită ar fi fost să vizitez una dintre cele 76 de insule nelocuite presărate prin marea Nordului sau să văd o fermă obișnuită în care se păstrează un mod de viață tradițional danez. Am vizitat în schimb „Orașul vechi" din Aarhus, un muzeu în aer liber reconstruit tocmai pentru turiștii care doresc să cunoască o societate daneză în diverse momente ale dezvoltării ei. Casele pot fi vizitate, sunt mobilate cu obiecte originale și sunt populate de manechine printre care se învârt actori costumați, gata să-ți povestească despre micul-dejun servit în dimineața zilei de 10 august 1812, despre oaspeții la cină pe care i-au avut cu o seară în urmă, despre programul zilei de mâine când vor trebui să alerge cu șareta, la Skanderborg să ridice un colet. Mărturisesc că am intrat în joc. Pentru că pe străzile orașului vechi ploua, am intrat într-o casă cu două caturi, pe a cărei plăcuță scria: casă reconstruită din material original, aparținând începutului de secol XIX. So far so good. Am intrat în vestibul, apoi în sufrageria în care două manechine se priveau tandru în fața unor cești cu ceai aburind, am traversat dormitorul în care o slujnică de cretă legăna un prunc de porțelan și m-am oprit în bucătăria din spate, unde bucătăreasa fierbea cafea. Era cald, mirosea bine, m-am așezat pe un scăunel și-am așteptat. Ea s-a rotit de câteva ori pe lângă mine foșnindu-și fustele, a aranjat tacâmurile într-un sipet de lemn și-apoi m-a întrebat ceva în limba daneză. „I don t speak Danish". „Oh, would you like a cup of coffee?" „Da, mulțumesc". Cafeaua era adusă din Stockholm de către bunica ei. Tocmai plecase acasa cu diligența de 11.00 „Oh, mi-aș fi dorit să o cunosc". Am întrebat-o ce gătește pentru masa de prânz și ea m-a întrebat de unde sunt. Veneam din Transilvania anului 1620, iar ea gătea clătite cu carne și n-a călătorit niciodată la sud de Danemarca. Apoi m-a rugat să-i spun o poveste din anul 1620. I-am spus că am venit pe urmele lui Martin Opitz care, refugiat din fața invaziei spaniolilor în Germania, se întâlnea chiar în acele clipe, în inima Jutlandei, cu prietenul său danez, Hamilton. Hamilton descoperise de curând o piatră veche pe care apărea cuvântul „Blachumen", posibil o referire fugară la strămoșii mei. Am băut împreună o ceașcă de cafea aromată, am trimis salutări bunicii din Stockholm și ne-am luat la revedere pentru totdeauna.

– Dar de la Constantinopol ce amintiri ai păstrat?

– *Nu există spațiu și timp mai plin de imaginar decât călătoria.* Am citat din memorie și nu mă grăbesc să-mi amintesc autorul acestei aserțiuni. Important este că e adevărată, și prin aceasta ne aparține tuturor. Cred că am întâlnit-o într-un studiu despre imaginarul medieval, care speram să mă pregătească pentru vizita în bătrânul Constantinopol. Sigur, Istanbulul de azi e cosmopolit și modern, un oraș strălucitor de la un capăt la celălalt. Locuitorii orașului, care nu sunt negustori, șoferi sau agenți de turism au o calitate nemaiîntâlnită de mine până acum: sunt nevăzuți. În drumul spre Eminomu, cartierul în care se află centrul vechi al Constantinopolului cu Hagia Sophia, locul vechiului Hipodrom, Cisterna Yerebatan, Palatul Tokapi, am văzut turiști, vânzători de baclava și ceai dulce, vânzători de aur, am văzut mormane de haine împrăștiate pe tarabe (vânzători ambulanți cu afaceri înfloritoare chiar și în afara celebrului Bazar), dar sentimentul meu a fost că omul de rând, care nu trage foloase personale din prezența turiștilor, trăiește într-un oraș aerian, inaccesibil mie. Ca să cunoști un loc nou, trebuie să cunoști și oamenii locului. Despre turci știm că au o istorie grandioasă și tulburătoare; au fost un popor de războinici și comercianți, au construit un imperiu și l-au păstrat sute de ani. Dar azi sunt altceva, sunt o națiune care își dorește să se integreze în Uniunea Europeană, și poate că e singura națiune ale cărei argumente nu se sprijină pe apartenența istorică la o identitate europeană, ci pe ceea ce va aduce ea nou acestei identități. Cutreierând în mai multe rânduri străduțele care duc la Hagia Sophia, care te duc și te întorc la țărmul Bosforului, încercând să retrăiesc amintiri care preexistau în mine, Istanbulul de azi a devenit astfel cel mai familiar dintre locurile străine pe care le-am vizitat până acum. La palatul Topkapi, în spatele unei vitrine bine securizate am văzut sabia lui Ștefan cel Mare și-am petrecut minute bune străduindu-mă să observ fiecare zgârietură, fiecare ciobitură sau semn încrustat pe ea; am trecut pe sub Înalta Poartă pe unde trebuie să fi trecut atâția soli și domnitori români; m-am preumblat prin sala Divanului: locuri care au legătură cu noi și cu istoria noastră. Amintirea acelor zile este încă puternică și covârșitoare. M-am abandonat total acestei călătorii și mă întreb dacă voi reuși să-mi ignor această patimă care-mi cere să mă întorc.

– Cred că această experiență a străinătății s-ar putea reflecta și într-unul din volumele tale viitoare. Te-ai gândit la ceva în acest sens?

– Deocamdată continuu lucrul la romanul început în primăvara acestui an. Plasat în Evul Mediu timpuriu românesc, umbra Constantinopolului mă va însoți până la sfârșit.

Constantin Carbarău

LITERATURA AFRICII NEGRE. DE LA GLANCOURT LA NOBEL*

Dacă geneza târzie a literaturii culte negro-africane reprezintă o caracteristică a acesteia, o trăsătură care o deosebește de alte literaturi ale lumii, credem că aceleași aprecieri se pot face și despre rapida ei evoluție, despre prodigioasa sa dezvoltare, adică și acestea sunt aspecte care o particularizează, îi conferă un statut specific, singular. De altfel, asupra acestui specific se opresc și numeroși istorici și critici literari, africani sau neafricani, dându-i fel și fel de interpretări, abordându-l din cele mai diferite unghiuri. Într-o discuție avută cu mai mulți ani în urmă, la Dakar, cu istoricul și literatul de origine guineeză, dar stabilit în capitala Senegalului, Djibril Tamsir Niane, acesta îmi spunea că, dacă așa cum afirmă unii critici, literatura începe cu basmul, cu fabula și se termină cu romanul, atunci zona din lume unde această evoluție a fost cea mai scurtă ar putea fi Africa Neagră. Cunoscutul romancier și-a susținut ideea dându-mi drept exemple nu numai existența unui număr mare de scriitori, apreciați atât pe continent, cât și dincolo de granițele acestuia, și a unor opere de valoare, ci și diversificarea literaturii negro-africane, maturizarea ei și, mai ales, cristalizarea unor literaturi naționale.

Și, într-adevăr, dacă efectuăm, cum se zice, o „coborâre" în istoria literaturii negro-africane, constatăm, destul de lesne, că observațiile de mai înainte se confirmă. Astfel, în deceniul trei al secolului trecut, două erau volumele care reprezentau, în mod satisfăcător, literatura negro-africană, atât de expresie franceză cât și engleză: romanul *Batouala* al lui René Maran, publicat în 1921 și încoronat cu premiul Goncourt, și romanul istoric *Chaka* - apărut în 1925 – al sud-africanului Thomas Mofolo. (Romanul Chaka a fost scris, de fapt, în 1908, fiind considerat ca una dintre primele opere ale literaturii moderne negro-africane.) Atât și nimic mai mult. În deceniul următor alte două romane – devenite opere clasice ale literaturii africane – vedeau lumina tiparului: *Karim,* al senegalezului Ousmane Soce, în 1935, și *Doguicimi* de Paul Hazoumé, în 1937. În anii care au premers mijlocul veacului se afirmă Leopold Sédar Senghor cu celebrul volum de versuri *Chants d'ombre, 1945,* Birago Diop cu povestirile din culegerea *Les Contes d'Amadou Koumba,* (1947) iar, peste un an, în 1948, apărea cunoscuta *Anthologie de la nouvelle poésie nègre el malgache de langue française"* realizat[de L.S. Senghor, volum de referință în istoria și în evoluția literaturii continentului. Apreciat în moci deosebit de Jean Paul Sartre, care în prefață (eseul *Orphée noir)* evidențiază, între altele, sensibilitatea poetului negro-african, dorința acestuia de regăsire a sa și a lumii continentului, precum și valențele „negritudinii", volumul cuprindea 16 poeți din Antile, Africa Neagră și Madagascar. între care Léon Damas, Aimé Césaire, Birago Diop, Senghor, J.J. Rabearivelo și J. Rabemananjara. Despre această Antologic cercetătoarea Lilyan Kesteloot afirma că a reprezentat „un veritabil manifest al Revoluției negre contra opresiunii politice și culturale a Occidentului... un act de independență". Antologia, adaugă cercetătoarea, a constituit totodată, „actul oficial de naștere al unei literaturi de limbă franceză radical diferită de literatura franceză și neasimilabilă de către ea. Act de naștere care era, mai întâi, un act de divorț față de Europa". *Anthologie négro-africaine*, pg. 132).

Ecoul stârnit în lumea literară occidentală de amintita *Antologie,* precum și primul Congres al scriitorilor negri desfășurat în 1956, la Paris, au creat o atmosferă încurajatoare pentru slujitorii literelor africane. Nu-i vorba că și contextul social-politic euro-african – intensificarea eforturilor popoarelor continentului pentru dobândirea independenței, sprijinul internațional de care se bucurau aceste eforturi – era favorabil Africii negre, inclusiv în plan spiritual, artistic. În consecință, în anii '50-'60 ai veacului trecut un ,,freamăt" literar străbate continentul, publicându-se lucrări de valoare și afirmându-se scriitori de talent.

În acest freamăt literar, neobositul cercetător al literaturii continentului – la ale cărui lucrări ne-am referit des în aceste rânduri (și la care se referă mulți) – Janheinz Jahn, întocmește, în 1969, o statistică a autorilor din Africa Neagră și a lucrărilor publicate de aceștia. Și, în temeiul cercetărilor efectuate, Jahn scria: „În Agisymba există 970 de scriitori. Dintre aceștia mai mult de jumătate scriu în limbi europene, ceilalți (460) în limbi africane. Există circa 900 de opere scrise în limbile europene, circa 500 în limbi africane" (*Istoria literaturii africane*., pg. 48).

Peste aproape două decenii, în 1986, un scriitor african, adică poetul, prozatorul și dramaturgul nigerian Wole Soyinka obținea premiul Nobel pentru literatură. Potrivit aprecierilor Academiei suedeze, preluate de presă, opera lui Soyinka înfățișează „într-o vastă perspectivă culturală, îmbogățită cu rezonanțe poetice, o imagine dramatică a existenței". Literatura negro-africană dobândea astfel o consacrare internațională pentru că, așa cum afirma laureatul, premiul primit este, înainte de

* Din volumul *Literatura Africii negre. De la basm la roman, în curs de apariție.*

toate, un premiu pentru Africa.

Așadar, în 60 de ani, de la doi scriitori și de la două romane (*Batouala* de René Maran și *Chaka* de Thomas Morolo) – romane care nu erau expresia unei literaturi ci, în exclusivitate a talentului autorilor – Africa ajunge nu numai să câștige un premiu Nobel, ci – aspect mult mai important – să afirme și să prezinte lumii o poezie, o proză, o literatură de o mare bogăție și originalitate.

Lesne de înțeles că vertiginosul avânt al literelor africane nu a seăpat atenției specialiștilor care l-au analizat pe larg, l-au cercetat cu meticulozitate, în prezent existând o bogată bibliografie consacrată acestuia. Normal, părerile diferă, în unele cazuri chiar se contrazic, dar sunt câteva aspecte, câteva elemente pe care toți cercetătorii le consideră esențiale atât în evoluția propriu-zisă a literaturii africane, cât și în explicarea acestei evoluții. În ce ne privește apreciem, în concordanță și cu alte opinii, că pentru a înțelege evoluția fenomenului literar negro-african – și nu numai al acestuia trebuie avute în vedere, în primul rând, unele mutații economice și social-politice precum și unele schimbări culturale petrecute la începutul secolului XX și în prima jumătate a acestuia, în Africa și în Europa, mutații care stau la originile trezirii conștiinței popoarelor continentului, ale declanșării luptei pentru independență, ale înfiripării acelei renașteri quasi-culturale în care se regăsesc și începuturile literaturii africane contemporane. Dintre aceste fundamentale mutații, cu impact major asupra lumii africane, amintim doar două: pe de o parte, unele schimbări petrecute în viața societății africane ca urmare a măsurilor luate de administrația colonială după 1885, adică după împărțirea continentului între marile puteri ale vremii (Franța, Anglia, Germania etc.) și definitivarea cuceririi Africii, iar, pe de altă parte, unele evoluții intervenite în opinia lumii extraafricane și, în primul rând, a Europei, privind istoria și valorile popoarelor negro-africane.

În primul caz, quasi-totalitatea studiilor – fără a pierde din vedere efectele negative ale dominației coloniale – pun în evidență reversul acestei dominații, respectiv faptul că, preocupate să exploateze eficient bogățiile zonei și forța de muncă africană, puterile coloniale au fost nevoite să procedeze, la începutul și în prima jumătate a secolului al XX-lea, la introducerea în teritoriile pe care le stăpâneau, a unor elemente ale progresului tehnic, la dezvoltarea unor căi de comunicație, la o anumită urbanizare a aglomerațiilor umane din centrele miniere etc., acțiuni care au determinat o oarecare modernizare a lumii africane.

[…] În al doilea caz, aceleași studii remarcă interesul pe care, la începutul secolului trecut și în deceniile următoare, lumea europeană a început să îl arate așaziselor civilizații exotice, între care și civilizația popoarelor din sudul Saharei. Cercetările unor specialiști ca Maurice Delafosse, Robert Delavignette, Leo Frobenius, Georges Hardy, Théodore Monod și alții au dezvăluit existența unei lungi istorii africane, a unei bogate culturi, a unor societăți bine organizate, bine structurate. Theodore Monod scria în prefața unuia din primele romane ale literaturii negro-africane (*Karim* de Ousmane Soce): „Negrul nu este un om fără trecut, el nu a căzut alaltăieri dintr-un copac. Africa este plină de vestigii preistorice... și ar fi absurd să o privim ca o tabula rasa pe a cărei suprafață s-ar putea construi ex nihilo orice". (Cr. Jacques Chevrier, *Littérature nègre,* Armand Colin, Paris, 1984, pg.36) În același timp, descoperirea de către o serie de artiști europeni a plasticii și muzicii negro-africane, precum și preluarea și prelucrarea unor motive și teme aparținând acestora au contribuit direct la fertilizarea creației artistice europene și mondiale și, indirect, la impunerea în plan internațional, în conștiința opiniei publice mondiale, a ideii existenței unei civilizații negro-africane, la „omologarea", cum se exprima Eugen Schileru, realizărilor plastice, muzicale și literare ale popoarelor africane ca creații artistice. Și este evident, deși o serie de artiști au evitat un răspuns afirmativ, că opera unor creatori ca de pildă Picasso, Matisse, Derain, Braque s-a aflat, într-o anumită măsură și într-o anumită perioadă, sub influența benefică a contactului cu plastica negro-africană. Celebrul tablou *Domnișoarele din Avignon* al lui Picasso, spun istoricii de artă, ar fi fost inspirat de o mască aparținând etniei baule din Camerun, „Originile cubismului – notează Jean Cassou, trebuie căutate... în tendințele ce au fost imputate descoperirii artei negre". (Jean Cassou, *Panorama artelor plastice contemporane*, Ed. Meridiane, Buc. 1971, vol. 1, pg. 182) La rândul său, Michal Sobeski, analizând arta negro-africană și evidențiind trăsăturile ei ca, de exemplu, tendința spre simplificarea formelor, spre o geometrizare a lor (aspecte sesizate și de Jean Cassou) scria că toate acestea „au făcut ca arta neagră să joace un rol atât de important în secolul nostru, în formarea cubismului care tindea în mod conștient spre reducerea obiectelor la formele lor geometrice și stereometrice esențiale. La fel deformările din arta neagră, care au drept scop atingerea unei tensiuni magice maxime în formele de expresie și care se apropie, adesea, destul de mult de limita abstracțiunii, au exercitat o influență rodnică asupra expresionismului contemporan...". (Michal Sobeski, *Arta exotică*, Ed. Meridiane, Buc., 1975, vol. I. pg. 35)

Pe de altă parte muzica negro-africană, prin filieră negro-americană, prin blues și negro-spirituals, prin jazz – a cărui esență, scria André Hodeir, se găsește în spiritul negru – a marcat creația unor compozitori ca Darius Milhaud, Claude Debussy, Dvorak etc. În sfârșit, în plan literar influența creației artistice negro-africane se face simțită – așa cum arăta universitarul senegalez Amadou Mahtar M'Bow – în poezia suprarealiștilor, care și-au reînnoit creația prin apelul la literatura orală africană. (*Le nouveau dossier Afrique,* Marabout Université, Verviers, 1972, pg. 22). De fapt la suprarealismul – nativ am putea spune – al creației populare africane, suprarealism care se deosebește de cel european. pentru că – scrie Claire Céa în prefața la volumul *, Tchicaya U Tam'si: Arc musical – Epilomè* (Oswald, Rouen, 1970, pg. 15) – în suprarealismul african verbul precede imaginea, verbul numește și numind creează. Poetul african este stăpânul verbului, poetul occidental e condus de verb. Pentru că – notează în continuare Claire Céa – amândoi poeții coboară în inconștient, dar europeanul pentru a se regăsi pe sine, în timp ce africanul pentru a întâlni sufletul comunității. În sfârșit, ca să-l citățm pe Senghor – pentru că „supra-

realismul occidental este empiric, pe când cel african este mistic", participant la acea forță vitală care stă la temeiul lumii.

Fertilizând, așadar, arta europeană, oferindu-i prin originala sa expresie artistică. prin inedita viziune despre om și lume care o implica și pe care o ilustra, posibilități de reînnoire, creația plastică, muzicală și literară a popoarelor africane își deschidea implicit drum spre afirmare, spre redobândirea locului ce i se cuvenea în patrimoniul cultural-artistic mondial. Acest împrumut artistic precum și dezvăluirea de către o serie de specialiști, pe baza cercetărilor întreprinse pe teren, a faptului că lumea sud-saharianã are o istorie și o cultură au avut ca revers creșterea încrederii intelectualității africane în valorile continentului, amplificarea efortului acesteia de a le afirma și face cunoscute.

În aceste condiții, intelectualii negri, atâția câți erau – ieșiți din școli colonialiste și făcându-și studiile în metropolă – încep să descopere istoria și arta neagră, propriul lor trecut și al popoarelor cărora aparțineau. „Când Orfeu coboară către Euridice – zice Maurice Blanchot – arta este puterea prin care se deschide noaptea! (*Spațiul literar*, Editura Univers, 1980, pg. 109). Și, într-adevăr, arta, cultura au reprezentat începutul alungării nopții coloniale, dând la iveală tezaurul de valori al continentului. […]

În consecință, considerăm că *nașterea și dezvoltarea literaturii negro-africane nu pot fi desprinse de lupta pentru independență desfășurată de popoarele continentului*, că această luptă a reprezentat terenul propice pentru ca ea însăși, potrivit modalității prin care societatea ia cunoștință de ea însăși, potrivit sociologului Traian Herseni – să se dezvolte amplu și rapid. „Artă conceptuală", cum spune același sociolog, cu „posibilități funcționale inepuizabile", putând aborda și dezbate „fără nici o îngrădire problemele societății, ale vieții, ale culturii! (*Sociologia literaturii*, Editura Univers, 1973, pg. 271), literatura a răspuns cum nu se putea mai bine nevoii de auto-definire a neamurilor africane, preocupărilor acestora de a-și afirma specificul, personalitatea.

În acest context se cristalizează la Paris, în anii '30 ai secolului trecut, mișcarea „Negritude", mișcare cu o contribuție fundamentală la promovarea și afirmarea culturii africane, în special, a literaturii continentului. Fondatorii mișcării sunt trei intelectuali negri, respectiv, doi antilezi – Aimé Césaire și Léon Damas – și senegalezul Léopols Sédar Senghor, aflați, ca și alți tineri din coloniile franceze, la Paris, pentru continuarea formării lor profesionale. Termenul de „negritudine" îi aparține lui Césaire, însă principalul susținător și promotor al mișcării, al ideologiei și acțiunii negritudinii a fost Senghor. În esență și dincolo de definițiile și interpretările, mai mult sau mai puțin sofisticate de care a beneficiat, negritudinea înseamnă refuzul asimilării coloniale, revolta împotriva disprețului cu care era tratat negrul și erau desconsiderate valorile sale – negru căruia nu-i lipsea nimic din ceea ce „omenește îi aparține" și ale cărui valori nu erau cu nimic mai prejos, axiologic vorbind, decât altele, ci numai diferite – și afirmarea personalității negre, la nivel individual și colectiv. În concepția celui ce i-a dat numele, Césaire, negritudinea reprezintă „simpla recunoaștere a faptului de a fi negru și acceptarea acestui fapt, a destinului nostru de negru, a istorici noastre și a culturii noastre" (cf., Lilyan Kesteloot, op. cit, pg. 80). Pentru Senghor negritudinea este „personalitatea colectivă negro-africană", „ansamblul de valori culturale ale lumii negre, felul în care ele se exprimă în viață, în instituțiile și operele negrilor" (L.S. Senghor, *De la Negritudine la Civilizația Universalului",* Ed. Univers, Buc., 1986, pg. 16-17). Chiar dacă amintitele definiții nu îl exprimă în mod direct, acestea presupun, includ și un anumit militantism: recunoașterea faptului „de a fi negru", de a avea o cultură sau afirmarea existenței unui ansamblu de valori aparținând lumii negre însemnând și a acționa pentru dezvoltarea personalității negrului, pentru susținerea valorilor sale. Concret, o asemenea atitudine înseamnă, pe de o parte, denunțarea tentativelor de denigrare a negrului, condamnarea acțiunii coloniale care i-a distrus valorile, iar, pe de altă parte, evidențierea istoriei și a tradițiilor africane, a unei existențe specifice și a unui univers specific negrului. Această atitudine ambivalentă și-a găsit o expresie artistică în creația a numeroși poeți și prozatori negro-africani, în acea literatură a negritudinii care s-a afirmat după cel de al doilea război mondial și până prin deceniul șapte al secolului trecut, în special în țările francofone. Astfel, ideile negritudinii au îmbrăcat o formă artistică, literară în primul rând, în poezie, aceasta exprimându-le mai lesne și mai direct, dând glas mai ușor suferinței, nedreptății, revoltei. Confirmă acest fapt numeroasele volume de poezie apărute în anii 1940-1960, unele dintre ele beneficiind de o largă apreciere internațională, ca de pildă *Chants d'ombre* (1945), *Hosties noires* (1948) și *Ethiopiques* (1956) de Senghor, *Afrique debout!* (1950) de ivorianul Bernard Dadicé, *Mauvais sang* (1955) și *Feu de brousse* (1957) de congolezul Tchieaya U Tam'si sau *Coups de pilon* (1956) de senegalezul David Diop. Romanul nu a întârziat nici el să se afirme – axat, evident, tot pe ideologia negritudinii –, în amintita perioadă fiind publicate creații literare considerate astăzi opere clasice ale literaturii africane. Între acestea, romanele camerunezului Mongo Beti *(Ville cruelle* – 1954, *Le Pauvre Chist de Bomba* – 1956, *Mission terminée* – 1957), *L'enfant noir* (1953) de guineezul Camara Laye, *Climbié* (1953) și *Un nègre à Paris* (1958) de ivorianul Beruard Dadié, *L'Aventure ambiguë* (1961) de senegalezul Cheihk Amidou Kane, *Soundjata ou L'Epopée mandingue* (1960) de guineezul Djibril Tamsir Niane sau *Contes d'Amadou Koumba* (1947) și *Les Nouveaux contes d'Amadou Koumba* (1958) ale senegalezului Birago Diop. Un freamăt literar, cum ne exprimam înainte, are loc și în Africa anglofonă, fără ca aceasta să stea sub umbrela vreunei ideologii, deși au existat și aici teorii, precum „panafricanismul" sau „personalitatea africană", dar la care literații, fără a le respinge, au aderat destul de puțin. Așadar, în țările de limbă engleză, văd lumina tiparului cărțile nigerienilor Amos Tutola *(The Palm-Wine Drunkard* – 1958 și *My Life in the Bush of Ghost* – 1954, Cyprian Ekwensi (romanul *People of the City* – 1954 și *Burning Grass* – 1962), Chinua Achebe *(Things fall apart* – 1958), Gabriel Okara, Lohn Pepper Clark, Okigbo Christofer (volume de

poezii), kenyenilor Joseph Kariuki (poezie) și Ngugi wa Thiongo (romanul *Weep not Child* – 1964), în sfârșit, ghanezilor Michael Dei Anang și Efua Theodora Sutherland (volume de poezie). Chiar dacă în țările anglofone s-a bucurat de mai puțin succes, chiar dacă a fost criticată, mai ales după obținerea independenței, când o serie de țări au adoptat doctrina marxistă, care nu era de acord cu interpretarea „rasistă" dată de Senghor negrului, negritudinea – expresie cultural-artistică a luptei africanilor pentru o identitate proprie și demnitate – a avut o contribuție esențială la dezvoltarea creației literare culte în Africa.

Un alt .factor deosebit de important care a contribuit la vertiginosul avânt literar cunoscut de Africa, la spectaculoasa evoluție a literaturii africane este solida bază populară de la care aceasta pornește și pe care se întemeiază, respectiv bogata creație orală, creație ale cărei teme și motive stilistice au fost preluate de scriitori, se regăsesc din abundență în poezia și în proza continentului. Prin conținutul său, precum și prin forma sa, marcată, în special, de ritm și de o permanentă împletire între fantastic și real, creația tradițională a fost și este unul dintre factorii esențiali ai avântului literaturii sud-sahariene, ai originalității acesteia.

Evidențiind rolul creației populare în dezvoltarea literaturii culte africane, trebuie precizat că această creație este produsul unei societăți lipsite, în aproape toată istoria sa, de practica scris-cititului, vorba cunoscând o lungă și atentă șlefuire și, mai ales, fiind întotdeauna la mare cinste. De aici importanța și valoarea cuvântului rostit, eficacitatea și autoritatea acestuia, respectul acordat de individ și de grup unei înțelegeri verbale, unor formule solemne spuse în anumite ocazii. În sfârșit, tot datorită acestei importanțe, prestigiul deosebit de care beneficiau cei ce știau să mânuiască vorba – grioții, acei neasemuiți povestitori ai unor mari evenimente istorice, cântăreți ai unor eroi de legendă, păstrători ai unor lungi și întortocheate genealogii și chiar „purtătorii de cuvânt" ai unor suverani. Grioții, cu talentul și prodigioasa lor memorie, bătrânii, cu […]

Un tezaur care a început să fie cunoscut mai bine în primul deceniu al secolului trecut. când, la Berlin apare (1910) celebra culegere de folclor *Decameronul negru* realizată de Leo Frobenius și căreia i-au urmat zeci și sute de alte culegeri, toate vizând punerea în valoare a bogăției și diversității literaturii populare africane (un cercetător aprecia că numărul basmelor și poveștilor populare africane ar fi aproape de un sfert de milion.) Un tezaur care se caracterizează, între altele, prin *vechime,* printr-o mare *varietate,* precum și printr-o deosebită *importanță socială.* Pentru că – în primul caz – fiind transmis de zeci sau poate sute de ani elin generație în generație, acesta are valoarea unei atotcuprinzătoare arhive istorice în care societățile care s-au succedat sunt înfățișate în aproape toate aspectele lor. Prinți, prințese, eroi, legende, genealogii, reguli de comportament, ritualuri religioase ele, se regăsesc în aceste vechi și nescrise arhive. Apoi, pentru că diversitatea evenimentelor, a faptelor surprinse de creația populară a generat și o diversitate a modalităților de exprimare artistică: basme, povești, legende, mituri, proverbe, ghicitori etc. Totodată, transmise prin viu grai, modificate, mai mult sau mai puțin și de la caz la caz (genealogiile, de pildă, trebuie respectate cu strictețe), prin fantezia fiecărui povestitor, acestea au o· impresionantă bogăție stilistică – metafore, comparații, epitete –, cu un adjectiv sau o sintagmă caracterizând delinitiv un personaj, o situație. În sfârșit, în cazul celei de-a treia trăsături, pentru că prin legende, mituri, basme, proverbe, ritualuri norme morale etc., creația populară a avut o puternică influență educativă asupra individului și comunității, a contribuit la păstrarea unității grupului, a coeziunii în jurul unui conducător etc. De menționat că, în ciuda fragilității sale, precum și în ciuda disprețului manifestat de administrație – dispreț arătat și față de limbile care o vehiculau – creația orală africană a rezistat și în perioada colonială, afirmându-și vocația ei educativă și, mai ales. capacitatea de liant al diverselor comunități.

În prezent, creația tradițională continuă să supraviețuiască în lumea continentului deoarece societatea africană – despre care nu se poate, totuși. spune că ar fi o societate „agro-alfabetizată", ca să folosim formula lui Ernst Gellner (*Națiuni și naționalism,* Ed. Antet, 1977), ci în curs de alfabetizare – este încă dominată de oralitate, vorba având, În special, în mediul rural – forța legii. Totuși, pătrunderea rapidă și largă a radioului și televizorului șubrezește temelia oralității, în general, pe cea a creației populare, în special. Din această cauză și susținuta campanie desfășurată de numeroase state africane, precum și de către diverse organizații internaționale de culegere și conservare a folclorului literar african. Ca să nu mai amintim interesul permanent acordat de numeroși scriitori creației orale. interes concretizat lie în simpla culegere și publicare a acestuia, fie în prelucrarea unor texte, în sfârșit, fie în utilizarea unor teme sau motive artistice în propria lor creație. Se numără printre aceștia – ca să dăm câteva exemple – Amadou Hampate Bâ, nigerianul Boubou Hama, camerunezul Benjamin Matip, ciadianul Joseph Brahim Seid, sau scriitorii amintiți mai înainte, Bernard Dadié și Ousmane Soce. De reținut că numeroși scriitori și-au construit chiar unele din principalele opere pe tradiția populară, pe datele istorice păstrate de memoria grioților, acești rapsozi ambulanți ai Africii negre, pe prodigioasa informație a celor bătrâni. De pildă, romanul istoric *Doguicimi* scris de Paul Hazoumé și care relatează viața din regatul Danhomê (azi Republica Benin), În prima parte a secolului al XIX-lea, este inspirat direct din legendele ți poveștile populare. Scriitorul guineez Djibril Tamsir Niane a scris romanul *Soundjata ou l'Epoppée mandingue* în temeiul spuselor unui celebru griot din Guineea. „Toți cei care s-au inspirat din folclorul literar sau au adaptat creația populară, citim în *Littératures francophones d'Afrique de l'Ouest* (Nathan, Paris, 1994) au respectat, adesea, ritmul economia, expresiile savuroase" ale povestirii populare și chiar „arhitectura" acesteia, structura ei (pg. 171). Scriitorul Hampate Bâ procedează în acest fel în romanul *l'Etrange destin de Wangrin*, apărut în 1973, roman care „urmează logica narativă foarte codată a povestirii și tradiției populare" (pg. 171). Și asemeni lui, și Birago Diop în volumul de povestiri *Contes d'Amadou Koumba.* Fidelitatea față de

stilul creației populare se explică prin nota de originalitate pe care acesta o poate conferi unei nuvele sau roman, precum și prin potențiala doză de succes la publicul african, public care se hrănește, încă, din tezaurul creației populare.

Evidențiind, pe scurt, lupta pentru afirmarea unei identități proprii, pentru independență dusă de popoarele continentului sau bogata creație populară, ca factori importanți în dezvoltarea literaturii africane, credem că *nu trebuie pierdut din vedere un al treilea factor, poate la fel de important ca și ceilalți din respectiv puternica influență a literaturii universale, în special, a literaturilor franceză și engleză asupra scriitorilor africani.* Această influență a avut loc, în primul rând, datorită prezenței străinilor, în special a europenilor, în Africa. Într-un articol intitulat *L'alterité comme enjeu champ littéraire africains* și publicat în culegerea *Les champs littéraires africains* (Karthala, Paris, 2001, pg. 214-227), Florence Paravy de la Université III, Paris, referindu-se la această influență străină scrie: „Dacă toate literaturile și toate culturile suportă, în grade diferite, influențe străine, literatura africană se parc că. în această privință, este un caz special, datorită circumstanțelor istorice care au determinat apariția ei. La toate nivelurile domeniului literar african se vede, într-adevăr, influența extrem de puternică a elementelor alogene..." Și continuă autoarea „...literatura africană contemporană s-a născut din întâlnirea cu *altul,* cu *străinul...".* O întâlnire care are și astăzi consecințe literare – și nu numai literare –, limbile străinului fiind pe mai departe utilizate de majoritatea scriitorilor, dar și de milioane de oameni, iar o specie literară cum este romanul și care aparține patrimoniului european beneficiază de un larg interes atât în rândul creatorilor, cât și al cititorilor de pe continent.

Desigur, pe lângă această influență, trebuie reținut și contactul direct avut de mulți scriitori africani, în timpul studiilor făcute în Europa, cu mari le opere și marii creatori ai literaturilor franceză, engleză, germană etc. Și tot în Europa a avut loc și întâlnirea cu scriitorii de culoare din SUA, cu literatura acestora, în special a celor grupați în mișcarea Negro-Renaissance (1918-1928) – Langston Hughes, Claude Mac Kay, Countee Culllen ș.a. – întâlnire care a influențat geneza literaturii africane.

Așadar, în condiții de dependență sau independență, într-o măsură mai mică sau mai mare, dar în mod permanent, arta scrisului în Africa a fost în contact cu moștenirea literară a umanității, cu căutările din domeniul poeziei, cu tendințele apărute în evoluția romanului, cu experimentele teatrului contemporan. Și cine urmărește literatura negro-africană de la începuturile sale, adică din deceniul trei al secolului al XX-lea și până prin anii '60 ai veacului trecut, poate sesiza cu ușurință amintitele aspecte, amintitele influențe.

Dacă în deceniul trei al secolului trecut, doi scriitori și două opere reprezentau Africa în peisajul literaturii universale, dacă, în 1969, existau cca. 1000 de autori și aproximativ 1500 de lucrări, astăzi, la începutul celui de al treilea mileniu, evident, numărul creatorilor și al operelor acestora este, incomparabil, mai mare. Creșterea numărului celor ce fac literatură la sud de Sahara trebuie înțeleasă sub două aspecte, din două unghiuri: pe de o parte, înmulțirea creatorilor în țări despre care se poate spune că au deja o tradiție literară, o literatură cultă, precum Nigeria, Senegal, Congo, Kenya etc., iar, pe de altă parte, afirmarea unor scriitori – poeți, prozatori, eseiști – în țări ca Burkina Paso, Burundi, Sierra Leone și altele, care în urmă cu 3-4 decenii nu aveau asemenea creatori, nu se putea vorbi nici măcar de un embrion de literatură autohtonă cultă. Datorită acestei modificări cantitative, dar mai ales faptului că în operele lor scriitorii se cantonează – și este normal să fie așa – tot mai mult în perimetrul țării căreia îi aparțin, dau expresie artistică unui trecut și unui prezent, să-i zicem, togolez, camerunez, guineez etc., a avut loc o mutație fundamentală la nivelul fenomenului literar negro-african, o „naționalizare" a acestuia. Mai precis, până în anii '60 ai veacul uit trecut, adică până la independență și până la o cercetare mai aprofundată a fenomenului, se vorbea de o literatură negro-africană în mod global, general, pentru că. se pornea de la ideea unei culturi comune întregii Africi. Ba, mai mult, se vorbea de un colonialism comun, fără a avea în vedere stilul asimilationist francez, iar, pe de Elită parte, metoda „indirect rule" folosită de britanici, practici, evident, diferite și cu consecințe diferite în evoluția popoarelor continentului. După independență. după dispariția marilor conglomerate coloniale, după apariția a numeroase state tinere, fiecare având mai mult sau mai puțin un anumit specific, inclusiv cultural, faza globală – „monolitică", cum o numește Jacques Chevrier _ a fost depășită, apărând și ființând numeroase literaturi naționale, unele dintre acestea destul de bine conturate. Indiscutabil, procesul este încă la început și – desfilșurându-se în condiții politico-economice și social-culturale diferite – diferă ca amploare și profunzime, de la o țară la alta. Dovadă faptul că, pe lângă țările În care s-a afirmat deja o literatură națională, sunt multe altele în care aceasta abia se înfiripă, stă sub semnul debutului.

Ceea ce am dori să precizăm, apropo de afirmația lui Jacques Chevrier, este că, într-adevăr, caracterul „monolitic" al literaturii africane a dispărut, dar atributul de „national" acordat creației din diferite țări acoperă o realitate de dimensiuni reduse și destul de fragilă.

[…] acestea constituind, dacă nu singura, atunci principala sursă de inspirație a literaturii pe care o practică. În Nigeria, Soyinka povestește, cu predilecție, despre etnia sa, yoruba, iar Achebe despre populația ibo din care provine, în Coasta de Fildeș, Kourouma se raportează la etnia malinke căreia îi aparține și scrie într-o franceză malinkizată, în Burkina Faso, scriitorul Nazi Boni descrie numai experiența istorică a tribului bwamu ș.a.m.d.

În ciuda preferințelor de tipul celor mai înainte amintite – ea să nu mai vorbim de amalgamul etnic ce caracterizează țările continentului – procesul de cristalizare națională, inclusiv la nivelul creației literare, continuă și are șanse certe de finalizare.

Ana Dobre

REINTERPRETARE ȘI POLEMICĂ ÎN DESTINUL LITERAR AL UNUI PERSONAJ – MITICĂ POPESCU

Aproape toți marii scriitori au avut și au manifestat o înclinație spre teatru, pe care într-un fel sau altul, au și ilustrat-o. Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, Ion Luca Caragiale, Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu etc. sunt câteva exemple. Această înclinație se manifestă chiar și la Ion Creangă, fiind vizibilă în plăcerea cu care, ca povestitor, *joacă* toate rolurile pe imensa scenă care este opera lui.

Camil Petrescu apare ca un om de teatru complet, afirmându-se ca autor dramatic, dar și ca teoretician, regizor, cronicar, un adevărat teatrolog cu o plăcere a ideilor inepuizabilă. Are o cultură dramaturgică impresionanată, făcându-și ucenicia la marii clasici – Shakespeare, Ibsen, Schiller, Gogol, fără a disprețui sau ignora, în sincronie, autorii contemporani – G.B.Shaw, Pirandello sau Barbu Delavrancea, Mihail Sorbul, Lucian Blaga, atent și la noua artă care se insinua printre artele tradiționale– cinematograful.

La aceasta se adaugă predispoziția pentru reflecție, capacitatea de a integra problemele existenței într-o viziune filosofică prin care dobândesc coerență, semnificație, expresivitate și devin inteligibile.

Modalitatea estetică a teatrului (1937) este opera fundamentală în care ideile risipite cu generozitate în cronici dramatice, articole ocazionale sunt integrate unei structuri unitare și unei viziuni ordonatoare. Autenticitatea, substanțialitatea sunt principii căutate febril și în dramaturgie nu numai în proză, Camil Petrescu fiind de o consecvență intelectuală uimitoare ceea ce relevă participarea, trăirea intensă a fiecărei idei pe care o scrie și în care crede necondiționat: „*Atât cât putem să ne arătăm bănuiala despre cele ce se vor realiza, credem că o explicație a unui obiect artistic, nu atât de complex ca o reprezentație dramatică, dar nici măcar un fragment scenic, ori un tablou-creație adevărată, nu se va obține niciodată prin cercetări de specialitate, ci se vor deduce numai din structura organică a unei viziuni integrale despre lume, din acea solidaritate semnificativă, care dă elementelor înțeles din înțelesul totului. Vrem să spunem că explicația fenomenului artistic nu poate fi decât o parte din lămurirea sistematică unitară a lumii*" (p. 180).

Teatrul se leagă de viață, căci fiind literatură, la Camil Petrescu într-o măsură chiar mai mare decât la alți dramaturgi, rămâne „o întâmplare cu oameni". De aceea, a respins întotdeauna considerarea teatrului său ca „teatru de idei", chiar dacă personajele sale sunt intelectuali legați indisolubil de mișcarea ideilor, chiar dacă eroul preferat și reprezentativ „a văzut idei" și a rămas un halucinat platonician al ideilor absolute.

Într-o cronică dedicată piesei *Fapta* de Lucian Blaga, Camil Petrescu, reproșând acestuia dansul ideilor în dauna reprezentării vii a vieții, afirma: „*...teatrul nu este și nu poate fi altceva decât o întâmplare cu oameni. Orice operă care s-a abătut de la acest principiu a fost menită pieirii... Întâmplările ideilor împărtășesc soarta ideilor. Se învechesc și se demodează...Și pe urmă câtă lume se interesează de întâmplările cu idei? Un cerc restrâns de pasionați, deci un autor de piese* ***de idei*** *se mărginește de două ori: în ceea ce privește durata în timp și în ceea ce privește auditorul*" (*Fapta de Lucian Blaga* în „Teze și antiteze**",** p.330). Nici absolutul în teatru nu este privit altfel, deși „*Realizarea absolutului luată ca temei în artă, se lovește de o condiție liminară, de irealitatea obiectivă a absolutului, în sens transcendent. Nicio catedrală, nicio dogmă nu* ***realizează*** *valoarea absolutului, sensul rămâne doar transcendental, deci în conștiință și atunci scapă de sub legislația absolutului transcendent. În ordine imanentă, această* ***năzuință spre absolut*** *nu e mai mult decât a spune termenul și se înscrie deci pe scara care urcă de la precara sugestie la plenitudinea creației, neputându-se considera ca valoare numai prin caracterul ei de aspirație*" (*Panait Istrati* în „Teze și antiteze**",** p.142).

Există un absolut psihologic la care aspiră și care duce la „arta psihologică", definindu-se mai ales ca *teatru al cunoașterii*, cum sublinia Marian Popa în monografia pe care i-o dedica în 1972, ideea fiind implicită în lucrările teoretice: „*O literatură de cunoaștere presupune o anumită consecvență, o anumită răspundere a scrisului. Un divorț de toate prejudecățile literare. Și pe urmă presupune* ***ce să cunoști***". (*Teatru de cunoaștere* în „Teze și antiteze"**,** p. 166**).** Importantă este drama individului ca dramă de conștiință, ceea ce face ca viața personală să fie determinată de existență și nu de vreo idee preexistentă.

Refuzat ca element exterior, absolutul este acceptat ca „ipoteză a interiorității" (Marian Popa), în conștiință, generând confruntarea între sferele conștiinței pure: „*Nevoia de absolut este...întoarsă de la exteriorul teoretic, la conștiința în ea însăși, absolutul dorit ca necesitate fiind căutat în interior, și această necesitate interioară apărând ca însăși generatoare de conflicte. Numai în acest sens drama fiind autentică*" (*Addenda**...,*** p. 505).

Personajele nu sunt, așadar, caractere având un comportament previzibil în scheme tipice în funcție de o premisă sau alta, ci *cazuri de conștiință*. Conflictul se mută din exterior în interior, compensat de intensitatea situațională, de tensiunea dramatică, de intensitatea trăirilor: „*Câtă conștiință, atâta pasiune, deci atâta dramă*".

Prin urmare, teatrul său este un teatru de probleme, de situații și mai puțin de evenimente, de caractere, un teatru al esențelor pure care preced existența impură, un teatru nutrit de adieri platoniciene.

Dramele sale *Jocul ielelor, Suflete tari, Act venețian* au în comun înțelegerea modului de a trăi la nivelul conștiinței toate faptele de existență, febrilitatea, freamătul ideilor, refuzul unei lumi pentru a păstra propria lume. Inadapabilitatea personajului e un semn al incapacității de a adera la un concret impur.

În acest context, comedia *Mitică Popescu* își află locul său deosebit, fiind una dintre „piesele plăcute”. Scrisă în anii 1925-1926, piesa părăsea atelierul de creație în 1928 când un fragment apărea în „Viața literară”, nr. 72, pentru a fi jucată în 1938, în 1945, în 1947. Scopul autorului era polemic: intenționa să dea o „replică de aprofundare” prin „unilateralizare” a unui model anterior – Mitică, personajul tipic bucureștean, vulgar și poltron, neserios, cu predispoziții logoreice, demagogice și, uneori, erotice, de Don Juan de periferie. Este eroul înviat de satira lui Nicolae Filimon, de umorul sarcastic sau malițios al lui I.L.Caragiale. Camil Petrescu vrea un altfel de Mitică, fiind convins că personajul are dreptul la o șansă de reabilitare, căci omul se cântărește după fapte, nu după vorbe. Mitică al său adoptă deliberat vulgaritatea fiind mijlocul său de autoapărare – „*El are pudoarea marilor lui sentimente și de aceea se autocalomniază*”, afirmă el în *Addenda*..., Mitică fiind „poezia însăși”.

Polemica avea și un alt reper, anume piesa lui Liviu Rebreanu, *Apostolii*, reprezentată în 1926 la Teatrul Național. Mitică Ionescu al lui Rebreanu este o palidă imitație a personajului lui I.L.Caragiale, propus ca tip al regățeanului lingușitor, vicios, labil și libertin, având, așadar, toate relele unui balcanic, un „ciocoi nou”, un parvenit. Mitică Popescu al lui lui Camil Petrescu este o replică la acest Mitică și la toți miticii de dinainte. Ideea e generoasă și, mai târziu, Mircea Eliade însuși va crea un Mitică al lui, pe Gavrilescu din nuvela *La țigănci*, din aceleași predispoziții polemice.

Prin Mitică Popescu, Camil Petrescu urmărea să obțină acest lucru aproape imposibil de conceput prin prejudecată literară – balcanicul însetat de absolut, individul profund, inadaptatul superior care se confruntă cu neînțelegerea celorlalți. Creându-l pe Nastratin Hogea, ca prototip al balcanismului literar, Ion Barbu avea aceleași motivații polemice dorind reinterpretarea unui personaj pentru a scoate balcanismul de sub povara conotațiilor negative.

Artificiile de compoziție învăluie personajul într-o aură psihologizantă. El, de fapt, nici nu se numește Mitică Popescu, e un funcționar obscur și banal la o bancă falimentară, apărută după Primul Război Mondial, primind acest nume prin reducție la un tipar creat de prejudecata publică sau literară. Rămâne, așadar, un anonim în viață, este *anonimul* din literatură trecut printr-o cură de des-caragializare.

Salvând de la faliment banca prin ajutorul unui camarad de război căruia-i salvase viața, ajuns acum secretar ministerial, Mitică Popescu e pus, dintr-o dată, într-o altă lumină: este erou – a salvat printr-un act de curaj, pe cineva în război, este generos – donează concesiunea pe care o obține în nume propriu pentru a salva banca, dovedindu-se capabil de acte gratuite. În această decizie, se relevă o altă predispoziție, cea metafizică – iubirea, căci, în secret, el își iubește patroana.

Conflictul erotic e dus la limita absurdului. Femeia îl iubește și ea și, voluntară, îl cer în căsătorie crezând că, din timiditate, sau dintr-o pudoare insolentă nu o face el însuși. El refuză afirmând, lovitură de teatru, printr-o minciună, de asemenea, absurdă, că este însurat. Bolnav mai mult timp, e regăsit și evenimentele au happy end ca-n comediile romantice, nu înainte ca dramaturgul să epuizeze toate încurcăturile care creaseră suspansul.

În această lume a birocrației mai mari sau mai mici, Camil Petrescu realizează un joc de lumini – de saloane și de birouri – punând în centru o eroină gen văduva veselă. Pe acest fond al contrastelor, urmărind integrarea conjunctului, sunt relevate

Curse la Longechamp

disponibilitățile extraordinare ale tipului Mitică, omul capabil să-și modifice atitudinea în funcție de un sistem de referință. El poate fi poltron, fanfaron, mincinos, în viața de toate zilele, în sensul unui balcanism derizoriu și negativ, dar erou în război, gata oricând să-și ajute familia, gata oricând să-și ofere generos ajutorul altora. E un tip al contrastelor, oximoronic – harnic și leneș, dur și laș, agresiv și timid.

Introdus în schema socialului, în relația sărac-bogat(bărbatul sărac iubind o femeie bogată căreia dintr-o pudoare orgolioasă nu-i mărturisește), el devine un caz ilustrativ pentru simbolica demnității: el, omul sărac dar nobil, e pus să se confrunte cu meschinăria celor din clasa „de sus”. Pentru patroana sa, el a făcut „un gest de prinț”, ceea ce-l așază alături de Andrei Pietraru din *Suflete tari*. Ca și Andrei Pietraru, patroana cu nume imposibil – Georgette Demetriade – e un absolut, un ideal îndepărtat: „*Eu te iubeam așa...ca pe un lucru îndepărtat,* îi spune el, *fără speranță... până atunci erai departe de mine ca stelele, pe urmă dintr-o dată erai atât de aproape, la un pas, mi-a venit rău când am văzut pe Valtezeanu lângă stelele mele*”.

Pe acest fond superficial, oarecum schematic și, de aceea, caricatural, Camil Petrescu introduce trăsăturile intelectualului inadaptat, contaminând pe Mitică Popoescu, balcanicul, cu Gelu Ruscanu, Andrei Pietraru sau Pietro Gralla. Aceeași oroare de maculare a idealului prin micile cochetării erotice, prin snobismele impuse de tabieturile protipendadei. Dragostea este pentru el un absolut ca pentru toate personajele lui Camil Petrescu și aici, prin această profunzime, se desparte definitiv de personajul caragialian: „*Dumneata ești ceva... Nu știu cum să-ți spun... un lucru fără pereche... ca mine sunt nenumărați... toată strada... de ce să mă iubești pe mine?*”. Așa cum subliniază și Marian Popa, Mitică, personajul lui Camil Petrescu, este „un erou al absolutului inversat, o disponibilitate absolută, cel care nu vrea să opteze pentru a nu fi deziluzionat de eșecul opțiunii”.

Preluând un personaj tradițional, constituit în literatură prin cumul de trăsături care fac din el prototipul superficialului, al balcanicului cu predispoziții spre ironie, zeflemea, maliție, Camil Petrescu îl trece prin filtrul modernității și obține un Mitică interbelic apropiat de personajul comediilor tragice, cu puternice accente romantice integrat alături de personajele lui Mihail Sebastian, Victor Ion Popa și chiar G.M.Zamfirescu sau de personajul comediilor cinematografice, Charlot, de exemplu.

Camil Petrescu nu poate vorbi decât în nume propriu în opera epică sau în cea dramatică. Indirect, toată opera lui este autobiografică, iar Mitică Popescu este una dintre ipostazele lui ca-ntr-o lirică a rolurilor *sui generis*, relevând predispozițiile ludice în cel mai pur spirit modern.

Toma Barbăroșie

Of, toamna!...

Alarmă în cobalt. Nevoie de sublim și fier.
Liturgic cheamă verbul în valuri de bravadă.
Tăcerile zăpezii? – un chip în rugăciune,
În cinci se-nchide ceasul de crâncenă monadă.

Un corp nedefinit. E toamnă. Ce caut? E punct.
Pe înserat din nou vom încropi trei șoapte blues.
Nu dispera naiv! Prezentu-acesta delirant
Va reveni necontenit, mai hâd, și mai confuz.

Stăm peste timp. Un crin și trei cadențe mă numesc.
O artă convertită-n recviem adoarme.
E obosită clipa, înghite greu cuvântul –
Prin noapte surd respiră un zăngănit de arme.

Tentație și larmă în culori, proscris halou.
Convinși de rock ne vom găsi prin largul literar,
Șezi blând de-un iamb! E toamnă iar. Și vezi-ți de trecut!
Dă vreun bănuț la ,,Sfântul Ion,, de of și sărindar!

Balada unui FI scadent

Eu nu contest gerunziul…și unghiul se topi.
E vară în idee și plouă-n azimut,
Femeia din culoare se despletește-n gri
Într-un halou organic, celest, sublim, tăcut.

Singurătatea oarbă lângă un punct pierdut,
Poema șaolină (convoiul revanșard),
Esențe retractile, curaj de vers acut
Ivit în punct coleric de gest dinamitard.

Irumpe nostalgia de vremuri viitoare,
De cerc își face-n stradă un trei factorial;
Plecat pe-o vară-ncinsă contrar-evocatoare,
Ascute-n clipa surdă un sunet de-animal.

Și plouă iar acustic pe-asfaltul găunos.
În toamna zăpăcită de-ai să zărești un slut
Tu fă-i un semn cu mâna, pornește-n H pe jos,
E-n scripete concave un spațiu involut.

Ah, cântecul acesta, sumbru metal latent
Ce-mi strigă frenezia în sfere creoline,
Stă veacului putere dinamic complement,
Parfum de veșnicie din noaptea care vine.

Trăire

Un lung istoric trudește în mine.
Ochi și virgule cresc
haotic peste răsăritul crem
al ordinei de ieri. Astrul zilei
citește psalmi din odiseea clipei.
E liniște.
O luntre cu cifre dureroase plutește
în amurg.
E somn. E cub. Și-n vizibile creșteri
de arcuri, lumea cuvintelor
revine
plângând
peste punct.

Portretul Irmei Brunner (Femeia cu pălărie neagră)

* S-a născut la 11 ianuarie 1962, com. Milcov, Vrancea. Absolvent al Liceului „Unirea”, promoția 1982. A debutat în „Revista V” nr.4/1998, patronată de Florin Muscalu. A mai publicat în „Salonul literar”, „Oglinda literară” etc. A apărut cu texte poetice în cele două antologii editate de Asociația Culturală ,,Duiliu Zamfirescu”: *Al Evei trup de fum* (Focșani, Ed. Zedax, 2003) și *O antologie literară* (Râmnicu-Sărat, Ed. Valman, 2007). Textele publicate aici fac parte din volumul aflat în pregătire: *BALADA UNUI FI SCADENT.*

*Nicolae Grigore Mărășanu**

SONETE

Imparul

Imparul meu nu-i hiacint în glastră,
nici nu sucombă în perfecțiune;
e zbor în timp, nuntiri, comuniune-i,

Topite într-o ardere mai vastă.
Din lava lui fecundă, ce minune,
Sticlar, am smuls o magică fereastră,

Am frământat o lume dintr-o Coastă,
Să ne privim în ea pe noi ca lume.
Imparul naște logosul din sine,

Mierește mit (al Turnului din Pisa?)
E verb sonor, mirabil trunchi de *tisa*,
Din care Pan cioplește iambi și rime.
Cioplesc demult să vă dau chip absențe!
Ce-am modelat? Splendori? Poate esențe?

Fecundă convertire de minuni (transcenderi)

Ne întrupăm în codrul de cristal –
din vegetal transcendem în splendoare;
razele-dălți sculptează în opal

Din boare chipul regnului. Și doare
fecunda convertire de minuni
din mov în alb, din unghi în heptaedru..

Răsună corul magilor goruni
în catedrale cu nervuri de cedru
în care-nsum și eu sonetul meu,

Inel pe al Fecioarei sacru deget!
Cu-o răstignire, suflete ateu
de-i fi dator pe cruce n-am să preget
pentru splendoare cuiele să-nduri
precum toporul – mândrele păduri!

*Din volumul *Imparele* aflat sub tipar la Editura Grai și suflet – Cultura Națională", București

În țâfna dintre Scylla și Charibda (vârtej)

Crește-n mânia drumului vârtejul –
ce vijelie, arbore de praf!
Leagă-mi de gleznă Elvi un canaf.

Că se înfrântă mugurul cu vrejul.
Astupă-n horn, proptește-n ușă grinda,
că de ne prind ne-nvârt ca pe mosor.

Rămâi! Eu ies cu ei să mă măsor
în țâfna lor moartea adună stol.
Tulbură apa îngeru-n pristol,
betegi și orbi se-aruncă-n ea întruna.
Nu te-ntrista de sânger cu taifunii,
nu poți lega furtunile în funii.

Ahoe!

Ai dedicat sonete cu duiumul,
Slăvitu-i-ai pe Shakespeare, Rilke, Dante,
cu iambi în ham alegro ori andante,

Și altor lari le-ai vârfuit uiumul.
Ermit, te-ai hârjonit cu tonți, cu clerul,
pe adevăr ai cheltuit tot harul;

Iar când rânzoșii ți-au vărsat paharul,
ai făcut chef mocnit cu temnicerul.
Dar azi, când descifrez veacul în voie,

Cu coaptă mintea mea și pe de-a-ncetul,
ră în spadă-ți fulgeră sonetul;
cu glas de tunet ne saluți: AHOE!
Și cum hirsut te știu, să îl desfete,
lui Dumnezeu în cer îi scrii sonete!

Mărirele în mine se ascut (priveliști)

Eu fug în deal, pădurea curge-n vale
cu duhul cinegetic miez în ea,
când ghem de foc, când verde catifea,

Altarele din noi să le prăvale.
Mirările în mine în mine se ascut –
ce ispășiri potrivnice ne-aleargă

Pe ea-ndărăt, pe mine-n lumea largă,
și când iubirii spini i-au fost crescut,
de nu-nțelegem care e reversul

Priveliștii de dincolo de tren?
Din sferă, două coarne mari de ren
împung în burtă roșu Universul.
Nu-s coarne, ci sunt brațele pădurii
ce le retează fulgerul securii.

NadirulOchi-Oranj

Nadirul! ochi-oranj pulsează-n zare –
închide și deschide o pupilă
din care se-ntrupează o copilă

Serafică; eu, pur, îi dau crezare
c-ar vrea în doi să naștem o idilă,
iubirea să n-o scoatem la vânzare

Pe treizeci de arginți de fiecare.
Dar rodia îmi pare prea agilă
și îndoiala naște oarecare

Melancolie vagă, calofilă,
încât rămân în mima mea subtilă;
și ocultat ca în predestinare,
o lume de pitici mi se năzare,
trăgând de-un mit cu barba la spinare.

Sonetul Grasei de Cotnar (cupă)

Azi voi slăvi licoarea sacră
ce-mi spală firea de amar;
divina Grasă de Cotnar

Ce în sonete mă consacră!
În schimb, prinos îți voi aduce,
rubină, inima-n pahar,

Să bei (e Grasă de Cotnar)
când plâng iubirile pe cruce.
Cu-arome alte, pulsatorii,
Rozrubinii, pal chihlimbare,
umple-vom Graalul din altare.
Și în jertfirea cea mai lină
fi-voi mereu o cupă plină
damnaților din Purgatorii!

Ca vinul din butoi bătând în doage

Vine la mine magul Diogene
cu torța lui de seu arzând în mână;
nepetrecut, spune, de-o săptămână,

Cu-n somn de plumb ce-i spânzură de gene.
Cată un om cum inima i-l cere...
Eu tocmai stam în Isoscel, la cină,

Și-i zic. Poftește! Harfe de lumină
sună într-o molatecă tăcere.
Mă oglindesc în el ca-n zări celeste,

Îmi cântăresc virtuți, trădări clar-sumbre
și le întreb pe toate rele umbre:
din mine curg osândele aceste?
Și drept răspuns, încătușat în doage,
ca un buboi păcatul lumii rage!

Magul fântânar

În ciutura cu apă vie plină
văd magul fântânar cum se închină;
ning peste el luminile-izvoare

Redându-ni-l din moarte în splendoare!
Și parcă-i este somn... fântâna-l doare
în revărsata lui transfigurare.

Dar nu se-nfaimă, nici răsplată cere
pe unda ce ne vindecă viscere.
Urmaș ignobil, gând prin gând nu-mi trece

Ce să-i jertfesc – fântâna să nu sece!
Ci spectrul lui blajin mă ia de mână
și-mi cere în *cuvânt* să sap fântână...
Sap și tot sap... și-ntr-un târziu mă doare
urcușul meu din moarte în splendoare.

Ion Roșioru

Pantum

Iau, paroxistic, elefanții în piept ninsorile alpine
Fanatici mercenarii-n urma convoiului atipic mor
Doar jurământul răzbunării în cea mai bună formă-l ține
Victoria se profilează în ochiul lui scânteietor

Fanatici mercenarii-n urma convoiului atipic mor
Stă gata să se prăvălească emblema gloriei latine
Victoria se profilează în ochiul lui scânteietor
Republicii romane-i bate amarnic ceasul de rușine

Stă gata să se prăvălească emblema gloriei latine
Izbânda pritocește-n taină cu sârg eșecul viitor
Republicii romane-i bate amarnic ceasul de rușine
Istoria-și asumă stoic destinul veșnic schimbător

Izbânda pritocește-n taină cu sârg eșecul viitor
Blestemul smulge verighete din zeci de degete străine
Istoria-și asumă stoic destinul veșnic schimbător
Iau, paroxistic, elefanții în piept ninsorile alpine!

Pantum

Țara de baștină-l reneagă,cea adoptivă-l vrea doar mort
Mai mult ca propria-i rușine oprobiul comun îl doare
Își pregetă să mai vâslească pe marea fără niciun port
În van i-e dor de fanatismul armatei sale mercenare

Mai mult ca propria-i rușine oprobiul comun îl doare
Niciunde n-o să se mai simtă sub cerul liber ca sub cort
În van i-e dor de fanatismul armatei sale mercenare
Cu bărbi jivrate ies din moarte centurionii la raport

Niciunde n-o să se mai simtă sub cerul liber ca sub cort
I-amușină nu numai urma ci și cărarea viitoare
Cu bărbi jivrate ies din moarte centurionii la raport
Ortava-i dă ca niciodată ghes diabolic s-o prepare

I-amușină nu numai urma ci și cărarea viitoare
Întru izbânda lui spectaculară se-adună-n ultimul efort
Otrava-i dă, întâia oară, ghes diabolic s-o prepare
Țara de baștină-l reneagă, cea adoptivă-l vrea doar mort!

Pantum

Capăt isomniei mele numai moartea o să-i pună
Aș dori ca radioul negru să transmită jazz
Prin șindrila zdrențuită-a morii să se cearnă lună
Clopotarul beat să spargă ghiața verde de pe iaz

Aș dori ca radioul negru să transmită jazz
Dintr-o minimă decență vorbe mari să nu se spună
Clopotarul beat să spargă ghiața verde de pe iaz
Adevărul să se rupă categoric de minciună

Dintr-o minimă decență vorbe mari să nu se spună
Calul cu valtrap să sară furios peste zaplaz
Adevărul să se rupă categoric de minciună
Lacrimile tale limpezi să se zvânte pe obraz

Calul cu valtrap să sară furios peste zaplaz
Aspre vămile pustiei să le trecem împreună
Lacrimile tale limpezi să le trecem împreună
Capăt insomniei mele numai moartea o să-i pună!

Pantum

Lanul de rapiță-mi evocă planeta care o să fie
Nicicând nu ne vom reîntoarce după caietele uitate
În brazii putrezi se vor stinge nezămislitele sicrie
Din stâlpii porților pământul se va-nfrupta pe săturate

Nicicând nu ne vom reîntoarce după caietele uitate
Izvoarele se vor dezice de trâmbițata veșnicie
Din stâlpii porților pământul se va-nfrupta pe săturate
În lipsa oricărei miresme nici briza n-o să mai adie

Izvoarele se vor dezice de trâmbițata veșnicie
O vreme vor sclipi doar oase de-a lungul văilor secate
În lipsa oricărei miresme nici briza n-o să mai adie
Singurătatea va atinge un număr maxim de carate

O vreme vor sclipi doar oase de-a lungul văilor secate
Peste ce-a fost se va așterne universala amnezie
Singurătatea va atinge un număr maxim de carate
Lanul de rapiță-mi evocă planeta care va să fie!

Pantum

Se cuibărește-n mine teama
Forțat cireșele se coc
Pustiu-și întețește vama
Se stinge visu-n busuioc

Forțat cireșele se coc
Aleea s-a golit de mama
Se stinge visu-n busuioc
Mireasa-și sfâșie marama

Aleea s-a golit de mama
Țiganca fluieră-n ghioc
Mireasa-și sfâșie marama
Arunci scrisorile pe foc
Țiganca fluier-n ghioc
Spre moară seceta dă iama
Arunci scrisorile pe foc
Se cuibărește-n mine teama!

Pantum

Singurătatea-mi dă târcoale
Destinul are gene lungi
Trăiesc frustrări medievale
La nuntă n-o să mai ajungi

Destinul are gene lungi
Cărările spre rai sunt goale
La nuntă n-o să mai ajungi
Sub pașii mei se face vale

Cărările spre rai sunt goale
Țâțâna iadului o ungi
Sub pașii mei se face vale
Mor cei din urmă nibelungi

Țâțâna iadului o ungi
Presimt sfârșitul karmei tale
Mor cei din urmă nibelungi
Singurătatea-mi dă târcoale!

Pantum

Sădiseră vecinii-n poartă un brad și-au tot murit pe rând
Azi gardu-i povârnit și curtea de bălării e invadată
Moștenitori de-a noua spiță apar și casa veche-o vând
Vin alți moștenitori mai lacomi și-i dau pe primii-n judecată

Azi gardu-i povârnit și curtea de bălării e invadată
În foișor niște fantome au fost văzute de curând
Vin alți moștenitori mai lacomi și-i dau pe primii-n judecată
Foștii cumpărători vremelnici se duc în lume blestemând

În foișor niște fantome au fost văzute de curând
De nucul putred din livadă s-a spânzurat cândva o fată
Foștii cumpărători vremelnici se duc în lume blestemând
Un prun s-a prăbușit pe mica povarnă ani în șir mascată

De nucul putred din livadă s-a spânzurat cândva o fată
La necropsia necesară au prelevat un făt mișcând
Un prun s-a prăbușit pe mica povarnă ani în șir mascată
Sădiseră vecinii-n poartă un brad și-au tot murit pe rând !

Pantum

Satu-și recâștigă cerul uzurpat subtil de plopi
Drumul învrăstat de umbre intră brusc în amintire
Îmi repugnă jubilarea turmei de edili miopi
Clopotul netras de nimeni bate lung la mânăstire

Drumul învrăstat de umbre intră brusc în amintire
Totu-i trist precum o carte de poeme fără tropi
Clopotul netras de nimeni bate lung la mânăstire
Roua îmi perlează ochii cu puzderia-i de stropi

Totu-i trist precum o carte de poeme fără tropi
Orice cale trage-n moarte o poveste de iubire
Roua îmi perlează ochii cu puzderia-i de stropi
Înălțarea poartă-n sine iminenta prăbușire

Orice care trage-n moarte o poveste de iubire
Aș dori să plângă frunza când o fi să mă îngropi
Înălțarea poartă-n sine iminenta prăbușire
Satu-și recâștigă cerul uzurpat subtil de plopi !

Pantum

Greuceanul fără paloș parcă nici n-ar exista
Cei mai mulți se tem teribil c-ar putea ieși din gloată
Cititorului de gânduri îi repugnă soarta sa
Vai de casa așezată pe-o comoară blestemată

Cei mai mulți se tem teribil c-ar putea ieși din gloată
Dacă-ncerci să fugi de soartă, soarta se va răzbuna
Vai de casa așezată pe-o comoară blestemată
Chiar și cel ce are totul își dorește altceva

Dacă-ncerci să fugi de soartă, soarta se va răzbuna
Teama germinează-n nunta cu mireasă vinovată
Chiar și cel ce are totul își dorește altceva
Demonul până ți-n fața sfântului altar se-arată

Teama germinează-n nunta cu mireasă vinovată
Viu rămâne doar trecutul, viitoru-i mort deja
Demonul până și-n fața sfântului altar se-arată
Greuceanul fără paloș parcă nici n-ar exista !

Ion Gheorge Pricop

Lume nouă...

Altul era Dumnezeu,
cu altfel de ochi se uitare,
când fu ca să treacă-n cântare
darul ce ni-l făcu;
ce bonòm
și blajin, ne vărsă,
de soare-n fertil și respire,
de dealuri și munte,de om,
de mame și tați,de ploire!

Pe care-n hrisoavă le arde
cu semnătură de lacrimi și sânge;
și altele,setea și foamea,
dorințele noastre bastarde,
și altele legile sacre
prin care de el ne lega,
alte-nzoriri peste culme și brumele
toamnelor, alte,
când strugurul viei pe coardă
a ofrandă și dor spânzura;
și-ncalte

atâta umblam peste câmpuri cu ochii țintiți
înspre stele,
și-atâta în umbră de nouri domnul din cer s-arăta,
că podul de flori de iubire în marea
de sus infinire nu gândul,și fapta,și dorul,
ci moartea ne-nflăcăra;

și-atât ne știam de
aproape de locul schimbării în aer,
de clipa predării ștafetei în marele
cerului rond,

că gata eram pentru țară,
prietenul scump sau idee,viața șăgalnic-aprinsă
pe câmpuri de foc să ne-o dăm,
nimica fiindu-ne-n fond;

Vai,mie,dar cum se putură
axa luminii,în slavă,haotic
să se răsucească,rănind cu fâșie
de sânge *apusul* și *răsăritul*
și scările naltului,albe,
ca scame astfel să se rupă,
încât între noi și *slăvitul*
distanța de ani lumină
hău de neliniști astupă ?

Din copii de sclipire de lună,
în putrezire ne facem lăcașe,
regi ai crepusculului suntem,
pe-o lume de mărgini și iască,
sugem din râuri uscate măduva astei planete,
pe care privirea-mbuibată
nu poate de-a drept s-o privească,
ne ungem gândirea cu râie,
banu-i săgeata lui *àmor,*
conștiința-i nojițe la ghete…

He, *timigeni*,din păcate,
deși odrasle-ale verdei
câmpii răsucită-n descântec,
alergați ca lunatici spre hora
ce totul resoarbe în pântec,
lăsându-vă-n urmă biserci,
italici deveniți și *iberici,*
cu-amintirile-n psalmi,și tocate
și supte ca ploi de-aurora.

Acasă

De dimineață-n apus,
de la unde-am venit
până la unde m-am dus,
de toate bolile lumii sunt
contaminat:
de umplut,de vărsat;

de noapte-a-n amurg,
până dimineața în zori,
de la pacea-n măslini până la
fum în război,
racilele toate mă cuprind:
molime,tumori,
pe dinainte,pe dinapoi;

din nord până-n sud,
de la urât la frumos,
mă ia frigul,pe jos
sau nu văd,nu aud;
de pe pământul pufos
până la portocalele astre
pe la mijloc mă prind căldura
și bolile galbene-albastre,
pe la picioare mă-ngheață cu ura;

de la *craiova* la *iași,*
din amiezi în amiezi
sunt somnambul și amnez
și-n trezie-acela'și;
respir sufocat
sau pe-o singură nară respir
de la femeie la bărbat,
de la zenit la nadir;

numai acasă,aici
boalele negre-mi dispar,
de la poartă la pârlaz,
rumeneală-n obraz,
de la ușă-n gârlici
dor de fugă-n picior,
somn greu,de vise furat și ușor,
bucurie și râs în răspăr
de la pară la măr,
de la prună la nucă;
o greață costelivă,bolnavă și mică
nu mai este a mea
și zici că-i pisică,
ce nu mai apucă
nimic din nimică.

Posibile soții

La nici unul din războaiele
lumii n-am participat decât
apucat de iluzia cărții
pe după gât,
la nici una dintre răscoale,
merindele toate fiind
la tați și bunici,pe front,
noi acasă rămânând cu mațele goale;

la nici una dintre revoluții,
bastilii legate cu ață de canură,
ghilotinări albastre
și albe execuții;
de-o șchioapă fiind
și până la găligănie
am strâns licori din ochii
ardenți în doriri ai fetelor
timigene și mi-am prelins în farfurie
de-am mâncat,hulpav,cu mămăliguță,
cu pâine

trupul lor încărcat cu promisiuni,
dar urmîmd a fi fecundat
de un *mâine*
care întârzia ca ploaia bonomă,
mănoasă,
fiindcă flăcăii lor uitau
să se mai întoarcă la vetre,
pe-acasă.

pe-acolo, pe front,
în *urali* sau în *tatra,*
își găseau *crucea-femeie*
sau pur și simplu piatra,
de care se legau tot logodnă
de nuc să le fie,
numindu-se *iarba-uitării,*
brusture sau păpădie…

iar eu mă păstram pe poziție,
în post,
nu deveneam nimic din ce
nu fusesem cu rost,
tot un fel de oștean cu ochi
în cătare,
țintind virtualele lor
logodnice în punctul
când ființau ca odoare;

urnă de frumusețI
nealterate, potire
făcându-mă,câteodată și mire,
pentru timigeanca ajunsă bătrână
și fată,
pe patul de moarte,
cu ochii încercănați de-așteptare
și scurși într-o pată
dementțial lunecând pe podele…

Oh, posibile soții de eroi,
toate ați fost iubitele mele!…

Marcellin Desboutin

Sorin Roșca

Glonțul sărută mâna cuvintelor

Înalț biserica acestei cărți
pe cătarea lunetistului
cum m-aș împrejmui cu o aură,
n-ai cum să împuști lumina,
cuvintele apără!
De la facerea lumii ele n-au somn
și nici teamă.

Lunetistul e o rubedenie a trăgaciului,
o invenție a neputinței
guvernînd sub acoperire,
dar glonțul sărută mana cuvintelor
și cade-n genunchi,
moartea n-are încotro
și se-ncuie într-o pasăre albă,
pe umărul meu
moartea se înșiră acră pe-un cântec
și îmi ciugulește din palmă

Oamenii Președintelui

Oamenii Președintelui pipăie-n zori
pîntecul cerului care va naște.
Ei sunt pe aproape,
nevăzute ramuri în prelungirea liniștii,
cristale aparent somnoroase.

Oamenii Președintelui învață piatra
să existe în neclintire.
Rar își trag peste pielea-n alertă
cămașa de-o noapte a dragostei.

Inima iubitei e-n ascultare,
visele-i sunt răsfoite pagină cu pagină,
oamenii Președintelui iubesc
doar în permisie...

Deodată trece o lebădă
ca o născocire a neprevăzutului
prin aerul interzis.
„E o pasăre, domnilor,
doar o pasăre!"
foșnește cel dresat să înflorească
sub fereastra primei doamne
asemeni unui cais.

De regulă,
oamenii Președintelui pipăie-n zori
lumina cea afurisit de lunecoasă.
Uleiul din candela zorilor
le scapă mereu printre degete...
Chiar și aceste cuvinte-s nevăzute ramuri
în prelungirea neliniștii lor.
Eu sunt lunetistul călare pe noaptea
cristalelor aparent somnoroase...

Iubirea în rostogolire

Ea își rotea surâîsul
goală în fața oglinzii,
sălbăticiune tânără
și numai chemare,
cerul s-a topit într-o pasăre
cum pielea îngerului
între aceste file
și-n ochiul ei cu înserare
m-a ferecat printre lumini copile.

Vârtej de alb culorile-mpreună
fugeau pe coapsa-i
cât luna pe din două,
războinici sînii în rotire
tăiau felii subțiri de aer
prin care timpul nu pătrunde,
ci doar iubirea
în rostogolire.

Goală în fața oglinzii,
cum se-adîncea în mine
fără de vină dulce mirare,
ea juca pe degete lumea și cerul,
regină și sclavă
triumfătoare

Aurel Albu

PAȘI PRIN CATEDRALA LACRIMEI

pași prin catedrala lacrimei
pe aici a trecut
și Iisus

*

o femeie
urcă încet seara
urmele ei pulbere de stele

*

seară
muntele va orbi în întuneric
cu toate cărările pe umeri

*

un început de sfârșit
pe orice ușă aș intra
ies

*

timp dat înapoi
roata intră în copac
și înflorește

*

albul întuneric
de pe luciul oglinzii
în care privește un orb

*

atâta tăcere
încât nu mai poți
și strigi în urechea ecoului

*

zile albe zile negre
sau viața
ca o tablă de șah

*

în vântul iernii
frunza
rămasă fără anotimp

*

mâhnit întunericul
se trage la margini
pe rouă calcă ultima stea

*

din orice parte ai privi
drumul ce trece e drumul ce vine
și invers

*

golul perfect
când tu nu mai vii
nici dinspre vise

*

viața fără Dumnezeu
un deșert
înviorat de iluzii

*

zarurile
încă rostogolindu-se
mai poți spera

*

alb pretutindeni alb
lumea cum
nu s-ar fi scris încă

*

Pe plajă

* Din volumul *În ritm de haiku* aflat sub tipar la editura „EX PONTO”.

George Vigdor

Absența ta

Absența ta – o cicatrice în aer.
O mângâi, cu degetele pline de lacrimi
Și-o acopăr cu balsamul cuvintelor.
Din pridvorul paradisului
Îmi faci semne de adio,
De parc-aș pleca la război.
Nu te teme!
Am murit
Lovit în plin
De glonțul fericirii
Ce l-ai tras
Din spatele icoanei tale.
Sunt un vers,
Poate unul mai lung,
Ori poate unul mai reușit
Din strofa monotonă
A plutirii tale peste anotimpuri.
Nu sunt decât o peliculă
Cu secvențe spulberate
Ce-ți bântuie cu buchete de umbre,
Lutul încins în incendiile altor veri
Și crăpat în gerul atâtor ierni.

A pogorât îngerul

A pogorât îngerul
Peste cartea întredeschisă
A speranțelor noastre strivite,
Presărate printre paginile albe
Ale iubirilor risipite.
Eternitatea își numără firimiturile.

Mă orbește...

Mă orbește noaptea albă.
Metaforele ard de vii
Pe rugul întunericului.
Poemul e o mare de cenușă
Pe care navighează cuvinte rătăcite.
Talente în derivă și destine eșuate
Plutesc pe infinitul deșertăciunii.
Ziua ce vine miroase a ars.
Fila incendiată a acestui secol
Nu mai are nici o parte albă.
Această filă 20 trebuie ruptă
Din registrul plăcerii lumii
Și rescrisă la fila 21,
Cu toate cele cinci miliarde de nume,
Având fiecare drept de semnătură.

În templul...

În templul celulelor
Răsună veșnicia
Gâfâielile mușchilor,
Gâlgâiala secrețiilor
Amuțesc sub mângâierea luminii.
În zadar încerc să ascult ecoul infinitului.
Zidul cărnii,
Tot mai putred, îmi stă în cale.
Rămân în antecamara absolutului,
Condamnat să mă suport.

Se surpă

Se surpă lumina
Torentul Estoriei
Dezintegrează capetele pătrate
Ale chipurilor cioplite
Ce fac umbră pământului.
Incertitudinea lui unu
Cutremură altarul clipei.
În catedrala sufocantă a materiei
Aerul e încărcat de înjurături
Restul e poezie....

Roata viselor...

Roata viselor
Se-nvârte în sens invers
Al acelor de ceasornic.
Izbit de crivățul clipelor,
Împart noi manifeste.
Trăiește! Și dă-l mai departe!

Plouă

Plouă cu minciuni corozive
Peste trupul întunecat
Al orașului industrial.
Vântul poartă semnătura
Pulberilor de metal.
Cresc petale de rugină,
Cad frunze de oțel.
Se înalță boscheți de sârmă
Și arbori înalt aliați.
Cad cuvinte de fontă
Peste sufletele de tablă
Ale oamenilor industriali.

Mircea Dinutz

STRIGĂTUL DE LUPTĂ AL LUI ADRIAN BOTEZ PENTRU O CRUCIADĂ ÎMPOTRIVA CELOR „CIUNGI DE NEIERTARE", NEMERNICI ȘI CALPUZANI

În doar zece ani, Adrian Botez a publicat șapte volume de poezie, un volum de *Basme*… (și nu prea), un volum de analize mito-poetice, două masive și substanțiale volume de hermeneutică; un total de 11 cărți într-un veritabil discurs torențial despre vulnerabilitatea și măreția ființei umane aflate – acum – în afara sacrului și a credinței în Divinitate. Cu doar trei ani în urmă îl învesteam „cavaler al Graalului", fără să am cu adevărat conștiință de castelan și puterile unui nobil medieval. Am fost doar convins că trebuia să o facă cineva, pentru a atrage atenția asupra „cruciatului" singuratic ce-și strigă – zadarnic – suferința (asumată) în numele umanității (de mult) rătăcite din calea luminii. Firește, nu vreau să spun că n-ar mai fi, ici și colo, asemenea cavaleri bântuiți de lumina credinței, nici că e cel mai îndreptățit să îmbrace armura luminoasă a Cavalerilor Graalului, pentru simplul motiv că nu i-am citit pe toți care aspiră la o atare titulatură, ci doar că – fără îndoială – vocea sa curată și puternică s-ar cuveni ascultată și respectată, întrucât vine din adâncurile ființei, din glodurile aurifere argheziene sau din răscolirile unui spirit ce și-a asumat cu o lucidă încrâncenare tragedia „răstignirii" pe crugul ceresc, în vederea și-n derâderea celor ce n-au poposit vreodată la „fântânile nopții".

Noua apariție editorială (*Nu mai ridicați din umeri!,* Râmnicu Sărat, Editura Rafet, 2007) este o carte de poeme ce întărește edificiul liric al unui autor ce-și confirmă – *ad infinitum* – vocația credinței și a mistuirii în Frumos, dar și identitatea crescută din iubire (Areté), singura posibilă, într-un joc abia îngăduit de umbre și lumini, nuanțe și contururi, cu o uimitoare varietate de ton și atitudine, în numele unei altitudini spirituale mai mult râvnite decât atinse cu adevărat: rugă decentă, cârteală pioasă, uimire, lamentație, resemnare, revoltă, cu spectaculoase ruperi de ritm, într-o suferință confraternă cu cel Singur și Întunecat: «ajută-mă – Doamne – să trec cu mine însumi cu tot – / prin apele tulburi: l-am întâlnit / (cu mult mai îngândurat era decât / în noaptea aceea – și mult mai trist – mult / mai trist) – pe / fratele și semenul vieții – Satan».

Volumul, aflat în atenția noastră, este structurat în patru cicluri: I *Nu mai ridicați din umeri!* (38 de texte), un vibrant apel pentru ieșirea dintr-o blamabilă și pustiitoare indiferență, un discurs aspru și sever (uneori), patetic și incendiar (alteori); II *Elegii* (9 texte) despre moartea sacrului în lume: «nu-i nicăieri biserică: / doar o pădure de hohote vaste de plâns / și slinoasă batjocură»; III *Balade, doine și cântice de ne-mbătrânit* (10 texte) organizate ca o mărturisire despre zădărnicia a toate, cu momente de o mușcătoare satiră, în sonuri și ritmuri seducător folclorice: «nici prin cer – nici pe pământ / nu adulmecai vreun sfânt»; IV *Alte sonete cruciate* (15 texte) care vorbesc, pe tonuri la fel de înalte, despre trădare și iubire, despre iluzie și realitate, despre puterea poeziei și credința în Divinitate. La acestea se adaugă un *Post scriptum* despre „teribilul vis" al comuniunii Munte – Mare, adânc – înalt (nesfârșit).

«Creația, ca și iubirea, nu poate fi impusă și nu se supune normelor», spunea Nikolai Berdiaev (*Sensul creației*, București, Ed. Humanitas, 1992). În ambele (creație, iubire) se fortifică și se verifică esența umană, se eliberează spiritul ce tinde să se apropie cât mai mult de transcendența divinului. O conștiință scindată între finit și infinit, timp și eternitate, ființă și voință, lumea etică și absolut stă mărturie a nevoii noastre de certitudine, întrucât – fără îndoială – nu poate exista cu adevărat credință fără certitudine interioară. Aceasta este motivația primă a demersului inițiatic la care participăm, alături de autor, într-o singulară experiență religioasă ce nu poate fi decât poetică și atemporală.

Omul, creația cu ambiții de creator, repetă gestul Răstignirii, răsturnând – astfel – raporturile Om – Divinitate: «sângerând de pe / Cruce-în Sfântul Pocal al / Privirii-Ți: „mai crezi în mine / Doamne?"». Eul liric suferă din cauza vidului spiritual ce-l înconjoară, vocea sa devine mai aprigă, acidă, vituperantă: «serviți-mă pe tavă-lași snobilor lovelei / circul alimentați-l – și secta manivelei / sunt snaga celulozei – și victima pubelei / de ziua națională – cântați imn zugrăvelei», cu săgeți bine țintite, mai la fiecare vers, spre cotidianul sufocat de „păduchi și demonie", arginții sunători ai trădării sub tutela autoritară a unui „Crist bugetar". Două câmpuri semantice antinomice alimentează generos fie un imaginar demonic (rât, copite, beznă, infern, otravă, zvârcolire șerpească, venin, bălării, dans de bacanale), fie un imaginar angelic-celest (crini, lumină, apostoli, cer, înger, Sfântul Duh, Marea Taină, Dumnezeu). De la umilință la revoltă nu e decât un pas, făcut adesea de singura ființă din Univers supusă progresiv unei degenerări monstruoase, în absența Luminii Divine care să-l călăuzească: «au mai rămas culorile cenușii / o – Doamne – unde-i – unde-i rana ușii?/ a mai rămas un crin în bălării -/ degeaba mor – căci nici nu-l vrei – nici știi». Să fie acesta un semn că transcendența este interzisă omului?

Motivul labirintului (accesul la Centrul spiritual este îngăduit doar inițiaților) se asociază – firesc – cu sentimentul amar al zădărniciei: «Mor oameni și mor amintiri – mor, mai ales speranțe…/ Ai vrea să ieși din labirint – dar ușile n-au clanțe…/ Ți-ai smuls, pe rând, galoane vechi și orgolii răsuflate, / Implori un Dumnezeu placid: degeaba harfa-ți zbate…». Confruntarea semantică este, și de această dată, violentă: monarh, vultur, munți, focuri, îngeri, zei, Olimp, pe de o parte și, pe de altă parte, galoane vechi, orgolii răsuflate, un Dumnezeu placid (flegmatic, pasiv), gunoier, ciont al firii, munți, „pitiți în cizma lumii", neamuri adormite, îngeri căzuți „din geruri" și Domnul Iisus scurgându-și

sângele – în mod inutil – „printre cremeni”. Între voință – credință și putință se naște o prăpastie, pentru că noua realitate (hibridă și informă) aproape a anulat sacrul și a stins orice urmă de moralitate: «hărăzit ești și strivit în dans de bacanale». Rămâne șansa întoarcerii spre lumină alături de săracii lumii, întrucât doar prin ei «se scurge iertarea lui Hristos».

Poetul își asumă funcția christică, păcatul crimei (în planul umanității) și al indiferenței (în plan filozofic), prin vorbă și faptă. Discursul vaticinar creează și susține un amplu și sensibil spațiu al reflecției și al întrebărilor ce-și caută răspunsul. În fața proliferării fariseismului și „filistinilor tarabei” – judecată și pedeapsă neîndurătoare. Așa se nasc vocabulele dure, expresia vehementă, venite dintr-o suprasaturație a abjecției și pornirilor demonice. Nu există libertate în această lume a tenebrelor. Abjecția, mizeria, suferința maculată și moartea îngălată a spiritului sunt fețele/ipostazele aceleiași condiții umane damnate. Limbajul se încarcă de o subtextualitate neobișnuită creațiilor profane și cu o reflexivitate de intensă coloratură gnomică, iar structura poematică capătă inflexiuni social-psalmodice. Gestul este, nu o dată, vindicativ și definitiv: «blestemați pe vecie / trăsniți vor cădea de pe șubreda / Scară – drept în botul căscat / foc de urgie-al Dragonului».

Alteori, tonul devine – dintr-o dată – robust și reconfortant, energic și solemn atunci când cheamă la luptă în numele Credinței: «Osàna! – fără preget venim cu toți – Hristoase/ gravi cavalerii firii – asceți miri ai luminii/ topim – în ordalie – toți – morțile frumoase:/ de-acum – în locul nostru – vă-ntâmpină chiar crinii». Măștile eului liric sunt lesne de identificat: Hristos, mirele luminii, misticul Satana, când lucid, ignorant, când resemnat și plicticos, în dialog villonian cu Moartea: «să te ia naiba - cucoană» și, recalcitrant scoicar, «ai merita să mă dau cu / Dumnezeu –și să-ți fac cu tifla – din / eternitate». Degradarea ineluctabilă a sacrului/mitului aduce totul la proporțiile derizoriului: «apostolii din cer /rânesc la rinocer», nimfa (de există) are „grețuri”, iar într-o această altă realitate inflamată de eros «sudori de afrodită/ pe morți bagă-n ispită». N-aș spune că toate versurile îmi merg la inimă, pentru că unele (ce-i drept, rar) sunt forțate/icnite, iar altele dau impresia de „joacă” (NU „joc”) a sonorităților, fără a obține efectul dorit de zeflemea superioară: «mă frec în libertate/ pe burtă și pe spate/ un urlet zâmbăreț/ m-apucă de hârleț» ș.a.m.d. Asemenea versuri se află departe de aspectul îngrijit, de efectele atent drămuite, de rafinamentul dovedit din plin în „Crezuri creștine” (spre exemplu). Nici nu regăsim vigoarea poemelor din *Eu, barbarul*, de natură să ne mențină la aceeași tensiune (ideatică) și la aceeași cotă a expresivității. Inegalitățile (câte sunt) se explică, probabil, prin caracterul pripit, grăbit cu care au fost grupate textele: unele remarcabile, piese de antologie, altele aproape eboșe… De aici o regretabilă impresie de provizorat, la nivelul ansamblului.

Convingător este, cu adevărat, Adrian Botez atunci când își asumă, grav și responsabil, păcatele omenirii, într-o inspirată spovedanie cristică; vocea i se încarcă de amărăciune, reproșuri, capătă inflexiuni tragice sau metalic sonore de chemare la luptă, iar verbul are – în asemenea momente – incandescența și substanța textului biblic originar, persuasiv și muzical-cuceritor, poetul dăruindu-și trupul în numele Marelui Vis: «dar eu vă dau libertate aprinsă cu Sângele/ meu proaspăt», «luați și mâncați-mă – beți-mă /și strigați – curat – orbitor - numele/ celei care se dă tuturor/ arșilor de Visuri – pururi Fecioarei/ libertate». Sau atunci când oferă speranța unei Renașteri mult

Gara Saint-Lazare

așteptate și râvnite, cu tonuri și modulații ce ne aduc în minte cunoscuta *Doină* eminesciană: «când suna-va – sus la Putna – în clopotnița din geruri/ ceasu-acela cu-nfricare – abia pomenit de slove/ El va strânge – alai de flăcări – toți arhanghelii din ceruri/ și-or porni să ardă pleava umilitei lui Moldave». În fața lehamitei (oboseală, plictiseală, dezgust) generale, Poetul – înnobilat de șansa Răstignirii sau – de ce nu ?! – a unei Cruciade invincibile în numele Graalului, face ferme și acide evaluări asupra lumii, „paiațelor” ce s-ar împărți în două mari tabere: producătorii de prostie și, evident, consumatorii, în egală măsură de condamnat. Resemnații și învinșii au devenit relicve, surogate, niște „orbi mofturoși”, iar noi toți (de data asta, acuza e colectivă) «suntem / rânjitori complici la transformarea rinocerului» în condițiile în care lumea a ajuns o tarabă unde totul se cumpără sau se vinde, toreadorul învinge… păduchi; la „bursa candelei”, chiar și lumina se vinde, iar „Serviciul de Vidanjare a sufletelor” prosperă.

Fără să schimbe temele, poetul schimbă – firesc – tonul și vibrația poemelor în ciclul de *Elegii* unde memoria însăși, departe de a întreține reveria romantică, devine aici „spațiu de tortură”. Acesta se arată înspăimântat de incertitudini, care îi pun la încercare credința, dar mai cu seamă se arată tulburat de întâlnirea cu „fratele și semenul vieții – Satan”. Tinerețea și Moartea sunt doar promisiuni; poetul este doar „vioara – fragilă” ce freamătă de cântul tinereții veșnice: «cu seninătate – fără riduri de grijă pe suflet/ v-aștept». Confesiunea se așază – de această dată – în gesturi catifelate și limpezime opalină: «Rege lângă Regină – vom păși în/ taină și vis împreună/ strâns îmbrățișați». Noul Orfeu coboară în Infern în speranța (deșartă) că Eurydice îl va urma. Rugăciunea de acum enumeră între păcatele grele ale umanității (asumate) și ignorarea Poeziei, păcat care se adaugă trădării, mercantilizării excesive, degradării sacrului: «și nu ne iartă nouă/ nimic – Doamne – căci suntem ciungi de/ neiertare – ologiți de/ uitare de liră». Doar luciditatea Morții îl frustrează de Lumina Înțelegerii, înaintea sfârșitului.

Oricum, Spiritul Poetic rămâne agent al formei și generator de sens, conservând un intact potențial de conectare, de transgresare și transcendere a realității imediate pe tema „Curajul de a urla”. Această insolită artă poetică se organizează ca un discurs ce mizează mai mult pe forța ideii, și, mai puțin pe imaginea artistică. De o parte se află «urlătorii de meserie –

cei care-și știu profesia» (sarcasm strivitor) și „urlătorul de durere" (la ce bun?!). Nu putea lipsi de aici imaginea caricaturală a Poetului – potaie care «se culcă în patru labe și /dispăru – la comandă/ cuminte cu coada-ntre picioare». Nesfânta câiniadă, alcătuită din maidanezi – „mercenarii urlători", este opusă Sfintei Cruciade ce exprimă adevărata opțiune a creatorului. Acesta este motivul pentru care „Elegia mărturisirii" (ce anunța altceva prin titlu) se transformă într-o diatribă ce vizează un anumit mod de A EXISTA în afara moralei creștine „frământul lor de a fi / bogați". Or, „paradisul putrefacției" este un oximoron (reușit) ce exprimă și motivează dezgustul eului liric, după cum indiferența îl revoltă, îi declanșează „impulsul tigresc", toate aceste «sclifosite norme de/ ipocrită civilizație – în contactul nemijlocit cu/ viii și veninoșii nemernici – fojgăind pe sub așternutul meu -/ din această lume care stă – senil – să adoarmă/ noapte bună – dar…/ păzea!». Avertisment și nu numai!! Verbul congestionat și pătrunzător îndeamnă la faptă și purificarea prin faptă, singura sa rațiune de a fi.

Baladele, doinele și cântecele grupate în cel de-al treilea ciclu sunt „de ne-mbătrânit (și de neîndreptat)". Marii Orbi sunt, în accepția lui Adrian Botez, cei care au pierdut organul Credinței, în timp ce Noul Cavaler Cruciat are „chipul de Christ", dorul „scris în lumină" și blândețea pe care i-o dă dragostea față de semeni. *Cântec de ocnaș* (omul își construiește propria temniță) este scrisă în ritmuri lăutărești, pe când *Încercare de bocet* (măsura 15-16 silabe) se abandonează unei retorici interferate de amare considerații (elegiace) despre soldatul mort pe străine pământuri, o parabolă transparentă pe tema „ubi sunt qui ante nos fuerunt?" și încheiată cu o întrebare tulburătoare ce sugerează zădărnicia actului de a întemeia poeme: „eu pentru cine-aici mai scriu?" pentru ca în textul următor, *Villon – la despărțire*, Poetul să apară ca un contemplativ, aparent în afara vieții, asumându-și toate păcatele lumii răscumpărate pe o rimă.

Ca și la autorul *Baladelor* din secolul al XV-lea (Fr. Villon), spovedania copleșită de sonuri folclorice se transformă pe nesimțite într-o meditație melancolică asupra caracterului efemer a tot ce este pământesc. Camuflarea epicului amintește de strategia lui Radu Stanca, cu câteva deosebiri esențiale: textul de aici este o expresie a suferinței sublimate poetic, închinarea creștină este străbătută de lumina Înaltului și a Visului „din toate cel frumos" cu destule momente de contestare energică și elemente grotești, bazate pe observația incisivă, îngroșată, realistă: «unde-au fost holde și lan/ curge sângele de-un an/ unde-a fost turn de cetate/ rug și zgură – crivăț bate // moartea nechează flămândă/ unde omul caută izbândă». Vestirea Apocalipsei (*Către Judecata din Urmă*) se face dincolo de cuvinte, mizând în mod special pe valorile muzicale ale textului ce se finalizează cu triumful cântecului asupra morții: «zimțuiește cu cântec văzduh/ ca să treacă duh după duh».

Se mai reține, din acest ciclu, îndemnul de a întemeia o nouă lume în tonuri, ritmuri și atitudini ce amintesc lirica genuină a perioadei pașoptiste (uneori) sau în linia tradiționalistă cultivată – în spirit religios creștin, de expresie ortodoxă – la *Gândirea*: «decât viața în genunchi/ mai bine țintit pe trunchi» sau «sfinți arzând – hristoși jertfiți/ țara-i Crucea…», dar și limbajul frust, folosit cu o savoare brutală, imagini fulgurante venite dintr-un ev mediu agresat de metehnele deocheate ale unui timp bizar și contradictoriu: în lumea profană, „fercheșă domniță – slobodă la gură" ce ațâță patimile și pornește turnirul, iar în spațiul mănăstirilor, „dezmățați călugări – împănați cu bârfe/ poloboace pline cu lipici la târfe" atrăgând astfel mânia Atotputernicului: «cât credeți că rabdă Domnul să-mi luați locul?». Luând asupră-și suferințele și păcatele veacului său, Poetul stoarce (amintind din nou pe Fr. Villon) «cuvântul până iese zeamă/ hoinărind – în dansuri – din cramă în cramă/ sărută-mă – târfo – să plâng fără teamă…». Mai aproape de Ion Barbu, plămădit în ritmuri folclorice, ne aflăm la sfârșitul ciclului, când se aude muzica gravă, solemn apăsată, cu inflexiuni tragice: «alei – viață grohotită/ și zăcașă – și ciuntită».

Încrederea nedezmințită în Divinitate se confirmă în ciclul „Alte sonete cruciate". Indiscutabil, Adrian Botez se simte foarte în largul său atunci când se exprimă în forme clare, armonioase și echilibrate, după cum s-a văzut din volumul publicat cu doar 2-3 înainte: *Crezuri creștine – 70 de sonete cruciate* (o incontestabilă reușită). Aflat între V. Voiculescu și W. Shakespeare, autorul acestui volum înclină spre Voiculescu pentru care iubirea cristică este esențială: «Iubirea mea, mai mult decât lumească,/ În paradisul veșnic te-a răpit:/ Prin toate câte-atingi – eu te-am slăvit!». Frumusețea obținută prin iubire și creație accede ființa umană la eternitate, după cum – firesc – creația poetică este capabilă să eternizeze trăirea: «Ei scriu, cu foc, pe fruntea veșniciei!».

De câte ori , însă, revine ideea decăderii sacrului și a degradării – în plan lumesc – a orașelor ce poartă aura unui trecut eroic, vocea sa se învârtoșează, capătă accente pamfletare devastatoare: «Javre linciurind spre – apusuri – și vomând spre Răsărit», cu ochiul aprig îndreptat spre Prea Puternicii lideri ai Europei occidentale: «Ne-a pus draga Europă într-o scumpă colivie…» încercând să omoare în noi duhul național și să ne anihileze identitatea. Prostia (ce actual sună acest cuvânt!) se asociază lipsei de credință, în opinia acestui neîmblânzit Cavaler al Graalului, chiar dacă, spune el, «Ne trece viața-n nor de amăgiri». Un tulburător exercițiu de umilință întâlnim în *Microbianul suflet de slugoi*, pentru că în această imundă realitate «fojgăie strigoi», «peste tot domnesc doar pristandale», «doar acră vomă s-a întins pe străzi», pe când Poetul își poartă trufaș și sfidător iubirea «așteptând un foc din ceruri» care să-l mistuie. De aici crește înverșunată lamentația noului profet: «Dintr-o zdreanță, Doamne, oare cui mai vrei să faci veșmânt?/ De ce pregeți, de mii de veacuri, să mă prăvali în mormânt?». Asta nu-l împiedică să-și urmeze drumul spre Neprețuitul Graal, sever «pelerin spre Empireu». O viziune panteistă ne întâmpină spre finalul acestei cărți de poeme: «vibrează-n trunchiuri Clopotul Neauzit/ sub spuza scoarței de îngroapă Focul», iar ceva mai departe: «pe undeva – în raze – Dumnezeu e-ascuns/ pe râu – toți pescărușii – o iau în sus/ iar în pășuni-ntre vite stă Iisus».

N-aș spune că actuala carte de poeme a Noului Cruciat cu domiciliul stabil în Adjud – Vrancea m-a impresionat la fel de mult ca *Epopeea Atlantică* (uimitoare), *Crezuri creștine* sau *Eu, barbarul*, dar – e adevărat – nici n-am avut mari dezamăgiri. Adrian Botez rămâne – în opinia mea – un poet emblematic pentru această linie a poeziei românești, credincioasă marilor idealuri, trufaș tradiționalistă, modernistă și neomodernistă, cu un respect cuvios decent pentru valorile morale creștine, aspirând spre o lume curată sub semnul Divinului, agresiv polemic și contestatar („cristal de flăcări-inimă senină") față de putreziciunea ce-l înconjoară, un luptător din alte vremuri cu viziera mereu trează și lancea bine cumpănită, atent la calea luminii ce nu se cuvine trădată.

Ana Maria Cornilă

PRETEXTELE TITLULUI

– lectura între titlu și text –

În cazul literaturii, titlul nu reprezintă un simplu element auxiliar **al paratextului**, ci de cele mai multe ori devine **metatext** (și **intertext**), prin care se comentează, se încifrează sau descifrează semnificații ale textului propriu-zis. Jocul titlului anunță sofisticatele jocuri semantice, stilistice sau **ontologice** ale textului.

Legătura (mai mult sau mai puțin strânsă ori relevantă) dintre text și titlu se conturează mai vizibil în cazul textului poetic, ale cărui dimensiuni reduse (în mod obișnuit) permit parcurgerea sa rapidă și conștientizarea acestei legături de către cititorul ce se simte dator să își explice mai degrabă titlul prin text, decât invers.În ciuda poziției sale marginale, titlul poate fi un centru al textului, diseminând mesajul poetic înainte și dincolo de lectura integrală a poeziei. **Titrarea** textului poetic pune în joc nu atât strategiile de captivare a interesului cititorului (iubitorii de poezie, atâți câți sunt, citesc și fără reclamă) cât mai ales strategiile de captare a sensului poetic pe care îl indică, reliefează, completează sau obturează. De la *Tunetul* lui Vasile Alecsandri și până la *Necuvinte* de Nichita Stănescu sau «***» (*În lumina viorie din cameră*) de Andrei Bodiu, se desfășoară o întreagă istorie a receptării titlului **și a modalităților de selecție / construcție** a acestui element semnificativ pentru opera de artă. Chiar și absența titlului capătă o semnificație în cazul textului poetic, lăsând în suspans așteptările cititorului și permițându-i o serie de interpretări tocmai în jurul acestei absențe pregnante.Absența titlului nu creează vidul mut, ci dimpotrivă, o grăitoare aglomerare de interpretări, supoziții, recitiri ale textului, care încearcă să restabilească ordinea în haosul așteptărilor determinate de absența acestui titlu.Cititorul modern este obișnuit, dacă nu cu anunțarea temei poetice, cel puțin cu anunțarea „ identității”, (oricât de bizare) a textului respectiv. Titlul este **primul pas** în încercarea de a face cunoștință cu un text și așa cum numele unui om poate rima sau nu cu personalitatea și profunzimile ființei sale, titlul unei poezii îi poate transcrie fidel conținutul sau, dimpotrivă, îl poate **resemnifica.**

Plecarea vaporului de Folkestone

Fenomenul receptării titlului poetic și al titrării evoluează conform exigențelor și sensibilității epocii sau curentului literar, dar mai ales conform viziunii și sensibilității autorului. Cititorul se pliază – în demersul său – în funcție de cele două coordonate (paradigma epocii sau individualitatea creatorului), la care adaugă propriul orizont de așteptare și propria competență interpretativă. Titluri diferite precum *Lectură* (Mihai Eminescu), *Un om s-apleacă peste margine* (Lucian Blaga), *Melcul* (Marin Sorescu),

Mutarea în lup (Nichita Stănescu), *O vacă, o poezie* (Alexandru Musina) propun, în ultimă instanță, în ciuda diferențelor de viziune asupra lumii și asupra limbajului poeziei, un pre-text poetic urmat de fascinanta desfășurare a discursului liric.

Poezia intitulată *Lectură* înfățișează, așa cum ar sugera și titlul, imaginea cititorului-filozof care, prins în mrejele cărții și ale gândirii, se reîntoarce totuși în brațele iubitei. Lectura s-ar situa astfel undeva între mrejele gândirii și mrejele iubirii, cei doi poli diferiți, reuniți de atât de contradictoria ființă umană. Pentru filologul contemporan, familiarizat cu semiotica, titlul ar fi putut trimite la imaginea universului ca sumă de semne ce se cer citite și interpretate; lectura lumii îi reliefează complexitatea. Textul eminescian nu se încadrează totuși, într-o astfel de lectură **semiotizantă**, poetul păstrând sensul obișnuit al termenului „lectură”, acela care îl pune în legătură cu ideea de carte. Gestul lecturii poate implica simpla percepție vizuală și înțelegere a unui text sau poate presupune un infinit univers al nuanțelor intelectuale și afective. La Eminescu, sensurile titlului se reorganizează după citirea poeziei; lectura este asociată cu imaginea geniului deopotrivă îndrăgostit de gândire și de suava copilă. Lectura înseamnă contopirea propriului gând cu „negrele gândiri”, dar dezvăluie și trista deficiență a condiției umane: „Citeam pe-o carte veche / Cu mii de negre gânduri (…) Că-n lume nu-i ferice / Că toate-s năluciri”.

Ultimele versuri impresionează prin faptul că subliniază noblețea lecturii încununată de imaginea

vântului care, răsfoind aparent aleatoriu o carte uitată, devine la rândul său un cititor și un purtător de mesaj: acela că iubirea poate învinge filozofia.

În poezia lui Lucian Blaga *Un om s-apleacă peste margine***,** semnificațiile titlului se reconfigurează în momentul în care termenul „margine" își primește un determinant (incert): «M-aplec peste margine / nu știu – e-a mării/ ori a bietului gând?» Versurile conotează cuvântul «margine» în sensul de limită a cunoașterii sau a ființei, limită pe care eul (în ipostaza sa genială) o poate totuși depăși în virtutea unui elan ontologic, înscris în fiecare individ. Jocul poetic se realizează nu numai în zona semnificațiilor cuvântului «*margine*» , dar și prin schimbarea persoanei a treia din titlu cu persoana întâi singular din primul vers. Eul pare a se descoperi într-o ființă exterioară („un om s-apleacă") pe care o reintegrează apoi propriei ființe („m-aplec"). Marginea „mării" sau „a bietului gând" conotează în mod paradoxal *antiteza* limită –infinit. Marginea mării, la care se află cel ce meditează, oferă imaginea vastă a unui univers ce se oferă (aproape ironic) cunoașterii ce nu se poate realiza în totalitate. Marginea mării nu este tărâmul salvator, binefăcător, ci este punctul de pornire într-o imensă călătorie către sensurile lumii. Dacă marginea mării sugera o deschidere către, marginea gândului creează o imagine a închiderii. Ajuns la marginile mării și ale gândului, ale vieții și ale morții, omul trăiește o ultimă provocare a limitei, pentru a cunoaște mai apoi revelațiile vidului: «Altceva nimic, nimic, nimic».

Pentru cititorul nefamiliarizat cu spiritul tragico-ludic al lui Marin Sorescu, poezia *Melcul* ar trimite prin titlu la poezioarele naiv-didactice pentru copii. Fără ca textul poeziei să dezambiguizeze explicit semnificațiile titlului, cititorul face totuși asocierea dintre condiția melcului și aceea a poetului (sau creatorului) datorită unui vers ce figurează ideea de creație: „opera sa perfectă" *Melcul* devine astfel un simbol al creatorului izolat în perfecțiunea sa, captiv într-un univers interior pe care l-am bănui bogat, fascinant, inepuizabil. Însă tâlcul final al poeziei este altul: dezgustul generalizat care anihilează orice sens, orice valoare. Deși îi este silă de lume, creatorul nu își găsește împlinirea nici prin opera sa, de care îi este silă și nu reușește să se armonizeze nici cu propriul sine, de care îi este silă: „Și-n centrul acestei / sile universale / se află el – / Melcul / De care-i e silă"

Nici evadarea în exterior, nici refugierea în interior nu oferă o soluție, deoarece sila se află înrădăcinată în profunzimile ființei, așa cum în piesa *Iona*, revelația ultimă a personajului este că limitele sale nu țin de exterior, ci de esența sa interioară.

Un titlu precum *Mutarea în lup* (sigur gustat de șaizeciști, atât autori, cât și cititori) șochează prin noutatea și inexplicabilul imaginii poetice (manierizată cu timpul). Textul poeziei păstrează elementul inexplicabil și șocant, debutând cu hotărârea: «Mă mut în lup»... Această „mutare în lup" rămâne o stare existențială greu de descifrat, pe care chiar poetul o respinge: «Sfântă Maică Putna, nu-mi plac lupii (...)».Astfel, „mutarea în lup" se dovedește o necesară etapă în trecerea către un stadiu superior: „Mă mut în lup / pentru că este vremea /

Portul Bordeaux (fragment)

schimbării lupilor / în clopote"

Metamorfozarea lupilor în clopote sugerează o lume convertită dinspre rău înspre bine, dinspre violență și sacrificare înspre rugăciunea pacificatoare.

Reprezentant al poeziei optzeciste, Alexandru Mușina alege pentru textul său un titlu „nepoetic" conform canoanelor clasicizante: „O vacă, o poezie". Prin termenul „poezie", titlul devine un metatext ce comentează natura propriu-zisă a textului și îi restabilește valoarea poetică. *O vacă, o poezie* este un text emoționant despre iubirea trădată și despre singurătatea creatorului, a cărui operă va fi citită de generațiile fericite din viitor: «La ce-ți folosesc / Asceza umilă, abstinența impusă / (…) Când ea se dezbracă în cameri străine (…) / La ce-ți folosesc/ Multele semne pe care / Le vor citi vietățile fericite ale viitorimii (…) / Un animal gâfâind / Sub alt animal. O vacă, o poezie».

Finalul poeziei se racordează la titlu prin reluarea acestuia; în mod paradoxal, natura diafană, spiritualizată a poeziei are la bază natura animalică a ființei umane.Din comportamentul instinctual al unei femei (ce amintește, prin tușe fugare, de Ela lui Camil Petrescu) ce a trădat iubirea, s-a născut meditația însingurată a poetului, ce transfigurează brutalitatea instinctului și a furiei în versul «O vacă, o poezie».

Între titlu și text se stabilește intervalul creator al așteptărilor cititorului și al ezitărilor, al nerostirilor poetului. În ciuda inovațiilor titrării, determinate de mutații ale sensibilității și ale paradigmei poetice, de la *Lectură* la *Mutarea în lup* sau *O vacă, o poezie***,** titlurile textelor lirice sunt unite de aceeași funcție: aceea de a crea o stare poetică, în care cititorul, sensibilizat, intră în acord cu logica creatoare. Intervalul marcat grafic dintre text și titlul său poate deveni astfel intervalul poetic dintre lectura geniului îndrăgostit și paginile răsfoite de vânt, dintre marginea mării și marginea gândului, dintre melc și sila sa universalizată, dintre mutarea în lup și metamorfozarea lupilor în clopote, intervalul dintre vacă și poezie, intervalul dintre text și lume, dintre poezie și filozofie.

Grigore Ilisei

FERICITA NEFERICIRE A UNUI PRIBEAG

În depărtări singuratice, la capăt de lume parcă, într-o poiană a raiului, este Sihăstria. Așezământul de azi e impunător, cu trei biserici, din care una cu statură de catedrală, nu de mult ctitorită și sfințită de Patriarhul Ecumenic al Constantinipolului, o alta cu o siluetă de fantasmă albă și o a treia umilă, dar plină de cuviosie, unde e paraclisul. Sihăstria de acum are măreție de lavră. Cândva, nu cu multe decenii în urmă, aici era un schit, cu stâsură de chilii ca niște sărmane case țărănești. S-a întâmplat ca în acest loc al pustiei să viețuiască unii dintre cei mai dăruiți duhovnici cu puterea rugăciunii inimii, așa cum au fost Paisie Olaru, Ilie Cleopa, sau trăitorul Ioanichie Bălan. Viața călugărească, rostuită după regulile vechi, păstrate cu sfințenie, a consacrat Sihăstria ca un tărâm al curăției, unde de intri și te închini te poți ușura de păcatele ce-ți împovărează viața. Vestea s-a dus întinsă în patru zări și puhoi de lume vine spre Sihăstria, mănăstire devenită unul dintre locurile de pelerinaj cele mai căutate ale ortodoxiei românești.

Paraclisul, neschimbat până în zilele noastre, amintește de vremurile de demult și e , prin zugrăvelile și icoanele, în care chipurile sfinților viază, iar Maica Domnului plânge cu boabe de mărgăritar, o chemare de neocolit. Poate și pentru că modesta bisericuță este ridicată prin jertfa unor oameni care s-au dăruit ridicării casei Domnului cu toată ființa trupească și sufletească, făcând din aceasta sensul vieții lor. Cel dintâi e părintele Cleopa. Era pe atunci egumenul schitului Sihăstria. Flăcările unui incendiu mistuiseră chiliile, biserica și paraclisul așezământului de sub Muntele Tăciunelui. La ruga părintelui Ilie Cleopa un sat de oameni evlavioși, Rădășeni, din părțile Fălticenilor, cărora duhovnicul le era mărturisitor, s-a hotărât să ridice un nou loc de închinare. Paraclisul s-a zămislit ca o minune și ca aceasta să se desăvârșească egumenul Ilie Cleopa și-a dorit podoabă de veșmânt zugrăvicesc ales. Iconarii erau hăituiți în acele vremuri aprige. Nu era ușor de găsit un pictor de forță. Dumnezeu l-a călăuzit pe părintele Cleopa și, după ce a căutat și-n piatră seacă, a dat peste artistul providențial. Era un pribeag, fugit din Rusia sovietică și ascuns la Mănăstirea Afumați. Puterea de transfigurare a icoanelor pictate de acesta, cu sfinți parcă în carne și oase și mai ales cu viscolire de suflet, ajunsese la urechile multora, purtată din gură în gură. Ilie Cleopa s-a dus întins la Afumați și a izbutit să-l convingă pe acest nefericit al sorții, fugărit de comuniști din Rusia, părăsit de femeia și copii lui, să meargă la Sihăstria, unde-și va afla liniște și va da întreaga măsură a talentului său într-o operă de întindere, realizând pictura de frescă și icoanele paraclisului abia ridicat. Ion Protcenco, cel născut în Basarabia, cu școală de pictură la Kiev, exponent de har la Renașterii kievene, s-a lăsat înduplecat.

La Sihăstria Ion Protcenco a găsit atmosfera prielnică potolirii sufletești și energii, neașteptate pentru un trup copleșit de suferințe, ca să dea naștere unei opere de anvergură. În stilul, neoclasic, „zugravul de subțire” așternea pe pereții paraclisului covoare cu alesături, scene biblice, în care seraficul se întâlnea fericit cu senzualismul puternic expresiv, epurat însă de carnalitatea păcatului. Același spirit domnea și în icoanele pătrunse până-n cea mai intimă fibră de fiorul unei trăiri ardente, al cărei măsură o dă chipul pictat al Maicii Domnului, plângând și lăsând senzația că lacrimile i se preling chiar dinaintea privitorului. Este o operă de simțire intensă, de contopire cu subiectul, concepută și realizată într-o stare ca de transă. Pictorul, își amintesc Ilie Cleopa și Ioanichie Bălan, cei care-l însoțeau aproape zilnic aidoma unor ucenici, pregătindu-i culori, ajutându-l cu tot ceea ce era nevoie, nu lua nimic în gură înainte de lucru. Ajuna și se ruga îndelung, ca apoi abia să se urce pe schelă și să purceadă la truda sa zugrăvicească. Dar în timp ce sufletul lui se tămăduia, trupul i se stingea ca o lumânare. O cheltuire de putere mai degrabă peste puterile pământeanului. La puțin peste 60 de ani Ion Protcenco a răposat întru Domnul. Mai avea puțin ca să isprăvească lucrarea sublimă, în textura căreia tendințele neoclasice s-au împerecheat cu ascetismul bizantin. Fresca de pe peretele de la asfințit a rămas neterminată și, așa cum se petrece într-un atelier , de unde meșterul a plecat spre veșnicie, nimeni nu s-a mai atins de acesta. Întru lauda lor, monahii de la Sihăstria au lăsat pînă azi acel perete doar cu desenul peste care artistul nu a mai așezat culoarea.

Ion Protcenco s-a mutat pentru totdeauna în cimitirul Sihăstriei. Fusese călugărit, sub numele monahal de Irineu, cu puțin timp înainte de moarte, așa cum vroise fierbinte. Nefericitul pribeag dobândise aici, în depărtatele singurătăți ale Moldovei, într-o chinovie a sfințeniei, fericirea, dând la iveală o operă de preț, fruct mai cu seamă al comunicării cu divinitatea, de care a avut norocul a se împărtăși la Sihăstria. Și astfel iscatu-s-a fericita nefericire a unui pribeag.

Pavatorii străzii Mosnier

Ioan Holban

LITERATURA ÎNALTĂ A UNUI PREOT DE ȚARĂ

„Am stat în dialog (cu Părintele Stăniloae – n.m.) câteva ceasuri bune fără să consemnez nimic, sub ochii îngăduitori ai Doamnei Preotese Maria. Blânda, buna și smerita Presbiteră Maria Staniloae! Despre ortodoxie, *Gândirea*, teologia rusă în exil, Păltiniș, Rohia, cartea Prea Cucerniciei Sale *Ortodoxie și Românism* etc. Probabil întâlnirea noastră ar fi fost mai scurtă și am fi dat curs apelului Doamnei Preotese «Să nu-l obosim pe Părintele!» , dacă nu i-aș fi spus Părintelui că scriu poezie. Aceasta l-a încântat. Mi-a spus: «Și Lidia, fata mea, scrie poezie, cred că știți». Da. Știam. Îi citisem poezia. Cunoșteam textul lui N.Steinhardt despre un poem al Lidiei Stăniloae, *Anii Păuni*. I l-am reamintit Părintelui. Pe marginea acestui text (publicat în *Critica la persoana întâi*), Părintele Stăniloae a făcut o întreagă disertație literară despre poezia contemporană. În fața mea și a Doamnei Preotese Maria. M-a poftit să mai stau. Eram fericit. A câta oară Poezia îmi purta noroc în viață? A suta oară, a mia oară!”. În adevăr, poezia i-a purtat noroc lui Ioan Pintea, preot de mir la Chintelnic, lângă Bistrița, (dez)legând sufletul de trup, lirica din *Frigul și frica* (1992), *Mormântul gol* (1999), *Grădina lui Ion* (2000) și *Scara cu îngeri* (2003) de interviurile din *Primejdia mărturisirii. Convorbiri cu N.Steinhardt* (1993) și *Bucuria întrebării. Părintele Stăniloae în dialog cu Ioan Pintea* (2002), eseurile, notele și dialogurile din *Însoțiri în Turnul Babel* (1995) și *Admirații ortodoxe* (2003) de mărturisirile din *Mic jurnal discontinuu. Însemnările unui preot de țară* (2006); poezia a unit și a despărțit toate acestea într-o papirosferă unde s-a instalat, definitiv, prin anii ’80. În fond, universul liricii lui Ioan Pintea se structurează pe teme și motive biblice, fără a consta în ceea ce se cheamă o poezie a sentimentului religios; el scrie, e adevărat, despre alungarea demonilor *din* mistreți *în* oameni (*cineva e alungat din turma acee*), despre șapte vaci slabe și șapte vaci grase, drumul spre Emaus, lăcuste, chit, curcubeu care e „brâul lui Dumnezeu”. Nu e, în fapt, o poezie a sentimentului religios; F*rigul și frica, Mormântul gol, Grădina lui Ion, Scara cu îngeri* sunt departe de tonul liturgic; temele biblice (din Noul și Vechiul Testament) trec în poezie, *se asumă* în gândirea și spunerea poetului; nu sacralitatea se exprimă aici, ci *lipsa* ei, iar textul liric *se extrage* din textul religios pentru a-l „comenta”, fie și ca un alt Meister Eckart. Ioan Pintea descrie un ținut de apocalipsă, al pedepselor în vremea și locul noului faraon (cel din vremea poeziei sale), „pescuit în marea roșie”; aici, nașterea se face „sub frig”, iubirea e a ghilotinei, oamenii sunt „un muzeu mișcător”, se vede doar răsăritul care apune, iar păsările sunt „flămânde și triste și reci”, urechea e înfundată cu cârlți (ca într-o carte, tot a apocalipsei, de Nichita Danilov), orice încercare ascensională se oprește în nisip, nici Kant nu mai e („în adâncă tăcere iubim trupul acesta stricat/ cerul înstelat deasu-pra noastră/ strigă din nou/ copilul păcatului viu -/ legea” – *mâna aceasta bolnavă*), cămila e „cu ură”, țările sunt reci și – se crede – peste închipuitele țări calde trec doar ciorile, frica e atotstăpânitoare, ca un personaj (Frica), un dictator al spațiului poetic: un ți-nut al frigului și fricii. Figura lirică a acestui spațiu care se dezvoltă mereu oximoronic este *Ioan* (preabunul Ioan, cum i se spune într-un poem din prima carte); noul Ioan Teologul vorbește despre vânzarea de frate pusă „pe seama templului”, despre „danemarca putredă” care „miroase aici”; alt Ioan (Botezătorul) este „bun de tipsie” și vorbește despre grotă și vizuina natală - alte ipostaze ale deșertului, ale vi-dului dintre „două sahare”; în sfârșit, Ioan Gură de Aur sau, altfel, „Ioan cel de aur”; sau „*Ioanul* fără loc și fără țară”; sau acest admirabil *cântec de Ioan*: „a-nflorit în fructe miezul lămurit/ de tulpină frică-mi este! și-am grăit/ peste suflet cu putere și-ngrozit/ pe Ioa-nul Slăbănog și-mbolnăvit/ ridicându-l cu sărutul biruit/ am rămas cu trupul dulce și-aurit/ lămurit în fructe miezul a-nflorit/ numai pentru mine carele-am iubit/ gura lui Ioan Cel Prigonit!”.

În cartea de eseuri teologice și literare *Admirații ortodoxe*, preotul Ioan Pintea notează pentru poetul care a scris *Mormântul gol*: „Cuvintele lui Iisus spuse lui Toma sunt clare: «Adu degetul tău încoace și vezi mâinile mele și adu mâna ta și o pune în coasta mea și nu fi necredincios, ci credincios» (Ioan, 22, 27). Acest episod din *Evanghelia lui Ioan* este grăitor pentru ceea ce numim realitatea învierii. Momentul dialogului între Iisus și Toma exemplifi-că foarte bine realitatea mormântului gol. Sursa sigură a învierii (pentru cei necredincioși) aici este! Iată dovada materială: Domnul este pipăit, este atins, trupul lui este nestricăcios, corpul lui are valoarea corpului divino-uman dinainte de intrarea în mormântul lui Iosif din Arimateea. «*Domnul meu și Dumnezeul meu*» se constituie într-o definiție deplină a restaurării, la care și noi, oamenii, suntem chemați, dacă accedem nemijlocit la credința sinceră și nezdruncinată în Iisus Hristos și în învierea lui din moarte. Toma, spune evanghelistul, a crezut pentru că a văzut. Îndemnul Mântuitorului rămâne peste timp însă altfel: «Fericiți cei ce n-au văzut și au crezut!». Pavel ne spune că dacă Iisus nu a înviat, predica noastră este zadarnică. Cu adevărat așa este! Dar Mântuitorul a înviat și astfel predica și credința noastră au o temelie dintre cele mai trainice. Cu toți paznicii mormântului, cu toată grija iudeilor și a romanilor de-a nu fi furat, cu toată fuga uce-nicilor de la locul supliciului, Hristos a înviat așa cum au promis *Scripturile* și cum El însuși a lăsat să se înțeleagă de nenumărate ori. Învierea nu este o minciună. Învierea este adevărul în sine”. Aceasta este *alternativa* deșertului, a apocalipsei, locului și timpului noului faraon, a fricii și frigului: speranța,

simbolurile pascale, biruința vieții, *pasărea de paști*: „tu vei fi același porumbel/ care are-n plisc creangă de măslin/ totdeauna după ape mari/ vei ieși deasupra căutând/ totdeauna așteptând o arcă/ peste ferigi să ne întâlnim/ dragoste mărea-ță să zidim/ după ce s-au scufundat de toate/ printre pui de viperă să nași/ cel mai alb copil din câți s-au dat/ peste ape ca un dar de noapte/ tu vei fi o pasăre de paști!" (*bunavestire*). Aici, ca peste tot în scrisul lui Ioan Pintea se contestă (fără a demola) retorica romantică pentru a o afirma pe aceea (post)modernă a dialogului cu lucrurile din preajmă. Lirica lui Ioan Pintea are această structură, chiar de la începuturile ei, din papirosfera creată prin anii '80, pentru că, asemeni lui Nicolae Steinhardt, poetul scrie, în volumele de versuri dar și în cărțile de eseuri sau de mărturisire, pentru preot și pentru mirean: nu sunt cărți „specializate", ci „se adresează cu aceeași înflăcărare nediferențiată atât preotului cât și mireanului", cum spune în *Admirații ortodoxe*. Dincolo de niște „exerciții de admirație", textele din acest volum vin din *comuniunea în gând* cu Părintele Nicolae, sunt frag-mente ale propriului *Jurnal al fericirii* de a se mărturisi la 23 de ani; sunt și un *îndreptar de lectură* al teologului (smerit, Ioan Pintea își spune mereu „preot de țară": e și smerenie, dar și secretul orgoliu al celui care domină, alături de învățător, dintotdeauna, lumea satului românesc). *Admirații ortodoxe* este cartea unor polemici, gânduri, eseu-ri, analize: o hermeneutică a textelor teologice dar și a *ființei care se caută acolo*: un „caiet parohial", cu notații de lectură, însemnări de jurnal intim, o *împletitură* cum, inspirat, îi spune Violeta, interlocutorul, personajul și primul destinatar al textului: „Îi citesc Violetei câteva fragmente din *Caietul Parohial*. Îmi spune că însemnările mele seamănă cu niște *împletituri*. Stau puțin pe gânduri. Îi dau dreptate. Așa este. Sfinții pustiei făceau și ei împletituri. Împleteau co-șuri. Lucrul mîinilor. Rucodelie, îi spuneau".

Jurnalul, notează Ioan Pintea în *Admirații ortodoxe* și Mic jurnal discontinuu, este un *text de limpezire*, de (re)facere a eului, o nouă construcție a sa. Mai întâi, spune, a fost alegerea *locului*: „Îmi aduc aminte: am părăsit Clujul și am ales Chintelnicul. Acest sat – așezat la douăzeci de kilometri de Bistrița, cu oameni înstăriți, primitori, lipsiți de orgolii – m-a ajutat să-l recitesc pe Radu Petrescu din altă perspectivă. Perspectiva aceea din care nu mai poți să-l citești pe George Coșbuc. Mai gândesc la ei: pădu-rile, nu departe de șosea, de aici din Bavaria, seamănă cu pădurile din Bunguri. Zilele acestea am fost cu Părintele Felecan, nu departe de München, într-un sat. M-a surprins arhitectura, dar nu m-a surprins singurătatea caselor, nevecinătatea, neapropierea... Totul este altfel. Al-tă viață. Altă lume". Lumea de acasă, din Chintelnic și aceea a satului bavarez se unesc în *imaginea pivot* a întregii literaturi pe care o scrie Ioan Pintea: *preotul de țară* e personajul vieții și al cărților poetului, E, mai întîi, Eginald Schlattner, un preot evanghelic de la Roșia: „La Bistrița, Eginald Schlattner se pare că a venit în celebra lui caleașcă. A venit ca un preot de țară, ca un «popă al sașilor», cum îi place să-și spună. Ca un pelerin. Asemenea unui mesager, la fapt de seară care, din când în când, în momentele esențiale, de cumpănă mai ales, aduce în fața oamenilor, punând la bătaie propria viață, vestea cea bună. Asta a fost senzația mea când, împreună cu Violeta, la plecare, l-am condus la... caleașcă"; apoi, în literatură, e Georges Bernanos: „Ce carte frumoasă și adevărată a scris Georges Bernanos! Mă gândesc la *Jurnalul unui preot de țară*. Tresar, îmi pun probleme, mă neliniștesc, sunt fericit, mă întristez deopotrivă de câte ori o recitesc. Ce preot nefericit, ce slujitor al Domnului neîmplinit poate fi acela care nu a răsfoit-o măcar! Dar să nu devin patetic, voi spune că întot-deauna așez Personajul, Preotul lui Bernanos, lângă Sfântul Ioan Gură de Aur și Sfântul Vasile cel Mare. Fuga de preoție, refuzul preoției înseamnă frica sfântă de a nu fi la înălțimea chemării Domnului Hriatos. Mai mereu preotul cu chemare trebuie să încerce, să experimenteze aceas-tă fugă, această nevrednicie, aceasta teamă că nu e gata cu răspunsul: «Aici sunt, Doamne!» la timp. Chiar dacă Preotului din Ambricourt îi este «groază de preotul literat», preotul paroh (literat, nevoie mare) din Chintelnic îl iubește din toată inima și simte că vorbele lui îi merg direct la suflet. Ceilalți îi fac portretul acestui «biet preot»: «Un anarhist, un visător, un poet cumsecade, fără vanitate, fără ambi-ție». El are însă un autoportret ascuns. Autoportretul acesta mi-l re-descopăr și eu când stau prea mult printre literați. Și parohul din Ambricourt și parohul din Chintelnic au o certitudine. Și primul și al doilea o spun răspicat: «Eu nu-l reprezint de Dumnezeul filosofilor, eu sunt slujitorul lui Iisus Hristos». Blaise Pascal, ne auzi?". Aici, dar nu numai în aceste „admirații" pentru Georges Bermanos, se denunță convenția jurnalului intim: protagonistul său nu e autorul de pe copertă, ci personajul care îi poartă numele între coperți, într-un spațiu unde scrisul e, mereu, o călătorie înspre sinele mai profund; lângă Eginald Schlattner și Georges Bernanos vin, prin reflexul condiționat al lectu-rii, Gustave Thibon („filosoful-țăran") și preotul de la țară al lui Balzac. Toate aceste personaje din viață și din cărți se (re)definesc totdeauna în orizontul metaforei obsedante a *grădinii*, fie ea „Grădina lui Nicolae" de la Chintelnic, Lighetul de la Rohia („livadă, loc de frumusețe și vis cu splendidă perspectivă, un loc deschis și paradisiac"), părul bătrân din curtea casei parohiale, pâlcul de mesteceni din Dîmb („locul unde în copilărie am citit o mare parte din cărțile care m-au format. Pâlcul de mesteceni din Dîmb, pe care tata l-a ocrotit ca pe ochii din cap, mi-a conservat cu obstinație - în copilărie și tinerețe - o nostalgie voioasă: aceea în oare tristețea se întâlnește cu bu-curia. O melancolie aproape... rusească"), asociate totdeauna simbolului, arhetipului: grădina Ghetsimani: iată: „În copilărie, la Runc, am citit o poezie foarte frumoasă despre *Grădina Ghetsimani* (locul în care au început patimile Domnului) scrisă de Boris Pasternak. E de-a dreptul tulburătoare. Mi-am amintit-o în ziua în care am fost împreună cu Vio-leta în Grădină. În Grădina Ghetsimani. Și mi-am reamintit-o văzând primele imagini din filmul lui Gibson. «Păreau îndepărtările, în noapte,/ Ținutul neființei, pustiit,/ De parcă toată lumea era goală,/ Grădina doar fiind de locuit»".

Jurnalul, ca și poezia sau eseul teologic, e cartea pe care, scriind-o, ființa *se construiește*: parcă mai *cum se cade* cu Dumnezeu, cu cerul și cu lumea, spune Ioan Pintea cu orgoliul și smerenia unui preot de țară.

Florentin Popescu

„O REALITATE CA STARE NU EXISTĂ PÂNĂ NU O POVESTEȘTI”

Nu încape îndoială că printre numele date la iveală de Concursul național de literatură „D. Bolintineanu” și de către revista „Sud”, care apare la Bolintin Vale – Giurgiu-București, cel al Anei Dobre este unul care ne face cinste nouă celor ce am alcătuit juriul în urmă cu câțiva ani (Teodor Vârgolici, Liviu Ioan Stoiciu, Horia Gârbea, C. Stănescu, C. Carbarău și subsemnatul). Spun asta nu din cine știe ce orgolii de mentor, ci mai degrabă spre a scoate în evidență faptul că și reviste considerate de unii marginale, provinciale, fără mare ecou în lumea cititorilor pot contribui la ieșirea din anonimat a unor condeie cu adevărat remarcabile, originale și interesante.

Până să-și vadă textele publicate în revistele teleormănene („Caligraf”, „Meandre”) și în cele din alte orașe („Luceafărul”, „Oglinda Literară”, „Pro Saeculum”) dna Ana Dobre a avut la revista „Sud” ușile deschise și paginile gata să-i găzduiască scrierile. Scrieri care, în marea lor majoritate, au fost cronici de întâmpinare, recenzii la cărți de proză și de poezie ale contemporanilor și mai rar articole monografice despre unii scriitori interbelici.

Risipite și ele tot prin revista, majoritatea textelor pe care a cutezat să și le adune acum într-un volum cu titlu incitant și în mare măsură „comercial” („Rinocerii și Don Quijote”, Editura Teleormanul Liber, 2007) sunt eseuri prilejuite autoarei fie de lecturi mai vechi sau mai noi, cărora cată să le dea întruchipare în mici „monografii” ale unor gânduri, impresii, judecăți și chiar vise cu anume semnificații.

Din prefața cărții, elaborată de conjudețeanul autoarei, prozatorul Gheorghe Stroe, reținem că „Eseistei nimic nu-i străin indiferent, de la problemele de etică la intrarea în Uniunea Europeană, cu acuta sa «retorică a integrării», de la probleme ale literaturii actuale meritând *en passant*, să amintim măcar de textul intitulat *Personalitatea literaturii teleormane* de acord noi înșine că *îndepărtarea de modul predist este o necesitate, dar și o realitate, în cele privind limba, învățământul, formarea intelectualului astăzi, în funcție de orizontul de așteptare al* generației media *etc.”.*

D-na Ana Dobre face parte din acea categorie de critici și eseiști, din ce în ce mai rar de întâlnit prin paginile revistelor și ale numeroaselor cărți care apar la ora actuală în România, cu multe lecturi (din care știe să aleagă nume de autori și citate semnificative pentru demonstrații), cu un desăvârșit simț al valorii și cu un gust estetic dincolo de orice îndoială. Pe de altă parte d-sa mai deține și arta echilibrului și a dozajului, necăzând nicăieri în păcatul paradei de erudiție. Și nici în cel al afișării superiorității „intelectuale” prin recurgerea la termeni și concepte pentru înțelegerea cărora cititorul ar trebui să apeleze la dicționarele de neologisme. Textele sale sunt – și nu ne e teamă să spunem asta! – veritabile manifeste personale, mărturii prin care autoarea dă seamă în fața lectorului și a lumii deopotrivă de lecturile proprii, dar și de ideile, de învățămintele, de pildele desprinse din ele. D-na Ana Dobre concepe parcurgerea unei / unor cărți (fie ele de critică și istorie literară, fie de beletristică în sensul cel mai deplin al cuvântului) ca pe un act profund de empatie. De aceea ecourile ecourile unor fapte și întâmplări literare se cer a fi contrapuse altora, din viața concretă, prozaică, cotidiană a cititorului care este. Introvertită, pe de altă parte, extravertită pe de alta, autoarea se mișcă cu grație și dezinvoltură atât prin lumea-i proprie, interioară (atunci când simte nevoie să se mărturisească vizavi de anume lecturi) cât și prin cea exterioară, bântuită de prozaism și lipsită adesea de repere spirituale necesare (atunci când abordează „teme” generale, de mai larg interes cultural). Iată titlurile unor texte ce pot sugera ele însele idei și atitudini revelatoare pentru ceea ce am putea numi orizontul tematic al cărții: *Mărturisesc că gândesc, Nevoia de vis, nevoia de ideal; Provincie, provincial, provincialism; Voluptatea de a face răul, Generația apartament, Aria calomniei, Discurs și vorbărie, Luciditatea ca viciu*.

Aș mai remarca la d-na Ana Dobre o mare sete de destăinuire. O sete pe care o simt venind din impulsuri interioare și – mai ales! – din dorința de a dărui și celorlalți câte ceva din bogăția spirituală acumulată din îndelungatele sale lecturi și confruntări cu adevărurile descoperite acolo.

Detestând, cum este de înțeles, „discursurile” și „vorbăria”, autoarea este concisă în exprimare, textele par a fi enunțuri și axiome, dacă nu chiar cugetări ce se parcurg ușor, dar tocmai prin asta incitând la judecăți și reflecții și după încheierea lecturii. Iar dacă există (și cu siguranță există!) un farmec al simplității în anume stiluri literare, se poate afirma că doctoranda profesorului Eugen Simion, d-na Ana Dobre l-a descoperit și-l practică cu succes, indiferent că se pronunță despre o carte, despre o revistă, despre o mișcare de idei, ori despre toate câte se întâmplă în agora vieții culturale românești.

Dincolo de titlul lui simbolic („rinocerii” trimite cu gândul la Eugen Ionescu și la piesa lui cu simbolistică arhicunoscută, iar Don Quijote la lumea de fantasme a creatorului de literatură de azi, neînțeles și marginalizat sub toate aspectele) volumul d-nei Ana Dobre este aidoma unei oglinzi în care, privindu-ne, ne redescoperim întocmai cum suntem: cu lumini și abisuri, cu umbrele și amărăciunile ce ne amprentează, în postura noastră de intelectuali, existența fizică și spirituală.

Maria Nițu

VASILE DAN ȘI „VREMEA O PASĂRE CÂNTĂTOARE”*

Pentru cei mai mulți cititori, Vasile Dan e o notorietate culturală în primul rând ca feldmareșal al revistei „Arca” din Arad – revistă lunară de literatură, eseu, arte vizuale, muzică – fondată de împricinatul în februarie 1990, publicație care, în 2004, a primit premiul APLER pentru cea mai bună revistă a anului.

Premiu binemeritat, pentru că trebuie dat Cezarului ce-i al Cezarului: munca la o revistă nu e o glumă, nici nu e doar devorarea comisă de un hobby pasionant, e chiar o muncă de Sisif, revista e piatra pe care Sisif o urcă mereu în vârf, cu fiecare număr, și la numărul următor o ia de la capăt.

Astfel că, firesc, pe baricadele culturale e mai prezent editorialistul Vasile Dan, care incită prin poziționări polemice, în editoriale de obicei concise, fără lungisme eseistice, cu străfulgerări de proză vitriolantă, cum e necesar în aceste vremuri aspre, pentru impunerea ca autoritate a unei reviste culturale.

Vasile Dan și-a exersat combativitatea de publicist și-n presa cotidiană, în „Observator arădean”, totalitatea articolelor, „exerciții de respirație zilnică”, fiind corporalizată în volumul de publicistică „Proza zilei”, apărut la Arad, editura Gutenberg Univers, 2004.

Titlurile articolelor sintetizează subiectele fierbinți ale zilei (la fel de actuale în anul de grație 2007, cum au fost în 1997!), față de care simte nevoia să-și consemneze poziția, dintr-o atitudine civică exemplară, ce contrazice prejudecățile-clișee despre scriitorii „în turnul de fildeș”, despre intelectualul care eșuează în implicarea în viața socială, despre poetul „cu capul în nori” (deși de acolo se vede de fapt mai bine smogul în care e ținutul din vale!) etc...

Polemistul scrie despre „*Tranziție, purgatoriu, carantină*”, despre „*Inteligență, isteține, șmecherie*”, despre „*Forța forței? Nu. Forța spiritului!”,* despre „*Cum ne gestionăm trecutul*?” etc..., despre tot ce-i simptomatic pentru tranziția noastră bolnavă. În articolul *Cum să evadezi dintr-o închisoare fără ziduri?*, de exemplu, scria (în noiembrie 1997!) despre exodul tinerilor peste granițe. „*Pleacă total, inclusiv din condiția lor de români (lingvistică, istorică, culturală). Pleacă din ei înșiși. Să-și uite identitatea”.* Și ca de fiecare dată, săgetează soluții, dar care, după 10 ani de așteptări, se dovedesc utopice*:„schimbarea politică și economică în România - până nu e prea târziu – trebuie să fie radicală și rapidă*.”

Finalurile articolelor, sunt ca lovituri de grație, incitante apostile, fără drept de apel. În articolul „*Răzbunarea” prin cultură a provinciei*”, scriind despre eterna poveste, centralismul bucureștean, conchide în final:„*cultura română – reprezentată spațial – nu se poate întinde doar pe cele câteva hectare câte acoperă Bucureștiul*”.

În editorialele sale, inevitabile pentru un adevărat literat (care, axiomatic, e plurivalent, nu-și poate limita tensiunea creatoare la un singur gen), are talentul de a îmbina virulența cu măsura bunului simț, cu rafinamentul și altețea intelectuală a polemicii, calități care sunt *rara avis* în aste vremuri de dezlănțuire a democrației într-o libertate de expresie deșănțată.

* * *

Dintr-o altă ipostază, a degustătorului de exotism asiatic, ca membru al unei delegații de scriitori în China, scriitorul fructifică turismul cultural, publicând volumul cu impresii de călătorie „*Un* li *pe drumul mătăsii: jurnal chinezesc*” Arad, Editura Mirador, 1997, în care îmbină poezia cu proza, fiecare capitol fiind tutelat de câte un poem, ca și când sufletul său n-ar fi putut epiciza călătoria decât prin simbioză cu poezia.

Astfel, înaintea episodului cu vizita la Mormintele dinastiei Ming și la Marele Zid chinezesc intarsiază poemul *Inima sună undeva sus*:„*Ai sosit deși n-ai plecat / Ai coborât deși deasupra era pământul / Ai strigat deși limba îți era tăiată /de spaimă.// Mâna ai întins-o deși pironită stătea / Sângele tău nu mai lovea / Nisipul trupului // Uite / Te văd înainte / Fiindcă mă urmezi” (p.18).*

Acest poem e tipărit olograf și pe coperta a 4-a celui mai recent volum de poezie, volum care preia titlul poemului.

Poetul Vasile Dan nu și-a ales o condiție privilegiată, de pildă ca poetul George Vulturescu, să fie redactor la o revistă în exclusivitate de poezie, vorba ’ceea, pe felia lui de pâine, ci să fie un Noe pe o „Arcă” civilizatoare pentru tot sufletul sensibil la cultură. Asumarea acestei condiții ar părea o sinucidere pentru un poet (și poate, undeva în tainițele sufletului, poetul suferă, sufocat de conjuncturi, albatros pe puntea propriului vas).

De aceea, întru reverență și salvgardare a condiției funciare, Vasile Dan reamintește că redactorul revistei „Arca” e de fapt poetul Vasile Dan, cavaler al Mesei Rotunde Poezia, prin volumul *Inima sună undeva sus = Aszív valahol fenn dobog*, ediție bilingvă, română-maghiară, apărut la editura Amon, din Budapesta, 2006, în traducerea lui Gaál Áron, și cu o prefață de Ovidiu Pecican „La izvoarele trecutului etern”. E o antologie de

---

*** Vasile Dan,** *Inima sună undeva sus = Aszív valahol fenn dobog*, ediție bilingvă, română-maghiară, Budapesta, Editura Amon, 2006

poeme din volumele *Arborele genealogic* (1981), *Pielea poetului* (2000) și *Cartea vie* (2003), ultimul volum cu nominalizare de către Uniunea Scriitorilor la cartea anului 2003 pentru poezie.

Postfața traducătorului Gaál Áron oferă câteva repere întru receptarea antologiei. Tipărirea cărții se înscrie în proiectul editurii Amon de a publica o serie „în care să prezinte cititorilor, autori contemporani de altă limbă și din altă cultură" .

Titlul seriei este „Metamorfoza", „ducându-ne cu gândul la Ovidius, care și-a desfășurat activitatea la marginea a două culturi, în exil". Cuvântul „metamorfoză" implică și ideea de transformare, care e inerentă oricăror transpuneri dintr-o limbă în alta, o schimbare nu numai lingvistică, ci și privind cultura, al cărei reprezentant este autorul în cauză. Proiectul este un militantism pentru ideea diversității în unitate, în contextul europenizării culturii fiecare cultură fiind „un fluviu în oceanul transatlantic al literaturii mondiale".

O primă alegere a lui Vasile Dan, a fost nu doar pentru apropierea geografică și legăturile culturale, istorice, economice Arad/Gyula, ci dintr-o comuniune de idei, de crez spiritual și poetic, de sistem de valori, mărturisește traducătorul, când e mult mai ușor să traduci, ca pe un membru de familie, un poet în interiorul căruia poți pătrunde, în gânduri și simțire, ca și când ar fi ale tale.

Traducătorii maghiari trebuie să se orienteze spre toți vecinii, pentru că „noi, maghiari, români, sârbi, slovaci, ucraineni, croați și sloveni, adică vecinii, suntem Europa". Seria începe cu o traducere a 40 de poezii selectate din 3 volume anterioare, ale unuia dintre marii poeți al literaturii române contemporane.

* * *

Ca poet, critica l-a încadrat pe Vasile Dan, didactic, în poezia echinoxistă. În prefața amintită, O. Pecican face delimitările de rigoare: „nu calofilia și livrescul echinoxismului mi se par decisive la Vasile Dan. (...) meditația lui este hrănită de o sensibilitate culturală cu rădăcini arhaice și premoderne."

Poezia lui Vasile Dan se materializează între cele două coordonate: cea orizontală – terestrul, și cea verticală – celestul „*se umplu plămânii de un balsam ceresc"* (p.17).

Și între ele, ca element intermediar, care face posibilă comunicarea – ca Iisus, medium între om și Dumnezeu – e poetul cu poezia sa, care încorporează totul, muzică, visare, năzuință spre inocent, spre nemurire etc. În această contopire a lumilor, umanul transcendentalizat și celestul umanizat, ca două substanțe în vase comunicante, pulsează un franciscanism sui generis, o întrepătrundere de parcă ar fi un tot cu aceleași organe de percepție, nu o simplă personificare, ci coexistență în comuniune: *„stelele aruncau niște ochi cerești" „eram în Gemeni, iar în noapte goi intrasem / ca sarea în ocean, ca flora, fauna marină" (*p. 23).

Natura e asimilată într-o revărsare a vegetalului în cotidian, prin același franciscanism care sublimează umanul prin duioșie, delicatețe, sfințenie, iubire universală: „*Mâinile înspumate / asemeni crengilor primăvara, / atârnă în somn, / precum cornițele melcului inocent, / precum antenele melcului inocent"* (*Interregnuri).* Ca o replică suavă unui opulent Arcimboldo.

Natura ființează ca un univers de referință, un jalon de configurare a imaginarului poetic, chiar prin titluri de volume: *Priveliștile* (volumul de debut, 1977), *Nori luminați* (1979), *Arbore genealogic* (1981), *Elegie în grădină* (1987).

Concomitent, ca o hologramă, e și o imagine de sfâșiere, un decor de sânge și cenușă: „*cenușa stelelor stă întinsă pe acoperișurile celor ce dorm", „pasărea înroșind pereții crepusculului*" (p. 29), un gol trist autumnal: „*sub vacuumul norilor tîrșiți ca niște reptile pe cer"* (p. 37) .

Această dualitate e din exercițiul voluptuos al paradoxului, poezia, care percepe invers lucrurile, *„uite / te văd înainte / fiindcă-mi urmezi",* realizează o conciliere a maniheismelor „*limbuția pietrei albe, mutenia pietrei negre*" (p. 27).

Selecția poemelor, păstrând în cursivitatea secvențială ordinea apariției volumelor antologate, e un crochiu al evoluției poeziei sale, 1981-2000-2003, dar în același timp, demonstrează „unitate în diversitate", omogenitatea imaginarului poetic, ca pasaje de muzică allegro sau moderato, unite într-un unic concert pentru pian și orchestră, pianul cu clape albe și negre, în înlănțuire cu tumultul orchestrei ce te poate devora.

La început exersează poezia solemnă, într-un ton grav, metafore în stil înalt, maiestuos, de gală, cu majuscule, sub lumina antichității clasice (e *„Muza în Noiembrie"*) și în jocul constelațiilor, Pești, Gemeni: în scoică se aude „*Demonul / de mătase, învăluitor al Eternității"* (p. 17), „*dimineața într-un ou Cerul / iar vremea o pasăre cântătoare*" (p. 23), „*deodată reflexele spectrale ale*

Emile Zola

aceleiași Clipe / ale aceleiași pietre de cuarț ce-ți arde în palmă / ca o inimă" (p. 27).

Poezia în atemporalitatea sa regală e un continuu palimpsest, pe care inevitabil se întrevăd scrierile anterioare, e „*scoica în care se ard marile valuri*"(p. 17) .

În secvența următoare se glisează spre gravitatea biblică, cu invocații de psalm arghezian. În tristețe și în singurătate, se psalmodiază o smerenie evanghelică, parcă sunt plângerile lui Ieremia pe ogorul pustiit din fața cetății arse, sau ale unui Iov vinovat, nemântuit și suferind: „*Doamne tu știi în mine sînt prăpăstii mai adânci decât / în afara mea(...) Doamne pe care te ating cu degetele naiv / ca un fluture para cu trupul său rarefiat și pufos(...) am strigat către tine tare și viu / bolnav și putred / în carne și sînge și oase"* (*Mesa*)

Metafora poetului răstignit și înviat e ca o ars poetica: „*sapă o groapă în întuneric. / O ilumineză o căptușește pe dinăuntru / cu propria-i carne. / / Nu-l căutați în mormântul acesta. / S-a făcut ziuă"* (*Omul alb*)

Treptat, poetul trece la o ușoară desolemnizare a vocii lirice, cu adaptare la semnificantul cu priză din poezia momentului, prin raportarea la concretul din realitatea imediată, la faptul mărunt al zilei, de „jurnal intim", cotitian „*când am ajuns cu lectura de dimineață / la ziarul politic / și-am început să înșfac flămând / pateul cu brânză*" (p.91) „*era vineri 13 noiembrie anno domini 2002*" (p. 93).

În forma de expresie a discursului liric, îmbină poeme lungi, în stil stil narativ, cu poeme concentrate, fulgurații de stări poetice. Dar chiar și în poemele care metaforizează ideea poetică într-un story, sclipesc notații ale concretului sublimat în formulări aforistice „*o cameră de copil purifică precum varul / interiorul"* (p. 95).

Observator critic realist, dar și romantic idealist, un „Li pe drumul mătăsii", vulnerabil în sensibilitatea lui, dar și puternic în verticalitatea intransigentă, fără compromisuri, Vasile Dan păstrează și-n poezie echilibrul artistic profesionist, cumpăna înțeleaptă între metafora esențializată, universală în timp, gravă, solemnă, și expresia actuală, demitizantă, jucăușă, cinic sprințară în marasmul cotidian, prin cuceritoarea prospețime a racordării la respirația zilei.

Lucia Dărămuș

CUVINTE, IDEI, CONCEPTE

Cabala și Eros, Moshe Idel.

„Erosul nu este doar iubirea cabalistului pentru Dumnezeu (care juca, desigur, un rol major în viața lui religioasă), nici doar credința în iubirea lui Dumnezeu pentru om, ci reprezintă și conceptualizarea lui Dumnezeu Însuși ca un organism care întruchipează majoritatea membrelor și a proceselor legate de eros."

Sofisticată prin diversitatea abordărilor Moshe Idel, în cartea amintită, își concentrează atenția asupra întregii literaturi cabalistice care ar putea avea vreo legătură cu ideea de iubire. Pe parcurs, arătându-se un fin cunoscător al semanticii iubirii în limba greacă, va face distincție între *agape, eros, sex*, nepropunându-și, în schimb, un studiu lingvistic, după cum s-ar putea înțelege, ci mult mai mult decât atât, un studiu aprofundat teologico-filosofic. Sistemele supuse analizei sunt prezentate coerent, evidențiindu-se cu precădere relația inter-intra-dependentă a conceptului iubirii cu toate nivelurile de realități posibile, în lipsa sau în prezența erosului:

„Este important să înțelegem afinitățile dintre predilecția majoră pentru conceptul iubirii, care, în esență, are de a face cu conectivitate, și structura și funcția profundă a sistemelor pe care le analizăm aici, care promovează și forme de legătură între niveluri diferite ale realității, chiar și când subiectul erosului este absent."

În descendența celor spuse anterior, așa cum reiese din cartea lui Moshe Idel, erosul nu este un truism al unei trepte decăzute, ci, în mentalitatea cabalistică, reprezintă o modalitate de cunoaștere religioasă, prin „construirea unor construcții ontologice mai vaste, care nu doar le reflectă, ci le și consolidează."

Relația dintre atributele divine și erotism e fructificată pe deplin, amintind că, începând cu secolul al XIII-lea, depășește cadrul celor două Sefirot (*Tiferet, Malkhut)*, sexualitatea polarizând *Hesed* și *Gevurah*, potrivit fragmentului cabalistic atribuit lui Rabad, după cum arată Moshe Idel. Parcurgându-i pe cabaliști, profesorul de la Ierusalim arată că polaritatea sexuală o întâlnim și în *Hokhmah* și *Binah,* care, „de la cartea *Zoharului* încoace, funcționează ca *Abba'*, respectiv '*Imma'*, Tată și Mamă".

Uniunea divină, viziunea dual a Torei ca mirele și mireasa, *Tiferet* și *Malkhut* este extrem de bine explicitată de Moshe Idel, care recurge la un fragment din *Catalogus Codicum Hebraicorum:*

„Adevărata unire (realizată) prin studiul *Torei* este cea dintre *Tora Scrisă* și *Tora Orală* împreună ca *du-partzufinii*-ii care sunt uniți spate în spate; apoi toate fărturile se întorc și se trezesc și sunt transformate (așa încât stau) față în față, fiecare își va îmbrățișa tovarășul și se vor uni și nu se vor depărți, și se unesc unul cu altul prin sărut și îmbrățișare și devin unul. Iar fețele lor s-au întors una spre cealaltă. Apoi atracția și binecuvântarea și influxul se vor adăuga din sursa Nimicniciei ('Ayin) la Ființă (Yesh)... Această binecuvântare se întâlnește la toate fărturile."

Așadar, din perspectiva cabalei teozofice-teurgice, divinul nu va fi perceput ca în alte filosofii drept *deus otiosus*, planul divin interferând cu nivelurile de realitate

inferioară.

Cabala şi Eros, autor Moshe Idel, își propune o oglindire a relației dintre eros și divin, plecând în demersul ei chiar de la enunțul rostit înaintea unui serviciu religios: *Le-Shem Yihud Qudesha' Berikh Hu' u-Shekhinteih. (Serviciul divin are loc pentru unirea Celui Sfânt, binecuvântat fie El, cu Prezența Sa Divină.)*

Când ştiința întâlneşte religia,
Ed. *Curtea Veche,* 2007

„Prima întâlnire dintre religie și știința modernă, petrecută în secolul XVII, a fost una amicală - ne spune Ian G. Barbour, autorul cărții – fondatorii revoluției științifice erau creștini pioși, convinși că activitatea lor studiază opera Creatorului".

Mergând pe aceeași linie ideatică pe care o identificăm în *Religion in an Age of Science* (*Religie într-o epocă a științei)* I.G. Barbour, în cartea prezentă, propune o tipologie cu patru abordări distincte, vrând prin aceasta să medieze între știință și religie. Subiectele dezbătute sunt de strictă actualitate: *de ce s-a produs Big-Bangul*; *este evoluția modul de creație ales de Dumnezeu (?)*; *suntem tributari genelor noastre (?)* etc.

Se încearcă răspunsuri neutre, venite dinspre știință și dinspre teologie. Dogmele sunt puse față în față cu descoperirile științifice, ideile religioase dialoghează cu teoriile științelor naturii.

„Studii comparative făcute pe gemeni (având gene identice) și frați negemeni (care își împart jumătate din gene) arată că o parte semnificativă a comportamentului este influențată de moștenirea genetică. Alte studii, efectuate asupra leziunilor care afectează anumite zone ale creierului și asupra modificărilor în echilibrul substanțelor chimice de la nivel cerebral, au dezvăluit că anumite facultăți mentale sunt influențate de acestea într-o manieră spectaculoasă. Unii oameni de știință au ajuns astfel la concluzia că libertatea umană este iluzorie."

Schema cărții este simplă, dar eficace, fiecare capitol fiind construit în patru pași: 1. *conflictul*; 2. *independența*; 3. *dialogul*; 4. *integrarea*.

În articolul sintetic deosebit de captivant – *Genetica, neuroștiința și natura umană* – Ian G.Barbour aduce în discuție ideea descendenței omului din strămoși preumani, pornind de la datele oferite de biologia moleculară („gorilele și oamenii au în comun mai mult de 99% din ADN"), de la antropologie („*Australopitecus afarensis,* o ființă cu aspect de maimuță, avea, acum patru milioane de ani, un mers biped" ; „acum opt milioane de ani, *Homo erectus* avea deja un creier mult mai mare...").

Care ar fi miza unor astfel de idei într-o carte care încearcă să medieze între religie și știință? Articolul *Organismul biologic și eul responsabil*, prin vocea teologului Philip Hefner – citat foarte des de Barbour – care consideră că omul este o creație a naturii și, deopotrivă, a culturii, într-o continuă evoluție, determinat însă *de gene și de trecut*, atinge cel mai bine subiectul de discuție al cărții – întîlnirea dintre știință-religie.

Din punctul de vedere științific, medierea, la acest nivel al lecturii, este făcută de Ian Barbour prin referirea directă la ideile experimentale aparținând lui E. O. Wilson, imersiunea reciprocă dintre științele naturale, științele sociale și cele umaniste realizându-se printr-un *salt împreună,* aceasta fiind posibilă doar datorită avansului științei. Ian Barbour, pentru a atinge punctul maximal în care știința și religia s-ar putea întâlni, își sprijină argumentele hrănindu-se din textele științifico-filosofico-religioase ale altora, de tipul citatului dat, inserții pe care le regăsim la tot pasul în cartea prezentă:

„Ideea centrală a acestei viziuni a lumii ca *salt împreună* este că toate fenomenele tangibile, de la nașterea stelelor până la funcționarea instituțiilor sociale, sunt fundamentate pe procese materiale care sunt, în ultimă instanță, reductibile la legile fizicii, indiferent cât de lungi și de întortocheate ar fi secvențele." – E.O. Wilson, *Consilience: The Unity of Knowledge,* Knopf, 1998.

O carte eclectică? O carte la interferența disciplinelor? Rămâne de văzut cum va evolua *trasdisciplinaritatea*.

Într-o grafică de excepție, cu un conținut riguros articulat, bazat pe un corpus bibliografic solid, *Când știința se întâlnește cu religia*, autor Ian G. Barbour, se adresează oamenilor de știință, filosofilor, teologilor, umaniștilor și celor care vor să exploreze viabilitatea unui nou sistem de valori, fondat pe viziunea transdisciplinarității.

Ochiul lui Orfeu (*Ex Ponto*, Constanța, 2006)

Sensibil și în același timp virulent, volumul de versuri **Ochiul lui Orfeu** (*Ex Ponto*, Constanța, 2006) reușește să construiască o viziune completă și discontinuă ca posibilitate de metamorfozare a peisajului marin.

Nicolae Motoc înțelege prin poezie o simbolistică antinomică dintre real și fantastic a reprezentării unor lumi posibile. Începând cu prima lectură, structura volumului se impune prin unitate, precum și prin vigoarea prin care autorul ordonează spațiile marine într-o poetică a expresivității ritmice, real-imaginar: „*Sunete rotitoare care zboară cu îndreptățirea șoimului / Pescar în ele înseși și în marginea tristeții de a bate iar / La porți de infern / Gata să refuze pe oricine de când se-ntorc fără euridice / Revizuindu-și speranța după moartea în altă împărăție / Decât cea a solzilor veseli forfotând de întâmplările clipei."*

Lirica lui Nicolae Motoc se îndreaptă discret spre un neprevăzut peisaj al spațiului poetic în care regăsim exotisme afișate pe un fundal al cotidianului.

Ochiul lui Orfeu propune privirea obiectivă, reală, aproape dilatată, observată din spatele lupei, atmosfera pipăită în așa fel fiind percepută, în cele din urmă, dintr-un unghi suprarealist.

Imaginile, dispre real spre fantastic, dinspre concret spre ireal, curg unele din altele, construind imaginarul poetului *lirica apelor*.

„*În curând ne vom extazia de binefacerile unui califat pan Islamic / În curând viața în Aamerica și Europa mea unită / Va fi confortabilă ca atunci când trebuie să treci un fluviu / (Missisippi sau Dunărea) / peste un pod construit din cranii."*

Nicolae Motoc atinge marginile cele mai profunde ale creativității cuvântului, ale posibilității de a fi, conștient de *mirabila sămânță* a logusului poetic.

Titi Damian

VÂSLA DE SARE

Unde se întâmplă să se găsească doi scriitori buzoieni, imposibil să nu apară, chemat de vocea neauzită a destinului, și al treilea. Observația este verificată mult și bine, chiar de propria experiență. Eu, ialomițean prin adopție, trăind cu nostalgia muntelui dar și cu a adolescenței școlare buzoiene, trecând prin Buzău, într-o toamnă ploioasă, cu „Fagul" subsuoară, spre „cafeneaua" de lângă Clubul Sindicatelor, dau, la o masă, cu câte o cafea în față, de Marin Ifrim și de Lucian Mănăilescu. Nu după mult timp, apar, chemați parcă de o voce neauzită decât de ei, D. I. Dincă, Nicolae Pogonaru, Viorel Frâncu, Stan Brebenel, Tudor Cicu… S-a și încins un cenaclu literar, de parcă ne-am fi cunoscut de când lumea. Invitat fiind la Școala Normală, la Zilele Școlii, împreună cu Passionaria Stoicescu, dau și de Aurel Anghel. Ajung la Colții mei să-mi lansez cartea, în dreapta și în stânga mea tronează Nicolae Gâlmeanu din Cislău, George Băiculescu și Nicolae Deneș din Nehoiu. Ajung cu cartea la Muzeul Literaturii din București să mă întâlnesc cu Gheorghe Istrate, mă descoperă doamna Margareta Amza, venită din diasporă. Îl caut pe Ion Gheorghe, dar îl găsesc și pe Florentin Popescu. Invitat fiind la serbările Hârșovei de către buzoianul Ion Roșioru, dau și peste Arthur Porumboiu. Măi, dar asta-i țara buzoienilor, ca să parafrazez un personaj din celebra poveste a lui Creangă. Lucrurile nu s-au încheiat chiar atunci. N-apuc să lansez bine romanul meu „Fagul" în Buzău, că și a auzit despre el, prin intermediul lui Ilie Mândricel din Bozioru, pentru mine atunci necunoscutul GHEORGHE POSTELNICU din Pârscovul Buzăului-patria, unanim recunoscută, a lui Voiculescu- pe urmele căruia am mers, la aniversarea sa făcută cu mare seriozitate de către autoritățile locale. Acolo îi întâlnesc pe George Mihalcea de la „B1" și pe Gheorghe Stroe, tocmai din Teleorman. Mă descoperă cu mare entuziasm Aurel Ganea, sosit din străinătăți și Gheorghe Ene din Căldărești. La concursul „V: Voiculescu – arc de suflet peste timp", am onoarea de a-i cunoaște pe cei care-l însuflețesc material și spiritual, cu cea mai mare dragoste și discreție, domnii Ovidiu Cameliu Petrescu și dr.Valeriu Bistriceanu.

Am primit prin poștă romanul, acum al prietenului Postelnicu, „VÂSLA DE SARE", Ed. Casei Corpului Didactic „I.Gh. Dumitrașcu", Buzău, (2006), bineînțeles cu o dedicație onorantă a autorului. Surprinderea a fost dublă întrucât, pe măsură ce îl citeam, descopeream aceeași temă pe care o abordasem și eu – atrocitățile comunismului – numai că el își plasează eroii—ai mei țărani munteni buzoieni, ai lui intelectuali— și evenimentele, într-o localitate izolată dintr-o regiune a țării și mai îndepărtată, satul Poeni din Delta Dunării.

Titlul romanului este o metaforă inspirată, „vâsla de sare". Imaginată în sensul denotativ, cu certitudine vâsla se va topi în apa pe care zilnic o bate, până vor rămâne cioturile, și nici acelea… Romanul însă, de o profunzime impresionantă, oferă cititorului mai multe chei ale metaforei. Mai întâi, poate fi comunismul diluat și înghițit de propria neputință, cum de altfel s-a și întâmplat. Pe de altă parte, metafora este una a destinului măcinat de comunism al individului – căci, în final, profesorul de matematică autoexilat aici, va repeta, până la un punct, destinul fratelui său vitreg, profesor de istorie la aceeași școală, Ion Badiu. De fapt, această semnificație a metaforei iese la iveală în text într-un dialog dintre un sătean, Voicu și Ion Badiu: „Voicule, cum ar fi dacă pe la jumătatea drumului ai descoperi că strângi în palme două vâsle de sare din care, după o vreme, rămân două cioturi, iar malul e departe și valurile fioroase?" Răspunsul interlocutorului este cutremurător: „Doamne ferește, domn

Angelina

Badiu! De vreo 10 ani trag la lopeți și am impresia că și mâinile mele sunt din sare, pentru că au rămas niște cioturi, iar ce se zărește nu e liman, e un iad în care e bine să nu ajungi." De-abia acum se întrevede și imaginea naratorului, care va deveni el însuși personaj într-o narațiune captivantă, scrisă într-o tehnică a contrapunctului, căci destinele celor doi frați vitregi se vor succeda, având sentimentul destrămării: „Mângâiam cu privirea o mișcare părelnică în hățișul de papură și începeam să cred că asta nu mai echivalează cu eternitatea și că liniștea acestei lumi se destramă."

Naratorul, al cărui nume nu e dezvăluit deocamdată, dar care este și personaj, face o vizită în acest sat uitat de lume, pe urmele morții (misterioase?) a fratelui său vitreg, Ion Badiu, cu domiciliu forțat, aflând că acesta „s-a prăpădit dintr-o dată la școală și în fața copiilor." Primul gând al acestuia, după o călătorie la bordul unui bătrân vas, a fost să meargă la cimitir. În fața mormântului stă cu capul plecat „până când mii de ace îmi cuprind mâinile și picioarele." Drumul cimitirului coboară în ulița principală, străbătută de trecători „rari și blânzi." Ciudat este că insul care-l conduce cu o șaretă, de la vas în sat, trasă de un cal, îl numește dintr-o dată „domn' profesor". Îi vorbește despre Badiu fără să știe că aceștia sunt frați vitregi. Îl conduce la o cameră oficială (odăiță) unde „tavanul cenușiu devine o scorbură de insomnii". De-abia acum cititorul află că el venise cu scopul să reconstituie ultimele zile ale fratelui vitreg. De aici încolo, romanul capătă dimensiuni tragice, povestind o dublă călătorie prin Infern a celor doi, având mereu alți și alți ghizi. Următorul ghid este Voicu Stamate care-l duce la fosta locuință a lui Badiu. Devine un observator atent al împrejurimilor, pe drum descoperă „o frumusețe care te face să presimți mai puternic moartea", dar și numeroși localnici „fericiți prin sentimentul propriilor degradări". Privind camera goală a fratelui, simte cum „soarele de la cimitir îi zvâcnește în tâmple și aprinde pentru o clipă arsura din creștet; doar privirea atinge obiectele și ochii se topesc într-o perdea de sare."

De aici încolo, cititorul este introdus într-o realitate dură, aceea a începutului colectivizării. În urmă cu două-trei luni, student fiind, a fost chemat la decan și i s-a pus în vedere „să ducem muncă de lămurire cu părinții noștri, să înțeleagă viitorul luminos al satelor românești". E un prilej pentru Voicu Stamate să-i spună noului venit povestea celor din Poeni care, de teama colectivizării, „au stat ascunși în baltă, dar s-au întors, până la urmă, ca gândacii la humă". Sunt demne de notat gândurile alternative ale celor doi: „cine moare acum, scapă la anul". Replica vine de-abia la reîntâlnirea de a doua zi: „Ce rămâne, e tristețe. Asta nu se termină niciodată." Urmează un pescuit în doi pe unul dintre canalele Deltei unde parcă și apa e îmbâcsită de comunism: „lichidul gâfâie ca un plămân obosit". Gândurile lui se întorc spre copilărie, având impresia că nu va înțelege niciodată frământările fratelui Ion din ultimele sale zile de viață. Zece ani mai târziu va retrăi aici propria experiență în aceste locuri „și că ce este acum real, mi se părea atunci indiferent."

Încet-încet, în roman, destinele celor doi frați vitregi se împletesc sub tema unui RĂU comun, identificat mai întâi de fratele vitreg din Poeni: „Dacă răul a pătruns și în țesătura curată a acestui paradis din Poeni, ne putem imagina cât de profund este el la nivelul întregului organism. Dacă expansiunea răului este totală, ne mai putem opune?" Ajunge apoi la gazda fratelui, familia Oieru Marin, unde află alte detalii despre fratele care făcuse străvezii aluzii politice, despre moșii și strămoșii satului care fuseseră ciobani sau pescari, cu viața lor care „jumătate miros a pește, jumătatea cealaltă a seu." Mai află că fratele, un tip contemplativ, se simțea singur „pentru că singuri sunt cei ce iubesc, dar și cei care mor. Și unii și alții devin prisos în timpuri tulburi." Este condus la sora lui Marin Oieru, Vuța Dache, de la care ar putea afla și alte lucruri despre fratele său. A mers mai întâi la școală pentru a clarifica soarta unor importante piese din colecția numismatică a fratelui. Aici află că acesta era „cam neprincipial" și că „obiectele au fost ridicate de tovarășii importanți de la regiune." Constată dispariția unor piese importante precum: un denar roman, două monede grecești, alta geto-dacică. Replica profesoarei îl lasă stupefiat: și ea a pierdut patru gâște „care au fost prea ademenite de o șatră de țigani". O cunoaște și pe „tovarășa" de română, domnișoara Vlad, care trebuie să pregătească un concurs artistic, apoi pe directoarea școlii a cărei duritate este o mască a unei persoane teribil de mediocre, neiertătoare cu ceilalți, dar înțelegătoare cu sine. În holul școlii face un inventar al pieselor rămase în vitrină pe care le va dărui școlii, iar fraza fratelui pune punct acestui moment: „Colecția a murit odată cu fratele meu." Încet se creionează, din frânturi, asemenea unui vas arheologic căruia i s-au descoperit doar câteva

Nana

fragmente, portretul fratelui: „Fratele meu fusese un bărbat dintre cei care știau multe, dar mărturisea puțin, făcându-i pe unii bănuitori, pe ceilalți, puțini, prieteni”

Finalul subcapitolului prezintă revenirea aceluiași personaj, ca profesor de matematică, autoexilat în satul Poeni, după zece ani. Așadar, biografiile celor doi frați vitregi se intersectează temporal, dar mai ales spațial. Primul este exilat, fratele său optează pentru un dublu autoexil, mai întâi în satul Poeni, în așteptarea celuilalt, definitiv, în Canada. De-abia în finalul romanului cititorul află că studentul de altădată repetă, până la un punct, destinul fratelui vitreg. Ultimul urmase o carieră universitară strălucită, ajungând un matematician-cercetător strălucit, dar „face imprudența” să ceară să plece în străinătate, în Canada. Urmările erau cele cunoscute: în așteptarea aprobării pașaportului, rămâne fără garsonieră, fără slujbă în București, dar trebuie totuși să trăiască și alege funcția de umil profesor în Poeni. Autoexilul nu este un capriciu, ci mai degrabă rodul nemulțumirii și revoltei unui individ în relația acestuia – ca și de altfel a fratelui său vitreg- cu o societate care, prin mecanismele ei, convertește individul, iar el nu se lasă convertit. În carte, cititorul are șansa de a suvura câteva eseuri pe tema relației dintre individ și societate. În mijlocul romanului, un astfel de eseu nu poate decât să susțină originalitatea și mai ales modernitatea romanului, unde eroul își justifică autoexilul: „Gândirea trebuie să fie liberă de influența oricărei autorități, de aceea nu pot să închid ochii și să mă refugiez în construcții sumbre sau într-o lume pe cât de pașnică, pe atât de fictivă. Altfel te trezești fără apărare în fața umilinței și a deznădejdei, în vreme ce spiritul nu te mai poate alina și sfătui.” Ar fi o mare pierdere pentru cititor să piardă întregul eseu care se întinde pe mai bine de două pagini acuzatoare la adresa unui regim care mutilează și mancurtizează intelectualul nedispus să participe la circul politic căci „toleranța este ca o lepră, iar lumea protestatară este locuită de oameni singuri.”

Întors în Poeni, o regăsește pe Carolina Dache, acum bătrână, pe fiica ei, Uța Dache care o îngrijește. În ciuda atmosferei sumbre, cititorul întrezărește o notă optimistă, exprimată într-o frază admirabilă: „Cred în Înviere și în întoarcerea lui Iisus care va permite tuturor să reînvie în trupurile proprii.” Ultima vizită în Poeni are loc la șapte ani, la ceremonia deshumării fratelui. Este urmărită slujba cu pioșenie, urmând ca rămășițele pământești să fie duse în huma de la Bădila, la mormântul familiei cu numele înscrise pe crucile de piatră: Dumitru Burlea, Anton Burlacu, Vasile Badiu, Neculai Balotă, Ion Badiu…

Acum simetria romanului se face simțită prin excelente pamflete-eseuri pe care orice romancier le-ar invidia, reprezentând un aspru rechizitoriu al opulenței unei familii ghiftuite – noua burghezie roșie din Poeni, față în față cu sărăcia lucie: „Unii oameni se nasc pentru viață, alții pentru orgoliu. În mod ciudat, cei din urmă au vocația nefericirii și resimt singurătatea ca pe o mare plictiseală. Aceasta ține în Poeni din noiembrie până cântă cucul. În tot acest timp, duminicile sunt sinistre […] Între cerul înghețat și ochii care-l privesc, nici un adevăr pe care îl poți atinge, devreme ce te-ai hotărât să nu trișezi […] Izbânda închide în ea înflorirea unei înfrângeri.”

Romanul se încheie cu decizia plecării în Canada și cu un sfat al prietenului, extrem de aluzivă: „Să nu ne scrii din Canada, lasă că te caut eu.” Replica naratorului trimite la o reflecție la fel de profundă și de cutremurătoare: „Este geamătul sau cântecul cocorului?” De-abia acum cititorul află că cei doi frați intelectuali, chiar vitregi fiind, se identifică prin destine cutremurătoare: unul moare, altul este pe cale să emigreze din aceleași motive politice. „Sunt un ratat, un ochelarist aruncat pe o grămadă de rumeguș sau pe o grămadă de ceapă. Pe Valentin Balotă îl chema Ion Badiu, pe Ion Badiu – Dumitru Burlacu.”

Gândul final al naratorului, „Dacă mă năsteam mai devreme cu o sută de ani, poate aveam noroc”, este cheia întregii cărți, una sintetizând destinul cutremurător al intelectualului care a avut nesansa să se nască și să trăiască sub comunism.

Între aceste sosiri și plecări din Poeni se află cutremurătoarea istorie a destinului eroului principal – prezentat postum – Ion Badiu: studența, armata, munca în cariera de piatră, profesor. Sunt scene de o limpezime clasică între care intercalează, prin tehnica proustiană a răsturnărilor de timp, și scena rebreniană a revoltei țăranilor din satul Bădila, pe la 1900 împotriva unei legi care punea biruri crunte micilor fabricanți de țuică. Asemenea scene de revoltă mai apar doar în „Răscoala” lui Rebreanu sau „Cronică de familie” a lui Petru Dumitriu. Prezentarea lor în roman este desăvârșită, iar povestirea lor aici n-ar face decât să slăbească interesul cititorului, să trăiască un sentiment de frustrare. Scenele se succed în cascadă și sunt susținute artistic – aici se vădește originalitatea romanului- în două componente inseparabile.

Prima o constituie profunzimea reflecțiilor filozofice strecurate în momentele cheie, făcând referiri fie la personaje, fie la evenimente, stabilind o discretă și profundă legătură între narator, care se dedublează, când subiectiv, când obiectiv – cu un cititor mereu ținut astfel la tensiune maximă. Am selectat pagini întregi de astfel de maxime, dintre care am putea cita câteva pentru a marca și funcția estetică a acestora – tehnica contrapunctului:

„Mereu se găsește cineva care să ne schimbe soarta, dar lucrurile omenești au numai un mers al lor pe care doar un lucru important le schimbă direcția.” (p.5)

„Fugind de primejdii îți faci viața mai ușoară, sau înveți s-o prețuiești mai mult.”(p.5)

„Timpul care rămâne este de fiecare dată cel mai scurt.” (p.9)

„Bunăstarea atrage invidie și invidia se preschimbă în ură, iar ura, ca și lepra, este boala săracilor cu duhul.”

„Fiecare este captiv în propria viață din care evadarea nu este posibilă.” (p.53)

„Nu e nicio salvare, o sută de ani de aici înainte, pentru că vor fi două categorii de oameni, victime și călăi, și între ei – nimic.” (p.69)

„Cei proști sunt și cu gura mare: puturoși și plini de planuri.” (p.124)

„Când voința este trasă în jos de regrete, devine posibil orice compromis.” (p.131)

„Tot ce știm despre viață se descompune acum în

durere.” (p.133)

„Resemnarea e mai rea ca foamea.” (p.137)

„Dacă pui mâna la ochi, nu înseamnă că alungi vedeniile.” (p.149)

„Izbânda închide în ea înflorirea unei înfrângeri.” (p.158)

„Secundele sunt un clipocit care se sparg într-o speranță rea.” (p.161)

„Limba omului e vicleană: cu ea laudă pe Domnul în rugăciune și tot cu ea îl înjură și blesteamă.” (p.68)

„Unii oameni se nasc pentru viață, alții pentru orgoliu. În mod ciudat cei din urmă au vocația nefericirii și resimt singurătatea ca pe o mare plictiseală.” (p.158)

„Atunci când recurgi la luciditate, vrei să contrabalansezi binele că a cunoaște poate fi negativ, realitatea fiind factorul pozitiv, dar inamicul e ființa din noi.” (p.149)

Această densitate de aforisme predispune la meditație, ținându-l pe cititor captiv în miezul evenimentelor. Aforismele din roman capătă consistență dacă cititorul observă că acestea sunt asociate stilistic cu o suită de comparații pentru care autorul are o disponibilitate ieșită din comun. Faptul nu face decât să antreneze imaginația lectorului, transferându-l cu toată ființa în mediul în care-și plasează eroii și întâmplările lor:

„Tavanul camerei devine o scorbură de insomnii.” (p.3)

„Lumea soarelui pătrunde pe lângă perdea ca o roată cu mai multe spițe.”

„Sunt obosit, parcă mă despart în fâșii.” (p.33)

„Întunericul tremură cum tremură mucul de lumânare în căușul palmei.” (p.57)

„Ea avea ceva misterios ca răsăritul și apusul.” (p.77)

„Fata se ridică și păru ca o pasăre gata să-și ia zborul spre vârfurile de stuf.” (p.120)

„O vrajă de lumină se așază ca o vrabie în poala mea.” (p.132)

„Omul din fața mea parcă iese pe fereastră și plutește între apă și norii zdrențuiți.” (p.138)

„Străduța pare incendiată de un aer verzui.” (p.139)

„Intrăm într-un dans nautic, asemenea unei perechi de vidre.” (p.155)

„Un stol de vrăbii tocmai vibrează ca un cablu întins prea mult.” (p.155)

„Cerul este negru, stelele sunt negre. Unele se deplasează în sens opus, ca pomii care fug când ne aflăm într-un tren.” (p.166)

Tehnica descrierii, portret sau peisaj, este și ea remarcabilă, fiind încă un element ce conferă unicitate romanului. Descrierile apar acolo unde trebuie: fie că deschid narațiunea, fie că o închid, dar cel mai des o temperează. Descoperim o natură peste tot solidară cu sufletul uman răvășit, o natură încremenită și resemnată, dar mereu prezentă. Fraza de debut a romanului are menirea de a pregăti intrarea în evenimente, așa cum se întâmplă într-o simfonie maiestuoasă: „Spre seară, norii au acoperit soarele mărunt, iar în zare scăpau raze care luminau malurile nisipoase. Apa avea mirosul acru al trunchiurilor de sălcii răsfirate printre fâșii de nămol” (p.1). Peste câteva ore, peisajul se modifică: „Noaptea înaintează anevoie, pe când o lună diformă se destramă în umbre care apar și dispar absorbite de memorie”. Dimineața, călătorul, odată trezit, merge prin satul care „are ulițe și drepte, urcă ușor spre raze bifurcate, de unde se văd movile încărcate cu verdeață. Trecătorii sunt „rari și blânzi”. „E o frumusețe care te face să privești mai puternic moartea” (p.6). Călătorul-narator „alunecă tăcut spre casă, mai rămâne o vreme pe treptele clădirii, în înserarea flămândă care leagănă plăsmuiri misterioase. E o armonie care te face să înțelegi viața mai ușor și să presimți moartea.” (p.18)

Tehnica portretului are acuratețea unui pictor. Iată portretul personajului-postum, Ion Badiu: „Avea trupul subțire și brațele lungi cu palmele ridicate. Arăta o fire mai curând singuratică și înclinată spre contemplație, preferând să stea departe de alții, să se adăpostească de vulgaritatea și efemerul simțirii lor. Vorbea puțin și cumpătat […] În șirul greșelilor și slăbiciunilor sale nu se numărase acela de a putea suporta vreun jug.”

Când este vorba despre împrejurimile satului Poeni, avem în față un mare pictor al Deltei: „Căldura a înviat ființa secretă a mlaștinii. Niște pescărușI țipă rătăciți în năvodul care sugrumă cerul.” Mai încolo notează: „Ploaia s-a oprit speriată de propria violență. De peste tot se ridicau aburi mici spre un cer nou.” (p.72)

Într-o altă pagină memorabilă, cititorul descoperă minunea cea mai copleșitoare, dragostea dintre Ion și Mădălina, pe care însăși natura o sărbătorește; „Îl împinse din nou în iarbă și se lăsă moale peste trupul lui. Bărbatul îi atinse șoldurile, apoi sânii mari. Pe malul lacului se auzeau chemări ciudate. Pământul cu iarba, cerul cu stelele erau una și aceeași ființă, care tăinuiau povești de dragoste în ceasuri de cumpănă […] Norii roșcați revărsau umbre pe luciul apei […] Timpul se odihnea pe câmp și pe apă și, dacă se punea în mișcare, l-ar fi simțit în artere ca pe o constrângere.” (p.119)

Finalul romanului are vibrația tuturor instrumentelor din Simfonia a IX-a. Mai întâi, te captează câteva eseuri strălucite care surprind cu ironie și amărăciune, noua morală impusă de orânduirea care-și dădea primii stăpâni: burghezia roșie, fără să se întrevadă că tăvălugul istoriei o va mătura curând. (Să fie o portiță lăsată intenționat de autor pentru următorul volum?)

Ultimul alineat țâșnește din întreg romanul, concentrându-l, izbutind un zbucium interior al unui ins, strigându-și durerea, neputința, încrâncenarea, prea mic în luptă cu o lume demonică: „Cerul este negru, stelele sunt negre […] Îmi apăr ochii cu palma de cerul negru, de stelele negre. E miezul nopții, stau într-un sat mort de pe o planetă care se învârte fără voia ei. Un sat plin de morminte și de cruci, cu un cimitir de ulițe. Nu mă simt păcălit. Înfrângerea fusese anunțată cu mult mai devreme, încât lumea a avut timp să se obișnuiască. Tineri resemnați și sănătoși. Bătrâni cuminți. Fiecare cu porția lui, cu viața lui. Te așezi în ea, ca într-o zeamă și e tot una dacă e mai lungă sau mai concentrată. De pe cer cade un fel de amețeală. Stelele, viitorul meu.”

Cel care a trăit cu adevărat evenimentele povestite, rostește împreună cu Roland Barthes: „Literatura e o minciună care spune adevărul.” Cel care nu le-a trăit, se întreabă dacă nu cumva sunt exagerări țâșnite dintr-o fantezie exacerbată. Cititorul de autentică literatură, lucidul

Ana Dobre

PAGINI LITERARE IN PROIECTE CULTURALE

O consecință a intrării în Uniunea Europeană o reprezintă și moda proiectelor, în toate domeniile. Trăim într-o epocă a proiectelor. Dincolo de tentația de a ridiculiza o astfel de modă, există însă oameni care iau în serios oportunitatea și construiesc ceva durabil, de viitor. Proiectul poate prospecta viitorul, poate da o șansă. Orice activitate trebuie privită în perspectivă, într-un proces mental evolutiv și – retrospectiv și prospectiv – cu finalitate neapărat practică.

Un astfel de proiect, finanțat de Ministerul Culturii și Cultelor prin Programul *Promocult* 2007, este și lucrarea *Pagini literare* editată de Forumul European al Revistelor Literare, ediția I, 2007 – Mamaia, Constanța, România având ca organizator Federația Editorilor și Difuzorilor de Carte din România și asociația Publicațiilor Literare și Editurilor din România cu sprijinul Consiliului Județean Constanța.

Formula adoptată de realizatorii proiectului este originală, mizând și pe senzațional, cu un impact scontat asupra publicului receptor. Autorii își propun să fie *Agentul literar 007*, un fel de James Bond literar, deci, un agent al culturii, mai precis „al scriitorilor nominalizați de revistele literare membre ale APLER", un agent care „să ofere gratuit drepturile de autor" pentru textele cuprinse în catalog, drepturi gratuite doar pentru „revistele literare europene invitate la Mamaia, România, la Forumul European al Revistelor Literare, prima ediție, 6-8 septembrie 2007".

Misiunea Agentului literar 007 nu se oprește aici. El va urmări ce autori români vor stârni atenția unui editor european în urma aparițiilor în paginile unei reviste invitate la Mamaia. Speranța este legată de oportunitatea literaturii noastre, a scriitorilor noștri, în general, de a ieși în lume, iar, în particular, de șansa celor 45 de scriitori cuprinși în catalog la propunerea unei reviste literare, de a intra în atenția unui editor străin care va putea „valoriza calitatea literară" a unuia sau a mai multora dintre cei prezenți și prezentați în paginile lucrării.

Pentru a facilita pătrunderea în universalitate, pentru a determina o bună receptare a mesajului, autorii transpun în limbile franceză și engleză toate textele – cele de istorie și critică literară din scurtele date biografice, precum și fragmentele din opera scriitorilor selectați pentru ca potențialul editor străin interesat de literatura română să poată aprecia calitatea acestor opere din punctul de vedere al mesajului dar și al realizării estetice. Lucrarea devine, astfel, o sticlă aruncată în marea literară a lumii. Șansele există, dar depind de mulți alți factori. Important este că încă un pas a fost făcut pentru intrarea literaturii române în universalitate.

Lucian Vasiliu, coordonatorul revistei de tradiție „Dacia literară" de la Iași**,** prefațează catalogul cu o *Scurtă istorie a presei literare din România*. Notele sale au un aer didactic, cerut, de altfel și de natura proiectului, interesante pentru descrierea succintă a presei literare de după 1989: „*După decembrie 1989, a avut loc a treia mare explozie de presă culturală în România, după momentul pașoptist-junimist și după cel interbelic. Libertatea de exprimare, de dialog a adus pe piața noastră presă din Republica Moldova, Franța sau Canada.*

Au apărut reviste noi, mai mult sau mai puțin convenționale, scrise în registre diferite. De la revistele de cultură poetică POESIS (Satu Mare, coordonator George Vulturescu) și POEZIA (Iași, coordonator Cassian Maria Spiridon) la VITRALIU (Bacău), VERSO (Cluj-Napoca), EUPHORION (Sibiu), APOSTROF (Cluj-Napoca), DUNĂREA DE JOS (Galați), CONTRAPUNCT (București), DISCOBOLUL (Alba Iulia), EUROMUSEUM (București), CAFENEAUA LITERARĂ (Pitești) etc., etc.".

Acestei puneri în temă îi succed propunerile celor 19 reviste literare: „Antares" (Galați), „Antiteze" (Piatra Neamț), „Arca" (Arad), „Cafeneaua literară" (Pitești), „Caiete silvane" (Zalău), „Contemporanul" (București), „Convorbiri literare" (Iași), „Dacia literară" (Iași), „Hyperion" (Botoșani), „Lumină lină" (New York), „Manuscriptum" (București), „Nord literar" (Baia Mare), „Oglinda literară" (Focșani), „Poesis" (Satu Mare), „Paradigma" (Constanța-București), „Revista Nouă" (Câmpina), „Sud" (Bolintin), „Tomis" (Constanța**)** care propun, în ordine, următorii scriitori – 45 pentru universalitate: Aura Christi, Dinu Flămând, Dora Pavel, Irina Petraș, Cassian Maria Spiridon, Marius Chelaru, Daniel Corbu, Lucian Vasiliu, Gellu Dorian, Vasile Spiridon, Nicolae Corlat, Dan-Alexandru Condeescu, Lucian Chișu, Corneliu Lupeș, Gh. Glodeanu, Daniela-Monica Sitar-Tăut, Ștefan Mitroi, Gh. Neagu, Ștefania Oproescu, Traian T. Coșovei, Mircea Muthu, George Vulturescu, Marin Mincu, Mircea Țuglea, Ion Grigoriu, P. Sân Petru, Cristian Roșca, Adrian Alui Ghoerghe, Gheorghe Schwartz, Ion Matiuț, D.M. Cipariu, Niculina Oprea, Floin Dochia, Virgil Diaconu, Cristian Contraș, Daniel Holbea, V. Mureșan, Mihaela Albu, Theodor Damian, Robert Șerban, Codruț Darie Constantinescu, Florentin Popescu, Șerban Codrin, G. Vasilievici.

Salutăm un astfel de proiect, binevenit pentru ca literatura română să iasă dintr-o periferie complexantă și, fie să acceadă la un centru, fie să devină ea însăși un centru. Îi dorim ca mesajul aruncat soartei să fie receptat și înțeles, iar *fortuna labilis* a literaturii noastre să devină, permite-ni-se acest joc de cuvinte, *fortuna stabilis...*

Pentru conformitate, aș propune această poezie, **Scrisori,** a lui Ștefan Mitroi: „*Vine zilnic poștașul/ și îmi aduce/ câte-o scrisoare./ Eu mi-am scris/ mie/ în tinerețe./ A venit timpul/ să primesc/ scrisorile expediate/ atunci./ Între filele/ îngălbenite de vreme/ sunt presați/ cei mai frumoși ani/ ai vieții mele./ Desfac plicurile/ cu nerăbdare/ și odaia/ se umple/ de mirosul vremurilor de altădată./ Afară, singurătatea/ luminoasă a / ploii/ picură monoton pe acoperișuri*".

Andrei Milca

BUCUREȘTIUL ÎN CÂTEVA „IPOSTAZE”

Moto: „după o jumătate de secol în vâltoarea istoriei abia acum această țară poate să se ridice la linia de plutire”. (Francis Ford Coppola)

Spusele de mai sus, despre România, aparțin celebrului cineast care a realizat *Nașul* și, mai recent, a lansat ultimul său film *Tinerețe fără tinerețe*, după o nuvelă de Mircea Eliade. Pe când și un film despre Bucureștiul cel de toate zilele, cel de ieri, interbelic, trecând prin comunism, până la cel de azi, postmodern? Se pare că în ultimii ani tema Capitalei fascinează, devenind deja un fel de *brand* literar. Au apărut acum ceva timp *Anii ’80 și Bucureștiul* (la Editura „Paideia”) și *Bucureștii mahalalelor – sau periferia ca mod de existență*, volum semnat de Adrian Majuru, în 2003 (Editura „Compania”). Mai nou, din câte știu, a fost lansată o carte despre clădirile vechi bucureștene, care au avut de suferit, ori au fost pur și simplu „rase”, dispărând din locurile știute de bunicii noștri. Trei alte apariții de dată recentă la Editura „Humanitas” confirmă interesul pentru acest subiect incitant, fie că este privit în optzecismul ceaușist, în apogeul anilor ’30, în mahalalele din vremea lui Caragiale sau în „mahalagismele” actuale... Capitala – credea Majuru – era demult „un oraș al contrastelor ilare, al neasemănării și al neamestecului social... cu «incule de Europă» în centru și o vastă periferie... Un univers deprimat, demoralizat, cu rupturi dintre formă și fond”; până la urmă, Bucureștiul „iubit”, din șlagărele lui Gică Petrescu, sau din serenadele cântate Zarazei de Cristian Vasile, e doar o frumoasă ILUZIE. Întotdeauna transpus literar, muzical și de curând, cinematografic, bucurești va atrage prin aerul său încă misterios, prin puținele străzi sau construcții arhaice din secolele XIX-XX, care au rezistat cutremurelor sau demolărilor din Epoca de Aur. Pentru cei tineri, Alexandru Ofrim a realizat un ghid al localităților locațiilor de ieri și sub ce nume sunt ele cunoscute acum. Cartea *Străzi vechi din Bucureștiul de azi*, ân care sunt adunate și poze de epocă din arhiva Muzeului Municipal vs. Fotografii din lumea noastră, a Mileniului III (de Cătălin D. Constantin) a ajuns – cu un cuvânt înainte de Ioana Pârvulescu – deja la ediția a II-a în 2007. „Catalog” alfabetic, de la Strada Academiei până la cea a Zarafilor, lucrarea lui Ofrim explică toate schimbările de „nume” prin care au trecut locuri celebre ale Orașului lui Bucur, de la întemeiere până la „motive” forțate, ale conducerii de stat. *Străzile spun povești* și „acesta e Bucureștiul pașilor noștri – ar fi și o concluzie: chiar dacă titulaturile se schimbă, părți ale orașului se întipăresc pe retină sub un anume cuvânt; plăcuțele cad, ruginesc, sunt înlocuite uneori cu altele „noi” – amintirile rămân, oamenii au modele din diferte vârste istorice, secvențe se conturează – cu stiluri arhitectonice diferite – și ne dăm seama că există nostalgia acelui ALTĂDATĂ: dicționarul în 500 de iamgini ne va explica tot ce s-a întâmplat, pe o hartă reală transmisă în imaginarul colectiv, cu zone ca Dealul Mitropoliei, Băneasa, Văcărești sau Lipscani. „Se întâlnesc un București istorisit cu unul văzut” – într-un exercițiu de MEMORIE, prin care recuperăm măcar parțial, TRECUTUL. Aceeași Ioana Pârvulescu ne propune o *Întoarcere la Bucureștiul interbelic* – tot la ediția a II-a – oprindu-se nu doar la clădiri, date și nume de străzi, ci, mai mult, la *oameni* (mai ales personalități literare), la artiști și la cum s-au născut „personajele” lor, la mentalități și „opțiuni”, crize și politicale, amor și distracții (Union, Capșa, Hanul lui Manuc etc.), primarul Em. Dobrescu, gazetele „Universul” și „Bilete de Papagal”, adică MAGIA LUMI INTERBELICE. Fără a dori neapărat o concluzie autoarea (preocupată mai mult de „fenomenul Mitică”) devine și ea conștientă de mirajul Orașului de seducții, patimi, „otrăvuri” dulci și păcate din cărțile eliadești și crede că și în anii ’20-’30 oamenii aveau de toate (inclusiv SPIRITUAL) și erau LIBERI (într-un sens mai normal decât acum). Adunând din detalii, din fragmentarium, o lume aparent uitată și pierdută, ne mai putem gândi și la Viitor. Pentru că prezentul, cel puțin cum îl vede Mirel Bran în *București, dezgheț* (tot „Humanitas”, 2006, cu fotografii de Frank Hamel) este unul contradictoriu, extremist, iubim *ideea* de Capitală la modul figurat, dar nu mai suportăm, practic, Bucureștiul zilnic, contrastant și contestat. ORAȘUL PARADOXAL se compune din câteva interviuri, de la Coppola la Marcel Iureș, Cristi Puiu sau Cosmin Manolescu, cu accent pe noțiuni ca alteritate, diversitate, toleranță, integrare. CAPITALA, pe care ne-o dorim EUROPEANĂ, feamătă din nou, n-ai cum s-o părăsești (oricât de mult te-ar bulversa uneori), o iubești cu... ură, te învață să te adaptezi la orice „imposibil”, și, vorba cuiva, chiar dacă nu-ți explici, DEVINE VIAȚA TA...

Casă în Rueil

Victoria Milescu

SCRIITORI ROMÂNI ÎN COREEA

Este în curs de realizare o antologie a poeziei române în limba coreană. Inițiativa aparține scriitorului și traducătorului Dan BRUDAȘCU. Acesta, în cursul anului 1999, a contribuit substanțial la încheierea acordului de înfrățire și parteneriat dintre municipiile Cluj-Napoca (România) și Suwon (Coreea de Sud), iar în toamna aceluiași an a efectuat prima vizită oficială în Coreea de Sud, la invitația Primăriei și consiliului local al municipiului partener.

Ulterior, Dan Brudașcu a tradus și publicat poezie, proză scurtă, roman, piese de teatru, fabule, mituri, legende etc. coreene în cele șapte cărți apărute până în present, precum și în diverse reviste literare românești.

În anul 2003, la invitația sa și a conducerii Societății culturale „Lucian Blaga", poetul sud coreean Ko Chang-soo a participat la lucrările Festivalului internațional „Lucian Blaga" fiindu-i conferit Marele Premiu Internațional de Poezie.

La începutul anului 2004, ca o recunoaștere a contribuției ce-și adduce la dezvoltarea legăturilor cultural-literare dintre cele două țări, Dan Brudașcu a fost invitat de Korea Foundation într-o vizită de documentare în Coreea de Sud. Deoarece la acea dată era și secretarul Comisiei de politică externă a Camerei Deputaților, Dan Brudașcu, pe lângă numeroase și interesante întîlniri cu personalități ale vieții cultural-literare coreene, a avut întâlniri cu înalte oficialități guvernamentale și parlamentare, a susținut prelegeri și conferințe la Universitățile Hangkuk și Suwon, s-a întâlnit cu studenți și cadre universitare, a participat la Săptămâna culturii românești, organizată de Ambasada României și Fundația Daesan, prezentând publicului coreean, în cea mai mare (la acel moment) librărie din întreaga lume, cărțile de traduceri proprii, precum și alte lucrări beletristice românești, a donat peste 2000 de cărți unor biblioteci universitare și publice etc.

De atunci și până în present au continuat legăturile cu personalități sud coreene, precum și cu universitari sau reprezentanți ai misiunii diplomatice a Republicii Coreea acreditați la București.

Dată fiind situația deloc încurajatoare în planul traducerilor din literature română în limba coreeană, beneficiind de sprijinul poeților Ko Chang-soo și Park Yang-suk, Dan Brudașcu a luat inițiativa realizării unei antologii a poeziei românești contemporane în coreeană. Până în present, au fost făcute traduceri din operele următorilor poeți români. (Accentul s-a pus, având în vedere raporturile de parteneriat și înfrățire cu Suwon, pe poeți clujeni, dar nu numai). Au fost traduși 58 de poeți cu 126 de poezii.

Credem că apariția acestei lucrări va fi un eveniment cultural care va merita atenția iubitorilor de literatură și poezie din Coreea de Sud.

Redăm în continuare lista poeților ce vor figura în antologia preconizată: Ioan-Pavel AZAP, Horea BĂDESCU, Mariana BOJAN, Hanna BOTA, Ion BRAD Dan BRUDAȘCU, Adrian-Mihai BUMB, Mircea-Ioan CASIMCEA, Alexandru CĂPRARIU, Horia CĂPUȘAN, Dumitru CERNA, Doina CETEA, Minerva CHIRA, Lucian CRISTEA, Ion CRISTOFOR, Constantin CUBLEȘAN, Dan DAMASCHIN, Thedor DAMIAN, Vasile George DÂNCU, Paul DUMA, Sorin GÂRJAN, Mircea GOGA, Vasile GRUNEA, Aurel GURGHIANU, Alexandru JURCAN, Ioan B. MARCUS, Mihai MĂNIUȚIU, Gabriela MELINESCU, Virgil MIHAIU, Rodica SCUTARU-MILAȘ, Victoria MILESCU, Horia MUNTENUS, Marcel MUREȘEANU, Marius NENCIULESCU, Eugeniu NISTOR, Ion NOJA, Olimpiu NUȘFELEAN, Maria PAL, Irimie PERȘA, Cosmin PERTA, Mircea PETEAN, Ion POP, Adrian POPESCU, Rodica POTOCEANU, Teofil RĂCHIȚEANU, Aurel RĂU, Vasile SAV, Radu SĂPLĂCAN, Miron SCOROBETE, Viorel TĂUTAN, Flavia TEOC, Victor ȚARINĂ, Al. Florin ȚENE, Ionut ȚENE, Adina UNGUR, Dinu URECHE, Mircea VAIDA-VOEVOD, Andrei ZANCA.

Dejunul în atelier (detaliu)

Mircea Radu Iacoban

INTELECTUALII

Demitizarea e la modă. Nu-s atâtea mituri, câtă disponibilitate iconoclastă afli pe toate drumurile! A fost reeditată recent, în traducere românească, (la „Humanitas") „ancheta" lui Paul Johnson „Intelectualii". *„Această carte își propune* – precizează autorul – *să stabilească, pornind de la analiza moralei și a gândirii unor intelectuali de marcă, în ce măsură aceștia sunt îndreptățiți să sfătuiască omenirea cum să-și organizeze viața."* De fapt, este vorba despre o scotocire programatică prin toate etajele și cotloanele biografiilor, dar și în registrul „mișcării ideilor", menită să acrediteze ideea că nimeni nu-i ceea ce vrea (sau am vrea) să pară, iar modelele propuse prin operă nu „rimează" cu conduita autorilor ce le-au așezat în pagină. Ar fi de discutat în ce măsură demersul are vreo relevanță; faptul că Hemingway ori Tolstoi erau beți notorii, afemeiați, bădărani, violenți, mincinoși, total lipsiți de scrupule (etc. etc.) nici nu scade, nici nu adaugă vreo fărâmă de prețuire operelor în sine. Sigur că, pe undeva, poate fi utilă și investigarea zonelor umbrite, dacă astfel se explică geneza cutărei scrieri, se lămuresc obsesii, se identifică prototipuri ș.a.m.d. Istoria literară este îndreptățită să cerceteze și dincolo de pojghița sărbătorească a succesului, faimei și notorietății, tocmai pentru a stabili consecințele relației dintre viața și opera cutărui autor. Mai departe, se intră pe teritoriul gazetăriei de scandal; o fi fost Rousseau un detestabil ingrat, orgolios, certăreț, practicant declarat al onaniei, paranoic, parazit egocentric – ei, și? Oricum, „Emil" (1762) rămâne piatră de hotar prin întâia revelare consistentă a responsabilității omului față de natură – idee pe care o re-descoperim acum, când s-ar putea să fie prea târziu. Și dacă în cazul scriitorilor, repet, accidentele biografice n-au cum (totuși) să întunece opera, nu același lucru se poate afirma când personajul aflat în colimator este un faimos ideolog, care, vorba lui Johnson, „a sfătuit omenirea cum să-și organizeze viața." Marx iese teribil de șifonat din capitolul ce-i este consacrat, și asta nu numaidecât din pricina tristelor revelații c-a fost crud, incestuos, cumplit de murdar (la propriu!), brutal, sperjur, cu mentalitate de etern întreținut (toată viața a trăit din banii lui Engels!), ci când se vede cum cele mai importante idei „ale sale" din „Capitalul", pe care ni le notam conștiincioși la orele de învățământ politic, sunt pur și simplu ciupite de aiurea! „Muncitorii nu au patrie" a spus-o mai întâi Marat, „Religia este opium pentru popor" aparține lui Heine, „De la fiecare după posibilități, fiecăruia după necesități" este formularea lui Louis Blanc, chemarea „Proletari din toate țările, uniți-vă!" a rostit-o primul Karl Schapper, „Dictatura proletariatului" a inventat-o Blanqui ș.a.m.d. Marx le-a trecut fără jenă pe numele lui, într-o operă, spune Johnson, confuză, care numai științifică nu se poate numi și-n cuprinsul căreia utilizarea frauduloasă a surselor este regulă. Demonstrațiile autorului, bine conduse și bine argumentate, conving. (Voi reveni, citând mare parte din comentariul final, care este pur și simplu stupefiant.) Mă tem însă că principala acuză adusă „Capitalului", aceea că se pornește invers, adică de la teză, căutându-se numai argumentele pro și ignorându-se cele contra, s-ar cam potrivi și modului în care autorul „Intelectualilor" îl încondeiază pe Marx. Iar marea întrebare rămâne; a formulat-o fără voie Johnson – noi nu facem decât să-i așezăm un „cum de" la început și-un semn al întrebării la celălalt capăt: „*Cum de* Karl Marx a avut o influență mai mare decât a oricărui intelectual al timpurilor moderne, nu numai asupra evenimentelor reale, dar și asupra minții oamenilor?"

Aștept provincia.

Mircea Radu Iacoban

TZUICA ÎN AGHEASMATAR!

În urmă cu exact 120 de ani, în vara lui 1887, își dădea sufletul starețul Mănăstirii Neamț, cuviosul arhimandrit Timotei. La cimitir, unul dintre ucenici i-a citit testamentul. Timotei lăsa cu limbă de moarte învățături pline de miez, evlavie și bună cuviință: *„Iubiți legea Domnului, păziți Biserica și sfintele așezăminte mănăstirești. Țineți obiceiurile bune ce ați apucat de la cuvioșii voștri părinți (...) nu vă lăsați a cădea în cursa ademenirilor lumești."* Testamentul starețului mi s-a părut de-a dreptul luat în răspăr când am văzut șirul gureș de turiști ieșind pe ușa... Agheasmatarului, de unde-și cumpăraseră apă minerală, stixuri și chewing-gum. Impunătorul Agheasmatar, construit la 1826 de schimonahul Nicanor, cel trecut în rândul sfinților, are rolul și rostul său în viața oricărei mănăstiri. La Neamț, a fost preschimbat mai întâi, să zicem, cuviincios, în librărie de carte bisericească, spre a deveni încet-încet un soi de magazin general! Lui Iorga, arhitectura Agheasmatarului îi displăcea, „ceapa" turlei avocându-i biserici rusești. Nu știu cu ce ochi l-ar vedea acum, când aduce mai degrabă a bazar turcesc decât a lavră slavă... Veți afla în rafturi, expuse la vânzare, și sticle cu eticheta bălțată „Vin liturgic". La urma urmei, de ce nu? Una dintre primele griji ale lui Noe, după potop, a fost să sădească vie, Vechiul Testament asociază vinul cu pâinea ca

alimente de bază, iar în Cartea Facerii, belșugul vinului este privit drept o expresie a binecuvântării lui Dumnezeu. Desigur, este, în același timp, condamnat abuzul: *„Și nu vă îmbătați de vin, în care este pierzare..."* (Efesieni 5,18). De pe cele 500 hectare de vie ale Mănăstirii Golia, starețul Vitalie recoltează destul cât să acopere nevoile tuturor parohiilor. Este vorba, desigur, despre vinul de împărtășanie: *„Vinul din podgoriile Mitropoliei este pentru uz intern, numai pentru cult"* – precizează Vitalie. Și iată-l acum în vânzare la raft, sub eticheta „Vin liturgic": 11 lei cel roșu, 10 lei vinul alb, în butelcuțe de trei sferturi... Toate dicționarele dau, la unison, aceeași definiție adjectivului „liturgic": *„Care aparține liturghiei, privitor la liturghie."* N-aș vedea prea mare legătură între sticlele vândute în Agheasmatar și... liturghie – că doar nu pentru împărtășanie sunt cumpărate și „uzul intern, numai pentru cult" rămâne simplă vorbă goală. Dar cum vin (roșu, dulce) s-a băut și la Cina cea de Taină, să admitem că licoarea comercializată sub frescele Agheasmatarului încalcă și nu încalcă tradițiile, cutumele, regulile – atâta cât le nimerim și noi. Dar de pe același raft ne zâmbește și... „Țuica liturgică"!! Scumpă foc: un milion vechi sticla! Slabele noastre cunoștințe în domeniu nu ne îngăduie să dibuim legătura dintre țuică și liturghie. Poate va fi existând un oarece temei în stare să sprijine eventuala relaționare a celor două substantive – unul cu divin fior ceresc, celălalt, cu damf de tot lumesc. S-ar cuveni însă, potrivit regulilor comerțului civilizat, să se vină cu necesarele explicații pe etichetă, altfel, mireanul ce scoate din pungă milionul poate să-și închipuie că beția-i sfântă (doar soarbe sângele Domnului!) și țuica, împărtășanie! Dincolo de toate, preschimbarea Agheasmatarului în mini-market și inventarea „Țuicii liturgice" ni se par (utilizăm un eufemism pudico-diplomatic) complet nepotrivite pentru valoarea de simbol ce a dobândit-o, prin timp, Mănăstirea Neamț. Timotei mai scria în testament: *„Nu uitați numele mănăstirii voastre în care trăiți. Siliți-vă a o cinsti prin faptele voastre. Faceți-vă vrednici de dânsa!"*

Oltița Cântec

UN ALT FEL DE TEATRU

Ați auzit, cu siguranță, de Teatru **Luni** de la *Green Hours* din București. E un bărulet de pe Calea Victoriei, în demisolul imobilului unde funcționează și o librărie Humanitas și Grupul de Dialog Social. Animatorul Teatrului **Luni** e Voicu Rădescu, un ardelean „capitalizat" (în sensul că lucrează în Capitală), care a transformat locul într-un sinonim al teatrului alternativ. Micuța scenă a fost cel dintâi spațiu sau, în orice caz, unul dintre primele și cele mai consecvente care au promovat inițiativa independentă, teatrul *underground*, artiștii care au ceva de spus dar nu o pot face în cadrul *establishment*-ului. Al teatrelor de stat, adică, anchilozate, cele mai multe, în proiecte fără relevanță estetică. Teatrul **Luni** a funcționat alternativ din toate punctele de vedere: ca locație, finanțare, program artistic. Și a convins, reușind, cu mari eforturi, ce-i drept, să demonstreze că trebuie să facem teatru și altfel decât în formula „de stat". Pentru toți cei care au intrat vreodată la *Green Hours* e limpede că locul e asociat cu tinerețea și îndrăzneala artistică. La Teatrul **Luni** au debutat mulți creatori pentru care ușile impozante ale teatrelor subvenționate de la buget erau ferecate, creatori care acum sunt un nume. Poate n-aș fi scris acum acest articol, dacă nu mi-ar fi parvenit un apel din partea administratorilor de la Luni, care se află în situația, scandaloasă, de a fi dați afară din sediu, printr-o mișelie tipic dâmbovițeană. Pentru că persoane influente au pus ochii pe casă și-o vor trecută din domeniul public în patrimoniul unei fantomatice Fundații pentru Tineret. Vă închipuiți lesne că la mijloc se află, de fapt, niște profitabile afaceri imobiliare (clădirea e, repet, pe Calea Victoriei!), iar autorităților nu le pasă că acolo se fac, de ani buni, niște lucruri demne de toată lauda, care vor rămâne, nu exagerez deloc, în istoria teatrului romanesc contemporan.

Am avut ocazia să văd recent o producție, din 2005, a Teatrului Luni, pe care o să o evoc. *The Sunshine Play* de Peca Ștefan a fost premiată la London Fringe Festival, la Rainbow Festival Sankt Petersburg și a fost selectată să participe la Fringe New York Festival, în luna august. Peca Ștefan e unul dintre cei mai talentați și mai inovatori reprezentanți ai noului val din dramaturgia noastră. Textele sale, scrise dezinvolt, dar cu pricepere, sunt inspirate din realitățile suculente ale plaiurilor noastre mioritice, abordarea fiind surprinzătoare și personalizată. *The Sunshine Play* e o lucrare care abordează un subiect din zona tinerilor confruntați cu căutarea propriei identități, cu reușita într-un mediu frecvent ostil, cu mirajul străinătății, cu un sistem de valori pe care adesea nu-l pricep. Pe acoperișul unui bar, o fată și doi băieți dezvăluie, când în engleză, când în română, trei biografii. Personajele se autoportretizează din mers, cu simplitate, dar și cu suspans, individualizându-se firesc. Cu o regie (Ana Mărgineanu) cât se poate de discretă, spectacolul mizează pe istoria celor trei, o istorie întretăiată, care se limpezește odată cu răsăritul soarelui. Ceea ce cucerește e, deopotrivă, felul în care Peca Ștefan mânuiește urzeala narativ/dramatică și interpretarea actoricească impecabilă. *The Sunshine Play* e doar unul dintre multele motive pentru care Teatrul *Luni* trebuie sptijinit să funcționeze în continuare!

Dumitru Matală

DE LA STAREA CĂRȚII LA STAREA NAȚIUNII

De nouă ani încoace, la Câmpina se desfășoară, cu regularitate de metronom, un eveniment cultural ce depășește, prin semnificațiile sale, granițele municipiului prahovean. GALELE APLER – a fost botezat evenimentul, iar APLER este o asociație profesională ce reunește conduceri ale publicațiilor literare și ale editurilor din întreaga țară. Așadar, o dată pe an, în noiembrie, se întâlnesc aici directori și redactori șefi, de edituri și de publicații – de la Oradea la Constanța, de la Satu Mare la Iași, de la Cluj la Focșani și de la Deva la Bolintin. Se întâlnesc, însă, nu numai pentru a se vedea, periodic, unii pe alții și pentru a-și acorda, unii altora, niște distincții prietenești. Se petrece și asta, firește, câtă vreme termenul însuși, *gale*, presupune o atmosferă sărbătorească, o bucurie a regăsirii între niște oameni a căror unică profesie este cuvântul scris. Însă dincolo de ele sau, și mai bine zis, împreună cu ele de fiecare dată au loc discuții- și dezbateri- și confruntări care imprimă *galelor*, în același timp, un pronunțat și durabil caracter de lucru.

Cu titlu de exemplu, iată numai câteva dintre temele ce i-au preocupat pe participanți, de-a lungul celor nouă ani de când se întâlnesc și se regăsesc regulat la Câmpina: „Starea cărții și șansele editorului în România"; „Cultura scrisă și viitorul ei în mileniul III"; „Investițiile în cultura scrisă – între interesul public și cel privat"; „Industria și cultura scrisă"; „Promovarea culturii scrise în străinătate"; „Legea privind promovarea cărții – între intenții și realitate"; „Piața românească a cărții – între politic și strategia culturală". O simplă enumerare, așadar, este suficientă pentru a demonstra cât este de ancorată APLER într-o problematică de dureroasă actualitate, cu atât mai dureroasă cu cât este vorba de carte și de cultura scrisă. Ceva mai pe scurt, este preocupată, prin însăși existența sa, de *starea cărții*, care, văzută mereu în condițiile vitrege ale economiei de piață, devine o componentă de nelipsit a ceea ce numim îndeobște starea unei națiuni.

Ceva mai pe larg acum, pentru a ne da mai bine seama, din interior, la ce diapazon au loc de fiecare dată dezbaterile, ca și motivele pentru care, de la un an la altul, interesul pe care-l stârnesc este din ce în ce mai mare, aș aminti și câteva dintre subiectele ce sunt scormonite mereu, la fiecare dintre dezbateri. Guvernul, se spune, vrea, firește, să sprijine revistele literare, numai că tot ce dă cu o mână ia înapoi cu două. Niciuna dintre revistele de cultură nu se poate susține cu propriile mijloace, dar nici ceea ce primește, cu mâna întinsă, de la guvern, n-o salvează. Se vor împlini curând – se mai spune – 13 ani (sau 14, sau 16) de când în starea cărții nu s-a schimbat nimic. Or asta nu înseamnă că ar trebui schimbați niște oameni? În mod normal, industriașii ar trebui să se apropie de cultură – și nu invers. Dar adevărul este că și scriitorii și industriașii au ajuns la sapă de lemn. APLER ar vrea, la rândul ei, din toată inima să apere și editurile, și revistele, dar nu găsește nicăieri porți deschise. Așa ceva se întâmplă numai din cauză că literatura, cultura în general au fost încălecate de politic și că sunt silite să slugărească politicul. Or, schimbările politice nu trebuie să producă și în cultură schimbări, pentru că pur și simplu politica s-a născut din cultură, și nu invers. Nu sunt însă niște subiecte de discuție – sau de meditație – sau de șuetă. De cele mai multe ori devin adevărate strigăte de disperare, numai că tot așa, de cele mai multe ori, sunt și strigăte în deșert. Ele nu se fac auzite decât până la încheierea celor trei zile de-a lungul cărora se fac auzite și *galele*.

Câteodată, totuși, se mai întâmplă și altfel. Unele dintre propunerile – și sugestiile- și revendicările vehiculate pe terenul fertil al acestor întâlniri se mai și preschimbă în soluții concrete, chiar dacă, de data asta, enumerarea este ceva mai săracă. De aici, de la Câmpina, a pornit în orice caz ideea unei legi a protecției și promovării culturii scrise, care a și devenit, apoi, Legea nr. 186/ 2003. Că, pe urmă, legea n-a avut multă vreme și normele metodologice care să-i confere cu adevărat utilitate sau măcar o prezență modestă, pentru asta nu mai putea fi de vină APLER. Ea era de acum orientată spre alte dileme ale aceleiași stări a cărții, pentru a-și argumenta și mai convingător existența, într-o stare mai largă, a națiunii.

De pildă, la cea de a șasea ediție a *galelor* a fost lansată propunerea de a se constitui, după modelul Clubului Român de Presă, un *club al cărții* . O propunere cu adevărat generoasă, despre care, din păcate, după aceea nu s-a mai zis nimic, însă cu siguranță, mai devreme sau mai târziu, vom auzi din nou de ea. Simpla pronunțare a sintagmei ne aduce mereu aminte de o alta, de acea *stare a cărții* de care, până la urmă, depinde însăși starea națiunii. Sau, tot așa, de pildă: la cea de a opta ediție, pe lângă dezbaterea cuvenită, cu privire la nepotrivirea flagrantă dintre Fondul Cultural Român și cultura română scrisă, și-a făcut loc încă una, despre strategia și programele de acțiuni ale unei recente Federații a Editorilor și Difuzorilor de Carte pentru anul și anii viitori. FEDCR era și ea o instituție proaspăt inființată, lua naștere la începutul anului 2006, prin alăturarea a patru asociații profesionale și ca unul dintre răspunsurile posibile la ceea ce de niște ani buni ne-am obișnuit –și ne-am resemnat! – să numim, cu o doză de fatalism înțelept, starea națiunii. N-ar putea fi cumva socotită și această federație drept un pas în plus înspre același proiectat Club Român al Cărții?

Ca și cel mai recent exemplu, de altfel, cel din noiembrie anul acesta, când, iarăși aici, la Câmpina, s-a lansat un apel – o propunere – o inițiativă; tot un fel de strigăte disperate și ele: „*Exasperați de persistența deficiențelor și de ineficiența instituțiilor statului în rezolvarea crizei din domeniul culturii scrise*” – reprezentanții APLER au cerut în mod imperios înființarea unui Centru Național al Cărții. S-a argumentat că aderarea României la Uniunea Europeană este aceea care pretinde o nouă abordare a soartei cărții, prin urmare traversăm o nouă etapă calitativă, dar a aceluiași proces pe care continuăm să-l numim, cu gingășie, cu pudoare, *starea națiunii*. Și, după propunerile transcrise în apel, ca și după ultimatumurile lansate în dezbateri, care au criticat în repetate rânduri sumele uriașe azvârlite pe referendumuri – adică pe fereastră! – în vreme ce cultura țării se află într-o grea suferință, n-ar fi exclus ca anul viitor să se întrevadă și cele dintâi rezultate. Va fi și anul când, întâmplător sau nu, APLER își va sărbători și cea dintâi aniversare: zece ani de binemeritată existență.

De bună seamă, nu-i tocmai comod, în condițiile tranziției noastre prea-lungite și, pentru unii, de o austeritate de lux, să te mai întâlnești cu confrați și colegi. Și mai complicat este, în aceleași condiții, să mai și acorzi premii – distincții – diplome, firave fără îndoială, dar întotdeauna nelipsite. An de an, APLER își onorează numele și acordă, la fiecare ediție, titlurile de *editura anului, revista anului, cartea anului, scriitorul anului*. Cum anume fac rost și de banii pe care-i anexează la modestele recunoașteri, asta numai președintele APLER, Ion Tomescu, știe, numai că el, de fiecare dată, vrea să și uite, măcar până la anul viitor, de rugăminți și de căciulințe. Ceea ce nu pot uita, nici el și nici cei ce răspund, în fiecare an, invitației este că prezența lor, a tuturor, ajunge de-a dreptul obligatorie, chiar în aceste condiții vitrege, de sărbătoare săracă. Pentru a nu se pierde definitiv din vedere că există totuși, cu sau fără de voia noastră, și o stare a cărții. Care nu este doar o componentă a culturii, ci pur și simplu un element indispensabil al stării unei națiuni. Va trebui să vină, cândva, și vremea când președintele unei țări va vorbi în fața națiunii și despre starea cărții.

Florentin Popescu

PROFESII CARE DISPAR, ERORI ÎN EXTINDERE

Mai zilele trecute, răsfoind la Biblioteca Academiei colecția unei publicații de acum aproape nouă decenii (*Noua revistă română*, editată de C. Rădulescu-Motru), în nr. 21 din 10 noiembrie 1913 dau, între altele, peste o notă semnată de poetul Nicolae Davidescu. La puțină vreme după dezvelirea statuii lui Heliade Rădulescu din fața Universității din București, cunoscutul poet simbolist scria despre ilustrul său înaintaș: „...Activitatea lui de dascăl a fost fără pereche. A tradus sau a compilat manuale de matematică, de filosofie sau de literatură, a scris lucrări de gramatică și cărți de religie; în același timp a fost publicist, tipograf, profesor, director de teatru, poet, critic, istoric, economist etc. În orice ramură de activitate spiritul lui era gata să umple golul simțit prin lipsa de material. Acest venerabil dor de muncă a găsit într-o zi formula menită să stampileze deosebirea dintre el și apatia contemporanilor săi: «Scriți, băieți, scriți»”. Iar mai departe autorul adaugă: „Îndemnul lui Heliade n-a răsunat în pustiu. Toată lumea scrie. Poezie: poporanistă, naționalistă, simbolistă, futuristă etc.; genuri să fie ele, că avem noi cu cine le lucra... Ar fi de știut, însă, dacă nu cumva astăzi, având putința să mai exprime lapidar un îndemn nou (Heliade, n.n.) ar mai rămâne la vechea lor formulă, drumul conjuncturilor ne face să credem că ar răsturna cu desăvârșire zicala de odinioară. „Ho, băieți, ho!”.

Așadar, nimic nou sub soare, s-ar putea spune. Și astăzi se întâmplă la fel. Fenomenul „autorlâcului” (ca să folosesc un termen al regretatului profesor Ion Rotaru) e vechi la români. (Alecsandri, la rându-i n-a lăsat formula „Românul s-a născut poet?”) Nu mai e un secret pentru nimeni că oricine are în el microbul scrisului și se vrea neapărat tipărit, ori scoate din buzunar niște bani, ori îi procură de la un sponsor și nu după multă vreme numele îi apare pe o carte. Așijderea, nu mai e un secret că la ora actuală sunt înregistrate în România cca 4000 de edituri. E adevărat că nu toate publică *doar* autori români contemporani (și începători!), dar, oricum, cifra asta e îngrijorătoare și spune și ea ceva.

Un târg de carte precum „Gaudeamus” – ediția a XIV-a, încheiat de curând la București a demonstrat încă o dată, dacă mai are nevoie, că la noi se scrie enorm de mult. Și în asta nu e nimic rău, fiindcă, iarăși se știe, numai timpul va fi cel care va judeca și va cerne valorile care merită să rămână în memoria posterității.

Până aici totul ne apare ca normal și, probabil, indiscutabil. Anormal este, însă, altceva: multe, foarte multe cărți, dincolo de faptul că n-au valoare, apar uneori cu grave și de neiertat greșeli (de conținut, de structură și chiar de limbă). Se pare că odată cu intrarea în anonimat a vechilor edituri de prestigiu și de tradiție („Minerva”, „Univers”, „Albatros”, „Eminescu”) și apariția puzderiei

altora, după 1990, sunt pe cale de dispariție două profesii foarte importante și a căror menire a fost și este esențială: acelea de *redactor de carte* și de *corector*.

Redactorul de carte, sau *lectorul* era acela care veghea la apariția unor volume – dacă nu întotdeauna excepționale valoric, cel puțin remarcabile și în orice caz cu o anume acuratețe sub toate aspectele. Fără a se erija într-un cenzor, ideologic sau de alt fel, redactorul de carte în postura lui de prim cititor al unei scrieri conlucra, întotdeauna benefic, cu autorul. Se știe, de altfel, că acesta din urmă, prea implicat în propria-i operă, putea (și era omenește să fie așa!) să scape din vedere anumite aspecte ale lucrării lui. Partenerul său de dialog, om cu experiență editorială și totodată cu un înalt simț al răspunderii față de cuvântul tipărit, era omul care contribuia, din umbră, la reușita unei creații date la iveală de o editură. Nu altfel se întâmpla în perioada interbelică și mai târziu. Și, se cunoaște, Rebreanu, Camil Petrescu, Victor Eftimiu și mulți alții receptau cum se cuvenea sugestiile și opiniile redactorului lor de carte.

Într-o a doua etapă a editării unui volum un rol important îi revenea *corectorului* (și nu *co-rector*, adică un fel de adjunct al rectorului, cum ar fi glumit regretatul artist-fotograf Vasile Blendea). El era insul întotdeauna înconjurat de tot felul de dicționare, aflat la curent cu absolut, dar absolut toate schimbările de grafie sau de altă natură, statuate de Academie sau de alte foruri. Cu alte cuvinte, ca ultim cititor al manuscrisului înainte de a deveni carte trebuia să citească rând cu rând și cuvânt cu cuvânt toate lucrările destinate tipăriturii. De cele mai multe ori (o știu din experiență personală, de peste un deceniu și jumătate din domeniu) se practica și așa-numita „lectură încrucișată, adică de către mai mulți corectori, încât (iarăși era omenește posibil) după o primă corectură la cea de a doua lectură aceluiași om i se putea întâmpla să scape anume greșeli de ortografie, să omită propoziții sau fraze întregi dintr-o lucrare. Abia după aceea, după „perierea" atentă a fiecărei pagini un volum putea să ia drumul tiparului, spre binele tuturor: al autorului, al cititorului și al bibliotecilor ca păstrătoare peste timp a cărților.

Dejunul în atelier (fragment)

În plus, atunci când redactorul de carte, ori chiar o redacție în întregul ei manifestau oarecari îndoieli asupra conținutului, valorii și originalității unui manuscris, ori își declinau competența (fiindcă, la urma urmelor un lucrător într-o editură nu putea fi un enciclopedist, de tip Cantemir sau Iorga) se apela la unul ori mai multe referate de la specialiști în domeniile cu pricina. E adevărat, se proceda așa mai ales în cazul lucrărilor cu caracter științific și mai rar atunci când era vorba de beletristică, dar oricum...

Astăzi foarte puține edituri mai procedează așa. Nu cunoaștem cauzele. Poate din motive de economii financiare, poate din lipsă de timp. Iar rezultatele se văd cu ochiul liber când îți cad în mână volume editate cu neglijență, cu o totală lipsă de discernământ, cu titluri „comerciale" și „ambalate" în coperte cu imagini șoc, tipărite pe cartoane celofanate, frumos lustruite, care încântă privirile multor cititori, dar care la lectură se dovedesc a fi simplă maculatură. Păcat de copacii care au fost sacrificați pentru fabricarea hârtiei, văduvind planeta de „plămânii" ei furnizori de ozon...

Cititorii acestor rânduri m-ar putea considera un nostalgic ale vremurilor trecute, cum se întâmplă la noi cu oricine semnalează fapte și lucruri din trecut, ce merită să fie păstrate, ele neavând nimic comun nici cu politica de ieri sau de azi și nici cu cei care au practicat-o sau o practică în prezent.

Da, sunt un nostalgic al actului editorial făcut profesionist și cu răspundere. Un act pentru care trebuie să se dea seamă atât în prezent, cât și – mai ales! – mai târziu, când alții ne vor judeca fără părtinire, neacceptând niciun fel de scuză ce ar putea fi pusă pe seama conjuncturilor și climatului literar de azi.

Spun și scriu toate acestea nu numai cu tristețea editorului care am fost în regimul trecut, ci și cu cea a criticului care primește aproape zilnic volume din categoria amintită, cărți care tot sporesc un virtual munte de tomuri din care rar se poate întrezări trupul firav și plăpând al unui mugur ce ar putea deveni cândva trupul înalt și viguros al unui talent care să cutremure sufletele și să dea neodihnă gândului...

25 brumar, 2007

Adrian Botez

POVESTEA SIMPLULUI ICONAR

Cu volumul *Funigei luați de vânt*[1], cunoscutul și atât de sensibilul poet Miron Țic este, după câte știm, la al cincilea volum de versuri.

Cartea este construită treimic: Capitolul I – *Funigeii luați de vânt;* Capitolul II – *Să-mi strigi numele*; Capitolul III – *Păsările cerului.*

„Funigeii" simbolizează, la Miron Țic, nu doar cosmosul / Creație ca delicatețe și evanescență a Creației / ființare, ci și imponderabilele vieții: „Viața mea, monedă aruncată / - Cap sau pajură? - / după cum mi-e norocul" (cf. *În zori,* p. 5). Imponderabile ereditare, marcând, cu tristețe, imposibilitatea(cel puțin aparentă...) a omului de a-și depăși (în oricare dintre generații s-ar situa!) condiția evanescenței (dar Copilul va infirma, totdeauna... – precum Pruncul Divin, din Luminata Iesle!) – de aceea, consideră Poetul, nici nu poate fi omul **vinovat,** câtă vreme condiția sa i-a fost impusă (oare? – sau promisă, peste istorie, o altă Ființă...?) de către transcendență: „Tata / cu ochii închiși / la fiecare bătaie a nucului / se întristează / de dincolo **de** lume / nu mai simte funigeii toamnei / plutind în aer / Peste veacul eliberat de vină" (cf. ***Sentimente,*** p. 6). **Nucul** „plantat în ziua nașterii mele", **Nucul** „bătut fără milă" – devine simbolul violenței inutile a vieții, a bătăilor inimii – căci orice bătaie / violență, repetată (până la „întomnare"...), își pierde nu doar semnificația, ci chiar produce **anestezia vieții** – cel anesteziat de viață, Tatăl, resimte pierderea sensibilității față de viață ca pe o **tristețe metafizică**, la care reflectează „cu ochii închiși", **orbit** (la modul sinestezic, dar și sacru!) de o muzică sfâșietoare a sferelor, de dincolo de percepție.

Copilul de Tată este, mereu, la Miron Țic, **simbolul nostalgiei originarului paradisiac** – și nu este evanescență copilăria, ci întrupare a esenței Ființei în **nevăzut** (sub semnul Facerii Mistice-ȘAPTE) – în ceea ce esoterismul numește „cronica akasha": „În copilărie / În mijlocul pădurii de salcâmi / Eram ca-ntr-o biserică binecuvântată (...) Făina din care mama făcea / șapte pâini / Tămâiate cu cele șapte laude / Copilăria / Urmă pe nisipul dus de ape" (cf. *Copilărie*, p. 15). Copilăria este nu doar o **stare**, ci este însuși **semnul,** însăși **mărturia / girul / chezășia** sacralității ființei noastre, adusă de tainice calcule divine, în stadiul evanescent (evanescență a aparențelor, dar nu și a esențelor!), de viețuire pe pământ...

Copilul este ipostaza **rezervei de energie sacră**, eternă, a ființei noastre de Logos-Eros: „Copilul din noi / N-a obosit / Ne-ndeamnă să privim înăuntru / Și să ne-ncălzim cu sudoarea dragostei" (cf. *Copilul din noi,* p.17). Și, din Nevăzutul sacru, **Unicitatea** Energetic-sacrală devine **succesiunea** vitală – tată-copil-tată, la infinit (??? – „amintiri, cărări / pe care / din tată-n fiu / rătăcim..." – cf. *Până când,* p. 59), sau până ce Omul, prin Poet, va **înțelege**, deci **restaura**, Paradisul-Stare de Copilărie Eternă: „până când umbra tatălui / redevenea copil" (cf. ***Dimineața pierdută***, p. 26). Sau, din părinți, sărind prin scriere (confirmare volitivă a Credinței în Nevăzutul Spirit!) – în Logos Sacru-FOCUL DIN MIJLOC – Logos-Mit-Poveste Sacră, în Poem-Foc-Pasăre-Zbor-Transcendere în Spirit: „Din când în când / scriem pe fotografiile părinților / îngălbenite de vreme / poeme, / povești spuse în jurul focului / sau poemul / ca zborul șoimului / numai iubire care-mi umple privirile / numai spirit" (cf. *Numai spirit*, p. 61).

Lucrarea pentru cunoașterea autenticei lumi – cea ascunsă vederii diurne... – se face, mereu, la nivelul **ochilor** („Ce vină am ascuns-o-n **ochiul drept**" – cf. *Ochiul de iederă*, p. 16) – fie prin privire, fie prin muzică – într-o sinergie a forțelor spirituale, cognitiv-umane, în vederea diminuării **tristeții,** ca stare de insatisfacție cognitiv-sacrală: „Lăutarul **din colțul străzii** (s.n. - n.n.: adică, de la locul de unde poate începe schimbarea sorții și a unghiului de vedere asupra existenței...) / Ne vindecă tristețea din **ochi**" (cf. *Funigei luați de vânt*, p. 10). Privirea nu trebuie să **insiste**, ci să **existe** – cine privește prea mult, produce vidarea de semantică sacră, produce pierderea ipostazierii central-cosmice a ființei cunoașterii, producând fenomenul spiritual al alienării față de Ființa Esențială – **a exista** înseamnă **a intui** instantaneu, în fulguranța Revelației – **a insista cu privirea**, înseamnă **a ucide șansele,** soteriologia revelației: „Privindu-ne prea mult / devenim străini" (cf. *Doi străini*, p. 18).

Cine **încărunțește / albește întru cunoaștere** – se **iluminează**, întru Iubire și Logos – cele două nume principale ale lui Hristos-Graalul: „Dacă privesc bine / Părul tău, încărunțit / Îți luminează fruntea. / Acum / Într-un nou poem / Sub povara vasului de argint". Motivul Graalului reiterează destul de des, în poezia lui Miron Țic: „zilele și nopțile noastre / fructe ale timpului / în vase de argint" (cf*. Într-un târziu*, p. 45). **A fi cărunt** (argintiu, ca Graalul Luminii Hristice...) este semnul Poetului - Orfeu și Hristos, sacrificat întru trăirea vieții, dar și armonizat întru moartea ca trecere spre Revelație, întru Adevărul Etern. Ajungere la Cina de Taină a Entelehiilor – „îngeri fără umbră" (cf. ***Tablou,*** p. 14). Iubita-Iubirea are iz de Logos Sacru, de ocultare / încifrare hieratică – METAFORĂ: „La căderea nopții / Tu intri în viața mea / Ca o metaforă" (cf. *Ochiul de iederă*, p. 16), „Tu intri în viața mea / cu trupul învăluit de metafore" (cf. *Rana ce mi-o atingi*, p. 19); „nopți (n.n.: NOAPTEA este, totdeauna, substitutul Femeii / feminității) lungi și metafore"(cf. *Nopți lungi și metafore*, p. 25).

[1] Miron Țic, *Funigei luați de vânt*, Editura Călăuza v.b., Deva, 2007.

Natură statică cu crap

Trădarea / Crima(potențială sau consumată) / Păcatul-Grijă / Calul Troian Reiterat / Contrariile Neîmpăcate - se rezolvă numai prin afilierea la Unicul Tată – la **Flămândul de Cosmică Iubire!** - Hristos / Pâinea și Vinul: „Să simți frica, umilința, durerea / Să porți povara grijilor / să te ascunzi de toate acestea / în burta Calului Troian... / să porți în palme cenușa / primei iubiri / ca și cum la masa ta / flămândul / se ospătează cu pâinea și vinul / tău" (cf. *Să vezi cum flămândul*, p. 62).

Universul poetic al lui Miron Țic este plin de lumini enigmatice - delicate, dar secrete, indicibile, imposibil de asumat / explicat / exprimat până la capăt – precum însăși Poezia, al cărui Mire este Poetul. Poezia, ca **stare de iluminare sacră** – iar Mirele-Poet încercând să-și înțeleagă Lumina care-l străbate / străpunge / străvede, ca o privire către Om – dinspre DINCOLO..., pentru ca omul să-și capete, cât de cât, identitate, DINCOACE: „Vălul miresei / Lumina ca o ninsoare / În privirile mirelui / El îi dorea buzele dulci de căpșună / La nunta / dimineților albe de crin / și eu am fost mirele" (cf. *Diminețile albe de crin*, p. 9). A se observa alternarea esoterică, parcă, a inițialelor minuscule cu cele majuscule – sugerând, prin ultimul vers, concluziv, inițiat cu minusculă (față de incipitul versului „El îi dorea buzele dulci de căpșună"), insatisfacția omului-Poet-Mire, față de câtă dezvăluire (cantitativă și calitativă, deopotrivă...) a transcendentului are parte / îi este dat a avea, în această lume, în care numai se **figurează,** iar nu se **perfectează / împlinește** definitiv – NUNTA SEMANTICĂ.

Poetul, prin Poezie / Iubire / Iubită (Iubita, ca Superlativ al Erosului Activ!) – trebuie să fie ***Onomaturgul***, cel care, la îndemn divin, precum a dat Adam nume tuturor, în Paradis – trebuie să dea nume AICI, în această lume – pentru a fi toți / toate recunoscuți / recunoscute, în CEALALTĂ LUME, pentru a deveni toți / toate consubstanță / consubstanțiere dumnezeiască, acolo unde „umbrele nu se mai văd": „Mâine, iubito / să-mi strigi numele / mai tare decât alte femei / astfel nu ne vom rătăci / în iarna în care / umbrele noastre abia se mai văd" (cf. *Să-mi strigi numele*, p. 23).

Poemul-Logos Sacru este sub semnul trandafirului Mistic – „trandafillos" – „floarea cu 1.000 de petale", Hristos Înspinatul / Revelatul / Iluminatul întru Regalitatea Cosmică: „poemele scrise cu litere sângerii / precum petalele de trandafiri" (cf. *Poemele*, p. 21). **Poezia** este sub semnul Sfântului Duh (ca ipostaziere a lui **Gottheit / Dumnezeul Vădit și Activ,** al lui Meister Eckhart), figurat prin Pasărea-Porumbel, prin care se anulează (întru sublimul „de rouă" al Grădinii Paradisiace) trecerea / istoria / succesiunea generațiilor: „Și grădina din care tata a plecat / la ceruri / e încărcată de rouă / porumbeii tineri / își astâmpără setea / cu rouă" (cf. *Porumbeii tineri*, p. 24). Cuvintele, firește, sunt „ușoare aripi de păsări", **Pasărea-Duh / Spirit(prin Logos!)** este, totodată, **chezășia** și **mijlocul / vehiculul** transcenderii (cf. *Cuvintele*, p. 28) – pentru că numai prin Restaurarea Logos-ului Sacru, se poate concepe / efectua transcenderea. Se poate, însă, ca, în procesul de re-antrenare / re-amintire a forțelor noastre spirituale, să-i încercăm lui Dumnezeu răbdarea, prin stângăcia noastră, încă neajunși fiind noi la originaritate, deci cuvintele noastre fiind încă sub regimul Mamei Geea – „**grele**"... (și, totuși, „greutatea" marcând **fertilitatea**...): „Doamne, câte ne poți îndura / și ne lași să biciuim / cerul albastru (n.n.: Izvorul-Arhetipul Perfecțiunii Sacrale) / cu grele cuvinte" (cf. *Urmele noastre*, p. 29).

Nostalgia originii noastre sacre / zeiești nu lasă numai triști, peste umerii omului, ci și amintiri de aripi / înfloriri / iluminări(RODIA este simbolul tainei și Creației divine...), adică urcări / înălțări / curentul ascendent al transcenderii, ca promisiune divină (deci, certitudine...): „Cuvântul urcă prin mine / Simt cum cineva / Mi-l leagă strâns de suflet / În poemele scrise / Uimitor înflorește rodia / Printre ruinele unui castel / Niște zei au locuit acolo / Ei semănau semințele / Le udau mereu / Și tot ei trebuiau să culeagă roadele" (cf. *Niște zei,* p. 38). „Agricultura" zeiască este, firește (logic și legic!) – **sferică, reflexivă –** dinspre Sinele temporar / tranzitoriu alienat, spre Sinea Transcensă... Între noi și Sinea noastră, mereu, vedem"un convoi de zei" (cf. ***Ca un vis,*** p. 49) – spiritul lucrează, neostenit, peste evenimențialul istoric, întru îndeplinirea plănuirii soteriologice divine. De aceea, nici n-avem dreptul la disperare!!! Erosul este (uneori doar pare... – dacă uitarea este chiar a „vinului vechi" – adică a punctului terminus al năzuirii noastre – Dumnezeu-Hristos!) mijlocul de grăbire (întru uitarea condiției umane!) a momentului împlinirii acestei soteriologii divine:" „Bărbații în brațele femeilor / uită / gustul vinului vechi / bărbații fără gânduri / se cred Zei ai iubirii / Ei trăiesc într-o lume / ce aparține morilor de vânt"(cf. *Poem cu bărbați*, p. 54). Dar Morile de Vânt sunt chiar Morile / Sferele Active ale Sfântului Duh – numai că trebuie cineva curajos, care să-și asume total vederea clară / clarvăzătoare, pentru a fi Don Quijote... – iar nu să devină renegat / apostat...

Poezia **total non-ostentativă / non-exhibitivă**, a lui Miron Țic este, de mulți ani încoace, cea mai discretă (deci, cea mai convingătoare!) pledoarie, pentru spiritualitate, pentru atitudine constant hristică, desprinsă de contingentul infectat cu egotism...Este, mereu, povestea Omului-Sinelui, care-l poartă în spate, sau / și în inimă (știind sau nu...), pe Dumnezeu-Sinea... Poezia lui Miron Țic este asemenea unei curate icoane – aparent făcute de un iconar simplu, dar cu sufletul și trupul răpite deja, printre păsări și stele și îngeri... **De fapt, Poezia lui Miron Țic este icoana pe care Iconarul, trezindu-se dimineața, o vede pictată, deja, de îngeri...**

Franz Kafka

POVESTIOARE

Adevărul despre Sancho Panza

Lui Sancho Panza, care nu s-a lăudat de altfel niciodată cu asta, i-a reușit de-a lungul anilor să-l amăgească, punându-i alături în timpul serii sau nopții o serie de cărți de aventuri sau de capă și spadă, pe diavolul său, căruia mai târziu i-a dat numele de Don Quijote, în asemenea măsură, încât acesta a dus la îndeplinire ulterior cele mai nebunești fapte, care din lipsa unui obiect prestabilit, care ar fi trebuit să fie chiar Sancho Panza, nu au dăunat nimănui. Sancho Panza, un om liber, l-a urmat indiferent, poate dintr-un anume sentiment al responsabilității, pe Don Quijote de-a lungul aventurilor sale și s-a distrat pe cinste și nu fără folos pe seama lor până la sfârșitul zilelor sale.

Prometeu

Patru legende vorbesc despre Prometeu: conform primeia, a fost înlănțuit pe Caucaz pentru că i-a trădat pe zei oamenilor, iar zeii au trimis vulturi care îi sfâșiau ficatul ce creștea necontenit la loc. După a doua legendă, Prometeu s-a lipit tot mai adânc de stâncă din pricina durerii ciocurilor ce ciuguleau din trupul lui, până ce a devenit una cu ea. Conform celei de-a treia, peste milenii trădarea lui a fost uitată, zeii uitaseră, apoi vulturii, chiar și el. După cea de-a patra lumea a obosit de cel rămas fără cauză. Zeii obosiseră, vulturii obosiseră, până și rana se închisese obosită. Nu rămăsese decât stânca inexplicabilă. Legenda însă încearcă să explice inexplicabilul. De vreme ce pleacă de la un adevăr, trebuie să sfârșească din nou în inexplicabil.

Mică fabulă

»Ah«, spuse șoarecele, »lumea devine tot mai strâmtă în fiecare zi. Mai întâi totul era atât de vast, încât îmi era teamă, am alergat mai departe și am fost fericit că în sfârșit pot vedea ziduri la stânga și la dreapta în depărtare, dar aceste ziduri lungi se apropiau atât de repede unul de celălalt, încât iată-mă deja în ultima odaie, iar acolo în colț se află capcana în care voi fi prins.« - »Nu trebuie decât să schimbi direcția în care fugi«, a spus pisica și l-a înfulecat.

Podul

Eram țeapăn și rece, eram un pod, stăteam întins deasupra unui abis. De partea asta se găseau vârfurile picioarelor, de cealaltă erau înfipte mâinile, mă încleștasem cu putere în lutul fărâmicios. Poalele hainei mele se legănau de-o parte și de alta. În adâncuri vuia pârâul cu păstrăvi, rece ca gheața. Nici un turist nu se rătăcise pe aceste piscuri inaccesibile, podul încă nu apărea în hărți. Astfel stăteam eu întins și așteptam; trebuia să aștept. Fără a se prăbuși, nici un pod odată ridicat nu poate înceta să mai fie pod.

Într-o seară - nu mai știu dacă era prima sau a mia seară, căci gândurile mele se mișcau necontenit - haotic, în cerc. Într-o seară de vară așadar, pe când pârâul mugea mai întunecat, am auzit un pas de bărbat! Spre mine, spre mine. Întinde-te podule, așează-te cum trebuie, scândură fără balustradă, ține-l pe cel ce ți-a fost încredințat. Nesiguranța pasului său pare a se balansa în mod inegal, dacă se clatină însă, atunci fă-ți simțită prezența și azvârle-l ca un zeu al muntelui pe pământ.

A venit, m-a ciocănit cu vârful de fier al bățului său, apoi a ridicat cu acesta poalele hainei mele și le-a potrivit deasupra mea. Și-a făcut drum cu vârful bățului în părul meu stufos și l-a ținut, probabil privind sălbatic în jur, multă vreme acolo. Apoi însă - tocmai când visam alături de el la munți și văi - mi-a sărit cu ambele picioare exact în mijlocul corpului. M-am cutremurat de durere, fără a avea nici cea mai mică idee ce se petrece. Cine să fi fost? Un copil? Un vis? Un muntean? Un sinucigaș? Un ispititor? Un individ cu porniri distructive? Și m-am răsucit atunci, ca să-l văd. - Podul se răsucește! Încă nu mă răsucisem complet, și deja mă prăbușisem, mă prăbușeam și eram deja sfâșiat și spintecat de pietrele ascuțite ce mă priviseră mereu atât de pașnic din apele furioase.

Traducere din limba germană de Daniel Stuparu

La serveuse de Bocks (fragment)